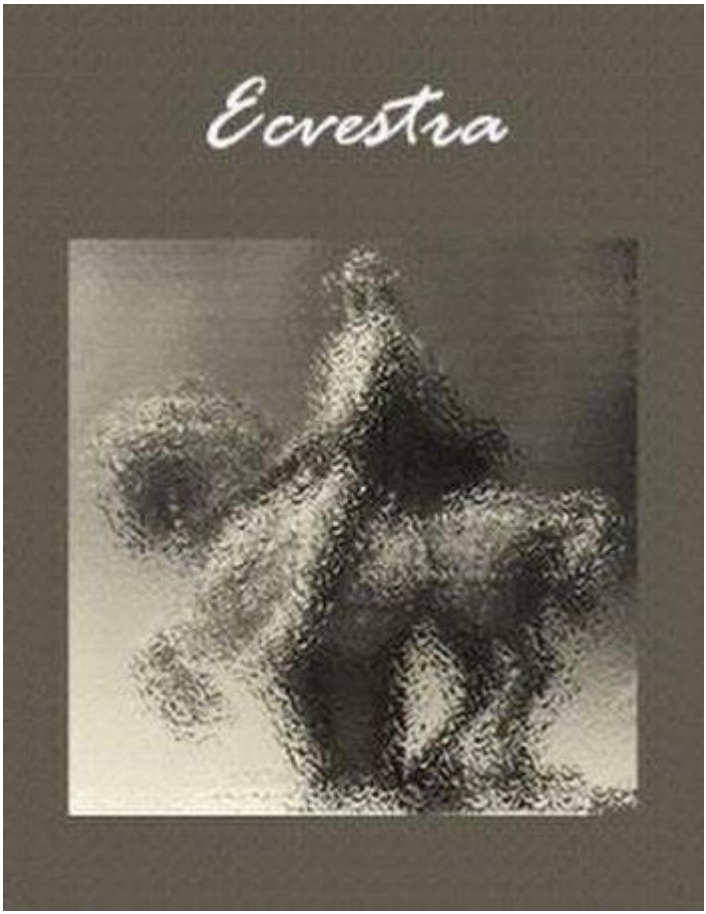

Bucureşti, 25 ianuarie 2007
www.darisbasarab.com
Dans Basarab
E C V E S T R A
roman
Închin aceste rânduri, PRIETENIEI!
BUCUREŞTI
2007

L-am cunoscut pe Nick prin 1947, într-un oraş din Vest, la Liceul Gojdu, pe atunci încă liceu confesional – creştin ortodox. Eram cu două clase mai mare şi, cum era şi firesc, nu aveam ochi decât pentru cei mai mari ca mine, fericiţii care se pregăteau de bacalaureat. În cinstea evenimentului care se apropia, conform unei frumoase tradiţii a

liceului, nonconformistul, trăsnitul, hipersensibilul dom' profesor Ţârulescu, de la catedra de desen, pregătise o expoziţie de artă, incluzând lucrări de desen, grafică, acuarelă, pictură în ulei, sculptură. Expuneau elevi de toate vârstele. Trei nume constituiau artileria grea cu care minunatul dascăl-prieten Ţârulescu, pentru noi „Ţâru", avea intenţia de a cuceri laurii pentru şcoala pe care o iubea atât de mult. Erau cei doi Mircea – Ştefănescu şi Bogdan – marii sculptori de mai târziu, şi, Nelu Mândruţescu, pictor în devenire, „coloristul" liceului şi inegalabilul meu prieten şi coleg de bancă. În privinţa atitudinii faţă de o dexteritate, nici noi nu făceam excepţie de la regulă. Luam în derâdere străduinţele lui Ţâru de a ne „cultiva", cum îi plăcea lui să spună, pentru a sădi în noi gustul pentru frumos, pentru artă. Îl luam „la mişto", scoţându-l din sărite. Părul lui cârlionţat şi vâlvoi, se umfla, parcă, şi mai mult de supărare, ochii lui căpătau sclipiri de dispreţ, se răstea, da înapoi, se molcomea şi prin cuvinte alese, cum numai el ştia s-o facă, trecea la câte o glumă şi în final ne invita să vizităm o expoziţie de pictură, deschisă pe culoarele cinematografului Corso. Ne molcomeam şi noi şi liniştea care urmă ne aducea un ocean de bine. El părăsea clasa zâmbind, iar noi, îl aplaudam zgomotos.

Această relaţie excentrică dintre profesor şi elevi nu-i era de niciun folos, fiind mereu ţinta unor reproşuri, uneori chiar admonestări, din partea intransigentului nostru director, Părintele Catană. Era intransigent cu profesorii, era intransigent cu elevii, uitând uneori de cursul vremurilor ce le trăiam. Era însă un înţelept, care ne dorea binele, lucru pe care l-a şi demonstrat într-o situaţie inedită, când, afectaţi de „plecarea" regelui din Ţară, am demonstrat în curtea şcolii, cerând zgomotos reîntoarcerea pe tron! Eram în fond nişte copii, sufeream de teribilism, şi, ca atare, cu toată ameninţarea ce plana asupra Ţării, venind dinspre Soarele-Răsare, eram gata să ne „sacrificăm" pentru rege, pentru Regatul României. Da, înţelepciunea Părintelui Catană, ne-a făcut să înţelegem la ce ne expunem, la ce expuneam familiile noastre şi, să ne facă să ne liniştim şi să mergem acasă. Din cei vreo patruzeci de elevi „răzvrătiţi", doar doi au plătit această nesăbuinţă. Unul, neamţ din Banat – Gusti, altul, fiu de popă – Miron, au fost arestaţi, schingiuiţi, condamnaţi. Au trecut eroic peste aceste absurde lovituri ale sorţii şi, după vreo zece ani de izolare, s-au întors curaţi, fără să fi divulgat vreun nume, şi s-au apucat să ia şcoala

de unde au lăsat-o! Câţi dintre noi au avut tăria să le mulţumească? Niciunul! Sunt convins că nici nu au aşteptat aşa ceva!

Da, din buchetul de artişti de care am amintit cu respect şi nostalgie, doar Mândruţescu mai continuă contactul cu lumea pământească, pictând în anonimat, cu modestia-i caracteristică. Expoziţia a avut succes, cu tot începutul furtunos. Ţâru nu-şi mai încăpea în piele. Piesa numărul unu a fost tabloul de absolvire. Bogdan, cu umorul său inegalabil, atât în vorbă, cât şi în creaţia artistică, s-a întrecut pe sine. Nu era un tablou obişnuit, cu poze. Era un tablou cu caricaturi! Da! caricaturi! De la Director până la pedagog, de la premiant la ultimul clasat. E greu de exprimat în cuvinte. Tabloul a şocat, dar a stârnit admiraţie. Acest minunat artist în devenire, a muncit pe rupte timp de un an de zile, pe ascuns, culegând informaţii, schiţând chipurile celor din jurul său, căutând să surprindă atitudini specifice, părţile hazlii. Când l-a predat lui Ţâru pentru a fi prezentat la expoziţie, nesperând prea mult la înţelegere, acesta a rămas perplex! L-a surprins originalitatea ideii, l-a surprins şi mai mult maturitatea caricaturistului. Ştia că va şoca profesorii, ştia că va fi admonestat, dar l-a adus la vernisaj în ultima clipă. Părintele Catană s-a oprit încruntat în faţa tabloului de absolvire, l-a interogat din ochi pe Ţârulescu, şi-a rotit privirea înspre grupul de profesori, şi-a mai aţintit o dată privirea asupra „capodoperei” şi, intrigat, a murmurat – *cine este autorul*? Ţârulescu s-a dus împleticindu-se spre Bogdan, l-a luat de braţ şi, roşu până-n vârful urechilor, a răspuns – *este elevul dintr-a 8-a*, *Mircea Bogdan*, *Domnule Director*.

— Şi Dumneata cum consideri acest afront adus dascălilor noştri? îl aprobi? Sau poate că ideea îţi aparţine?! Poate că este vorba de o capodoperă care depăşeşte modestele noastre posibilităţi de înţelegere?!

— O, nu, Domnule Director, nu este vorba de niciun fel de afront. Mircea Bogdan a demonstrat o incredibilă maturitate, surprinzând într-o formă, aş zice accesibilă, fie ea şi caricaturală, trăsăturile, uneori atât de ascunse ale personajelor. În ceea ce priveşte calitatea artistică a lucrării, pot spune cu mâna pe inimă, că este vorba într-adevăr de o lucrare de artă de o mare subtilitate.

— Şi Dumneata, Domnule elev, Dumneata ce crezi?

— Cu tot respectul şi admiraţia ce V-o port, Domnule Director,

eu cred că, aşa cum Caragiale a introdus caricatura în literatura română, aşa şi artiştii plastici, pot şi trebuie să folosească orice formă de exprimare, bineînţeles în limitele decenţei, fără să lezeze pe nimeni. Aşa cum compozitori de seamă au creat mici glume muzicale stârnind admiraţia melomanilor, aşa şi eu, umil artist în devenire, am încercat să aduc o notă de glumă, nevinovată prin sinceritatea ei, în lumea noastră care începe să se sufoce de atâta răceală.

— Interesant punct de vedere, Domnule elev! Domnule Profesor Dinu, Dumneavoastră ce părere aveţi?

— Sincer să fiu, Domnule Director, am rămas surprins. Cunoşteam lucrările elevului Bogdan, le admiram originalitatea, în discuţiile cu el eram plăcut surprins de umorul său fin, dar această lucrare m-a lăsat fără cuvinte. M-a intrigat capacitatea fantastică de a surprinde în portretele sale caricaturale, esenţialul din fiecare din noi. Personajele îmi sunt cunoscute, fie că este vorba de profesori, fie că reprezintă elevii clasei de care mă voi despărţi mai greu decât s-ar putea crede. Este uimitor să descifrezi aceste figuri fără niciun fel de înscrisuri, să spui uimit – uite-l pe cutare, sau pe cutare – şi să recunoşti, în multe cazuri, că habar nu ai avut de aceste „calităţi" scoase la iveală cu penelul. Cred că este o lucrare care depăşeşte limitele impuse unui vernisaj organizat de elevi şi, ca atare, cu toată mândria putem accepta expunerea lucrării în oraş, conform obiceiului împământenit. Sunt convins că vom stârni numai admiraţie. Numai cu rea intenţie se poate găsi ceva rău în asta.

— Mai sunt şi alte păreri, Domnilor?… Nu?! Lăsaţi totul pe seama mea? Bineee… Domnule Artist, trebuie să recunosc că pe mine m-ai şocat cu acest nonconformism, şi nu este pentru prima dată, dar… dar m-ai şi cucerit. În viaţa mea nu am avut parte de o caricatură mai reuşită, în care să mă recunosc fără ezitare. Şi uite-l pe Ţârulescu, uite-l pe Dinu, pe Musta, uite-l pe Bogdan Mircea! Erai atât de sigur, Domnule elev, de reuşită, încât nu ai considerat necesar să indici în scris numele fiecărui personaj? Se pare că da, şi se pare că ai reuşit. În ceea ce priveşte expunerea în oraş, să mai cugetăm puţin. Încă mai suntem un liceu confesional şi s-ar putea să nu fim înţeleşi chiar atât de uşor. Vom mai vedea! Domnule Profesor, aveţi cuvântul pentru deschiderea vernisajului.

A fost o zi plină de surprize. L-am luat de braţ pe Nelu şi am

început să facem coridorul oprindu-ne la fiecare lucrare. Mândruţescu îmi servea de ghid şi o făcea cu profesionalism. Bogdan nu mai avea nimic altceva în afara tabloului de absolvire. Celălalt Mircea, modelase un foarte frumos cap al lui Avram Iancu şi-l turnase în ipsos. Mândruţescu expunea câteva peisaje de un colorit ameţitor, în ulei, şi o lucrare făcută cu creioane colorate, reprezentând o moară de apă pe malul unui râu. Moara aceasta m-a făcut să visez, iar bunul meu prieten şi partener de şah, măgulit de sinceritatea vorbelor mele, mi-a făcut cadou tabloul. După ce am părăsit casa părintească, tabloul a rămas la loc de cinste, fără ca cineva să îndrăznească să-l mute. La un moment dat m-am oprit la un portret fascinant. Era lucrat în creioane colorate şi atrăgea atenţia prin meticulozitatea cu care fusese executat. Părea o imagine cunoscută, dar nu reuşeam să mă adun.

— La ce vă holbaţi, dragii mei? E Michelangelo, un autoportret pe care tânărul nostru artist, „copilul minune" al liceului, l-a copiat la sugestia mea. E Nicolae Krüger. N-are nici şaisprezece ani! E un amestec de neamţ cu alte neamuri. Cam toată Europa curge în sângele lui. Nicolae, hai să-ţi cunoşti admiratorii…

— Bună ziua, Domnule Profesor, vă ascult…

— Uite un pictor şi un amator de artă, consumator, cum se spune, care îţi admiră opera.

— Servus Nelu! Nu prea aveţi ce admira. E doar o copie. M-am străduit să fie cât mai fidelă. E greu să redai valoraţia în creion colorat. Vreau să reiau tema şi în ulei. Uite, aici mai am ceva desenat în tuş, în peniţă. Tot o copie. E alungarea din Templu a lui Dürer. În peniţă anumite aspecte sunt mai uşor de redat, dar este considerată o tehnică grea şi de rutină. Oricum, mă atrage.

I-am întins mâna şi l-am felicitat. Atunci nu puteam bănui că destinul însuşi hărăzise să ne întâlnim. Era preludiul unei mari prietenii, al interferenţei dintre familiile noastre, ceva care avea să marcheze întreaga-mi viaţă, îmbogăţind

2

Prezentarea tabloului de absolvire într-o vitrină de pe Corso a stârnit mare vâlvă în oraş, declanşând un adevărat război al opiniilor. Oameni de toate vârstele şi condiţiile, se adunau în faţa vitrinei cu pricina şi-şi disputau zgomotos opiniile, acoperind tot spectrul cuprins între admiraţie şi indignare. Cum presa nu putea rămâne neutră, ziarul

local a intrat în acţiune şi, spre satisfacţia celor care erau alături de noi, a scris elogios la adresa tânărului artist, a profesorului său şi a Liceului ca atare. În schimb, instituţii precum Primăria sau Prefectura, s-au zburlit rău, atacând direct conducerea şcolii şi caracterul confesional al liceului. Vâlva stârnită nu putea lăsa indiferentă instituţia patronală. Prea Sfinţia Sa Episcopul a comandat o anchetă numind în acest scop o comisie specială. Comisia a cercetat cazul, l-a anchetat pe director, i-a anchetat pe profesori, i-a scuturat pe elevi. Nu am scăpat nici eu.

Preşedintele comisiei episcopale a fost numit minunatul om de cultură, Părintele Dărăban. La vremea aceea, tatăl meu era şeful Serviciului arhive şi prin bunăvoinţa Prea Sfinţiei Sale, locuiam într-unul din apartamentele Cetăţii Episcopale. Într-un apartament alăturat locuia şi consilierul episcopal, Părintele Dărăban. M-a invitat într-o seară la ei şi, timp de câteva ore m-a „interogat". Toată povestea l-a amuzat copios şi s-a angajat să meargă de urgenţă să vadă corpul delict.

Însoţit de Părintele Catană, a doua zi de dimineaţa, s-a postat în faţa vitrinei cu pricina şi, spre nedumerirea trecătorilor, a început să râdă în hohote. S-a trezit, jenat, la realitate şi a luat-o încet spre Palatul Episcopal. După încheierea investigaţiilor, a întocmit un raport cu un evident caracter împăciuitorist şi l-a prezentat Prea Sfinţiei Sale. Surprins de această atitudine a consilierului său de încredere, Episcopul a telefonat Părintelui Catană şi a dispus retragerea imediată a tabloului din vitrină şi sancţionarea celor vinovaţi.

Directorul s-a conformat, a trimis un pedagog să ridice tabloul şi i-a convocat în biroul său personal pe Ţârulescu şi pe Bogdan pe care i-a mustrat, fără martori. Bogdan a primit permisiunea de a duce tabloul acasă, cu promisiunea că nu-l va mai expune nicăieri. Ziarul local, aflând amănuntele privind ancheta, a făcut caz şi a atacat vehement Instituţia Episcopală. Cu aceasta incidentul a luat sfârşit, iar Bogdan, devenit peste ani sculptor recunoscut, a adus tabloul la liceu, pentru a fi păstrat alături de celelalte tablouri, conform tradiţiei.

După plecarea celor doi „artişti", viaţa la Gojdu a suferit multe schimbări. Decretarea Republicii, anularea caracterului confesional al liceului, schimbarea directorului şi „primenirea" corpului profesoral, au dus la treptata atenuare a tradiţiilor, la schimbarea raporturilor dintre profesori şi elevi, la diminuarea manifestărilor culturale ale

şcolii. Un singur om n-a considerat necesar să se schimbe – dom' profesor Ţârulescu. Acelaşi excentric îndrăgostit de artă, acelaşi pictor sensibil, acelaşi profesor-prieten, mereu în căutarea talentelor. Nu era cazul meu, dar faptul că eram bun la desen tehnic, că respectam orele de desen şi mă lipeam mereu de cei ale căror talente săreau în ochi, mi-au asigurat un loc în grupul celor aleşi şi iubiţi de el.

dom' profesor şi-a concentrat atenţia asupra celor doi rămaşi – Nelu şi Nicolae. El însuşi un peisagist de marcă, s-a ocupat cu toată dăruirea de „coloristul" liceului, îndrumându-l în tehnica picturii în ulei, făcându-i adesea rost de materialele necesare. Fiul unui om înstărit, fost politician, Nelu a avut mult de pătimit după arestarea tatălui, iar la terminarea liceului, drumul la facultate i-a fost barat în mod brutal. Trei lucruri l-au pasionat încă din adolescenţă şi le-a făcut pe toate trei cu dăruire, cu pasiune: pictura, şahul şi fotbalul. De fapt era bun în tot ce făcea! El mi-a deschis apetitul pentru sălile de expoziţii, el mi l-a băgat pe gât pe Nicolae, sau Nick, cum îi plăcea să i se spună. Era îndrăgostit de talentul ieşit din comun al acestui copil minune şi îl urmărea îndeaproape ca pe un frăţior mai mic. Şi Nick se ataşase de mai marele lui coleg într-ale artei şi-l însoţea cam peste tot. Cum relaţiile mele de prietenie cu Nelu erau dintre cele mai bune, în mod inerent şi eu am ajuns să fac parte din micul cerc al făuritorilor de artă, cum în glumă se proclamau.

Cu tot talentul care se revărsa din el, Nelu era un tip foarte modest şi totodată, foarte darnic cu cei din jur. Admiraţia pe care a dăruit-o micului artist a fost de o generozitate rar întâlnită în lumea concurenţială a artei, chiar dacă se manifesta la ale noastre vârste fragede. Nelu ne-a cărat după el la antrenamentele echipei de fotbal-juniori, al cărei component de bază era. Pe acelaşi stadion rămâneam ore în şir să urmărim antrenamentele seniorilor. Erau spectacole de neuitat. Un buchet de atacanţi format din Bodola, Baratki şi Vaczi, asediau poarta marelui Mircea David, „Il dio", având de trecut un zid de nepătruns aparţinând unor apărători ca Juhasz şi Lorant. Ceea ce am văzut noi atunci, astăzi pare a fi de domeniul legendelor. Cum terenurile de atletism erau în zonă, obişnuiam să poposim şi acolo, unde, fantasticul şi neobositul decatlonist şi antrenor, se ocupa de tinerele talente. Eu cunoşteam acest mediu şi am rămas pe viaţă un fan al atletismului. Făcusem un an de atletism sub aripa protectoare a

lui Kiss. Eram înalt pentru vârsta mea, şi cum aveam picioarele lungi, am încercat o specializare la proba de garduri. N-a fost să fie!

Pe atunci, ai mei o duceau destul de greu, iar eu, destul de bun la matematică, dădeam meditaţii unor copii mai mici şi rotunjeam cât de cât veniturile familiei. Aşa s-a întâmplat şi cu baschetul unde, prietenul meu Liviu Nagy, viitorul pivot al naţionalei, m-a pus sub îndrumarea fratelui său Katyolo, jucător şi antrenor, aşa s-a întâmplat şi cu înotul, unde marele antrenor care a fost Micky Bácsi, ne cerea prea mult. Regret şi astăzi ocaziile pierdute!

Într-unul din popasurile noastre pe terenurile de atletism, când toţi trei ne amuzam jucându-ne cu un superb Saint-Bernard, mândria lui Kiss şi a oraşului, s-a apropiat de noi o fetiţă dulce, zâmbitoare, în ţinută de antrenament.

— Ce faci, Ella? Ai terminat cu antrenamentul?

— Nuuu… V-am văzut jucându-vă cu frumosul ăsta şi am venit să mă joc şi eu puţin. Singură n-am curaj.

— Hai să-ţi prezint doi prieteni! Doi artişti plastici, Nelu şi Nick…

— Nick, ce frumos eşti!

— Ce vrei să spui?!

— Nimic, doar că eşti frumos! Tu nu faci sport?

— Nu, eu pictez, cioplesc…

— Cioplești?! Cum aşa?!

— Da, cioplesc… pietre, lemne…

— Nu vrei să te duc la Domnul Kiss, să te ia la atletism?

Nu m-am putut abţine şi am izbucnit în râs.

— De ce râzi? Şi mie îmi plac sportivii, îmi place să le urmăresc mişcările, să observ contracţiile musculare, să schiţez mişcarea în efort sau în relaxare, aşa cum fac şi cu caii. Mă ajută foarte mult în ceea ce fac, sau ceea ce vreau să fac.

— Mulţumesc, Nick! Aici nu suntem la hipodrom!

— N-am vrut să te supăr, Ellal Data viitoare vin cu mapa şi o să înţelegi mai bine ce am vrut să spun. Ai un corp frumos, chiar dacă nu ai încă muşchii evidenţiaţi. Mi-ar plăcea să te desenez…

— Am fugit, că mă bate Kiss bácsi. Pa!

— Când mai ai antrenament?

— Vino zilnic şi ai să afli. Pa, pa!

— Ce faci frumosule? Ţi-a căzut cu tronc fata?

— Da' de unde! E drăguţă şi mă interesează ca motiv de desen. Vreau s-o văd alergând sau sărind.

Într-adevăr erau doi copii foarte frumoşi şi cu ochii aţintiţi cu încredere spre viitor. Sufereau, cumva, de o maturizare precoce. Ella face sport cu convingerea că va ajunge în vârful piramidei, şi a ajuns. Alesese proba săriturii în înălţime şi cu toate că nu era prea înaltă, persevera cu îndârjire în credinţa ei, spre satisfacţia lui Kiss. Şi nu s-a înşelat. După câţiva ani buni de muncă şi-a atins ţinta: campioană naţională! Chiar dacă performanţa ei de atunci ar stârni zâmbete, acel 1, 45 i-a adus marea satisfacţie. Avea talent dar nu şi înălţimea corespunzătoare. Epoca ei nu a durat prea mult. Apariţia Iolandei avea să răstoarne toate valorile de la noi, dar şi din lumea întreagă. Unele probe atletice deveneau apanajul giganţilor. Trecând de graniţa celor 1, 90 m, Iolanda avea să domine mulţi ani atletismul mondial. Acest lucru nu avea s-o afecteze pe Ella. Ea îşi făcuse plinul. Visul ei din copilărie se realizase! În continuare însă, destinul nu a mai fost atât de darnic cu ea. Lovită de o boală necruţătoare, părăsită de cea mai apropiată fiinţă, Ella, devenită între timp o femeie superbă, a ajuns să se izoleze de lumea pe care a iubit-o atât! Nick, nici el nu s-a dezminţit în previziuni.

De la vârsta la care l-am cunoscut, a manifestat o încredere oarbă în viitorul lui. Dacă îl întrebai ce ai de gând să faci în viitor? îţi răspundea cu nonşalanţă – *viitorul meu a şi început*! *Sunt mare pentru cât sunt de mic şi voi rămâne mare mereu*. *Capul meu*, *braţele mele*, *mă vor plasa pe o orbită aparte*! Când îl auzeam vorbind aşa, rămâneam puţin descumpănit. La prima vedere Nick era un timid. Vorbele lui, însă, săreau mult peste pragul normal al modestiei. Astăzi, când răsfoiesc prin amintiri, îi dau dreptate. Chiar copil fiind, Nick dădea dovada unei mari lucidităţi, cu privire la propria sa valoare. Copilul minune al liceului, avea să confirme. Student eminent la Arte, maestru al portretului, răsfăţatul dascălilor, sclav al monumentalului în artă, desenator şi sculptor de excepţie. Şi culmea! Ca făcut, ca şi în cazul Ellei, supus încă de copil vicisitudinilor vieţii, avea să devină sclavul boemei şi să sfârşească în chinurile unei boli necruţătoare.

Da, Nick era un copil foarte frumos. Avea dreptate Ellal când i-am văzut unul lângă altul, am avut un sentiment de invidie. Curios,

același lucru mi l-a împărtășit și Nelu, cel care era considerat un „exemplar" de mâna întâia. Totuși, nu am dat atenție acestei întâlniri până când m-am pomenit cu Nick într-o recreație. Venise cu o mapă plină cu lucrări, executate pe diverse hârtii, în creion, în cărbune, în peniță sau tempera. Erau schițe și portrete finisate, și o mulțime de cai, cai în repaus, la pas, cabrați, sau în poziții de galop.

— Vrei să vezi ce ți-am adus?

— Sigur!

— Spune-mi, o cunoști de mult pe Ella?

— De ce?

— Așa… am întrebat și eu…

— O cunosc de anul trecut, când făceam atletism. Vrei să te apuci și tu de atletism?!

— Nuuu! Vreau să fac câteva schițe cu ea și cu alți atleți, dacă se poate și cu Kiss. Are omul ăsta un corp făcut pentru sculptură. Parcă ar fi o statuie grecească! Mi-a plăcut echilibrul proporțiilor. Parcă-i o carte deschisă de anatomie!

— Măi, dacă vrei, mergem pe acolo, îți duci ustensilele de lucru și o rogi pe Ella să vorbească cu Kiss. Kiss ține la ea ca la propriul copil.

— Mai bine vorbești tu cu ea. Să nu creadă că mă dau mare!?

— Bine, Nick, se face! Mâine putem trece pe acolo.

— Astăzi nu se poate?

— Măi, dar ți-a intrat microbul rău de tot! Bine frate, mergem azi.

3

Când am ajuns la stadion, Ella tocmai se pregătea să execute o săritură. Un sprint, o bătaie și o trecere în foarfecă a ștachetei.

— Bravo, Ellal… ai reușit!

Kiss îi luă capul în mâini și o sărută pe frunte. Se pare că Ella reușise baremul stabilit pentru acea zi. Fericită Ella se culcă pe iarbă chicotind.

— Nu, nu, Ellal știi că nu e bine! Pune treningul pe tine și rămâi în mișcare, plimbă-te!

Ella se sculă ascultătoare, își trase pantalonii de trening și-și acoperi umerii cu bluza. Făcu o piruetă și zărindu-ne, trase un strigăt de bucurie.

— Servus, Nick!

— Pe mine nu mă saluţi?!

— Servus, la toată lumea!

Alergă spre noi şi se aruncă de gâtul lui Nick. Îl sărută prelung, apoi se retrase jenată, roşie foc.

— Haideţi să stăm pe bancă. Ce bine că ai venit, Nick! Ai adus ceva bun?

— M-am adus pe mine şi operele mele… Ai fi vrut să-ţi aduc altceva?

— Da! Nişte ciocolată sau ceva bomboane…

— Eu nu stric banii pe aşa ceva! Abia îmi ajung pentru hârtie şi vopsele. Vino să vezi ce am adus.

— Ia să vedem, Domnule Artist, Domnule Pictor!

— Dacă mă iei la mişto, nu-ţi arăt nimic!

— Vrei să te mai sărut o dată? Uite c-o fac.

Ella se repezi la Nick şi-l sărută, de data asta, pe gură.

— Acum e mai bine?

— Tu eşti ludă? Aici, în faţa lui Kiss?! Cum o să-l mai rog să-mi pozeze?!

— Ceea?! Vrei să-ţi pozeze?! Cred că tu eşti mai lud ca mine!

— Ce-i cu mine, copii? Despre ce poze vorbiţi?

— Nu-i vorba de poze. Eu aş vrea să-mi pozaţi. Vreau să fac câteva schiţe detaliu după corpul Dumneavoastră. Mă interesează bicepşii, pectoralii, muşchii piciorului. Aveţi un corp superb şi m-ar ajuta mult să-l pot descifra de aproape. Lumea mă consideră încă un copil şi nu prea am parte de astfel de ocazii…

— Cine eşti Dumneata tinere, şi cu ce te ocupi? Eu credeam că ai venit s-o vezi pe Ella. Se pare că m-am înşelat, nu?

— El este Nick, prietenul meu. Este artist. Pictează, cioplește… ca artiştii plastici! Uitaţi, a adus o mapă plină de lucrări. Vreţi să vă uitaţi?

— Ella, dragă… n-am ştiut că ai un prieten atât de talentat. Ia să vedem cu ce se laudă, Domnul Artist.

Kiss se aşeză lângă Nick şi începu să răsfoiască foile volante. Parcurse întregul conţinut, după care o luă de la capăt, oprindu-se, în special, asupra cailor.

— Impresionant! Toate astea le-ai făcut tu, singur?!

— Păi!? Cine să le facă?

— Măi, Nick, tu chiar eşti un artist! Al cui este portretul ăsta?

— Al tatălui meu…

— Foarte frumos! Trebuie să fie foarte mândru de tine, nu?

— Nu ştiu, e plecat în Germania, nu stă cu noi…

— Şi caii? îi faci din imaginaţie, sau foloseşti modele?

— Când cum. În timpul liber mă duc prin piaţă şi caut câte un cal mai ca lumea. În general sunt gloabe, nişte exemplare rahitice. Dacă dau de unul mai vioi, mă aşez jos şi fac schiţe. Odată am desenat calul în întregime. Ţăranului i-a plăcut atât de mult încât mi-a cerut desenul şi mi-a dat doi pepeni mari pe el! Mi-ar plăcea să stau la o herghelie cu cai de rasă. Când o să fiu mare, am să fac o ecvestră.

— Ce să faci?!

— O ecvestră, o statuie cu un Domnitor călare. Va fi cea mai mare din România! Pentru asta trebuie să studiez mult caii. Sunt grozavi!

— Nick, am o idee! Am să te prezint unui prieten de-al meu, un ofiţer. El lucrează la şcoala de ofiţeri şi răspunde de „secţia călare". Au acolo şi ceva cai dintre care armăsarul este cu adevărat superb. Sunt convins că te va lăsa să-l studiezi, cu condiţia să nu chiuleşti de la şcoală.

— Pe bune?!

— Ce-ai zis?

— De adevăratelea?!

— Da, Nick! Meriţi aşa ceva!

— Dar aici, mă lăsaţi să desenez?

— Cât vrei tu! Emoţiile lui Nick au dispărut ca prin farmec. Se simţea în largul său. Judecând după omul care zăcea în antrenorul Kiss, nici nu e de mirare! Odată terenul cucerit, prezenţa mea devenise inutilă. Stadionul a devenit punctul de atracţie pentru micul artist. S-a împrietenit cu atleţii, care, cuceriţi de talentul lui, se ofereau fără mofturi să-l ajute în studiile sale. Prezenţa lui în jurul pistelor de atletism a devenit ceva obişnuit şi, dacă n-ar fi fost grija părintească a lui Kiss, cu siguranţă că şcoala ar fi avut de suferit. Simţea nevoia să lucreze pe viu, cum îi plăcea lui să spună, dar n-ar fi recunoscut nici în ruptul capului că, dacă nu era şi Ella prin preajmă, ar fi căutat, probabil, muşchii în altă parte.

Şcoala de ofiţeri s-a soldat şi ea cu un succes. Intrigaţi de

năstrușnica idee de a desena cai la unitatea lor, ofițerii și elevii școlii se întreceau în a-l înconjura cu atenție pe micul intrus. Faptul în sine aducea un plus de culoare vieții de cazarmă. Nick se învârtea în mijlocul cailor, îi țesăla, îi mângâia, le pipăia cu atenție fibrele musculare, schița. Uneori îi însoțea pe militari la micile manevre, undeva, pe un loc viran din spatele cimitirului. Colecția lui de schițe lua proporții, spre satisfacția lui Țâru. Când comandantul școlii a venit să-l cunoască pe noul „copil de trupă", atât de îndrăgit de personalul școlii, l-a găsit studiind armăsarul.

— Ce face tânărul nostru artist? Mulțumit de condițiile de muncă?

— Aha! Calul ăsta merită o statuie! Aș vrea să-l desenez, dar mi-ar plăcea să fie încălecat de cineva în uniformă și să mi-l cabreze de câteva ori. Vreau să-l surprind în mișcare. N-ați vrea să-l încălecați chiar Dumneavoastră? Ar fi grozav! Ar fi începutul ecvestrei pe care o visez. Va fi o ecvestră mare, cea mai mare!

— De acord, tinere! Dar cu o condiție… să fim numai noi doi. Nu vreau să mă fâstâcesc în fața subordonaților mei. De acord?

— De acord! Când doriți și unde doriți Dumneavoastră.

— Batem palma! Dar, mai am o rugăminte. Desenul să rămână al școlii de ofițeri!

— Nicio problemă! Eu îl voi păstra în memorie.

Nu a fost vorba de o glumă! Comandantul l-a luat în serios pe „micul artist", cum îi plăcea să-l numească pe Nick. Prima ședință, desfășurată pe poligonul de trageri al școlii, a fost un dezastru pentru Nick. Aflat într-o stare de surescitare, „artistul" nu-și putea controla mâinile. Speriat la culme, și-a abandonat ustensilele și, vizibil marcat, a început să se învârtă în jurul călărețului care, neînțelegând ce se petrece, îl întreba mereu ce trebuia să facă. Cu vocea gâtuită de emoție, Nick îi cerea să stea în repaus, apoi să pornească la pas, să încerce să cabreze, s-o ia la trap, la galop, să se oprească brusc. Comandantul executa docil toate comenzile zâmbind îngăduitor. Începea să înțeleagă că ceva nu era în regulă, dar, cu tact, aștepta ca lucrurile să se așeze de la sine. Această atitudine l-a salvat pe Nick. Nici în ruptul capului n-ar fi recunoscut că era depășit de eveniment, de ineditul situației. Încet, încet, Nick a început să intre în rol.

— Pot să mă apropii și să pun mâna pe el?

— Poţi, dar numai lateral şi fără mişcări bruşte. Trebuie să-l mângâi uşor ca să-i câştigi încrederea. Uite, prinde pacheţelul ăsta cu zahăr cubic. Din când în când, întinde-i în palmă câte o bucăţică. O să vă împrieteniţi!

Nick luă prima bucăţică de zahăr şi întinse o mână tremurândă spre botul calului. Armăsarul, cu o mişcare gingaşă a buzelor, luă zahărul şi dădu din cap a mulţumire. Nick transpirase tot. Mai întinse încă o dată mâna cu bucăţica de zahăr. Surprins, parcă, de această repetiţie neobişnuită, calul îl privi pe noul său prieten, apoi cu aceeaşi mişcare gingaşă, luă zahărul şi mulţumi din mişcarea capului.

— Ei, Nick, nu-l răsfăţa aşa! N-am să mai am pace cu el. Să ştii că-i destul de şmecher şi va şti să speculeze asta. Eu îi dau zahăr numai din când în când, ca să-l răsplătesc pentru ceva deosebit.

Nick era în al nouălea cer. Niciodată nu avusese parte de o astfel de şedinţă şi această premieră îl făcea să se simtă cu adevărat „mare”. Se învârtea în jurul calului, îl mângâia, îl pipăia. Comandantul îl urmărea cu atenţie pentru a preîntâmpina un accident. La un moment dat Nick se retrase, îşi luă mapa, se aşeză pe jos şi începu să schiţeze precipitat. Detalii peste detalii, fără nicio ordine anumită. Botul, urechile, coama, piciorul, crupa, coada, şi undeva, în mijlocul foii de hârtie, capul comandantului, cu trăsături izbitor de bine surprinse.

— Aţi adus sabia?

— Sabia?! La ce-ţi trebuie?!

— Vreau o poziţie de şarjă, în galop. Încă nu ştiu de ce-mi trebuie, dar îmi trebuie!

Manifestările unei firi hiperemotive cedau în faţa talentului şi a visului artistului în devenire. Nick era la el acasă. Umpluse trei foi mari de desen cu schiţe şi nu se mai sătura.

— Puteţi să descălecaţi! Pentru astăzi ajunge! Puteţi să-l ţineţi puţin liniştit? Vreau să mă bag puţin sub burta lui, să văd cum sunt legate picioarele de corp. N-am fost niciodată atât de aproape de un cal. Sunt formidabili!

— Nick, când ne întoarcem la şcoală, am să-ţi arăt ceva care, cred, te va interesa. E un fel de album-studiu asupra anatomiei cailor. Va trebui să ai mare grijă de el, e al şcolii. Singurul necaz e că textele sunt în limba maghiară, iar eu nu mă descurc prea bine ca să-ţi traduc.

— Eu ştiu ungureşte şi nemţeşte, aşa că nu-i nicio problemă. Şi

nici nu mă interesează prea mult textele. Pozele şi schiţele sunt suficiente. Mă bucur mult!

Acest album i-a adus lui Nick multe bucurii, dar şi necazuri. Petrecea ore în şir copiind din album, entuziasmându-se la fiecare descoperire. Problema cailor, în general, şi visul ecvestrei, în special, începeau să ocupe un loc deosebit în preocupările sale de „artist". Portretul şi anatomia omului au trecut pe locul doi. Visa să călătorească prin Ţară pentru a vedea toate ecvestrele existente. Ţârulescu, intrigat de atâta interes manifestat, îi făcea rost, la rândul său, de albume ale marilor capitale, furnizându-i elevului său preferat material documentar. A doua şedinţă de lucru cu comandantul a suferit o amânare de o lună, comandantul „model" fiind plecat la manevre. Timpul nu a fost însă pierdut. Nick s-a apucat să schiţeze din memorie, şi bineînţeles, din imaginaţie, de care nu ducea lipsă, „proiectul" tabloului călăreţ. După câteva variante schiţate în fugă, s-a oprit, poate, la cea mai grea. O cabrare văzută din faţă, privită cumva de jos. În imaginaţia sa, şi vedea ansamblul cal-călăreţ, cocoţat undeva pe un soclu înalt, dominând o piaţă centrală. A făcut şi refăcut, a rupt, a luat-o de la început şi, în final, preludiul la „Ecvestra" era terminat. Pe o coală de bloc de desen, lucrat în cărbune, au apărut armăsarul şi comandantul, armăsarul cabrând, comandantul întinzând braţul cu sabia înspre înainte.

Opera odată terminată, înarmat cu mapa şi cu albumul, Nick s-a prezentat la ora de latină. Cum interesul pentru studiul limbii latine era minor, iar justificarea pentru o astfel de atitudine o avea chiar în afirmaţia lui Didiţă – o limbă moartă – Nick s-a cuibărit în spatele colegului din faţa lui şi a trecut la studiul albumului cu cai. Absorbit de această activitate, studiosul artist s-a pomenit cu Domnul Profesor alături şi nu s-a trezit decât atunci când a văzut o mână care se îndrepta spre albumul buclucaş.

— Domnule elev, suntem la o oră de latină şi nu de zootehnie! Şi mie îmi plac caii şi ca atare această carte se confiscă! Ca supliment îţi mai acord şi un doi în catalog!

Gata să se depărteze cu prada în mână, Didiţă rămase perplex. Cu o mişcare rapidă, Nick smulse albumul şi o zbughi, printre bănci, afară din clasă. Se trezi speriat, nu de ceea ce făcuse, ci de faptul că uitase în bancă mapa de desen, se întoarse în clasă şi, spre

consternarea profesorului, alergă spre bancă, își recuperă mapa și fugi afară. Era prea mult! Didiță a ieșit și el valvârtej din clasă și nu s-a oprit decât în cancelarie, unde directorul se întreținea cu Țârulescu.

— Ce s-a întâmplat, Domnule Profesor? Păreți foarte agitat!?

— Cum să nu fiu, Domnule Director, cum să nu fiu?! Sunt consternat de atitudinea unuia dintre elevii Domnului Țârulescu, mai bine zis unul dintre protejații săi.

— Despre cine este vorba, Domnule Profesor? Care protejat?

— Elevul Krüger, Domnule Director! Acest exemplar rar confundă orele de latină cu ore de zootehnie. Nu are altceva mai bun de făcut decât să studieze albume cu cai. Când am vrut să-i confisc albumul, mi l-a smuls din mână și a zbughit-o afară. Vă puteți imagina așa ceva?! Nu zâmbiți, Domnule Țârulescu, nu zâmbiți! Prin atitudinea tolerantă pe care o manifestați față de „marile talente", sprijiniți în fapt indisciplina, anarhia!

— Și unde este acest anarhist, Domnule Profesor?

— De unde să știu? S-o fi jucând prin curte, sau poate vagabondează pe străzi, de unde să știu ce-i în capul lui?!

— Domnule Director, mă duc să văd dacă nu dau de el.

Țârulescu ieși tacticos din cancelarie și se îndreptă direct spre pod. Știa că acolo era locul de refugiu pentru mulți dintre favoriții săi, și nu se înșelă. Îl găsi pe Nicolae al lui răsfoind liniștit lucrările din mapă. Era atât de absorbit încât nici nu sesiză prezența mentorului său.

— Ce faci Nicolae?

— O, ce bine că vă văd! Trebuie să vă arăt ceva. Priviți cum a ieșit! Am muncit ceva, dar sunt destul de mulțumit.

— Măi, eu nu de asta te caut…

— Lăsați că știu! Mergem și la Director, dar mai întâi vreau să vă ascult părerea. Vă rog!

Țârulescu luă în mână desenul și rămase pe gânduri.

— Nicolae, nu-i cinstit! Trebuia mai întâi să mergem la ghilotină și abia după aceea să încerci să mă cumperi. O, micul meu geniu, acum mă obligi să mă duc să te apăr, și nu va fi ușor. Ești o adevărată pacoste pe capul meu! Dacă într-o zi mă vor da afară, să știi că vei fi principalul contribuabil! E superb acest cuplu! Cal și călăreț, fiecare cu personalitatea sa, dar făcând un ansamblu perfect, unitar. Sper ca

această lucrare să te salveze, să ne salveze! Hai, la Director!

— Doamne ajută!

Când ajunseră la uşa cancelariei, Ţârulescu deschise brusc uşa şi-l împinse pe Krüger înăuntru, nu înainte însă ca acesta să fi apucat să facă semnul crucii.

— Ce fel de cruce faci Dumneata, Domnule elev?!

— Crucea romano-catolică, Domnule Director!

— Mare haos e şi în confesionalul ăsta al nostru! Acum ai să spui că te şi persecutăm, nu?

— Nuuu! Mama mea face crucea ca Dumneavoastră, ea este greco-catolică… aşa că nu contează. Numai să ajute!

— Domnule Director, mai întâi aş vrea să vă uitaţi la ceva. Vă rog!

Ţârulescu nu aşteptă răspunsul şi puse în grabă mapa pe masă. Scoase Ecvestra lui Nicolae şi o întinse directorului.

— Priviţi o lucrare a unui copil de cincisprezece ani şi veţi înţelege legătura cu albumul cu cai. Vă rog, Domnule Didiţă, apropiaţi-vă!

Au urmat câteva minute bune de tăcere, de priviri schimbate între cei puşi pe judecată, după care, Didiţă, parcă transfigurat, rupse tăcerea.

— Domnule Director, în faţa unei astfel de evidenţe, eu îmi retrag plângerea şi-l felicit pe tânărul artist pentru această operă. Nu, nu mai vreau nicio exmatriculare, dar menţin doiul din catalog, şi nu va fi uşor să fie corectat! Dura lex sed lex, iar legea şcolii spune că la ora de limba latină se face latină şi nu pictură! O mână caldă, Domnule elev!

— Ascultă Krüger, tu ai făcut asta din imaginaţie, sau ţi-a servit cineva drept model?

— Am avut ca model armăsarul şi comandantul şcolii de ofiţeri. Albumul mi l-a împrumutat chiar comandatul, pentru studii.

— Am simţit eu că mi-e cunoscută figura, doar îl cunosc pe comandant! A venit de la Sibiu, de la celebra şcoală de ofiţeri de cavalerie. El a văzut lucrarea?

— Nu încă, e plecat la manevre… Pot să plec?!

— Da, poţi să pleci! Şi, succes pe mai departe!

Nonconformismul, ca atitudine, nu era la modă în acei ani. Dacă s-a manifestat, totuşi, în cadrul colectivităţii liceului nostru, a fost ceva izolat şi, poate de aceea, luat drept excentricitate, teribilism, indisciplină. Reprezentantul cel mai fidel al acestui gen de atitudine era fără îndoială Domnul Profesor Ţârulescu, iar vina, nici nu putea fi altfel, o purta firea lui de artist. Felul lui de a fi, atitudinea lui faţă de orice fel de rigiditate – disciplină sau dogmă – era „înghiţită", dar nu şi aprobată. Venirea la liceu a unui copil neastâmpărat, cum era considerat Mircea Bogdan, a adus în ochii profesorilor, dar şi ai elevilor, exemplul evident al obrăzniciei, al indisciplinei. Era talentat, sigur pe el, gata să se bată cu oricine pentru „opiniile" sale. Profesorii dezavuau această purtare considerând-o chiar periculoasă pentru atmosfera de disciplină „sfântă" care trebuia să domnească într-un liceu confesional. În schimb, ecoul trezit în rândul elevilor, era diametral opus – admiraţie şi tendinţă spre imitaţie.

Ce n-au înţeles însă unii profesori a fost faptul că Bogdan „Cel Groaznic" nu încerca să construiască o atitudine de dragul teribilismului. El era un nonconformist genetic – născut şi nu făcut! Plecarea lui la facultate a venit ca o mană cerească pentru prea cucernicii diriguitori ai şcolii, temători, până la schizofrenie, de haosul care putea pune stăpânire pe liceu. Spre deosebire de Bogdan, Mircea Ştefănescu era un model de cuminţenie, un artist singuratic, visător, care nu crea probleme. Că nu-l interesau unele materii, nu ridica probleme deosebite. Două destine artistice apropiate îşi urmau ţinta pe căi diferite. Ceva comun avea însă să marcheze aceste destine – patima, de mai târziu, pentru băutură – patimă care avea să stigmatizeze viaţa lor de zi cu zi.

Şi aici, motivaţiile aveau să fie diferite. Bogdan o făcea ca să se bucure „din plin" de viaţă. Era plin de energie, volubil, sociabil, exuberant până la refuz. Ştefănescu avea să se apuce de băutură pentru a-şi îneca suferinţele provocate de firea lui. Un hipertalent, mereu nemulţumit de propriile creaţii, un singuratic, un introvertit. Urmaşul lor într-ale artei plastice, copilul minune al liceului, Nikolaus Otto Krüger, nu avea să scape nici el de povara acestui stigmat. Într-un fel, el întrunea calităţile şi defectele celor doi „înaintaşi". Era un fel de amestec de bucurie a vieţii cu o bine mascată dragoste de sihăstrie. Trecea uşor de la zgomot la linişte, de la exuberanţă la închidere

ermetică, de la râsul în cascadă la lacrimi.

Imensul talent care l-a subjugat, a ieşit la iveală din fragedă copilărie. Trebuia să fii orb să nu-l descoperi, să nu rămâi surprins. Atracţia lui pentru desen nu a fost încurajată în mod special de nimeni din familie. De la cinci ani a prins drag de creionul negru, de pereţii albi, de hârtie. Dacă cineva ar fi acordat un strop de atenţie mâzgăliturilor sale, şi-ar fi dat seama cu uşurinţă că era vorba de cu totul altceva. Aceste mâzgălituri, care îi înspăimântau pe vecini, dar şi pe ai săi, ascundeau contururi bine definite, chiar dacă erau mascate de inerentul lor caracter infantil. Pedepsele erau şi ele pe măsura înţelegerii. Puştiul răbda cu un fel de „înţelegere precoce" trasul de urechi sau usturimile lăsate de o nuia, sau, şi mai rău, de o coadă de mătură. Durerea trecea repede iar năbădăiosul artist se întorcea, ca pentru a se răzbuna, la pereţii nesupravegheaţi sau la foile albe lăsate la voia întâmplării. Era perioada lui de creaţie în alb şi negru – creionul şi cărbunele de vatră.

Creioanele colorate nu-l atrăgeau. Poate că aici se află rădăcinile viitorului portretist-sculptor, când, cărbunele a devenit materialul său preferat în portretistică. Chiar şi portretele cioplite în lemn sau marmură, vor fi precedate, aproape fără excepţie, de portrete studiu, făcute cu cărbune, de data aceasta însă, cu cărbune pentru desen. Copilul din el nu a înţeles niciodată atitudinea punitivă a părinţilor şi vecinilor faţă de această preocupare, mai bine zis, înclinaţie, care pornea din interiorul său, nechemată, dar cuceritoare. Peste ani, amintirea acelor zile din copilărie, avea să-l obsedeze, să-l facă să caute explicaţii pentru firea sa năbădăioasă, pentru stările sale sufleteşti atât de contradictorii. De la mulţumirea de sine – *sunt mare*, *dragul meu*, *sunt mare*! – şi până la căderile în abis, când se biciuia fără milă cu critici care mai de care mai distrugătoare, reproşurile la adresa alor săi, care mai mult i-au umbrit copilăria decât s-o lumineze, luau forme tot mai tăioase. Nu putea pricepe cum doi oameni cultivaţi, iubitori de frumos, au putut rămâne orbi în faţa pornirilor de nestăvilit ale mult prea frumosului lor copil.

Mama sa, talentată într-ale desenului şi lucrului manual, tatăl său, iubitor al muzicii, stăpân peste vioară şi orgă. Nu a putut înţelege niciodată cum de a fost considerat oaia neagră a familiei. Dacă severitatea mamei era compensată de momente de iubire excesivă,

care mai estompau suferinţele micului neînţeles, atitudinea tatălui, rece, lipsită de atât de necesara afecţiune, rămânea un mister de nepătruns. Acest om atât de cald în relaţiile cu străinii, atât de sociabil, acasă se retrăgea în el strivind, parcă, deliberat, sentimentele care fac dintr-o familie o cetate inexpugnabilă. Ceea ce îl deruta însă cel mai mult era atitudinea, e drept sporadică, total diferită, faţă de sora sa, mândria familiei. Când îi vedea stând îmbrăţişaţi, şuşotind, râzând pentru motive necunoscute, simţea o revoltă împotriva acestei nedreptăţi flagrante. Atunci se retrăgea în grădina din spatele casei, se aşeza la umbra unui pom şi desena cu furie, trăgându-şi zgomotos nasul sau ştergându-şi, cu dosul palmei, lacrimile care riscau să păteze hârtia. Tânjea după o clipă ca asta. Ar fi dat orice numai să poată să stea şi el în braţele celui pe care-l iubea, s-o detroneze pe mironosiţa care nu făcea nimic deosebit pentru a merita acea favoare.

Anna era într-adevăr un copil foarte frumos, foarte deşteaptă, foarte cuminte, dar el se considerase întotdeauna mai frumos. Îşi amintea deseori de o întâmplare petrecută la Timişoara. E un fel de a spune că îşi amintea, el având pe atunci trei ani, iar Anna cinci. Cunoştea episodul din repetatele povestiri ale mamei, ce însoţeau probele martor rămase, nişte fotografii de mare calitate. Nici nu putea fi vorba de altceva deoarece fotografiile fuseseră executate la cel mai căutat atelier foto din oraş. Trecând într-o zi prin faţa atelierului, Doamna Krüger a fost oprită de proprietarul atelierului.

— Doamnă dragă, aveţi doi copii minunaţi! Îmi permiteţi să le fac câteva poze? Sunt convins că veţi avea o amintire grozavă peste ani!

— Nu vă supăraţi, dar n-am venit pregătită pentru aşa ceva…

— Nu aveţi nevoie de nicio pregătire, Doamnă! Eu nu sunt un simplu fotograf, eu sunt un artist. Intraţi să-mi cunoaşteţi lucrările. În plus, ceea ce vreau să fac nu Vă va costa nimic. Dumneavoastră veţi avea o frumoasă amintire, iar eu voi rămâne cu o lucrare de artă.

Aceste „probe martor” aveau să-l deranjeze atât pe micuţul, dar, mai târziu, şi pe marele Nick, amintindu-i mereu de discriminarea suferită în copilărie. Artistul fotograf îşi făcuse datoria deplin. După câteva zeci de poziţii solo pentru fiecare dintre cei doi „frumoşi”, trecu la poze în doi şi, în final, la alegerea pentru mărire şi retuşare în culori, a câtorva poziţii. Aşa au primit acasă câte o duzină pentru fiecare copil,

câte o duzină pentru pozele în cuplu şi, aici a fost tragedia, două poze mărite pentru Anna şi doar una, pentru cei doi împreună. Nicio poză solo pentru el! Până şi fotograful îi dăduse prioritate Annei! Aceste mici-mari nimicuri aveau să-l urmărească necontenit pe Nick din fragedă copilărie şi să-l împingă la tot felul de atitudini de revoltă. De aici veşnicele hârjoneli cu Anna, tendinţele spre nesupunere, spre năzdrăvănii, mai mult sau mai puţin acceptate de cei din jur. Se înmulţeau pedepsele, dar se înmulţeau şi actele de răzvrătire. Şi ca să fie totul ca la carte, Nick şi-a găsit şi un prieten pe măsură, un pui de neamţ de prin vecini, de altfel dintr-o familie foarte respectabilă, cu care au făcut un cuplu cunoscut ca „spaima satului".

La nici şapte ani împliniţi, ei escaladau gardurile grădinilor pentru a fura fructe, intrau prin magazine pentru a şterpeli ceva nimicuri, dădeau foc la paiele din care se înfruptau caii de prin pieţe, pândeau pe la colţuri sau prin locuri mai întunecate, pentru a speria câte o bătrână absorbită de gânduri, stârneau câinii. Nick ştia ce-l aştepta, dar nu renunţa la a face tot felul de trăsnăi pentru a atrage atenţia asupra lui. Cei de acasă, şi cunoştinţele apropiate, îl considerau un copil dificil, dar, cu toţii, recunoşteau în sinea lor că avea şi ceva, greu de definit, care te cucerea. Şi mai era şi zâmbetul lui, ceva care apărea când te aşteptai mai puţin, un zâmbet care lumina întreaga-i fiinţă şi pe toţi cei din jur. Mult mai târziu, acest zâmbet avea să fie asemuit cu al lui Robert Redford, şi nu numai zâmbetul. Asemănarea izbitoare cu acest star al cinematografiei i-a adus şi satisfacţii, dar şi necazuri. Puştoaicele, iar cu timpul şi tinerele doamne, s-au înghesuit să-l acapareze, satisfăcându-i orgoliul, dar răpindu-i totodată timpul atât de preţios în activitatea sa artistică.

— Nick, semeni grozav cu Redford!

— Nu ştiu, se poate, dar recunoaşte că sunt mai frumos! Femeile aprobau această replică şi continuau să-i populeze din abundenţă atelierul de creaţie.

La Timişoara, pe la zece ani, a invitat-o pe Anna să intre într-o librărie să fure ceva. Anna l-a urmat cu speranţa că-l va opri de la această „nebunie". N-a fost să fie aşa! L-a urmărit cu teamă, dar n-a reuşit să-l oprească. La ieşire i-a arătat cu satisfacţie un carneţel.

— Doamne, când l-ai luat? De ce faci asta, Nick?!

— Ca să râd! Nu vezi ce proşti sunt?!

Pedepsele nu au putut să-l potolească. Tot la Timişoara, la nici şapte ani, închis în casă de către mătuşa sa drept pedeapsă, s-a revoltat, a făcut treaba mare în mijlocul sufrageriei şi a coborât de la etajul unu, pe un burlan.

Şi mai avea o meteahnă Nick – schimbul! Schimba, pe te miri ce, lucruri din casă. Aşa a ajuns să schimbe un superb brici Solingen, pe un briceag „multifuncţional", pentru a avea cu ce ciopli lemnul, noua lui preocupare artistică. Cioplea chipuri, chipuri de oameni cunoscuţi şi, culmea, pentru acea vârstă, uşor de recunoscut. Bineînţeles că briciul a fost recuperat, dar şi scula de bază a viitorului sculptor, restituită.

Năzbâtiile micului neînţeles alternau însă şi cu clipe bune, clipe de linişte, când, împins de acel lucru nedescifrat încă de nimeni, Nick se refugia în grădină şi desena, desena mult, vrute şi nevrute. Alteori se furişa din casă, cu blocul de desen sub braţ, şi se ducea la târgul de animale şi desena sau urmărea mişcările cailor. La întoarcere se strecura în biserică şi pitit după vreo bancă, asculta acordurile orgii la care tatăl său, în clipele sale bune, îi aducea omagiu lui Bach. În acele clipe se simţea aproape de acela pe care îl adora, dar care nu-l înţelegea. Uneori făcea acest lucru împreună cu Anna. Erau momentele în care se înţelegeau. Stăteau retraşi într-un colţ ferit pentru a nu deconspira prezenţa lor şi a nu deranja organistul. Respectau aceste clipe de însingurare ale omului pe care îl iubeau atât, dar pe care nu-l înţelegeau.

Atmosfera din casă devenea tot mai încordată, certurile tot mai frecvente, iar cuvântul băutură, un tabu. Influenţa acestor manifestări asupra stării de spirit a copiilor era covârşitoare. La trezire omul suferea cumplit, cerea iertare, lua angajamente, dar pauzele de normalitate se scurtau tot mai mult. Coşmarul a luat sfârşit odată cu apropierea frontului. Disperat din cauza propriei neputinţe, bunul, înţeleptul, talentatul învăţător, şi-a luat inima în dinţi şi a plecat împreună cu trupele germane în retragere. Un capitol se încheia în viaţa răvăşită de întrebări fără răspuns a lui Nick. Întrebările aveau însă să persiste insistent în întreaga sa viaţă.

Nick se apropia de doisprezece ani când la marginea satului s-au cantonat trupele sovietice. Lumea înspăimântată de prezenţa antihriştilor, se zăvora în case. Uliţele erau pustii iar orice ciocănit la poarta casei aducea momente de teroare. Intrau în casă ziua, intrau

noaptea. Veneau beţi, descărcau automatele prin curţile oamenilor, violau. Cotrobăiau prin cămări, prin dulapuri, golindu-le. Luau alimente, luau haine, ceasuri, bibelouri. Sub pretextul că se răfuiau cu nemţii, se dedau la tot felul de nelegiuiri. Răscoleau podurile şi pivniţele în căutarea soldaţilor germani. Uneori, din echipe făceau parte şi femei. Îmbrăcate în uniformă, mai îngrijite decât bărbaţii, dar prea fardate, cotrobăiau după îmbrăcăminte mai deosebită. Seara aveau obiceiul să iasă la plimbare, îmbrăcate în civil, uneori folosind cămăşile de noapte „confiscate" drept rochii de seară. Oricum, nu erau agresive.

Le plăceau casele mai arătoase. Se întâmpla să vină în grupuri mai mici, bărbaţi şi femei, să aducă tot felul de alimente, unele din depozitele lor, altele furate cu câteva zile mai înainte, să organizeze petreceri, la care erau invitate, cu insistenţă, să participe şi gazdele. Acestora le revenea sarcina să pregătească mâncare caldă şi să servească. Nu lipsea armonica şi, cum era şi firesc, dansul. Ţuica „rechiziţionată" curgea în voie, alterând spre dimineaţă atmosfera. În tot acest timp gazdele înfricoşate treceau prin chinurile iadului. Cu timpul lucrurile s-au mai potolit puţin datorită măsurilor luate chiar de comandantul unităţii. Nu s-a potolit însă teama şi neîncrederea oamenilor.

Pentru a evita intrarea în case, unii au recurs la şiretlicuri, speculând teama obsesivă a soldaţilor de bolile infecţioase. Chiar de la intrare se turna spirt denaturat sau formol pentru a crea o atmosferă de spitalizare şi se lansau zvonuri cu privire la câte o boală care bântuia casa. De regulă rezultatul era cel scontat.

Dacă oamenii judecau la rece aceste stări de fapt, copiii treceau prin stări greu de descris. Principalul sentiment manifestat era teama, o teamă patologică, cu efecte deseori nebănuite. Şi totuşi, în această atmosferă absurdă, doi prieteni, Nick şi Günty, spaima satului de altă dată, găseau şi părţi pozitive. Scăpaţi de sub supraveghere, micii eroi, au găsit un loc pe măsura dorinţelor lor. Era piaţa satului, ocupată de o subunitate de blindate. Nu le-a trebuit mult ca să se aciuiască pe lângă un fan al copiilor cu care s-au împrietenit la cataramă. Colea, noul lor prieten, era fericit să-i aibă prin preajmă, în dorinţa de a mai atenua dorul de casă, de fiul său Alioşa, a cărui fotografie o ţinea la piept. Lui Nick nu i-a trebuit mult ca să se apuce de treabă. La început a desenat

un tanc, apoi s-a apucat de portretul lui Colea. Succesul a fost total iar accesul în tabăra blindată, fără restricţii. Rezultatul? O grenadă şi o duzină de gloanţe de mitralieră pe care le-a şterpelit de sub nasul cuceritorilor lumii! Toamna târziu, hornarul le-a descoperit ascunse în sobă, neştiind cum să reacţioneze. Până la urmă le-a predat la o unitate militară română.

Între timp, cei doi prieteni nedespărţiţi, continuau vizitele la bunii lor amici şi se întorceau adesea acasă cu braţele pline de daruri – zahăr, pâine cazonă, biscuiţi, rahat. Cu toate că era vorba de alimente greu de procurat, Doamnei învăţătoare Krüger nu-i surâdea această relaţie. Cum şvabii get-beget se uitau chiorâş la membrii acestei familii mixte, bucurându-se făţiş de despărţirea care avusese loc, a apelat la sora ei şi şi-a expediat copiii la oraş. Soluţia nu l-a încântat prea mult pe Nick, în schimb a adus bucurie în sufletul înspăimântat al Annei. Dorea să ajungă într-un oraş mare şi să scape de aceşti şvabi încrezuţi, care o etichetau de fiecare dată când se nimerea printre ei, într-o germană strâmbă, drept „Teitsche Wallach".

Aşa a ajuns Nick la Gojdu, aşa a ajuns copilul minune al unui liceu de renume, aşa a ajuns să cunoască primii fiori ai dragostei. Idila lor ajunsese de notorietate publică. Erau prea frumoşi ca să nu fie remarcaţi. Străbăteau străzile oraşului ţinându-se de mână şi împărţind în stânga şi în dreapta, zâmbete cuceritoare. Erau prea copii ca să stârnească reproşuri sau să trezească îngrijorarea celor din jur. Nick s-a retras cumva în el, fără să jinduiască după prietenia celor de vârsta lui. Prietenii lui erau antrenorul Kiss, comandantul şcolii de ofiţeri şi Ţârulescu. Desenul şi Ella erau singurele lui probleme. Nu-i plăceau confesiunile şi ca atare nu-i cerceta pe cei din jur şi nu se lăsa iscodit. Amintirile din copilărie îl frământau, dar le ronţăia singur.

5

După plecarea din Ţară a Regelui Mihai I, soarta liceului confesional a fost pecetluită. De la schimbarea directorului cu un personaj „laic", adus dinafară, şi până la punerea pe liber a unor profesori marcanţi, n-a fost decât un pas. Relaţia profesor – elev s-a deteriorat, religia a fost înlocuită cu un fel de educaţie cetăţenească, a luat fiinţă UAER-ul, o organizaţie largă a elevilor, pepinieră a viitorilor UTM-işti, a început activitatea serviciilor de cadre, au început exmatriculările. Nici profesorii, nici părinţii, nici elevii, nu erau

pregătiţi pentru astfel de schimbări. Încet, încet, se instala o atmosferă de neliniște, de nesiguranţă. Profesorii rămaşi la catedră, deveniţi mai îngăduitori, au început să caute o mai mare apropiere de elevi, elevii receptivi la această nouă atitudine, s-au apropiat de profesori. Nemulţumirea cvasiunanimă faţă de noua orientare politică, făcea din această apropiere, un fel de manifestare conspirativă. Orice atitudine recalcitrantă era monitorizată, cercetată şi sancţionată.

Aşa l-am pierdut pe Mândruţescu, pe care, nici purtarea sa exemplară, nici talentul, nici intervenţia lui Ţârulescu, nu l-au putut salva. Fiu de moşier din Bistriţa, a fost ales drept exemplu de „element antirepublican" şi exmatriculat, cu drept de înscriere la un fel de liceu industrial. M-a surprins liniştea cu care a primit vestea.

— Mă aşteptam la aşa ceva… tata a fost arestat de câteva luni şi nu mai ştim nimic despre el… pentru ce vreau eu să fac în viaţă, se poate şi fără liceu teoretic. Talentul nu mi-l va lua nimeni! Îmi pare rău că ne-au despărţit, îmi pare rău de Ţârulescu! Un adevărat artist! O să-i fie greu cu ăştia… Maică-mea vitregă speră că vor veni americanii, iar frate-meu vrea să fugă. Mai vedem noi!

Ţârulescu a rămas şocat.

— Nenorociţii ăştia nu înţeleg că distrug un talent deosebit, un copil nevinovat. Auziţi, măi copii, comunism în România nu va creşte niciodată! A mai rămas un talent, Nicolae al meu, pentru care mă tem. E copilăros, uneori se grozăveşte, spune lucruri care nu-s de nasul lui şi, ce e mai grav, mă tem că are ceva pe suflet, ceva legat de familia lui. Vezi, poate că-l poţi trage de limbă, poate-l putem ajuta. Este teribil de talentat şi-l aşteaptă un viitor strălucit, de artist bineînţeles!

Acest om minunat care a fost profesorul de desen, dădea sfaturi bune pentru alţii, dar nu reuşea să se sfătuiască pe sine, ignorând faptul că în nonconformismul său, putea avea un duşman de temut pentru vremurile care invadau acest colţ minunat de lume. Dacă există oameni apolitici, apoi Ţârulescu era unul dintre aceştia. El judeca lucrurile la rece şi se exprima ca atare. Izul de ironie care îmbrăca orice comentariu pe care se hazarda să-l facă, depăşea uneori capacitatea de înţelegere a interlocutorului, atrăgând inerent o reacţie de adversitate. Era cult, era talentat, era sensibil. Nemulţumit de limitele talentului său, încerca să ascundă complexul de inferioritate care-l stăpânea, dăruindu-se trup şi suflet copiilor talentaţi ce se

aciuau în jurul său. Pierderea unor adevăraţi prieteni cum au fost Bogdan, Ştefănescu sau Mândruţescu, l-a împins şi mai mult spre, încă, nedefinitul Krüger, cu care se înţelegea bine, dar, de care nu se putea apropia cu adevărat. Simţea că este vorba de un talent clocotitor, o susţinea cu voce tare, îl sprijinea în fel şi chip, dar, ceva ocult, îl oprea la poarta acestui suflet zbuciumat. Nicolae nu se apropia de colegii săi, nu-şi făcea, sau, nu ştia să-şi facă prieteni. Nu aprecia glumele făcute pe socoteala sa, răspunzând deseori cu agresivitate verbală sau fizică. Nu era înalt, dar bine legat, cu un corp frumos dezvoltat şi, din păcate, dispunea de un pumn necruţător, pumn care i-a adus destule admonestări, dar şi respect. Citea mult, colinda sălile de expoziţii şi visa cu ochii deschişi. Da, visa mult.

Dispunând de o cameră atelier amenajată în podul liceului, Ţârulescu l-a invitat s-o împartă cu el în orele de „creaţie". Simţind înclinaţia, neobişnuită pentru acea vârstă, pentru portret, Ţârulescu a început să aducă, ca din întâmplare, autoportrete celebre, văitându-se că în materie de portretistică era un ageamiu. Ca demonstraţie, a început să copieze câte o lucrare, demonstrând ostentativ neputinţa lui. Capcana şi-a arătat roadele. Nick s-a apucat de treabă. La început în alb-negru, mai apoi în creioane colorate, ca la sfârşit, să se apuce de ulei. Ţârulescu îl lăuda, fără să exagereze, îi punea la dispoziţie ustensilele pentru pictura în ulei, îl îndruma în dedesubturile acestei tehnici de lucru. Nicolae, al lui, plutea în al nouălea cer. Erau primii paşi în pictura în ulei, erau primele ore de studiu ale picturii prin copiere, erau primele satisfacţii. În acest timp, profesorul descoperea în elevul său un perfecţionist într-ale portretului, felicitându-se pentru intuiţia avută. Îşi dădea seama că tânărul lui elev şi prieten avea ceva deosebit în el, ceva care-i permitea să pătrundă în sufletul personajului, indiferent de faptul dacă îl cunoştea personal sau nu. Avea o putere de intuiţie extraordinară şi o curiozitate de cercetător. Nu se apuca nici măcar să copieze dacă nu reuşea să obţină date despre persoana în cauză. Ţârulescu se dăruia fără rezerve acestei noi preocupări.

— Nicolae, mă uimeşti! Uneori mă cutremur la gândul că ai putea deveni un mare falsificator. Doamne, fereşte! Ar trebui să copiezi şi ceva peisaje celebre. Te-ar putea provoca la studiul tehnicii combinării culorilor. E fascinant!

— Nu, nu! mai vreau portrete, dar însoţite de material documentar. Eu nu sunt fotograf! Un portret trebuie să dezvăluie sufletul omului, cu tot ce are bun sau rău în el. Tehnica combinării culorilor? Nu-i nicio filosofie! E doar poleială! Portretul adevărat trebuie să plece de la alb-negru! Pe acest Michelangelo l-am făcut în fel şi chip, dar simt că nu l-am descifrat. Degeaba mi se spune că este perfect executat, dacă eu nu l-am cuprins. Am citit atâta despre el şi totuşi, îmi scapă ceva. Mâine îl fac în cărbune ca să penetrez acest suflet atât de complex. Veţi vedea că am dreptate. Treaba cu culorile e mult mai complicată. Degeaba redăm cu fidelitate culorile din oglindă, dacă pentru perceperea lor folosim doar ochii. Culorile imaginii care ne priveşte trebuie descifrate cu sufletul. Rezultatul va fi nesperat, chiar dacă nu la îndemâna oricui. Vor apărea culori şi nuanţe „străine" pentru mulţi, dar, vor aduce încântare în sufletele celor puţin aleşi, care văd cu sufletul. Când voi face un portret în culori, voi fi poate un neînţeles, dar mulţumit de profunzimea imaginii. Mai am o rugăminte… vreau să modelez în lut şi să cioplesc în lemn sau piatră. Îmi puteţi face rost de ceva scule şi materiale?

— Nicolae, se va rezolva, dar mă tem că poate este prematur, iar eu nu prea te pot ajuta. Să ne mai gândim. Oricum, te voi prezenta unui sculptor, un prieten. E talentat, dar nu suficient. Şi, în plus, omul are atelier, scule, materiale. S-a făcut!

Când Ţârulescu se angaja într-o treabă, se dăruia cu trup şi suflet. Cu ajutorul prietenilor, cu banii din propriul buzunar, micul atelier s-a utilat cu tot ce trebuia pentru activitatea unui sculptor. Nicolae se bucura, se frământa, nu ştia cu ce să înceapă.

— Cu ce să încep, dom' profesor? Nu prea ştiu multe, de fapt, nu ştiu nimic. Capu-i plin de idei, dar nu ştiu să lucrez.

— Nicolae, nici eu nu pot să te ajut prea mult. Am ceva habar, dar nu m-am omorât niciodată cu asta. Eu zic să începem cu o vizită la un adevărat atelier de sculptură, la amicul meu Paul. Am fost colegi la Arte Plastice. Mie mi-a plăcut pictura, lui i-a picat cu tronc sculptura. Nu e nimic de capul nostru, dar ca primi îndrumători, facem faţă. E un boem haios şi sunt convins că o să vă înţelegeţi. Mâine îi facem o vizită. Să nu uiţi desenele! Să nu vorbeşti prea mult ca să nu-l lipseşti pe el de plăcerea asta.

Aşa a început adevărata aventură a viitorului sculptor, sau, mai

bine zis, adevărata mare dragoste a lui Nick. Întâlnirea a fost mai mult decât cordială. Paul, marele boem al oraşului, atunci când lucra, lucra de unul singur.

— Dragul meu, sculptura nu e şah ca să ai chibiţi în jur! Pentru început ai să poţi să mă urmăreşti, dar dacă o să te prinzi în horă, vom lucra separat. Sunt destule ore în care eu nu sunt în atelier, aşa că vei putea fi de capul tău. Ia să-ţi văd mapa!

Nick era copleşit. *Să ai un atelier la dispoziţie*, *materiale*, *scule*! *Era mai mult decât un vis împlinit*. *Să poţi lucra singur*! Gându-i zbură o clipă la Ella. *Va putea să stea cu mine*, *să-mi pozeze*!? *Nimeni nu ne va deranja*.

— La ce te gândeşti, Nicolae? Nu-mi dai să văd lucrările?!

— Ba da! Sunt puţin emoţionat. M-am şi văzut cioplind. Nu-mi vine să cred…

Paul răsfoi cu atenţie conţinutul mapei şi rămase pe gânduri.

— De când desenezi, Nicolae?

— De când mă ştiu.

— S-a ocupat cineva de tine în mod special?

— Nu, am desenat după capul meu! De când am venit la Gojdu, m-a îndrumat Domnul Profesor. De ce, nu vă place?!

— Din contra, băiatule, sunt impresionat! Eşti un mare talent… Va trebui să încapi pe mâini mai bune ca ale noastre. Va trebui să aştepţi până ajungi la facultate. În oraşul ăsta nu are cine să se ocupe de tine, fără să te strice. Şi de ce vrei să te ocupi de sculptură?! Tu eşti născut să fii pictor!

— Nu pot să explic, dar simt că asta trebuie să fac. De mic am tot cioplit cu briceagul. Cred că am să fiu bun!

— Nicolae, cât voi putea, am să te iniţiez în micile secrete. Restul depinde de tine. Dacă vrei, poţi să începi chiar de mâine. Te aştept!

— Vă mulţumesc!

Paul a ştiut ce spune. L-a iniţiat în fugă în tainele sculpturii, vorbindu-i despre materiale, scule, tehnici de lucru. Nicolae era nerăbdător, înghiţea totul fără să mestece, visând la ziua când avea să fie lăsat să lucreze de unul singur în atelier. Paul încerca să-l tempereze, să-l oblige să pornească cu paşi mărunţi, să aibă puţină răbdare. Nu a fost posibil să-şi impună voinţa. Nerăbdarea elevului său îl făcea să creadă că vorbele sale treceau pe lângă ureche. Ştia că are în

faţă un talent neobişnuit, dar nu bănuia, nici pe departe, capacitatea acestui copil, care sub masca superficialului, asimila în fapt totul fără efort, dând frâu în acelaşi timp imaginaţiei sale artistice, sau construind castele de nisip în Spania. Avea să constate acest lucru nu peste mult timp.

Primele încercări ale lui Nicolae s-au îndreptat spre modelajul în lut, iar prima lucrare a fost un relief, o ecvestră. Nick învăţase lecţia mânuirii lutului, ştia să-l pregătească, ştia să-l protejeze împotriva unei uscări prea rapide. Restul era treaba lui. Şi-a pregătit o placă din lemn, a frământat o porţie bună de lut şi l-a întins cu grijă într-un strat de cca. 6 cm. A verificat să nu aibă goluri şi l-a presat cu o placă de sticlă, obţinând o suprafaţă netedă. În clipa aceea a simţit o puternică emoţie care i-a făcut pielea ca de găină. A transpirat tot. Nu ştia cum să înceapă. A luat un fel de spatulă din lemn, bine lustruită, dar s-a răzgândit. A căutat o altă sculă şi s-a oprit la un fel de cuţit, tot din lemn. Şi-a făcut cruce precum catolicii, sărutând în final degetul mare. S-a sprijinit cu mâna stângă de masa de lucru, iar cu dreapta, înarmat cu acel cuţitaş de lemn, a început să contureze calul, cu gândul la armăsarul şcolii de ofiţeri.

Mâna a început să alerge de parcă ar fi ţinut un creion. Lutul se transformase într-o coală de hârtie. Era la el acasă! Descoperea o lume nouă pe care n-o bănuise, dar pe care o intuia. Părăsea planul hârtiei pătrunzând în spaţiul pe care i-l oferea cu dărnicie lutul moale şi ascultător. Cuţitul a început să pătrundă în carnea lutului, apăsând, dislocând, mângâind. Pe o adâncime de niciun centimetru, se profila figura în spaţiu a armăsarului. Nick era fascinat. Se apropia şi se depărta, aprindea şi stingea lumini, se agăţa de umbrele lăsate pentru a pătrunde mai bine tainele adâncimilor. Era mulţumit. Prinsese acea nervozitate abia stăpânită a armăsarului, prezentă chiar şi în poziţia de repaus. Se apucă să degroşeze lutul pentru a definitiva forma finală a reliefului. Nu auzi uşa atelierului şi se pomeni cu Paul în spatele său.

— Nicolae, nu este prea mult pentru o şedinţă?

— Trebuia să termin! Lutul e fantastic! Ce comunicare poţi stabili cu acest material! Ce părere aveţi?

— Este incredibil ceea ce ai reuşit la primul tău contact cu lutul! De data asta chiar nu am cuvinte! Te sfătuiesc să nu-i mai faci nimic, dar absolut nimic! Dragule, va trebui să-ţi cauţi alt profesor, unul pe

măsura ta! Dacă aşa ai să faci şi la cioplit, eu va trebui să mă mut! Cu tine nu e de glumit! Îţi propun să ardem lucrarea în cuptor şi s-o laşi drept amintire a unei zile memorabile. Te rog să semnezi lucrarea, jos, în colţul din dreapta. Când oi fi bătrân, am să iau bani buni pe lucrarea asta!

— Vreau să aduc să vadă lucrarea doi oameni – Ţârulescu şi Ella. Chiar mâine, dacă se poate.

— De putut sigur că se poate, dar nu ştiu cine-i Ella… este sora ta?

— Nu, sora mea nu se pricepe la aşa ceva, ea-şi cu notele, nu cu arta! Ella este prietena mea, o să vă placă. Este foarte drăguţă, de fapt, foarte frumoasă!

— Bine, Nicolae! Eu zic să te duci acasă, să te relaxezi. Ai avut o zi foarte încărcată şi în meseria asta, e şi bine, e şi rău! Mâine vă aştept pe toţi trei. Gata!

Cu toate că seara a început să coboare, Nick nu s-a îndreptat spre casă, abătându-se pe la casa Ellei. Ca un adevărat radar, Ella prinsese ceva pe ecranul simţurilor sale şi aştepta la geam, cu ochii scrutând zarea. Când îl zări pe cel reperat, sări ca un fulg peste pervazul ferestrei şi se aruncă în braţele lui. Un sărut prelung fu salutul lor de bucurie. Niciun cuvânt.

— Elly, ce faceţi voi acolo?!

— Apuka, e Nick, prietenul meu, e artist!

— Ia veniţi voi în casă! Faceţi spectacol în mijlocul străzii?! Cum ai ajuns acolo?!

— Am sărit pe geam…

— Acum vă rog să intraţi pe uşă! Ia să vedem, cum ai spus că te cheamă? Nick, şi mai cum?

— Nikolaus Otto Krüger, Domnule…

— A, eşti neamţ?

— Pe jumătate, după tata. Mama este româncă, Grozăvescu…

— Avem şi noi un Grozăvescu în oraş, profesor de matematică.

— Ştiu, este unchiul meu, dar eu nu stau la el, stau la o mătuşă, sora mamei.

— Şi de când vă cunoaşteţi voi, Elly?

— Apu dragă, cam de un an. Dar hai să lăsăm asta! Ne-am cunoscut la atletism. Îl cunoaşte şi Kiss bácsi. Face cu el desen.

— Kiss se ocupă de desen?!

— Nuuu… Nick desenează după Kiss, face studii despre corpul sportivilor.

— Şi ce fel de artist eşti, Nick?

— Încă nu ştiu, poate pictor, poate sculptor…

— După cum v-aţi comportat în stradă, am crezut că poate eşti artist la teatru, dar se vede că m-am înşelat. Dar tot nu înţeleg cum, la vârsta voastră, v-a venit ideea să vă sărutaţi, şi încă în faţa casei, ca să aibă ce discuta vecinii!?

— Ţi-am spus că Nick e mai mare ca mine cu doi ani!

— Cu toţi anii lui în plus, tot nu-i bun încă pentru aşa ceva, iar tu, Elly, nici atât! Şi cu asta, basta! Hai, luaţi-vă rămas bun, dar fără gesturi teatrale!

Rămaşi singuri, cei doi îndrăgostiţi s-au îndreptat spăsiţi spre ieşire.

— Ai văzut ce tată grozav am? N-a strigat, nu m-a luat de urechi, nu te-a dat afară. De fapt, nu m-a bătut niciodată! Să vezi c-o să vă împrieteniţi

— Ella, eu am venit să te chem mâine după-masă, pe la patru, să mergem la atelier, să vezi prima mea lucrare de sculptor. Vine şi Ţârulescu, şi Domnul Paul.

— Unde ne întâlnim?

— La Corso, în faţă. Te-am pupat, dar fără gesturi teatrale! Pa!

6

Zilele, săptămânile, lunile, care au urmat, au însemnat pentru Nick muncă, multă muncă, pentru o vârstă atât de fragedă. Satisfacţiile erau enorme, starea de spirit excelentă. Cei doi mentori, ca doi părinţi grijulii, îl înconjurau cu o atenţie exagerată, căutând să-i satisfacă toate capriciile, care, de altfel, nu erau puţine. Sfaturi, material documentar, materiale de lucru, condiţii de lucru. Paul ajunsese să plece din atelier, numai să-l vadă pe Nicolae lucrând liniştit. Copilul minune devenise năbădăios, chiar arţăgos. Un singur lucru, totuşi, îl neliniştea. Frecvenţa crescută a vizitelor Ellei la atelier. Era un domeniu în care nu ştia ce are de făcut. Nici Ţârulescu nu se dovedea mai breaz în domeniu. Ştiau amândoi că erau pe un teren minat, dar nici nu voiau să acorde o importanţă exagerată faptului. Paul a încercat să-l atenţioneze, cât de cât, pe Nicolae, dar fără succes.

— Nicolae, eu cred că Ella a început să vină cam des pe la atelierul nostru şi nu cred că este bine. În primul rând te distrage de la lucru, iar în al doilea rând, s-ar putea să am neplăceri cu părinţii ei.

— Prostii! Ce e rău în vizitele astea?! Ella mă inspiră şi mă linişteşte. Dacă vă este frică, spuneţi şi n-am să vă mai deranjez. Cu părinţii, lăsaţi că mă descurc eu singur. L-am cunoscut pe Domnul Széles, ştie că suntem prieteni, că ne iubim, ne-a văzut sărutându-ne şi, s-a purtat domneşte. Nu, nu s-a dat de ceasul morţii! Ne-a dojenit el, aşa, puţin, dar fără istericale. Asta e! Dacă Ella nu mai poate veni la atelier, atunci nici eu nu mai pot veni aici!

— Nu, Nicolae, n-am spus că nu mai poate veni, am vrut doar să-ţi atrag atenţia să fiţi cuminţi şi prudenţi, ca să nu daţi de necaz.

— Bine, maestre, promit să fim cuminţi! De fapt, sunt aşa de ocupat încât nici nu am timp de aşa ceva, adică de prostii, dacă vă gândiţi la ce mă gândesc eu. Mâine vreau să-i fac portretul în lut, dacă nu vă stric programul, bineînţeles.

— Nu, Nicolae, mâine am o treabă la cimitir. Într-o zi trebuie să vii cu mine, să-ţi arăt ceva, ceva sinistru. Ne vedem săptămâna viitoare. Te-am pupat!

— Salut, maestre!

Noaptea care a urmat a fost o noapte plină de zbucium. Nick a cunoscut, poate pentru prima dată, ce înseamnă insomnia. Gândul că o va avea drept model pe Ella pentru primul lui ronde-bosse, îl făcea să tremure. Să poţi modela după natură un chip uman, să laşi la o parte imaginaţia, să-i demonstrezi pe loc celui care te priveşte şi aşteaptă cu nerăbdare rezultatul, era fascinant, era o provocare. Ţârulescu îi atrăsese atenţia asupra faptului că cel mai aspru judecător este modelul. Este în firea lucrurilor ca omul să dorească să se cunoască pe sine însuşi şi o face cu asiduitate privindu-se în oglindă, această minunată invenţie. Ori, Ella, chiar şi la vârsta ei fragedă, avea conştiinţa propriei valori. Ştia că este frumoasă, că atrage privirile celor din jur, că este admirată. Pentru Nick, era clar că un eşec în domeniu, ar fi însemnat dezamăgire nu numai pentru Alla, dar şi pentru el. Mai erau şi Domnul Paul, şi Domnul Profesor, marii lui admiratori, care manifestau o încredere oarbă în talentul său. Aceşti oameni nu puteau fi dezamăgiţi, chiar dacă era vorba de o lucrare de început. Ştia că, dacă ar fi fost vorba de un portret în cărbune, nu ar fi

avut probleme. Dar aşa?! Îndrăgise lutul pentru maleabilitatea sa, pentru supunerea lui. Întrebarea era dacă va reuşi într-adevăr să-l stăpânească, să-l supună.

A doua zi, dis-de-dimineaţă, s-au prezentat amândoi la atelier, fără a mai trece pe la şcoală. Ella a venit încărcată cu sandvişuri şi prăjituri de casă. Nick era mai irascibil ca oricând.

— Tu crezi că mergem la picnic, pe malul râului? Eu nu pot să lucrez când cineva mănâncă lângă mine!

— Nick, dar nu putem sta toată ziua flămânzi! Să vezi ce lucruri grozave mi-a pregătit bunica! Numai ea ştie că nu m-am dus la şcoală. Este cea mai grozavă bunică de pe pământ! Trebuie s-o cunoşti şi tu!

— Dacă e să mănânc, atunci mai bine mănânc acum, ceva… Şi aşa n-am mâncat nimic dimineaţa. Pur şi simplu n-am putut!?

— Hai să mâncăm atunci şi după aceea te apuci de lucru. De fapt, nici nu prea ştiu ce vrei să faci.

Bunătăţile întinse pe masă au deschis apetitul tânărului artist. Mica gustare s-a întins cale de vreo două ore, într-o atmosferă adolescentină. Totul era gustos pregătit, dar sub cupola sanctuarului artei, se acoperea cu un iz de romantism, negustat încă de cei doi copii îndrăgostiţi.

— Gata! Cred că ziua de azi e ratată pentru artă! Să mă întind puţin… am mâncat ca un porc! Să trăiască bunica!

Nick se întinse pe canapeaua îngustă, ce-i servea lui Paul pentru clipele de odihnă. Ella se aciuă lângă canapea în genunchi şi începu să mângâie obrajii lui Nick, sărutându-l, din când în când, pe gură. Nick sta nemişcat, savurând, precum un motan, mângâierile stăpânului. La un moment dat deschise ochii, privi îndelung chipul drag, îi trecu mâinile prin păr şi se săltă spre gura ispititoare. Un sărut lung puse capăt acestei scene de intimitate nevinovată. Sări brusc şi, fără a scoate vreun cuvânt, se duse spre grămada de lut. Îşi scoase cămaşa şi se apucă de frământat.

— De ce ai sărit ca ars, Nick? M-ai speriat!

— În clipa în care te-am privit şi sărutat, am descoperit ceva ascuns în interiorul tău, ceva fără de care nu aş fi ştiut cum să-ţi fac chipul. A fost ca o revelaţie de care trebuie să profit. Ai să fii mulţumită!

— Tu eşti puţin nebun, nu?! Am auzit că toţi artiştii suferă de

puţină nebunie. Auzi, tu, să mă săruţi cum m-ai sărutat şi apoi să mă dai la o parte pentru o grămadă de lut!? Acum eu ce trebuie să fac pentru a-ţi poza? Trebuie să mă dezbrac?

— De ce să te dezbraci?! Doar n-am de gând să-ţi fac fundul!? Capul tău mă interesează şi ce am citit eu în sufletul tău. Cred că am să te port în mine toată viaţa!

— Şi vrei să spui că picioarele mele nu te interesează de loc?!

— Ba da! Mă interesează totul, dar vorba lui Mândruţescu, la o fată mă interesează în primul rând frumuseţea capului, a chipului, pe care, dacă ştii, descoperi şi frumuseţea sufletului, bogăţia lui. Ella, aşază-te pe canapea, cât mai comod, şi relaxează-te! E foarte important! Să nu încerci să pozezi ca la fotograf. Gândeşte-te la ceva plăcut, odihnitor. Să nu te apropii de mine ca să vezi cum iese! Dacă vrei să te mişti puţin, să te plimbi numai prin faţa mea, şi la distanţă! De acum încolo nu mai avem ce trăncăni! Data viitoare am să aduc un radio, să ascultăm muzică.

Ella se aşeză cât putu de confortabil pe canapeaua îngustă şi tare şi-l ţintui pe Nick cu privirea şi zâmbetu-i inegalabil. Îi plăcea să-l privească, îi plăcea faptul că erau singuri, şi nu oriunde – într-un atelier de sculptură, un loc sacru pentru artiştii plastici care se perindau pe acolo. Artişti plastici! Ce frumos sunau aceste două cuvinte! Le descoperise prin Nick, iar acum încerca să se umple de adevăratul lor înţeles. Începea să-i placă acest loc.

Atelierul era încăpător, prevăzut cu un luminator în tavan, cu tot felul de reflectoare, cu un mic birou, o masă de lucru, un şevalet, şi mai nou, un stativ trepied, înalt, cu placă turnantă, adus special pentru modelaj. Pereţii erau plini de tablouri şi postere. De-a lungul unuia dintre pereţi se aflau etajere şi rafturi, pline cu scule. Ce nu avea Domnul Paul?! Seturi mari de dălţi, ciocane, pile, instrumente de găurit, de tăiat, de şlefuit, toate într-o ordine perfectă, ordine care te obliga să pui totul la locul său. Materialele de lucru erau ţinute separat, într-un şopron improvizat. Puteai găsi blocuri de marmură, butuci, scânduri, bronz, aluminiu, saci cu ipsos. În mijlocul atelierului, un chepeng permitea accesul într-un mic beci, unde era păstrat lutul. Într-un colţ, mascată de un paravan, se afla o chiuvetă mare, o oglindă, un dulăpior şi un cuier de perete. Calitatea săpunului, a ustensilelor de bărbierit, a prosoapelor, te făceau să înţelegi ce fel de om era Domnul

Paul. Curăţenia şi ordinea desăvârşită, aveau să lase o amprentă de neşters în viaţa viitorului sculptor. Peste ani, atelierul său personal, avea să semene cu acest prim lăcaş de creaţie, în care ordinea, dotarea şi abundenţa materialelor de lucru, stârneau invidia confraţilor. Da, pentru Nick, atelierul Domnului Paul era o lume, o lume nouă, în care pionierul se mişca încrezător, dar cu o profundă emoţie.

Cu toată vârsta fragedă, Nick se angaja cu toată fiinţa pe drumul destinului său, care, parcă-l mâna din spate. Era elementul care l-a cucerit pe Ţârulescu şi l-a convins pe Paul. Şi pentru Alla atelierul reprezenta o lume nouă, lume în care făcea primii paşi, lumea intimităţii. Uşa atelierului o despărţea de lumea în care crescuse şi de care fugea pentru a se elibera de ceea ce credea că este un stigmat, copilăria. Aici se putea rupe de toţi care o înconjurau cu o dragoste obositoare, de toate regulile aspre care încadrau oamenii după vârstă. Simţise fiorul atracţiei pentru un băiat, atracţie pe care o definea a fi marea dragoste şi pe care ar fi dorit s-o trăiască din plin, împotriva dogmelor. Era mai mică cu doi ani decât Nick, dar în această direcţie sărise, fără să-şi dea seama, peste ştacheta vârstei celui care-i furase inima. Era plină de iniţiativă, făcându-l pe Nick să se simtă, adesea, stânjenit. Sorbindu-l din ochi pe cel care se agita frământând lutul, după un anumit ritual, lutul proaspăt şi ascultător, Ella hoinărea cu imaginaţia până hăt departe, într-un viitor de basm, alături de neasemuitul ei prinţ-artist.

La un moment dat, ţâşni din poziţia incomodă de pe canapea şi-l prinse în braţe pe artistul cufundat, până la coate, în lut. Îi întoarse capul şi-l sărută cu nesaţ. Prins pe picior greşit, Nick se lăsă în voia sărutărilor şi intră în hora mângâierilor, uitând de lutul de pe mâini. Când se desprinse din braţele ei pentru a trage o gură de aer, un hohot de râs răsună în atelier, spre nedumerirea frumoasei copile. Nick o trase pe Ella după paravan şi o propti în faţa oglinzii. De data aceasta râsul fu lansat în duet, întrerupt, din când în când, doar de sărutări.

— Tu eşti ludă! Acum va trebui să te speli cu apă rece şi să-ţi usuci bluza. Doamne, ce-i în capul tău! Tu spală-te, iar eu mă apuc de lucru. Gata cu prostiile!

— Nick, ştii ce mi-ar plăcea să fiu acum? Lutul cu care lucrezi… tu, să mă mângâi, iar eu, să mă las în voia mâinilor tale. Aşa nu m-ai mai trimite să mă spăl.

Ella îşi scoase bluza, o clăti cu apă rece şi o întinse pe paravan. Cu capul avu mai mult de lucru. Părul era încâlcit, iar apa rece, cu tot săpunul de calitate, nu reuşea să cureţe lutul lăsat de mângâieri. Găsi în dulăpior un pieptene cu care-şi aranjă părul, drept. Nu-i stătea rău nici aşa. Se înfăşură într-un prosop mare şi-şi făcu apariţia de după paravan.

— Ai reuşit? Bravo! Acum aşază-te cuminte pe canapea şi dă-mi pace! Te rog!

Între timp, Nick reuşise să aşeze pe stativul de lucru o masă suficientă de lut, care să-i permită să realizeze ronde-bosse-ul visat. Cu toate că avea o placă turnantă, Nick era cel care se învârtea în jurul lutului, căutând să-i dea, cu ajutorul mâinilor, forma primară. Lucra precipitat, se depărta, se apleca, se înălţa, desprindea cu hotărâre bucăţi de lut pe care le arunca pe masa de lucru. Era operaţia de degroşare a formei primare, de stabilire a dimensiunilor, a proporţiilor. Privirile lui se concentrau numai asupra formei care lua viaţă. Nimic din jur nu-l mai putea distrage. Actul creaţiei era în plină desfăşurare. Mulţumit de rezultatul obţinut, se depărtă la vreo trei metri şi-şi încruntă privirea. Făcu un tur în jurul lucrării şi scoase un oftat de uşurare. Era bine! Foarte bine! Pe stativ trona un fel de cap stilizat, care în mintea lui prindea, încet-încet, chipul modelului, în cea mai clasică formă a portretului.

— Bravo, maestre! De acum încolo nu-mi rămâne decât să mă joc. Ella, treaba merge grozav! Nu-mi rămâne decât să te fotografiez cu ochii şi mintea şi să-ţi transpun chipul în spaţiu. Hei! Tu, nu mă asculţi?! Tu, dormi?!

Ella aţipise într-adevăr. Prosopul alunecase de pe corpul relaxat lăsând la vedere un sân fraged, destul de necopt încă. Nick se apropie de canapea, îngenunche, şi sărută cu tandreţe forma ispititoare. Aranjă cu grijă prosopul şi se retrase spre stativ. Un fior necunoscut, încă, îl străbătu. Era ceva sublim, greu de definit în cuvinte. Se duse la raftul cu scule şi-şi alese câteva spatule din lemn. Simţea că nu mai are nevoie de altceva. Cu un ochi la chipul adormit al modelului, cu celălalt la mogâldeaţa de lut, micul chirurg începu, tremurând de emoţie, operaţia estetică. Cu o mică spatulă în mâna dreaptă, cu degetele mâinii stângi mângâind continuu masa de lut, apăsând, decupând, lustruind, maestrul în devenire, dădea viaţă lutului. Jocul cu spaţiul

începuse. Nick avea în el un sâmbure de geniu. Nu luase niciun fel de lecţii în domeniu, nu răsfoise tratate. El ştia, pur şi simplu! Intra în lut fără să depăşească niciodată adâncimea imaginii fixate în creier, dând viaţă chipului propus în ansamblu, nu pe bucăţi. Prelucra chipul în totalitatea sa, fără a se opri la un element anume pentru a-l termina. Pentru cineva care-l urmărea în timpul lucrului, devenea fascinant să vadă apariţia chipului în ansamblu. Mâinile lui alergau în jurul capului modelat ca într-o operaţie de decopertare a unei lucrări cunoscute, cu grija arheologului pentru comoara ce urma a fi dată la iveală. Lucrul înainta relativ încet, pentru un observator neavizat, dar într-un ritm inimaginabil, pentru o creaţie care avea să prindă forma finală după nici opt ore de „joacă".

Când soarele încetă să mai ofere condiţii de lumină, Nick aprinse câteva reflectoare. Lumina puternică o trezi pe Ella care sări speriată de pe canapea.

— Ce s-a întâmplat, Nick?! Am adormit?!

— Da, frumosul meu model! Du-te şi îmbracă-ţi bluza, să nu vină cineva pe aici. E târziu, e seară! Eu am terminat! Trebuie să te duc acasă! Să vedem ce minciună tragem…

Ameţită, Ella o zbughi după paravan, fără să arunce măcar o privire chipului său din lut. Nick dădu din cap a lehamite, dar, contrar firii, înghiţi în sec. Ella veni tiptil în spatele lui şi-şi aţinti privirea asupra lucrării.

— Ce-i asta, Nick?! Asta sunt eu! Mă văd mai bine decât în oglindă! Doamne! Sunt eu!

— Îţi place?

— Eşti formidabil! N-am crezut că este posibil aşa ceva! Vezi de ce Ţârulescu spune că eşti un copil minune? Nick, te iubesc atât de mult! Vreau să rămânem toată viaţa împreună. Îmi promiţi?

— Am s-o dau s-o ardă şi am să ţi-o dăruiesc. Când voi fi un mare maestru, ai să fii mândră că ai un portret făcut de mine. Da, acuma ştiu că am să fiu mare! Hai să fugim, că iese cu scântei. E târziu, ora zece!

Fuga lor a fost de fapt o plimbare. Când au ajuns acasă la Ella, temerile lui Nick s-au adeverit. Domnul Széles, contrar obiceiului, a ridicat tonul ameninţător. Pentru Alla a fost o surpriză şi a rămas dezorientată. N-a mai îndrăznit să-i sară de gât şi să-l ia cu „apuca

drága”.

— Cum poţi veni la ora asta?! Cum ai putut lipsi de la şcoală?! Unde aţi fost toată ziua?!

— Lasă-mă, te rog, să-ţi explic. Dacă strigi la mine mă sperii şi nu pot să vorbesc. Am fost la atelierul Domnului Paul. Nick mi-a făcut portretul şi l-a terminat abia acum. Ai să vezi, este foarte reuşit!

— Şi, domnul Paul, ăsta, cum de vă lasă să vă faceţi de cap la el în atelier?! El nu lucrează?! Voi nu-l deranjaţi?!

— Nu, că el avea altă treabă în oraş.

— Cum?! Vă lasă acolo singuri?! Asta-i culmea! Mâine voi avea o discuţie serioasă cu el şi cu profesorul Ţârulescu. Ce fel de şcoală e asta?!

— Şcoala e bună, numai că vor să mă exmatriculeze, din cauza lui taică-meu. Dacă se întâmplă asta, n-o să mai pot merge la facultate. Trebuie să învăţ meserie şi fără şcoală!

— Dar ce este cu tatăl tău, Nick?

— În 1943 a plecat cu armata germană şi a rămas în Germania, după ce a stat prizonier într-un lagăr din Franţa.

— Da, înţeleg… şi ce aţi făcut voi în atelier singuri?

— Ella a stat pe canapea, iar eu am lucrat la portret. A mai rămas să ducem lutul la ars, şi gata!

— Măi copii, voi mă credeţi chiar atât de naiv?!

— Dacă vreţi, mergem acum şi vă convingeţi. E aproape…

— E cam târziu, dar merită să clarificăm lucrurile. Haideţi!

Drumul spre atelier a fost străbătut într-o tăcere deplină. Fiecare era frământat de cele petrecute, bineînţeles, fiecare din punctul său de vedere. Cel mai stânjenit era domnul Széles. *Cum am putut să cad în capcana acestui joc de copii*?! *Până la urmă o să-mi demonstreze că ei au dreptate*… Ajunşi la atelier, Nick aprinse luminile, scoase cu grijă pânza de sac umedă, care acoperea lucrarea, şi se dădu la o parte. Domnul Széles rămase mut. Copiii aceştia nu minţiseră. În faţa lui, de pe trepiedul de lucru, îi zâmbea chipul de înger al copilului său. Era buimăcit. Cine era artistul care reuşise să surprindă nu numai chipul minunat al copilei sale, dar şi ceva atât de specific sufletului ei, ceva ce numai un părinte putea să cunoască?! Era ea, fetiţa lui dragă, în toată splendoarea ei.

— Ei, vă place? Seamănă?

— Nick, cine a făcut lucrarea, sau cine te-a ajutat? Domnul Paul, cumva?! Vreau să-l cunosc!

— Nu m-a ajutat nimeni! În primul rând, Domnul Paul, nu este portretist, iar în al doilea rând, el nici n-o cunoaşte pe Ella. Un portret nu este o fotografie bună, Domnule! Un portret este mult mai mult! Un portret este sufletul modelului studiat. Fără suflet, portretul rămâne doar o fotografie plată! Nu, Domnule, eu nu am nevoie să fiu ajutat!

— De când lucrezi la acest portret?

— De azi, de dimineaţă.

— Cum, asta aţi făcut voi astăzi?!

— Da, asta am făcut!

— Nick, când va fi gata, vreau să cumpăr lucrarea, vreau să spun, portretul. Poţi fixa orice preţ! Sunt impresionat, te felicit, şi-mi cer scuze pentru ieşirea mea. Altă dată, să-mi spuneţi şi mie când mai planificaţi o „prostie" ca asta.

— Nu trebuie s-o cumpăraţi, Domnule, lucrarea este deja a lui Ella. Mă bucur că vă place!

— Sunt copleşit! Acum, hai să te ducem acasă pe tine, Nick! Poate că trebuie să le explic această întârziere. Or fi îngrijoraţi.

— Nu, nu trebuie. Ai mei ştiu că lucrez la atelier, şi chiar dacă nu le place, nu au ce face! Ei ştiu că nu fac prostii şi asta le ajunge.

— Bine, atunci, hai să mergem! E al naibii de târziu!

7

După o seară petrecută burlăceşte, cei doi prieteni se îndreptară agale înspre atelier. Se apropia miezul nopţii şi erau siguri că cei doi îndrăgostiţi, artistul şi muza, visau fiecare în patul său, savurând din plin binefacerile vârstei.

— Tu crezi că Nicolae al nostru s-a ţinut de treabă, aşa cum ne-a promis?

— Profesore, nu ştiu ce să spun… Eu am mare încredere în puştiul ăsta şi în talentul lui, dar, dar mă întreb dacă e înţelept din partea mea să-i las singuri în atelier. Tare-s curios s-o cunosc pe micuţa atletă. Se pare că Nicolae e prins de sentimente încă necunoscute de el şi, mi-e teamă să nu facă vreo prostie!?

— Ce prostie, omule?! Dacă în Nicolae clocoteşte adolescentul, Ella este categoric, încă, un copil.

— Că bine zici, încă! Dar poate şti cineva unde se găseşte pragul

acestui „încă”?! Ar fi teribil să fiu părtaş la o prostie prematură şi să fiu nevoit să mă explic în faţa părinţilor. Tu îţi dai seama ce dandana ar putea să iasă?

— Nu te mai gândi la prostii! Nicolae e el zvăpăiat, dar ascunde în el o mare capacitate de discernământ care-l apără de multe izbucniri necugetate. Băiatul are probleme în familie, s-ar putea să aibă probleme şi cu dobitocii de la şcoală, dar, e suficient să discuţi puţin cu el, ca să vezi maturitatea cu care se gândeşte la viitorul lui. E hotărât să răzbată, cu orice chip, în lumea artei. E convins că are un viitor strălucit şi nu dă prea mult pe şcoala ca atare. Chiar dacă va avea probleme cu şcolarizarea, eu cred în viitorul lui, în imensul talent şi, sunt convins că va ajunge un mare artist, chiar şi autodidact. Nu va fi primul caz în lumea artei. Da, eu cred în el!

— Totuşi, trebuie să fim mai atenţi cu aceşti copii!

Ajunşi la atelier, mentorii îngrijoraţi, se opriră în faţa stativului pe care, ceva nedefinit, era acoperit cu un sac umed. Paul se uită întrebător la profesor şi cu grijă de profesionist, întinse mâinile spre pânza protectoare. Îşi retrase mâinile precipitat şi se uită iar la Ţârulescu.

— Tu crezi că putem încălca această intimitate?! Oare Nicolae nu va exploda în faţa acestei curiozităţi nestăpânite? Ce zici? Tu îl cunoşti mai bine…

— Las pe mine! Nu e prima oară când îmi asum riscul unui sac de antrenament. Dă-i drumul!

Paul ridică cu mare grijă sacul umed şi se dădu la o parte buimac.

— Tu vezi ceea ce văd eu?!

— Se pare că vedem amândoi un nou pas spre culmile gloriei. Într-o singură zi, acest copil a lăsat pe masa de lucru un portret de toată splendoarea! Când ai s-o cunoşti pe micuţa lui muză, ai să rămâi cu gura căscată. Nu mi-a fost dat de prea multe ori să văd un portret atât de viu! Mă întreb dacă într-adevăr, acest copil, mai are nevoie de profesori, de facultate!? Mă înspăimânt la gândul că un copil copleşit de atâta forţă, ar putea să capoteze din prea mult talent. Cine poate călăuzi o astfel de fiinţă?! Poate, doar destinul!?

— Şi totuşi, Nicolae trebuie să meargă la facultate. Fără maeştri în jurul lui, fără competiţie, poate capota uşor, bazându-se doar pe

talent şi pe dârzenie. Băiatul ăsta trebuie încurajat, dar nu adulat! Are o fire năbădăioasă şi, în vremurile noi pe care le trăim, poate uşor deveni victimă din erou. Trebuie să-l facem să devină mai maleabil, mai diplomat. Aici, profesore, rolul tău va fi mai important. Eu vă trebui să-l introduc în sculptura cioplită, să-l fac să înţeleagă lemnul şi piatra, să le iubească! Am să-l dau pe mâna cioplitorilor de la cimitir. O să aibă ce învăţa!

Dimineaţa i-a prins pe cei doi prieteni învârtindu-se în jurul capului de lut, admirându-l, căutând ceva de care să se lege, pentru a mai potoli avântul de nestăvilit al micului artist.

— Şi acum ce facem? îi spunem că i-am văzut opera, sau aşteptăm să ne invite el?

— Eu zic să-i spunem. Cu Nicolae nu e cazul să riscăm un joc ascuns. Am de gând să-l iau cu mine în atelierul de la şcoală şi, şi-oi vedea cum am să mă descurc. E totuşi mai matur decât credem şi e bine să-l tratăm ca atare. Hai să plecăm, că ne aşteaptă o zi grea. Poate că diseară ne vedem cu toţii aici, dacă la şcoală nu iese cu scântei.

N-au ieşit niciun fel de scântei. Ţârulescu l-a ademenit în micul său atelier şi, fără niciun fel de ocolişuri, l-a luat în braţe şi l-a sărutat părinteşte.

— Eşti mare, măi Nicolae! Eşti mare! Am fost aseară cu Paul la atelier şi ţi-am văzut lucrarea. De unde, dracu', ai învăţat să lucrezi?! Că de la noi, în niciun caz! Ne simţim atât de mici, maestre, în preajma ta, încât nu mai îndrăznim să-ţi dăm sfaturi. Nicolae, dragul meu, tu trebuie să studiezi, tu trebuie să te învârţi pe lângă adevăraţi maeştri, tu trebuie să mergi la facultate, cu orice preţ!

— Şi cu maică-mea ce mă fac? Ea ţine morţiş să mă vadă arhitect. Nici nu vrea să audă de pictură sau sculptură. Zice, săraca, că nu-i trebuie un vagabond în familie. Oricum, eu nu am ce căuta la arhitectură! mai bine mă fac cioplitor la cimitir, că şi aşa, Domnul Paul vrea să mă ducă acolo!?

— Nu, Nicolae, Paul nu vrea să te facă cioplitor. El este îndrăgostit de talentul tău şi crede că este timpul să cunoşti şi alte materiale şi tehnici de lucru, care fac parte din viaţa unui sculptor. Pe Paul te poţi baza! El este primul care recunoaşte că personal nu prea are ce să te înveţe, dar are avantajul omului care a parcurs toate aceste etape şi are mare încredere în viitorul tău. Cu arhitectura mai ai destul

timp, şi mama ta la fel. Important e să mai reziști încă doi ani la liceu şi să nu te iei la trântă cu nenorociţii ăştia. Acum e în toi procesul de racolare a elementelor de vârf la învăţătură într-o organizaţie de tineret subordonată direct partidului comunist. Este o perioadă grea pentru toată lumea. Toţi neisprăviţii sunt activişti de partid, în capul lor domneşte haosul, iar modul de lucru, nimereala. Da, nimereala! Nu au principii, nu au crez, au doar o mare doză de îndoctrinare şi, cum e şi firesc, oportunism. În România a început ciolaniada şi numai Dumnezeu ştie cum se va termina. Trebuie rezistat cu orice preţ deoarece aşa ceva nu poate dura mult şi nici nu cred că Apusul va permite asta. Dacă te vor chema la organizaţia de tineret, va trebui să accepţi! Ăştia sunt festivişti, au nevoie de mâzgălitori!

— dom' profesor, ăştia nu ştiu ce vor! Pe sor-mea au chemat-o pentru că-i premiantă de când s-a născut şi au băgat-o direct în organizaţie, în UTM. Nici n-au întrebat-o de tata!? Pe mine m-au frecat pe toate feţele de parcă eu am plecat cu armata germană! M-au făcut fiu de fascist, element periculos pentru noua societate, mincinos. Când am auzit asta m-am înfuriat şi i-am înjurat de mamă. Auzi, la ei, cretinii, mincinos!? Cică taică-meu a încercat să intre pe şest în România şi eu nu vreau să recunosc că a luat legătura cu noi. Un idiot mi-a spus că tata ne-a lăsat în România ca să poată face spionaj cu ajutorul nostru. Ce ştiu ei?! De dorul casei, tata s-a lăsat de băutură, şi ne-a scris o serie de scrisori din care reiese că a fost mult mai român decât neamţ! Ce n-aş da să-l văd venind înapoi! Tata a fost un om grozav şi numai cicălelile lui maică-mea l-au făcut să plece cu nemţii. Sigur că e o prostie că s-a apucat de băutură, dar cine poate şti ce voia el să stingă?! Dacă l-aţi fi auzit cântând la orgă la biserică! Eu ştiu că n-am să am nevoie de băutură! Cel mai grozav drog pentru mine va fi sculptura! Nu, nu! Numai băutură, nu! Vreau să fiu lucid în ceea ce voi face şi am de gând să fac multe! Săraca maică-mea, se teme să nu ajung printre artişti! Pentru ea artiştii, şi în general cei dotaţi prea mult de la natură, ajung toţi nişte declasaţi!? Ea trăieşte în altă lume şi sunt convins că mă iubeşte mult, dar nu mă pot lăsa sufocat de o astfel de dragoste. Ce s-ar alege din ceea ce mi-a dăruit natura, sau Dumnezeu, cum spune ea?! Uitaţi-vă la Mandruţescu! Ăsta era băiat de dat afară din şcoală?! Idioţii!

— Puţin spus! Mândruţescu e un caz tipic şi nu singurul. Uite ce

au făcut cu Gusti şi cu Miron! Nemernicii vor să ne arate ce ne aşteaptă dacă nu ne supunem. Da, dragul meu, de dragul talentului tău, trebuie să fii diplomat, să-ţi aperi viitorul. Lasă-i să vorbească şi în niciun caz nu te pişa contra vântului! Eu, cât voi rezista, voi fi alături de tine! mai ai doi ani şi schimbi mediul. La examenul de la facultate trebuie să fii strălucitor, şi nu la orice facultate, la Arte Frumoase! Nu ai ce căuta la arhitectură! Poţi capota uşor şi irosi tot ce e mai frumos în tine!

— Dacă ar gândi şi maică-mea la fel, ar fi grozav!

— Nu te pune acuma cu ea, până atunci mai sunt doi ani, iar în doi ani se pot întâmpla multe. Bine! Ne vedem la atelier, mai pe seară.

Ţârulescu era un sentimental, un artist, un boem, dar mai presus, un suflet nobil şi un înţelept. Pentru Nick, dom' profesor era un prieten, dar şi un adevărat tată. La şaptesprezece ani neîmpliniţi, Nick avea nevoie de prieteni, dar şi de o dragoste paternă. El, repezitul, încuiatul, începea să simtă nevoia comunicării. Aşa şi-a deschis sufletul în faţa lui Ella, aşa s-a apropiat de mine, aşa l-a îndrăgit pe Ţârulescu. Puţini au fost aceia care au cunoscut durerile care îl măcinau, dureri care plecau din fragedă copilărie.

Urmărea cu jind viaţa din familia Széles, o familie unită, în ciuda necazului care plutea ca un nor permanent peste bucuria vieţii, dar care nu altera cu nimic legăturile trainice, bazate pe dragoste reciprocă. Un handicap congenital alterase ţinuta coloanei vertebrale a primului copil, o soră cu doi ani mai mare decât Ella, fără a-i afecta însă seninătatea chipului şi structura sufletului. Un copil inteligent, studios, îndrăgostită de muzica clasică şi de pianul cu care-şi împărţea timpul şi durerile, bine disimulate. Nick era impresionat de atmosfera de normalitate familială care domnea în această conjunctură frustrată de normalitate. O familie unită, fără niciun fel de artificii dictate de circumstanţe. De când cu portretul lui Ella, Domnul Széles l-a adoptat, într-un fel, pe tânărul artist, Nick devenind un obişnuit al casei. O aducea pe Ella de la antrenamente, rămânea la cină, petrecea ore întregi cu fetele în grădina din spatele casei, desena, spre satisfacţia doamnei Széles. Emmy, de vârsta lui Nick, organiza seri muzicale, delectându-i pe invitaţi cu mici piese de Chopin, Mozart sau Bach. Bach ocupa un loc important în repertoriul ei, dar avea darul să-l trimită pe Nick în lumea copilăriei, într-o biserică romano-catolică, unde, tatăl său înălţa spre cer sunetele orgii. În astfel de clipe devenea tăcut,

absent la ceea ce se întâmpla în jurul lui, stârnind adesea nedumerire.

Din când în când, doamna Széles organiza mici petreceri pentru fetiţele ei, când printre invitaţi se mai nimereau şi elevi mai răsăriţi, care dau o notă mai aparte acestor întruniri, supravegheate cu stricteţe de părinţi. Printre ei mă număram şi eu. La acea vreme, aceste „joururi", aveau menirea, pe lângă aceea a distracţiei, de a ne pregăti pentru intrarea în societate, cu tot ce presupunea ea. Învăţam din mers să ne comportăm civilizat! Se mânca bine, se dansa, se făceau auziţii, se organizau jocuri de societate. Astăzi, răscolind amintiri, pot spune, cu mâna pe inimă, că era bine! În astfel de împrejurări, Emmy părăsea carapacea complexului de care suferea în tăcere şi se antrena într-un comportament normal, glumind, dansând, sau participând cu succes la jocuri. Cum noi doi ne înţelegeam foarte bine, fără să vreau, ajungeam confidentul ei în probleme care, adesea, mă puneau în încurcătură.

— Când mă duci şi pe mine la atelier, la Nick?

— Păi, de ce nu mergi cu Ella?! Ea e muza artistului care comandă acolo!

— Ella e un copil şi crede că e îndrăgostită. Nu vreau s-o supăr, dar Nick e prea mare pentru ea! Nu crezi?!

— Emmy dragă, ăştia doi sunt un cuplu formidabil, îl ştie tot oraşul şi, nu cred că ar fi bine să te bagi pe fir, dacă asta intenţionezi. Să ştii că Nick ţine foarte mult la Ella şi o şi spune în gura mare! Doar nu vrei să-mi spui că-ţi place Nick?!

— De ce? Crezi că eu nu pot să mă îndrăgostesc?! Nick e artist, eu am preocupări artistice, suntem de aceeaşi vârstă. De ce n-ar fi posibil?! Hai, spune! M-am săturat să tot stau deoparte! M-ai convins cât de prieten îmi eşti! Să ştii că pot să mă apropii de Nick şi fără ajutorul tău!

— Emmy, scumpă, nu uita că eu l-am dus pe Nick la antrenamentele lui Ella, eu i-am prezentat-o şi, amândoi mă consideră prietenul lor cel mai apropiat. Cum aş putea să mă amestec într-o treabă care nu va aduce nimic bun?! Eu zic s-o laşi baltă, până nu se împut lucrurile. E mai bine şi pentru Alla, şi pentru tine!

Astfel de abordări au mai avut loc şi, pentru a le evita, am încetat să mai apar, sub diferite pretexte, în casa celor două surori. Oricum, a fost o mare surpriză pentru mine să descopăr această latură ascunsă a firii lui Emmy. Lucrurile nu s-au oprit aici. Emmy nu s-a

mulţumit doar cu vorbe. A tras-o de limbă pe Ella, a aflat programul lui Nick, l-a pândit, şi s-a înfiinţat la atelier.

— Ce-i cu tine Emmy, pe aici?!

— Ce să fie?! M-am gândit să văd unde lucrezi şi să putem sta şi noi de vorbă între patru ochi. Te supără că am venit?!

— Nu mă supără, dar mă miră. Aici îmi place să fiu singur, lucru pe care-l respectă chiar şi Domnul Paul. Numai aşa pot să lucrez!

— Şi când vine Ella, nu te deranjează?!

— Cu Ella e altceva! Ştii bine că noi ne iubim şi, în plus, ea mă inspiră…

— Hai, că mă faci să râd! Ella e un copil! Ce iubire poate fi între voi?! Crezi că eu nu te pot iubi?! Sau poate…

— Poate, ce?

— Poate mă crezi handicapată, cum o fac toţi, dar n-au curajul să mi-o spună în faţă.

— Nu te-am considerat şi nici nu te voi considera niciodată handicapată! E bine să-ţi intre asta în cap şi să nu încerci s-o faci cu mine pe victima! Cu dragostea însă, mai lasă-mă în pace! Mă descurc şi singur!

— Bine, Nick! Am să plec, dar n-am să te las în pace! Am şi eu dreptul să lupt pentru mine, nu crezi?!

Emmy se apropie brusc de Nick şi-l sărută pe gură. Buimăcit, Nick o împinse destul de violent şi sări ca ars într-o parte. Emmy se dezechilibră şi căzu pe spate. Speriat, Nick se aplecă deasupra ei şi începu s-o mângâie, cerându-i iertare. Emmy rămase nemişcată, mimând un leşin. Când deschise ochii, un zâmbet plin de recunoştinţă îi lumină chipul.

— Nu te speria! O să-mi treacă… nu mă doare nimic.

Nick o săltă de subsuori şi o conduse spre canapea. Cu o mişcare bruscă, Emmy îl îmbrăţişă şi începu să-l sărute cu patimă.

— Doamne, cât te iubesc!

Nick îi desfăcu braţele din jurul gâtului, i le întoarse la spate şi o împinse spre uşă.

— Acuma cară-te de aici şi să nu te mai prind niciodată că-mi vorbeşti de dragoste, dacă nu vrei să te fac de râs în faţa Ellei. Şi să-ţi mai spun ceva la plecare – tu nu eşti handicapată, tu eşti ludă!

A doua zi, Nick m-a căutat într-o recreaţie şi mi-a relatat totul,

făcând haz de necaz.

— Dacă află Ella, o omoară! Ea ţine foarte mult la Emmy şi o cocoloşeşte, tocmai din cauza handicapului, dar aşa ceva, sunt sigur că nu va înghiţi. Îţi dai seama ce ar ieşi în familia aia? Doamne, nici nu-mi vine să mă mai duc pe la ei! Şi ce bine mergeau toate! Vezi să nu sufli nicio vorbă!

— Nu, Nick, dar să ştii că Emmy mi-a cerut ajutorul pentru a ajunge la tine. Am dezamăgit-o, dar am şi încetat să-i mai vizitez. Sub aparenta ei blândeţe, se ascunde o revoltată, care nu se împacă cu ce i-a hărăzit soarta. E clar că între cele două surori nu va mai fi niciodată o pace adevărată! Nu te invidiez, bătrâne!

8

Vara lui ’49, atât de plină de satisfacţii pentru Nick, anunţa o toamnă marcată de întrebări pentru cei din seria mea. În aceeaşi oală se afla şi sora lui, Anna. N-o cunoşteam decât din vedere, de la Nick ştiam că e premiantă înrăită, iar din gura lumii că-i o încuiată, cu educaţie de Notredame. Nick nu prea era darnic cu detalii despre familia lui, iar eu, prea puţin curios. Întrebările noastre se legau de viitor. O puternică propagandă era făcută în favoarea continuării studiilor şi a alegerii, cu precădere a specialităţilor tehnice. Părinţi şi copii, întorceau pe toate feţele şansele de a intra la facultate, uitând, deseori, de problema posibilităţilor materiale reale. Cu o forţă epidemică, cuvântul inginer punea stăpânire, promiţând vrute şi nevrute. Cu toată strâmtoarea în care ne scăldam, ideea cu Politehnica le-a surâs şi alor mei.

Mă descurcam destul de bine cu matematica şi, mai mult decât bine, cu fizica şi chimia. Profesori ca Musta şi Oşorhan, ne-au netezit la mulţi drumul spre facultăţile tehnice. Oşorhan a fost un geniu în pregătirea la chimie şi fizică. Inginer chimist, de profesie, întors de pe câmpul de luptă, prizonier şi evadat, îngrozit de ororile războiului, s-a îndreptat înspre învăţământ, dăruind talentul său pedagogic înnăscut şi dragostea de viaţă, copiilor. Găsind o dotaţie deosebită în laboratoarele liceului, Oşorhan, cel mai temut, dar, şi cel mai iubit profesor, a organizat viaţa noastră în aşa fel, încât, în scurt timp, ne-a cucerit pentru experiment. A organizat un mic cerc de „cercetare” în care a cooptat zece „elemente” din seria mea. Petreceam timpul liber jucându-ne în laborator alături de minunatul zbir al liceului. Alături de

el încercam să pătrundem tainele vieţii, dând lecţiilor teoretice, un sens practic, prin experimentul de laborator. Rezultatul a fost pe măsura mentorului. Toţi cei zece aleşi, aveam să trecem pragul mult râvnitei politehnici, fără pregătiri speciale, fără meditaţii. Aşa m-a „ajutat" Oşorhan, fără să bănuiască măcar, să scap de visul adolescenţei mele, acela de a îmbrăţişa cariera literară. Era un vis ascuns, bine păstrat, doar pentru mine. Eram prea sărac ca să nu fiu dominat de pragmatism.

Scriam pe ascuns, rupeam ziua ceea ce scriam noaptea, complexat de prietenia cu Titus, un copil genial, născut pentru literatură. Eram un auditor ideal pentru el. Ştiam să ascult, ştiam să comentez, să-l admir, să-l adulez. Serile petrecute în mansarda lui de pe strada Castanilor, m-au făcut să înţeleg deosebirea dintre a dori să faci ceva şi, capacitatea înnăscută de a face acel ceva.

Întâmplarea, sau mai bine zis, soarta, a vrut ca şi Anna să gândească tot pragmatic şi să aleagă şi ea politehnica. Aveam să ne întâlnim la poarta aceluiaşi institut, în capitala Banatului. Am plecat zece plus una elevi şi ne-am întors, cu toţii, studenţi-ingineri. Pe Nick l-a pufnit râsul.

— Ai să fii coleg cu sor-mea! E drăguţă, e deşteaptă, prea deşteaptă pentru mine şi, prea încuiată pentru tine! Cum să spun?! S-a născut premiantă şi cred că va muri aşa! Chiar că sunt curios să ştiu cum o să vă înţelegeţi!?

Dacă pentru mine Oşorhan a fost îngerul păzitor care m-a îndrumat spre o carieră, pentru Nick, a fost un fel de tartor.

— Măi, Krüger, măi! Într-un timp record ai reuşit să aduni o colecţie de doiuri şi treiuri şi nu dai niciun semn că vrei să scapi de corigenţă!? Cu aşa interes ai să repeţi şi anul şi nu te scapă niciun Ţârulescu! Am auzit că te preocupă arta – pictura, sculptura, că ai fi adeptul celui mai pur curent realist, că te lasă rece speculaţiile suprarealiste. Păi ceea ce faci tu este inerent legat de viaţa reală, de chimie, de fizică. Tu crezi că poţi trăi în mijlocul realităţii fără s-o poţi înţelege cât de cât?!

— dom' profesor, probabil mi-ar plăcea şi chimia şi fizica dacă ceea ce facem ar fi mai aproape de preocupările mele. Tocind tabloul periodic sau, proprietăţile gazelor nobile, sau anii când au fost descoperite, nu învăţ nimic despre lut, sau despre lemn, sau despre

piatră. Cu fizica pe care o facem, eu nu învăţ nimic despre rezistenţa materialelor, despre echilibru. Eu sunt obsedat de lucruri practice şi nu găsesc întotdeauna un răspuns. Nu-i uşor să faci o statuie şi să ştii s-o faci să stea în picioare, aşa cum, nu e uşor să modelezi ceva din lut şi să ştii să faci să nu crape la uscare sau la ardere. Eu ce să fac dacă nu pot să învăţ teorie pură?! Capul meu refuză, pur şi simplu!

— Măi, Krüger, măi! Tu crezi că eu am venit la şcoala asta ca să chinui copii nevinovaţi? Mie îmi plac copiii, chiar dacă sunt năbădăioşi, numai să nu fie prost crescuţi sau, rău intenţionaţi. Tu chiar nu găseşti nimic interesant la orele mele?! Chiar totul ţi se pare vorbărie goală?! M-ai luat cu preocupările tale. Bine, dragule! Facem un târg, un experiment. Tu te apuci să citeşti tot ce găseşti despre argile, despre marmură, despre ipsos, şi te prezinţi la o discuţie cu mine, în faţa clasei, o discuţie examen. Dacă îmi demonstrezi că într-adevăr aceste lucruri te preocupă şi că ai reuşit să însuşeşti ceva util pentru „meseria" ta, eu te trec şi la chimie şi la fizică. Ce zici? Batem palma?

— Batem, dacă îmi daţi ceva material de unde să mă inspir. Eu nu am timp să caut prin bibliotecă. De abia îmi ajunge timpul pentru atelier.

— De acord, dar mai adaug ceva în plus – bronzul. E un material fără de care nu ai să poţi turna statui. Peste două zile îţi dau ceva materiale, iar tu te prezinţi cu lecţia făcută peste două săptămâni. S-a făcut?

— Da, s-a făcut! Veniţi într-o zi pe la atelier cu Domnul Profesor Ţârulescu. S-ar putea să vă placă…

— Am să vin, am să vin, dar să ştii că de examen n-ai să scapi!

Plecarea mea la facultate nu a întrerupt relaţiile cu Nick. În timpul vacanţelor, petreceam ore în şir în atelierul Domnului Paul, sau în atelierul de monumente funerare al cimitirului. Nick devenea tot mai comunicativ, uneori, prea matur. Relaţia cu Ella se consolidase, dar nu şi cu familia Széles. Cel mai contrariat de mersul evenimentelor era Domnul Széles. Nu înţelegea schimbarea radicală de atitudine manifestată de tânărul artist – tonul arogant, refuzul, aproape nepoliticos la invitaţii, irascibilitatea excesivă.

— Elly, ce se întâmplă cu băiatul acesta?! S-a întâmplat ceva cu el? S-a întâmplat ceva cu voi?! Purtarea lui începe să mă enerveze! Ar fi bine să se mai controleze puţin, dacă mai vrea să mai vină în casa

noastră. Te rog să stai de vorbă cu el şi să lămuriţi lucrurile. Dacă este talentat nu înseamnă că trebuie să fie şi obraznic…

Ella simţise şi ea această schimbare de atitudine faţă de familia ei, dar evitase să discute aşa ceva cu Nick, mulţumindu-se cu clipele „fericite" pe care le petreceau împreună. Pentru ea Nick devenea tot mai frumos, tot mai drăgăstos, tot mai artist. Totuşi, intervenţia Domnului Széles a pus-o pe gânduri, făcând-o să se gândească la încordarea care domnea de un timp între Emmy şi Nick. O iubea pe Emmy şi făcea tot posibilul să-i intre în voie. Schimbarea pe care o sesizase, o punea pe seama unui fel de gelozie. *Cred că Emmy se teme că n-am s-o mai iubesc la fel ca până acum*, *din cauza lui Nick*. *Ce prostie*! *Ce are dragostea mea de soră cu dragostea mea pentru Nick*?! *Trebuie să vorbesc cu ea şi s-o lămuresc*. *Da*, *şi mai trebuie să-l rog şi pe Nick să fie mai drăguţ cu ea şi să nu mai facă mofturi când este invitat la noi*.

Nici lui Nick nu-i făcea plăcere noua atmosferă. La familia Széles se simţea ca la el acasă şi deodată totul s-a dus de râpă. Îl mai deranja ceva. Se obişnuise să-i spună lui Ella tot ce-i trecea prin minte şi acum, ţinea în secret o tâmpenie care venea să le tulbure liniştea de paradis cu care se mândreau. Era foarte pornit pe Emmy, nu se putea abţine de la a o brusca, dar nici nu îndrăznea să lămurească lucrurile. Emmy înţelegea perfect situaţia şi profita din plin. De câte ori putea, se strecura pe lângă Nick şi, cu ocheade conspirative, îi şoptea la ureche un *eşti un prost*. Nick încerca din răsputeri să se abţină dar, uneori, mai trântea şi el în replică, *eşti o nemernică*. Ultima lui replică a fost însă mai dură şi a avut efectul picăturii de apă. *Eşti o curvă* a venit ca o invitaţie la răzbunare.

Tot ce a mocnit în sufletul lui Emmy ani şi ani, a ţâşnit stropind cu răutate pe cei din jur. Se săturase de toate manifestările de bunătate ale celor din jur, de compasiunea lor, mai mult sau mai puţin mascată, de prezenţa acestei prinţese a frumuseţii care era Ella, mucoasa cu aere de femeie.

— Elly dragă, de ce nu-l pui la punct pe neruşinatul ăsta, pe artistul ăsta închipuit?! Ce-i toată povestea asta dintre voi?! Tu, nu-ţi dai seama că eşti încă un copil, iar afurisitul ăsta vrea să profite de tine?! Cum crezi că el poate fi îndrăgostit de un copil?! Ştii că mi-a făcut şi mie avansuri? Într-o zi ne-am întâlnit pe stradă, nu ştiu dacă

întâmplător, m-a invitat la atelier şi mi-a propus să-i pozez goală. Am crezut că-l omor. Când a văzut că nu-i merge, m-a implorat, în genunchi, să nu-ţi spun nimic, ca să nu te rănesc. De atunci e un război ascuns între noi şi văd că nici nu se astâmpără. N-am vrut să-ţi povestesc nimic, dar purtarea lui, când vine pe la noi, a devenit insuportabilă. Cred că ar fi bine să-l trimiţi la dracu', ca să nu ţi-o ia el înainte.

— Taci! Am crezut că suntem nu numai surori, dar şi prietene. Întotdeauna ai ascuns ura din tine la adresa mea şi a celor din jur. Nimeni nu este vinovat că te-ai născut bolnavă! Acum ţi-ai dat arama pe faţă şi nu am să te iert niciodată! Nick mă iubeşte cu adevărat şi nu ar fi capabil de aşa mârşăvie! Tu, chiar nu-ţi dai seama de cum arăţi?! Sunt convinsă că ai dat buzna peste el în atelier şi te-ai dat în spectacol. Îl cunosc foarte bine pe Nick, felul lui de-a fi, ca să nu cred nicio iotă din ceea ce mi-ai spus. Eu te-am iubit ca pe o soră şi am făcut totul ca să te simţi bine. Acum, acum mi-e milă de tine! Nick nu va mai veni pe la noi, iar dacă nu te astâmperi, am să le spun totul părinţilor şi bunicii! Până una-alta, am să găsesc eu o scuză pentru Nick. Da, Emmy, mi-e milă de tine!

Atitudinea lui Ella a descumpănit-o pe Emmy, dar a şi întărâtat-o. *Ce crede mucoasa asta că am să înghit mila ei*? *Nu*, *n-o să se bucure prea mult de Nick*! *Trebuie să-i montez pe ai mei şi să-i pornesc împotriva lui Nick*! *Doamne*, *cât îi urăsc pe toţi şi*, *mai ales*, *pe cea care m-a născut*!

Pentru Alla discuţia cu Emmy a avut un efect pustiitor. De micuţă a fost educată s-o iubească şi s-o menajeze pe sora ei mai mare şi s-a comportat ca atare, spre mulţumirea părinţilor. Era dezorientată, privind cu teamă spre viitorul relaţiilor deteriorate peste noapte. Ce vor înţelege părinţii din această schimbare de atitudine, era întrebarea care nu-i dădea pace. *Ce voi spune alor mei*? *Că m-am certat cu Nick*?! *Ar afla foarte uşor că noi suntem în continuare împreună*. *Da*, *ar trebui să lămuresc lucrurile şi să le spun adevărul*, *dar*, *dar asta ar însemna ceva groaznic pentru ei*. *Şi atunci*?!…

Nici Nick nu era atât de liniştit pe cât voia să pară. Situaţia creată de Emmy îl bulversase prea mult, ca să poată aştepta în linişte o limpezire a apelor, de la sine. Nu ştia nimic despre discuţia dintre cele două surori şi se întreba dacă nu era mai bine să-i spună totul lui Ella.

Oare cum va reacţiona? *Va mai fi totul ca mai înainte*? *Ce va* fi în *sufletul Ellei*? *Cum va evolua relaţia dintre cele două surori*? *Ce va spune Domnul Széles*? *Mai bine să nu mă mai gândesc şi să mă apuc să citesc pentru nebunul de Oşorhan*. *Trebuie să-l aduc la atelier să vadă cu ce mă ocup*. *Săracul*, *cred că s-a ţăcănit pe front*.

Angajamentul cu cititul nu a putut fi pus în aplicare imediat, datorită vizitei făcute la atelierul de cioplit marmura. Bătrânul meşter, NEA FANE, cum îi plăcea să se semneze pe monumentele funerare care ieşeau din mâna lui, l-a primit pe Nick cu multă căldură.

— Vrei să te faci cioplitor, dragul meu băiat? Mi-ar plăcea să am un elev aşa de tânăr! Vrei să te laşi de şcoală? Să nu faci aşa ceva, Doamne fereşte! Eu am făcut prostia asta şi acum plâng de ciudă. Cineva m-a întrebat, de ce semnez cu litere mari şi încă cu NEA FANE. I-am răspuns că sunt un nimeni şi vreau să se vadă asta de la distanţă. NEA FANE, şi gata!

— Nu, nu vreau să mă las de şcoală, şi nici să mă fac cioplitor de pietre funerare. Eu sunt sculptor şi vreau să învăţ totul despre pietre şi despre cioplit. Mă interesează marmura, granitul, lemnul, dacă se poate. Până acum n-am făcut decât modelaj în lut.

— Zici că eşti sculptor? Aşa de repede ai ajuns atât de sus?! Ia spune, ce ai în mapa aia? Îţi place să faci schiţe?

— Îmi place să desenez. Uitaţi-vă peste desenele mele. Sunt ceva cai, ceva portrete…

Bătrânul răsfoi cu atenţie conţinutul mapei, se întoarse cu o privire întrebătoare înspre Paul, îl privi pe Nick, adună desenele şi se duse la o masă de lucru. Aranjă desenele, după criterii numai de el ştiute, se depărtă, se apropie, se aplecă. Nick privea intrigat la bătrânul meşter, fără să înţeleagă prea mult ce urmărea.

— Nu ştiu dacă ai să ajungi sculptor, dar să ştii că eşti un mare pictor!

— Ştiţi că maestrul Irimescu, la cei cincizeci de ani ai săi, a spus că desenul este baza picturii, sculpturii şi a arhitecturii? Sper să mă ajute şi pe mine.

— Bravo, Nicolae, ca vârstă, pentru mine eşti un fel de nepot, dar ca talent, eşti deja un mic maestru! Să nu mă contrazici prin ceea ce vei face! Am să-ţi arăt tot ce ştiu. Îmi place şi lemnul, şi asta ai s-o vezi în atelierul meu de acasă.

Orele petrecute de Nick în atelierul meşterului cioplitor, la fel ca şi cele petrecute la el acasă, i-au deturnat gândurile de la cele petrecute cu Emmy, l-au introdus în lumea fascinantă a cristalelor de marmură, sau aceea a fibrelor lemnoase. S-a apucat cu sârg să citească materialele aduse de Oşorhan, să-l interogheze pe NEA FANE, să se plimbe printre monumentele funerare. Meşterul l-a înarmat cu o serie de eşantioane din marmură de Vaşcău, de Ruşchiţa, de Carrara, granit negru sau roşu, gresie, calcar. Nick străbătea cimitirul comparând eşantioanele cu materialele din care erau făcute monumentele funerare, mângâindu-le, observându-le din unghiuri diferite de lumină. Era un joc fascinant. Natura se jucase plecând de la aceeaşi formulă chimică dar, conferind aspecte atât de diferite, prin structura cristalină. De la marmura macrocristalină, mai mult sau mai puţin omogenă, cu o reflectare dezordonată a luminii, la structura microcristalină a Carrarei, cu al ei aspect lăptos, omogen, de catifea, reflectând o lumină odihnitoare, aproape mată, ideală în portretistică. *Oşorhan*, *ăsta*, *nu-i chiar tâmpit*! *Trebuie să trec pe la el*, *sau să-l aduc aici*, *să-mi explice toate aceste enigme ale naturii*. *Sper să se descurce*!?

Acest prim contact, de la distanţă, cu materialele care îl fascinau dar şi speriau, au adus în sufletul lui Nick o stare de emoţie încă necunoscută, de nerăbdare şi teamă, împiedicându-l să treacă la fapte, să pună mâna pe daltă.

— NEA FANE, nu pot, încă, să mă apuc de cioplit! Degeaba îmi explici cum să procedez, dacă eu nu simt materialul, nu ştiu nimic despre el. Cu lutul a fost mai simplu, l-am simţit din clipa în care am început să-l frământ. Degetele mele au ascultat din prima clipă toate comenzile venite din creier. Din prima am reuşit să fac lutul să prindă viaţă, şi nu oricum! N-am copiat, ci am creat! A fost fantastic! Acum însă mi-e frică, iar dalta tremură în mâna mea. Ai răbdare cu mine şi lasă-mă să te privesc în timp ce lucrezi.

— Bine, Nicolae! Am crezut doar că eşti nerăbdător. Mâine te duc la mine acasă, să vezi ce înseamnă lemnul. Ţi-am pregătit tot felul de eşantioane. Lemnul nu e marmură! Lemnul e cald, marmura e rece! Cel puţin pentru mine. Ai să vezi atelierul unde lucrez de plăcere, şi nu pentru bani. E cu totul altceva! Am un fel de vatră pentru ars lutul şi, un mic cuptor electric pentru topit bronzul. Nu e cine ştie ce, dar eu mă descurc.

Vizita lui Oşorhan la atelier, însoţit de Ţârulescu, a avut asupra lui Nick un rol mult mai important decât s-ar fi aşteptat el. S-a învârtit în jurul portretului din lutul încă umed, căutând unghiuri favorabile de lumină, făcând tot felul de grimase, murmurând cuvinte fără înţeles.

— dom' profesor, staţi să-l pun în lumină, e important…

Nick roti placa turnantă a stativului astfel ca lumina de amurg, care inundase atelierul, să-l lumineze în semi profil.

— Aşa e bine! Puteţi să-l priviţi acum cam de pe aici…

Oşorhan se conformă indicaţiilor tânărului artist, alese o poziţie favorabilă şi rămase tăcut. *Nu ştiu ce-o fi căutând cusurgiul ăsta*, *dar dacă vine cu vreo aiureală*, *îl scot afară*! Nick se îndreptă înspre masa de lucru şi se apucă să aranjeze desenele din mapă. *De ce*, dracu', *tace*?! Intrigat de liniştea ce domnea în atelier, Ţârulescu se apropie de Oşorhan şi-l interogă cu privirea.

— Cine-i fata, domnule elev? Mi-ar plăcea s-o văd pe viu… portretul ăsta este, cum să spun?… este ceva viu. Un lut care respiră, zâmbeşte… da, este un lut însufleţit. Impresionant!

Uşa atelierului scârţâi şi în prag apăru chipul, de data aceasta viu, al modelului. Oşorhan scoase o exclamaţie de uimire şi se îndreptă spre Ella.

— Onorat să te cunosc, chip frumos de fată! Vino, să te privesc în lumina pe care mi-a recomandat-o tânărul nostru artist!

Oşorhan o luă pe Ella pe după umeri şi o aşeză alături de portret, după care se retrase cam trei metri şi rămase în contemplare.

— Uimitor!

— dom' profesor, veniţi să-mi vedeţi desenele! Nu sunt multe, dar mă reprezintă. Lutul va arăta şi mai şi după ce-l ardem. L-aş turna în bronz, dar nu cunosc nimic din tehnica turnării şi nu dau lucrarea pe mâna altuia. Haideţi, veniţi aici!

Ţârulescu îl luă la braţ pe Oşorhan şi se apropiară de masa cu desene. Cai şi portrete, detalii pentru anatomia muşchilor. Impresionat de atitudinea profesorului de „gheaţă", Nick sta cu ochii aţintiţi asupra chipului aceluia care-l ameninţase cu corijenţa. Ella, intimidată puţin de atmosfera care domnea în atelier, sta retrasă într-un colţ, fără să scoată o vorbă. Lui Ţârulescu îi sclipeau ochii de satisfacţie şi urmărea, la rându-i, expresia feţei profesorului de chimie şi fizică, zbirul zbirilor.

— Măi, Krüger, măi! Cu atâta talent, tu ai putea umple zece

suflete de artişti! Ascultă-mă bine, băiete! Tu, uşor ai putea călca pe urmele fiului risipitor. Va trebui să ţii cu dinţii de acest har divin. Un mare artist care se risipeşte, nu are nicio scuză! Trebuie să şi studiezi, să-ţi faci o cultură generală solidă. Autodidacţii nu mai au căutare. Trebuie să cunoşti cât mai multe, în cât mai multe domenii. Am să-ţi dau să citeşti viaţa lui Leonardo da Vinci. A fost un artist-savant, sau, un savant-artist, şi rezistă de secole fără a putea fi contestat. Trebuie să şi tocești, dacă trebuie! Pe mine m-ai convins, ai scăpat de mine, dar ce te faci dacă mă scot ăştia de la catedră?! Dacă vine unul care nu te va înţelege?! mai sunt doi ani până la terminarea liceului, timp în care se pot întâmpla multe. Fără liceu nu poţi merge la facultate, oricât talent ai avea, iar la facultate se află elita, încă, fără de care nu poţi să intri în lumea artiştilor. Fără de ei vei fi trecut în lumea artei „naive", lume în care tu nu ai ce căuta! Da, la mine ai promovat, dar asta nu înseamnă că nu trebuie să citeşti tot ce ţi-am dat. Succes!

— Mulţumesc, Domnule Profesor, am să citesc şi am să vin să vă bat la cap cu întrebările. Vor fi suficiente…

Drumul spre casă a fost marcat de o tăcere apăsătoare. Nick era obsedat de vorbele lui Oşorhan, iar Ella nu îndrăznea să-şi descarce sufletul.

— Ce mult m-am înşelat în privinţa lui Oşorhan!

9

Cimitirul Rulikowsky nu era, la acea vreme, numai un loc de veci pentru cei plecaţi, era ceva mai mult, un loc plin de viaţă, animat de prezenţa vârstnicilor, a copiilor, a adolescenţilor. Pentru populaţia maghiară era un loc de pelerinaj continuu la monumentul generalului, la picioarele căruia, buchete de flori roşii şi albe, încadrate de frunze de ferigă verzi, lăsau sentimentul permanenţei spiritului austro-ungar de altă dată. Era o formă de manifestare privită cu rezervă de către naţionaliştii români, dar acceptată fără gânduri ostile de marea majoritate a populaţiei. Cimitirul era locul unde cei ce se întâlneau, foloseau, fără voie, o limbă comună – româno-maghiară, sau, maghiaro-română – ignorând sforile care se trăgeau în anumite cercuri, de o culoare sau alta. Era un loc liniştit, un loc al păcii.

Nu era un cimitir care să exceleze prin monumente funerare de valoare sculpturală. Oricum, monumentele care se evidenţiau prin valoarea lor artistică, precum şi prin calitatea marmurei sau granitului,

erau monumente vechi, unele de peste un secol, purtând inerent amprenta unor vremi apuse, a unui mare imperiu dispărut. Din păcate, multe din ele erau date uitării, năpădite de bălării, afectate de trecerea timpului. Administraţia cimitirului, apăsată de bugetul prea mic, nu-şi mai făcea probleme pentru o „cauză pierdută", încercând, cu aprobarea Primăriei, să valorifice aceste vestigii ale trecutului, prin înstrăinare. Nu era uşor. Erau prea puţini aceia care îşi puteau permite să achiziţioneze astfel de locuri de veci, valoarea lor înregistrată fiind pe măsura materialelor din care erau făcute.

Marea majoritate a mormintelor erau modeste, stereotipe, prin bordura lor mozaicată, cu monumente tot aşa de modeste – plăci de mozaic, cu cel mult o cruce din marmură. Ceea ce salva decorul, era faptul că nu erau morminte acoperite. Spaţiul din interiorul bordurilor era plin de flori, bine îngrijite şi, adesea, primenite funcţie de sezon. Era un adevărat cult al localnicilor, practicat cu smerenie, de către cei mai în vârstă. Veneau înarmaţi cu scule de grădinar, provenite din patrimoniul nepoţilor. Grebluţe, lopăţele, stropitori, toate de dimensiuni miniaturale, suficient de mari însă, pentru a acoperi activitatea în cadrul unor grădini în miniatură. Îşi petreceau timpul, ore în şir, îngrijind florile, deseori la umbra unor pomi strecuraţi printre morminte, discutând cu vecinii, întotdeauna aceiaşi, despre cei plecaţi, despre viaţă, despre moarte.

Mai vedeai, uneori, câte o pereche cufundată în misterele unei table de şah, fără chibiţi care să tulbure liniştea atât de căutată. Unii se încumetau să vină cu nepoţii, pentru aerul curat care domina acest paradis de verdeaţă, aşezat la marginea sudică a oraşului, într-o zonă neindustrializată. Lipsa unor parcuri de anvergură, a unei grădini botanice, a unei grădini zoologice, a unor parcuri de distracţii pentru copii, era o motivaţie pertinentă în faţa obiecţiilor aduse de părinţii odraslelor. Copiii se simţeau bine, cuceriţi de peisajul floral şi de posibilitatea de a scormoni pământul cu micile instrumente aduse de bunici. Glasurile lor vioaie răsunau cristalin printre morminte, aducând a un cor de îngeri, ce se înălţa, peste prăpastia nevăzută dintre viaţă şi moarte.

Această animaţie, datorată prezenţei celor două extreme de vârstă, se făcea simţită, de regulă, până la orele prânzului, când cimitirul redevenea un loc al liniştii, al misterului. După-amiezile erau

apanajul adolescenţilor romantici, al vârstei marilor transformări, al visărilor browniene. Băieţi şi fete, luau drumul cimitirului, cu tramvaiul, sau pe jos, pentru a se întâlni perechi-perechi, pe aleile ferite de privirile cerberilor celor mai reprezentative licee ale oraşului. Faptul era cunoscut, dar o întâmplare petrecută pe când eram încă nou venit în oraş, a pus stop zelului excesiv al acestor fiinţe mitologice.

Prin anii ’45 – ’46, două fiinţe băgaseră spaima printre elevii liceelor Gojdu şi Oltea. Părintele Maximilian, de rit greco-catolic, profesor de latină la ambele licee, era nu numai un aprig reprezentant al naţionalismului regional ardelenesc, nu numai un pion în lupta împotriva ortodoxismului, dar mai era şi un sclav al unor regulamente rigide privind disciplina elevilor. Nu ar fi fost nimic dacă, această ultimă meteahnă, s-ar fi rezumat numai la o obsesivă urmărire a elevilor în scopul eradicării manifestărilor de indisciplină. Nu ar fi fost un caz singular, iar elevii s-ar fi mulţumit cu a da din umeri, sau, cel mult, cu a spune sentenţios – asta-i viaţa de elev şi basta! Părintelui Maximilian îi plăcea să chinuie victimele căzute în plasa lui. Aveau loc adevărate interogatorii, cu întrebări la care nu se aştepta răspunsul, cu insinuări greu de înţeles pentru cei mai puţin avizaţi în domeniu dar, provocând reacţii de revoltă la cei mai răsăriţi. Domeniul era mereu acelaşi, independent de vina victimei – relaţia cu fetele şi, mai ales, viaţa personală intimă. Cuvântul sex era ocolit cu grijă, dar insinuările îl vizau permanent.

— Ia să-ţi văd palmele! Să văd dacă ai păr în palme…

A trebuit să treacă ceva timp pentru ca victimele părintelui Maximilian să se dumirească asupra sensului ascuns al întrebării. Părintele era obsedat de faptul că elevii s-ar masturba. Verdictul elevilor „luminaţi” a fost categoric: *Părintele Maximilian se masturbează*! – verdict care a făcut repede ocolul lumii celor două licee. În sprijinul acestui verdict, victimele aveau să semnaleze faptul că, în timpul interogatoriilor, părintele se învârtea agitat în jurul acuzatului, punându-i mâinile pe ceafă, pe umeri, pe braţe. *Are*, *măi*, *omul ăsta*, *nişte mâini reci şi umede*, *de te apucă scârba*. La astfel de observaţii urmau hohote de râs şi o forfecare fără milă a prea cuviosului părinte.

În această activitate de apărare a disciplinei şcolare, părintele Maximilian şi-a găsit şi un ajutor pe măsură. Era pedagogul Mişu, de la

Gojdu. Acest pedagog era câinele de vânătoare al părintelui. Un tip timid, ascuns, purtând fățiș pe față complexul neîmplinirilor în materie de femei. Îi căzuse cu tronc părintelui prin ura nedisimulată ce o manifesta față de băieți. Urmărea cu o plăcere diabolică elevii, atât în grupurile sanitare ale liceului, cât și în afara perimetrului școlii, pe străzi, la cinematografe, prin parcuri și, nu în ultimul rând, la cimitir. Nota totul și raporta părintelui, iar acesta își alegea victimele după criterii numai de el cunoscute. Acest spion pervers, surprins întâmplător într-o cabină de W.C. public de către un elev – Mișu uitase deschisă ușa cabinei – în plin flagrant delict, jurase să plătească această umilință. De aici toată ardoarea cu care s-a dedicat răzbunării. Cum vizitele sale la cimitir au dat roade, elevii claselor superioare s-au hotărât să pună capăt acestor incursiuni.

Perechi de figuri necunoscute l-au ademenit înspre aleile mărginașe ale cimitirului, unde, un grup de vlăjgani, despuiați până la brâu, purtând peruci și mustăți false, l-au imobilizat, i-au pus batista în gură, l-au dezbrăcat, gol pușcă, și l-au legat de un pom. Cum amurgul era aproape, au încins o horă a tăcerii în jurul nudistului, la horă participând și câteva fete. Pe înserate a primit și un mic avertisment: *Dacă mai calci vreodată acest pământ al morții*, *te ducem în cimitirul evreiesc de alături și te tăiem împrejur*! *Este valabil și pentru alții de teapa ta*! *Nu este nevoie să te sinucizi*! *Nimeni nu va afla nimic dacă știi să-ți ții gura*. *Pa și pusi*! A fost o lecție aspră dar cu efect scontat.

Dimineața, când paznicul cimitirului a dat peste această arătare, a izbucnit în râs. S-a apucat să-l dezlege pe nefericitul răstignit încercând să-l descoase. Umilit și extenuat, Mișu a rămas mut la toate întrebările. S-a îmbrăcat în fugă și s-a îndreptat spre primul post de poliție. S-a răzgândit și a pornit-o spre casă. Pe loc s-a hotărât să nu-i povestească nimic părintelui Maximilian. Ar fi fost prea umilitor. Singura soluție era să plece în altă parte. Până atunci însă, trebuia să poarte crucea de unul singur. Așa s-a eliberat cimitirul de incursiunile cerberului, așa a devenit cimitirul locul preferat al adolescenților romantici. O înțelegere mutuală s-a instalat între năbădăiosul pedagog și vânatul său. Orice îi era permis domnului Pedagog, afară de trecerea pragului cimitirului Rulikowsky. Anii au trecut, Mișu nu a reușit să plece nicăieri, iar noi, micii de ieri, am devenit adolescenții visători, mereu în căutarea unor locuri liniștite, printre care cimitirul ocupa un

loc privilegiat.

După noi au urmat alţii, iar printre ei, firește, s-a numărat și Nick. Pentru el cimitirul a început din atelierul de monumente funerare și s-a oprit pe aleile cimitirului evreiesc din vecinătate. O poartă, mereu deschisă, lega cele două cimitire, iar paznicul cimitirului evreiesc nu se sinchisea de prezenţa căutătorilor de locuri liniştite. Acolo și-a desfătat privirea Nicolae al lui NEA FANE, plimbând-o peste o impresionantă cantitate de marmură și granit. Nu era vorba de monumente în sensul artistic al cuvântului. Plăci mari de marmură sau granit acopereau mormintele. Monumentele propriu-zise erau, în general, corpuri paralelipipedice, tăiate într-o geometrie perfectă, care stârneau admiraţie, dar și monotonie. Înarmat cu primele cunoștinţe despre mult râvnitele materiale, cunoștinţe transmise cu generozitate de noul său mentor, cioplitorul NEA FANE, Nick nu se mai sătura să privească și să mângâie această pădure ridicată de mâna omului. Un singur lucru îl intriga împingându-l la dispute cu mentorul său.

— Ei, Nicolae, ţi-a plăcut cimitirul evreiesc?

— Mi-a plăcut, și nu mi-a plăcut! Prea multă perfecţiune în prelucrarea materialului, prea mare aport al maşinăriilor – la tăiere, la șlefuire… Unde mai este mâna omului, a cioplitorului, a artistului?! De ce li se mai spune, monumente funerare?! Arta în acest domeniu a început să fie marginalizată. În curând vom face numai obeliscuri, cu forme geometrice perfecte, vom umple cimitirele cu o pădure de sulițe îndreptate spre cer, executate nu de artişti ci de meseriaşi, foarte buni, dar meseriaşi, care, pricepuţi în mânuirea sculelor electrice, vor face din asta o industrie. Păi, un cimitir nu este o fabrică de mobilă care-și expune produsele într-un târg comercial. Un cimitir este un loc al amintirilor, al cinstirii memoriei celor plecaţi, ultima mărturie a trecerii omului, din lumea reală, în lumea veșnică a închipuirii, în lumea irealului, a viselor noastre… Da!

— Nicolae, cum crezi că ar putea fi altfel? câţi artişti ar trebui să sculpteze monumente funerare ca să umple cimitirele? câţi oameni și-ar permite să plătească astfel de lucrări? Sau, mai bine zis, câţi artişti s-ar apuca să facă așa ceva pe gratis, de dragul artei? Tu, priveşti lucrurile cu ochi de copil, răsfăţat de talent, dar copil. Visul tău nu se va putea împlini, oricât de mare ar fi cultul pentru morţi. Uite-te la mine! Și mie îmi place să sculptez cu dalta și ciocanul, dar din asta nu aș

putea trăi. Când ai să vii să-mi vezi atelierul de acasă, ai să vezi că şi în mine zace un sculptoraş. Aici, la cimitir, la atelierul de pietre funerare, cum i se spune, eu şi ajutoarele mele facem ce putem ca să fie pe placul oamenilor de rând, la preţuri accesibile buzunarelor lor, asigurându-ne totodată existenţa. Dacă nu s-ar face aşa ceva, cimitirele ar fi pline de cruci de lemn, a căror viaţă este scurtă. Cei care-şi permit să comande monumente funerare, sunt puţini. Sigur că ar fi frumos, dar aşa ceva nu se poate. Suntem o ţară săracă, fiule, şi nici nu cred că lucrurile se vor schimba curând. După cum merg treburile, s-ar putea să ajungem şi mai rău. Până una-alta, cred că ar fi bine să mă asculţi şi să pui mâna pe daltă şi pe ciocan şi să înveţi tot ce se poate despre materialele cu care vei lucra toată viaţa. Trebuie să învingi teama şi să dai drumul diavolului care zace în tine. Da, talentul e ca diavolul! Trebuie să te lupţi cu el prin muncă, multă muncă!

— O să mă apuc, Nea Fane, sigur că am să mă apuc, dar simt eu că nu a sosit vremea. Un singur lucru ştiu sigur şi poţi fi convins de asta: eu vreau să fac portrete, şi nu figuri geometrice!

— Om trăi şi om vedea, Nicolae!

În realitate, NEA FANE se cam săturase de ezitările elevului său şi se întreba dacă, nu cumva, Paul se înşelase în previziunile sale. Era un om ocupat şi nu-şi permitea să umble după fundul micului geniu, care, pe lângă talent, mai avea şi o mare doză de încăpăţânare. Se hotărî să mai aştepte, preţ de câteva săptămâni, pentru a nu-i dezamăgi pe cei care vedeau totul în roz şi se pregăteau să lanseze pe piaţa artei acest „copil minune". Îl mai deranja ceva şi nu ştia cum să reacţioneze. În ultimul timp, prezenţa unei foarte tinere domnişoare, îl răpea pe Nicolae din atelier şi-l antrena în plimbări lungi pe aleile cimitirului.

— Măi, Nicolae, cine-i fetiţa asta care nu-ţi dă pace şi nu te lasă să te-apuci de treabă?

— Este prietena mea, Ella, care mă iubeşte, şi pe care o iubesc, şi care mi-a servit drept model pentru primul meu cap. L-am modelat în lut, iar Domnul Paul l-a ars. A reuşit bine. Uite aici, Nea Fane, poza portretului. Ce zici, seamănă cu originalul? Portretul l-am făcut cadou familiei Széles. Tatăl lui Ella a fost foarte încântat…

— Ia să văd! Da, nimic de zis! Cred şi eu că a fost încântat! Pe aşa ceva puteai să iei bani buni! Altă dată, să mă întrebi pe mine, cum se

procedează!

— Bine, NEA FANE, primul bust în marmură, va fi al matale… Acum am început să te cunosc, să-ţi pătrund sufletul, iar fără asta, nu se poate dăltui un portret. Eşti un om generos, cu picioarele pe pământ, un artist ratat, care, nu a îndrăznit să viseze, să se rupă de realitatea asta seacă. Nu poţi face şi artă, şi corvoadă, cum încerci dumneata să faci. Eu nu am să pot lucra la sculpturi în serie, eu voi face numai opere originale! Nu trebuie să te superi pe mine, eu am început să te îndrăgesc ca pe un tată, dar asta nu înseamnă că am să te ascult orbeşte. Diavolul care zace în mine nu m-ar lăsa. Da, am să te portretizez pe cinste! Eşti foarte expresiv. Totul vorbeşte pe chipul tău. Privirea, zâmbetul, încruntarea, trăsăturile nasului, ridurile. Eşti un model formidabil de sculptat! Ajută-mă, doar, să înţeleg marmura, şi vei fi mulţumit de mine. Şi mai las-o pe Ella în pace! Ea nu mă încurcă, ea mă ajută, mă inspiră. Şi nu mai zâmbi aşa, cu subînţelesuri, că nu te prinde!

— Poate că ai dreptate, puştiule! Eu nu am îndrăznit să visez în voie. Se pare că nici chemarea mea nu a fost suficient de puternică. A lipsit diavolul care să mă rupă puţin de realitate. Eu, de tânăr încă, am urmat calea normală a vieţii, devenind un om practic, pragmatic, cum se mai spune. Am făcut ce-mi place în limite impuse, dar am rămas sclavul picioarelor pe pământ. Am lucrat pentru a-mi asigura existenţa, iar arta, în ochii celor din jur, a fost doar un moft.

— NEA FANE, eu nu mai pot face rabat! Eu voi face artă pentru artă şi, nu voi lucra niciodată sub comanda cuiva. Probabil că n-am să mă însor niciodată, sau, mai bine zis, sigur! Visul meu este mai presus de grija zilei de mâine.

Siguranţa şi, de multe ori, maturitatea cu care îşi expunea Nicolae „ideile", îl fermecau pe cioplitor, dar nu reuşeau să-l şi convingă. Ceva îl neliniştea, ceva legat de această nestăvilită dorinţă de a învăţa, dorinţă estompată, însă, de o teamă ascunsă de a se apuca de treabă. *Cum crede*, *mucosul ăsta*, *că poţi învăţa meserie privind doar la munca altora*, *mângâind marmura şlefuită sau căutând nu ştiu ce*, *vorba lui*, *structura intimă a materialului*, *în praful şi pulberea risipite prin atelier*?! Iarna lui '50 avea să lămurească puţin lucrurile.

În atelier era linişte, nu mai erau comenzi, nu mai era forfotă. Muncitorii învoiţi, se prezentau doar pentru a ridica salariile. Nea

Fane, la căldura dulce, radiată de un goden, îşi punea ordine în actele de evidenţă contabilă. Nicolae petrecea multe ore, prea multe pentru un elev de liceu, cotrobăind prin dulapul cu scule sau, sortând bucăţi de marmură, după un plan greu de înţeles

— NEA FANE, duminica asta vii pe la atelier?

— Ce să caut eu duminica aici, în plină iarnă?! De ce mă întrebi?

— Aş veni, dacă îmi dai cheile, să fac nişte schiţe în linişte. Domnul Paul s-a apucat de o lucrare mai mare şi nu prea am loc în atelierul lui. Nu vreau să-l deranjez. Ce zici?

— Măi, eu îţi dau cheile şi las vorbă şi la poartă, dar te rog să ai mare grijă cu focul. Şi te mai rog ceva, nu aduce pe nimeni aici. Avem, totuşi, un regim de instituţie şi, ştii cum e…

— Fii liniştit, Nea Fane, nu am nevoie de nimeni, nici măcar de Ella, dacă la ea te-ai gândit. Vreau să lucrez şi nu am unde să mă desfăşor, fără să fiu bătut la cap. Am să lucrez numai ziua.

— Bine, Nicolae, nu-i nicio problemă.

Noaptea care a urmat, a fost o noapte albă. Nick era năpădit de o mulţime de planuri şi de o stare de agitaţie febrilă. Îşi punea mereu mâna pe frunte, convins că are temperatură. Ştia că a doua zi va începe ceva, dar nu putea defini nimic. Sleit, spre dimineaţă, a adormit profund. S-a trezit odihnit, bine dispus, încrezător.

— Tuşi Maţuş, dă-mi ceva mâncare la pachet. Eu plec la cimitir, am ceva de lucru la atelier. Te rog, repede! Nu mă aşteptaţi la masă.

— Ce să cauţi, tu, duminica la cimitir? Ce să lucrezi în zi de sărbătoare? Te bate Dumnezeu!… Nu, băiatul ăsta nu e normaliş! Cu cât creşte, cu atât se bolânzeşte mai mult… Acum, ce să-i pun eu la pachet? Istenem, Istenem!…

Ajuns la atelier, Nick s-a pomenit cu NEA FANE agitându-se în jurul godenului

— Ce-i cu tine, meştere, aici?! Aşa ne-am înţeles?! Mi-ai spus că am să fiu singur…

— Stai cuminte că nu rămân. Am venit să-ţi fac focul ca să te poţi apuca de treabă. Erai în stare să lucrezi pe frig şi n-am chef să-mi spună ai tăi că te-am îmbolnăvit. Gata! Te-am lăsat.

— Mulţam, NEA FANE! Dacă eu am să ajung un mare artist, apoi dumneata eşti deja un mare suflet!

Rămas singur, Nick s-a grăbit să închidă uşa pentru a nu fi

deranjat. Emoţionat, dar liniştit, şi-a întins braţele înainte, cu degetele desfăcute. A zâmbit satisfăcut.

— Bravo, maestre! Nicio tremurătură. Aşa te vreau! Nu mai simt nicio teamă.

Nick s-a îndreptat înspre grămada lui de bucăţi de marmură şi a ales un paralelipiped, aproape un cub. Odată fixat pe masa de lucru, Nick se depărtă puţin, privi marmura cu satisfacţie, apoi se apropie, o mângâie şi o sărută. Se duse la dulapul cu scule şi se întoarse cu câteva dălţi, ochite de câteva zile bune, şi câteva ciocane, mai mari şi mai mici. În dălţi avea încredere. Faţă de ciocane avea o rezervă. Înţelesese că dalta, făcând corp comun cu mâna, îşi croia drum prin marmură, mângâind-o, şlefuind-o, dându-i viaţă. Cu ciocanele nu ştia cum să se poarte. Aceste instrumente nărăvaşe, puteau scăpa uşor de sub controlul mâinii şi să împingă dalta la nerozii ireparabile. Marmura nu era lutul moale şi ascultător. Marmura era sensibilă la purtarea sculptorului şi nu accepta niciun fel de bruscări. Uşor îşi ieşea din fire, aruncând, dacă nu scântei, atunci sigur aşchii distrugătoare.

Nick luă, pe rând, ciocanele din lemn, le cântări făcând tot felul de manevre prin aer, neştiind, de fapt, la ce se putea aştepta. Îşi făcu cruce şi, cu un oftat adânc, alese primele scule. Ceremonialul botezului pietrei începuse. Se cutremură de plăcere când simţi cum opacitatea marmurei se transformă într-un cristal fermecat care proteja chipul blând, dar sculptural, al lui Nea Fane. *Extraordinar*! *Văd chipul lui cum mă priveşte din această masă de sticlă*, *rugându-mă*, *parcă*, *să-l eliberez din strânsoarea ei*. *Eşti nemaipomenit*, *Nea Fane*! *Tu îmi arăţi cum trebuie să degroşez materialul*, *ca să mă apropii de chipul tău*. *Oare toţi artiştii văd ceea ce văd eu*? *Păi aşa e simplu*, *frate*! *He*, *he*, *Krüger*! Mâinile lui Nick lucrau singure. Ele urmăreau, prin ochii săi, chipul drag, căutând să se apropie de el. Masa, podeaua, se umpleau de un alb de nea. Blocul de marmură se degroşa, făcând loc dălţii să se strecoare spre chipul care zâmbea de plăcere.

Nick se învârtea în jurul a ceea ce fusese un paralelipiped, urmând, fără să vrea, tehnica intuită, sau „furată" cu privirea. Se ocupa de forma generală a portretului, fără a se opri la vreun detaliu. Era ca o muncă de arheolog care dezveleşte cu grijă forme ascunse pentru privirea unui profan. *Nu-mi vine să cred*! *Marmura ascultă de mâinile mele*. *Mulţam*, *Nea Fane*! *Nici nu bănuieşti câte lucruri am furat*, *tot*

privindu-te cum ciopleşti. *Nu ştiu ce să spun*?! *Ori eu am ştiut să fur cu privirea*, *ori matale mi-ai predat*, *în mod discret*, *această artă*, *fără să mă cobori la condiţia de calfă*?! Orele treceau fără ca Nick să dea semne de oboseală. Exaltarea lui nu mai cunoştea limite. Se grăbea să prindă cât mai mult din lumina zilei. Seara, atelierul nu dispunea de instalaţie de lumină care să pună în evidenţă detaliile. *Trebuie să ajung la figură*, *până nu se întunecă*. *După aceea*, *Dumnezeu cu mila*! *Zâmbetul*, *ridurile*, *privirea*, *sufletul*, *nu mă sperie*. *Dalta mă ascultă cum nici n-am bănuit*. *Cizelarea*, *nuanţele*, *vor fi la cheremul meu*. *Musai să lucrez şi la lumina becului*. *Nu pot aştepta până mâine*!

Când lumina amurgului de iarnă a început să se strecoare prin ferestrele atelierului adâncind, parcă dinadins, tot ce era de adâncit, Nick a izbucnit în plâns. Peste zâmbetul lui şăgalnic, se prelingeau lacrimi sărate, pe care le îndepărta cu dosul palmei, neîndrăznind să lase din mână dalta. Era în al nouălea cer! Cristalul magic dispăruse, iar pe masa de lucru, îi zâmbea NEA FANE, încă necizelat, dar era chiar el. Reuşise să destrame imaginea de basm a cristalului şi se întreba dacă acel „cristal", existase într-adevăr. Nick se depărtă de masa de lucru şi-şi fixă privirile asupra capului de piatră. *Nea Fane*, *cineva a scos piatra din măruntaiele pământului*, *iar eu*, *eu te-am scos din miezul acestei pietre*. *Prin mine te-ai născut mai o dată*! *Dac-ai şti ce foame m-a apucat*! *Ia să vedem ce mi-a pus tuşa Maţuş la pachet*.

Cu mâinile crispate încă pe cele două scule, Nick desfăcu, parcă cu teamă, degetele, lăsând să cadă pe masă, dalta şi maiul. Privi spre fereastră şi rămase cu gura căscată. Strivit de geamul ferestrei, se profila un năsuc diform, aureolat, parcă, de chipul, în contre-jour, al unui cap de fată. Se apropie de uşă, o deschise precipitat, şi se pomeni în braţe cu Ella.

— Doamne, ce cauţi aici la ora asta?! În curând se va întuneca. Dacă veneai ceva mai devreme, m-aş fi înfuriat grozav. De noroc, am terminat prima fază a lucrării, am ajuns la detalii, şi vreau să fac o mică pauză. Mi-e o foame de lup!

— Nu mă laşi să intru în atelier?! Mi-a fost foarte dor de tine! E duminică şi tu m-ai lăsat singură…

— Trebuia să fac ce am făcut. Dacă erai cu mine, ratam totul! Aşa, am făcut primul pas şi, am intrat în viitor! Acum sunt sigur de viitorul meu. Voi fi sculptor, şi încă unul mare! Hai să mâncăm ceva din

pachet…

Ella ţâşni fericită în atelier, parcă temându-se că Nick s-ar putea răzgândi. Se apropie de chipul de piatră care-i zâmbea şi dădu drumul unui strigăt de surpriză.

— Dar acesta-i NEA FANE al tău! L-ai convins să-ţi pozeze?!

— Nu, dragă! Nimeni nu a intrat în atelier. Am lucrat singur, într-o liniște de cimitir. Mai am de cizelat, dar mai întâi să mâncăm şi apoi să te duc acasă. Începe să se întunece. După aceea mă întorc şi stau până termin totul. Vreau să-i văd mâine faţa lui Nea Fane! Sunt convins că nu se aşteaptă la aşa ceva.

Nick desfăcu pachetul cu mâncare, îşi frecă mâinile de satisfacţie şi se aşeză epuizat pe un taburet. Ella se aşeză în braţele lui şi începu să-l servească cu bunătăţile pregătite de tuşi Maţuş. Cum termina de mestecat o porţie, îl săruta cu patimă, după care continua să-l servească.

— Până la urmă, să ştii că-mi pare bine că ai venit.

10

Plimbarea i-a făcut bine lui Nick. Ella, îngheţată, se cuibărise sub braţul lui stâng, îngreunând mersul pe trotuarele acoperite cu polei.

— Dacă aşa o să mergem, nu mai apuc să mă mai întorc la atelier.

— Nu fi rău! Nu vezi că am îngheţat?! Lasă şi tu atelierul pentru mâine, că n-o fi foc! Ai făcut o treabă extraordinară, eşti obosit, şi ai nevoie de puţină odihnă. Hai, mai bine, pe o bancă în parc, să mă ţii în braţe, să-mi revin şi eu puţin. Chiar nu ţi-a fost dor de mine?!

— Nici nu mă gândesc! Chiar dacă am făcut o treabă „extraordinară", cum spui tu, trebuie să mă întorc s-o termin. NEA FANE trebuie să găsească lucrarea terminată, cizelată, aşa cum îi place lui. Hai, ia-mă la braţ şi să patinăm mai repede. Poate, te mai încălzeşti şi tu puţin.

— Dacă ar fi după mine, aş lăsa lucrarea aşa cum e! Este foarte reuşită şi nu trebuie să arate ca un bibelou! Toată fiinţa lui NEA FANE stă în acea piatră. Înainte de a o şlefui, m-aş mai gândi puţin! mai bine vino la noi, să-ţi facă bunica un ceai fierbinte şi să mănânci nişte prăjituri. Ce dacă îl laşi pe Nea Fane să vadă lucrarea aşa cum e acum? Poate că nici el n-o să vrea să o şlefuieşti. Ce zici?

— Eu zic că am ajuns, te sărut frăţeşte şi mă întorc la atelier.

Mâine, dacă vrei, chiulim şi mergem să ne plimbăm pe râul îngheţat. Eu, oricum, nu merg la liceu, că, vorba ta, n-o fi foc.

— Biine!… mâine pe la zece, în faţa primăriei.

Nick o luă agale înspre cimitir, oprindu-se, din când în când, pe sub crengile învelite în chiciură. *Ce minune*! *Omul nu va crea* niciodată *aşa ceva*! *Ce idee pe Ellai să las lucrarea aşa cum e*, *că nu e bibelou*! *Ceva dreptate are fătuca asta*! *Acum*, *trăsăturile sunt aspre*, *dar sigure*. *Dacă le voi atenua prin cizelare*, *oare nu se duce dracului toată munca mea*?!

Când Nick ajunse pe aleea atelierului, îl surprinse faptul că lumina era aprinsă. Putea să jure că la plecare o stinsese, dar cu Ella după gât, mai putea fi sigur de ceva? La uşa atelierului se lămuri definitiv. Cineva intrase în atelier, fără să folosească cheia de la poartă. *Cine*, dracu', *a îndrăznit să-mi tulbure intimitatea*?! Dracu' era chiar NEA FANE, care se învârtea în jurul chipului său, neacordând nicio atenţie uşii trântite cu furie.

— Aşa ne-am înţeles?! Ai venit să mă spionezi?

Zâmbetul şăgalnic al lui NEA FANE nu-l putu calma pe micul sculptor. Nick se îndreptă înspre dulapul cu scule, alese un fel de baros şi se apropie furios de capul din marmură. Nea Fane sări ca ars, apucă zdravăn braţul care mânuia ameninţător barosul şi urlă fără menajamente.

— Ai înnebunit, fiule?! Ce, vrei să distrugi imaginea dăltuită a celui care te-a inspirat?! Această lucrare este mai mult a mea decât a ta! Vrei să spargi ceva ca să te răcoreşti? Sparge aici, o lucrare pentru un mormânt. Mâine mă apuc s-o fac din nou. Nu face mai mult decât o piatră. Da, da! Poţi s-o spargi! Nu are suflet, nu va scoate niciun scâncet. Dar să dai în chipul meu, în care ai băgat sufletul pe care l-ai furat din mine?! asta, nu! Ar însemna să mă ucizi… În chipul ăsta din piatră, mi-am văzut sufletul aşa cum nu l-am văzut niciodată. Cum l-ai cioplit, nu ştiu! Ştiu doar că eu nu te-am învăţat să cioplești. Te admir şi te compătimesc. În tine sălăşluieşte un diavol care te va face să te crezi un zeu, şi asta nu e bine! Acum, gata! Hai, să admirăm amândoi, această minune „diavolească". Sper că nu mai ai de gând să-i mai faci ceva!?

— Vrei să spui că-ţi place, aşa cum e?! Ştii că a mai văzut-o cineva şi mi-a spus acelaşi lucru, numai că, nu a strigat la mine. A fost Ella să mă vadă…

— Ella a spus să nu mai faci nimic la lucrare?! Fata asta începe să-mi placă! Să dea Dumnezeu să fie mereu pe lângă tine, pe post de înger păzitor! Trebuia să strig, dragul meu, trebuia să strig! Te rog să-mi ierţi intervenţia, dar dacă era nevoie, cred că-ţi dădeam şi o mamă de bătaie.

— Să ştii că m-ai speriat. Am crezut că fac pe mine. Eu sunt un timid şi încerc să salvez aparenţele făcând pe grozavul. Din păcate, sunt un fricos, şi asta o să-mi aducă multe necazuri. Lasă-mă să te pup şi, să-ţi mulţumesc!

Cu lacrimi în ochi, Nick îl sărută pe NEA FANE pe frunte, după care, luă barosul şi-l duse la dulapul cu scule. NEA FANE plângea de-a binelea, ştergându-şi nasul cu dosul palmei. O scenă care avea să rămână întipărită în mintea lui Nick pe viaţă, o lecţie de omenie şi de maturitate, o amintire pe care avea să mi-o relateze peste ani şi, să mi-o repete obsesiv, de câte ori degustam un vin de la „producător", cum îi plăcea să sublinieze.

— Serios, Nicolae, chiar vrei să mai cizelezi ceva la chipul ăsta atât de cunoscut şi, totuşi, atât de străin? Eu nu aş îndrăzni! Ţi se pare brută această exprimare a ceea ce are mai ascuns un suflet de om? Ai mânuit dalta cu o măiestrie fantastică, făcând ca asperitatea liniilor să se piardă sub blândeţea trăsăturilor. Da, e nemaipomenit! Şi mai e ceva… tu mi-ai promis că ai să-mi cioplești chipul în marmură ca să am o amintire de la cel care va deveni un mare artist. Ai făcut-o! Vreau această amintire aşa cum este acum. Nici în oglindă nu reuşesc să mă văd atât de limpede. Eu sunt un om aspru, trudit, nu un ornament lustruit. Lasă-mă aşa cum sunt! Te rog!

— Bine, Nea Fane! Şi Ella mi-a spus să nu fac din tine un bibelou. Auzi?! Bibelou!… Poţi s-o duci acasă, eu mi-am ţinut promisiunea.

— Spune-mi şi mie, băiatule, cum ai lucrat? Ai făcut vreo schiţă? N-am găsit niciun desen pe aici!? Spune-mi, cum de ai îndrăznit, în sfârşit, să pui mâna pe daltă? Ce s-a întâmplat de fapt?

— Nu prea am ce să-ţi spun, Nea Fane. De câteva nopţi m-am zvârcolit în somn, fără să înţeleg ce se petrece. Apoi am visat că cioplesc într-o stâncă, pe vârful unui munte, chipul lui Hristos. La un moment dat am văzut prăpastia ce se căsca sub mine şi m-am prăbuşit. M-am trezit speriat din coşmar şi am înţeles că am coborât cu picioarele pe pământ, vorba matale, şi, şi m-am hotărât să încerc

marea cu degetul. Am venit şi te-am rugat să mă laşi singur în atelier pentru că ştiam că aşa ceva nu se poate începe în doi. În plus, nici nu ştiam dacă va ieşi ceva din această încercare. Şi uite că a ieşit! Când am aşezat piatra pe masă şi am luat sculele în mână, nu aveam habar cum să încep. Dar s-a întâmplat ceva curios, greu de explicat. Privind marmura cu atenţie, mi-am dat seama că este, de fapt, un cristal transparent, un bloc de sticlă, care ascunde chipul tău. Zâmbeai şăgalnic, ca de obicei. Brusc m-am hotărât să te scot din cuşca aia de sticlă, să te eliberez. De ce râzi? Crezi că fabulez? Nu, NEA FANE, aşa a fost să fie! Aşa şi-a început sculptorul Nikolaus Otto Krüger cariera, sub privirea ta atentă, ascunsă într-un glob de cristal. Apoi, totul a mers de la sine. Când am văzut cum se desprinde prima aşchie de marmură, am ştiut că ştiu să cioplesc. Mulţam, NEA FANE! Nici nu ştii cât de multe lucruri m-ai învăţat lăsându-mă să te privesc cum ciopleşti!

— Măi, fiule, tu, apucă-te să scrii poveşti, că după cum îţi merge gura, ai să ai succes. Mie să-mi spui cine te-a învăţat să mânuieşti dalta şi ciocanul! Acum sunt convins că ai lucrat cu cineva de meserie, cu un sculptor adevărat. Să nu-mi spui că a fost Paul, că n-am să te cred! Paul ştie multe lucruri, dar nu ceea ce ai învăţat tu! De ce m-ai prostit că n-ai mai pus mâna pe o daltă?! Nu meritam atâta încredere?!

— Stai, NEA FANE, că o iei razna! Eşti singurul om pe care nu l-am minţit niciodată şi pe care n-am să-l pot minţi! Să fie clar! Dacă în sufletul meu plâng că n-am un tată pe lângă mine, şi o fac numai pe ascuns, în dumneata am găsit ceva ce nu prea se găseşte pe toate drumurile – un prieten, un tată, un bunic, un profesor… Asta pot s-o strig în gura mare! Nu, nu te-am minţit! N-am cioplit decât cu brişca, mobila, gardurile, copacii. Dar asta a fost demult. Când am modelat în lut şi am depăşit planul unei suprafeţe de hârtie, cochetând cu relieful, am ştiut că voi ciopli şi lemnul, şi piatra. Năcazul cu dumneata este că nu ştii cât ştii! Dumneata ştii să arăţi fără vorbe. E adevărat că trebuie să ai şi un elev care să ştie să fure cu privirea, şi aici, trebuie să recunoşti că ai avut parte de un hoţ de clasă.

— Aş fi fericit dacă aş şti că ai furat de la mine, dar se pare că tu te-ai născut cu dalta în mână. Mâine vreau să-i chem aici pe Paul şi Ţârulescu. Vreau să văd ce mutre vor face când vor da cu ochii de NEA FANE cel din piatră! Trebuie să mă ajute cineva să pricep ce este cu

acest cuvânt – talentul. Acum sunt derutat… Spune, ce ai de gând să faci în continuare? Trece iarna, vine toamna bobocilor, vei pleca la facultate. O să-mi fie greu fără tine…

— Dacă ajung la facultate, vacanţele am să le petrec aici, în atelierul de monumente funerare al lui NEA FANE. De mine nu mai poţi scăpa! Acuma, spune-mi matale, ce crezi că ar trebui să fac ca să stăpânesc mai bine piatra?

— Poate că n-o să-ţi placă, dar eu cred că ar fi bine să te joci puţin cu lucruri care să-ţi ordoneze mişcările mâinilor, ca să-ţi asculte mai bine creierul. Să te apuci de geometrie! Să faci ornamente – florale, arabescuri, repetiţie, multă repetiţie! Să înveţi disciplina simetriei, fără linie, fără echer, fără compas. Să înveţi să ai răbdare, să înveţi să nu te plictiseşti, să nu te temi de monotonie. Asta poţi face aici, în atelier. Nu ai nevoie de profesori, de nimic! Ai nevoie doar de tine. Să te apuci să scrii. Da, să scrii, cu litere stilizate. Eşti neamţ, literele, mai bine zis, caracterele gotice, te vor ajuta foarte mult. Toate acestea te vor ajuta să te poţi „juca" cu marmura, s-o şlefuieşti, când este nevoie. Cam asta ar trebui să faci. Şi cu Ella ce te faci dacă pleci la facultate? Ea mai are de stat la liceu încă doi ani.

— Nu ştiu ce-ţi veni, Nea Fane, să mă iei cu Ella?! Dacă mă iubeşte, cum spune, o să vină după mine. Un liceu găseşti oriunde. Nu ştiu, nici nu-mi vine să mă gândesc. Poate că renunţ la facultate, poate că ne găsim fiecare pe câte cineva… ştiu eu?!

— În treaba asta, singurul care nu are niciun cuvânt de spus este omul, aşa că lasă lucrurile aşa cum sunt şi nu te grăbi să tragi concluzii! Totul se rezolvă de la sine! Sună cam fatalist, dar aşa e! Ce zici, mergem la culcare?

— Hai să mergem! Mâine vorbeşte matale cu Domnul Paul, iar eu îl aduc pe Ţârulescu. Hai să închidem!

Nick era mult mai tulburat decât lăsa să se înţeleagă. Amânase cât putuse primul contact cu marmura, iar acuma, după ce trecuse Rubiconul cu brio, se pomenise apăsat de ceva necunoscut, ceva greu de purtat pe umeri, greu de definit. După ce a rămas singur, drumul spre casa mătuşii l-a făcut cu încetinitorul. *Oare de ce nu sunt mai vesel*?! *Doar am obţinut confirmarea mult aşteptată*!? *Acuma ştiu că am talent*, *ştiu că nu trebuie să mă las dădăcit prea mult*, *ştiu că am s-o îmbunez chiar şi pe maică-mea*. *Săraca*! *Ea mă vrea arhitect şi pace*! *Ce*

păcat că taică-meu nu-i aici să mă vadă lucrând! *El m-ar fi înţeles*! *O, mamă, mamă*! *Tu, nu l-ai înţeles niciodată*! *Cu cicălelile tale l-ai alungat de acasă*. *Era un tip atât de sensibil*! *De aia s-a şi apucat de băutură*. *Cât dor i-o fi acum de sor-mea*! *Efectiv o adora*! *Oare pe mine, chiar nu m-a iubit*?! *Să-i fie de bine*! *Eu ştiu că nici n-am să beau, nici n-am să mă însor*!

Noaptea ce a urmat, a fost, cu adevărat, o noapte albă. A doua zi, la şcoală, a apărut obosit şi prost dispus. Ora de chimie a fost un adevărat chin. Vocea lui Oşorhan l-a trezit din starea de somnolenţă.

— Ce-i cu tine, Krüger? Pari cam obosit…

— Nuuu… da! ieri am lucrat toată ziua la atelier, iar noaptea n-am putut dormi. Vreţi să veniţi, după ore, cu Domnul Profesor Ţârulescu până la cimitir?

O rumoare străbătu clasa, dar totul se potoli la privirea aspră a profesorului.

— Dacă zici, tu, că merită, am să vin. Ai vorbit cu Ţârulescu?

— N-am apucat încă.

— Lasă că mă înţeleg eu cu el. Acum du-te puţin la aer. Se pare că ai nevoie. Mai vorbim după ore.

Nick mulţumi cu privirea şi se îndreptă precipitat spre uşă. Se îndreptă spre pod, spre micul atelier al atât de neînţelesului artist-profesor. Uşa era deschisă, ca de obicei. Se opri în faţa şevaletului pe care, pe un carton gros, Ţârulescu aşternuse primele trăsături ale unui peisaj citadin. Dacă avea ceva deosebit acest artist ascuns, acest ceva se ascundea sub ceea ce, în general, se cheamă perspectiva. *E superbă adâncimea pe care o au lucrările lui Ţâru*! *Oare de ce nu are încredere în talentul său*?!

— Cu cine vorbeşti, tinere?! Şi tu te miri de încăpăţânarea cu care mă agăţ de pictură? La mine e o boală, poate chiar un viciu, iar cu cei bolnavi trebuie să fii îngăduitor. De ce nu eşti la cursuri?!

— Când m-a văzut cât de jalnic arăt, Oşorhan m-a trimis la aer. Ieri am lucrat mult, iar noaptea nu am putut să dorm. Am făcut primul meu mare pas… Am cioplit. Vreau să veniţi cu mine, după ore, la atelier. O să fie şi Domnul Paul. L-am chemat şi pe Domnul Profesor Oşorhan. Ce ziceţi?

— Păi, ce să zic? Dacă ai convocat un aşa consiliu de experţi, înseamnă că trebuie să mă aştept la ceva deosebit. După ore mergem

direct la cimitir. Ai grijă, nu lipsi şi la celelalte ore! Este un an decisiv pe care nu-l poţi rata! Hai, du-te!

Drumul spre cimitir l-au făcut, toţi trei, pe jos. Nick a refuzat să meargă cu tramvaiul, încercând să mai tragă puţin de timp.

— Măi, Krüger, măi, tu ai febră? De ce tremuri? Sau ai emoţii?! Asta e! Vrei să tragi mâţa de coadă! De aia nu vrei să mergi cu tramvaiul?

— Dumneavoastră, chiar citiţi în sufletele oamenilor?! Da, tremur puţin. Cred că este o boală de care am să sufăr toată viaţa. Mă apucă un fel de emoţie, de teamă. Aş putea face pe mine dacă nu mi-aş suge burta.

— Krüger, este normal să fie aşa. Tu, te-ai născut pentru a fi un artist, ori asta presupune o hipersensibilitate, o viaţă emotivă puternică. Tu, n-ai ce căuta la politehnică! Tu eşti obligat, de mama natură, să faci artă, să cultivi frumosul, să te închini talentului cu care ai fost dăruit. Mi-ai spus că mama ta vrea să te faci arhitect. Trebuie s-o convingi că n-ar merge. Nu că arhitectura n-ar implica arta, dar are în ea o prea mare cotă de inginerie, care ar ucide în tine artistul. Ştiu că există exemple care m-ar contrazice. Dar ele se referă la alte vremuri, care nu seamănă deloc cu cele sub care trăim. Nu trebuie să te sperii de stările tale emotive, ele te vor ajuta în actul creaţiei, chiar dacă, uneori, te vor şi chinui. Nu ştiu dacă şi confratele meu este de aceeaşi părere, dar eu simt în tine atâta emoţie pozitivă, creativă, încât, nu te văd ducând o viaţă normală, tihnită, la adăpostul unei meserii. Adăpostul tău va fi arta pură, mereu vulnerabilă la sensibilitatea ta excesivă. Cam asta eşti tu pentru mine, Krüger, şi, sper să nu mă înşel! Altfel, voi purta povara greşelii de a te fi iertat la chimie şi fizică.

— dom' profesor, tot dom' profesor rămâne, chiar şi atunci când se ocupă de lucruri lumeşti! Nu, eu n-am să fiu nici arhitect, nici inginer, nici contabil! De asta sunt sigur!

La uşa atelierului i-a surprins larma ce răzbătea afară. Vorbeau mulţi, deodată. Era NEA FANE, era Domnul Paul, era paznicul cimitirului, era Ella. La Apariţia „artistului" şi a însoţitorilor săi, se făcu o linişte deplină. Toţi erau cu ochii pe noii sosiţi, aşteptând reacţia, explozia. Liniştea a continuat să domnească în atelier, Spre nedumerirea lui NEA FANE. Singura care a îndrăznit să se mişte, a fost Ella. S-a apropiat tiptil de Nick şi l-a sărutat „decent" pe obraz. Ochii lui

Ţârulescu străluceau de satisfacţie, dar nu îndrăznea să scoată niciun cuvânt, parcă pentru a nu deranja activitatea de „inspector" a lui Oşorhan, care se învârtea cu încetinitorul în jurul capului cioplit, se oprea, îl fixa pe Nea Fane, închidea ochiul stâng, ofta. Intrigat, Nick rupse tăcerea, strângând-o de mână pe Ella.

— Ce-i, dom' profesor, nu ţine?!

— Ba ţine, măi Krüger, măi! Ţine, măi, dar nu ştiu de unde să te iau. Măi, tu l-ai cunoscut pe sculptorul Ladea? Sau măcar i-ai văzut lucrările?

— Nu, de ce?!

— Capul ăsta este realizat în stilul lui Ladea, e aidoma capului lui Horea, e un cap cioplit, în adevăratul sens al cuvântului. Curios, foarte curios! Parcă ai fi elevul lui! Stai, nu te zburli! Ladea nu-i oricine! Ladea a fost ucenicul lui Brâncuşi la Paris! A fost sculptorul casei regale. Lucrările lui din acea perioadă nu au fost distruse, ci doar puse deoparte. Şi acum se pot vedea într-o magazie a muzeului din Oraviţa. Acum e profesor la Institutul de Arte. Sper să şi rămână! Cu vremurile astea nu se ştie niciodată! Până şi de noi, ăştia micii, se ocupă noua suflare.

— dom' profesor, eu nu ştiu ce poate Ladea ăsta, al Dumneavoastră, dar ştiu că nu m-am inspirat de la nimeni. Vă place, sau nu Vă place? Asta-i întrebarea! De aia v-am adus aici!

— Stai, măi Krüger, măi! Lucrarea asta miroase a prea multă maturitate şi, tocmai asta mă sperie. De unde, şi mai ales, când ai reuşit s-o acumulezi?! Tu eşti încă un copil şi, totuşi, mânuieşti cu uşurinţă nişte elemente care n-au nimic comun cu copilăria. Copiilor le plac lucrurile cizelate, şlefuite. Pe tine văd că nu te interesează decât profunzimea viziunii tale. E grozav să vezi cum şmirghelul nu apucă să atenueze această profunzime! Mă bucur că m-ai adus aici, îţi mulţumesc!

— Colega, mi-ai tăiat macaroana! Eu, care mă pregăteam să-mi înving emoţia şi să încerc o prezentare *à la critic de artă*, m-am pomenit blocat de faţa ascunsă a profesorului-inginer, care a trecut peste rigiditatea-i proverbială şi a etalat, scurt şi simplu, o comoară ascunsă, dragostea pentru frumos, pentru artă. Bravo! Ţârulescu ţi se închină şi închide gura. Ce aş mai fi putut să adaug?! Totuşi, un sincer, bravo! pentru cel pe care, acum doi ani, l-am numit „copilul minune" al

liceului. Bravo, Nicolae!

— Acuma, chiar că m-a apucat tremuriciul. Trebuie să fug până afară…

Minutele care au urmat au fost consacrate tăcerii. Toţi aveau nevoie de aşa ceva. Se învârteau în jurul portretului, trăgând discret cu ochiul către NEA FANE. Chiar şi el se analiza, încercând să privească în profunzimea fiinţei sale, mânat de o singură întrebare stăruitoare – *cum de a pătruns acest copil*, *sufletul meu*, *pe care l-am ferit cu atâta grijă de privirile celor din jur*?! – întrebare care îl făcea să se simtă puţin stingher printre aceşti admiratori ai mult prea tânărului „maestru în devenire”.

La un moment dat, Ella se apropie de Oşorhan şi, în stilu-i caracteristic, îl luă la braţ, aruncându-i o privire strălucitoare. La privirea lui nedumerită, Ella şopti, abia perceptibil, întrebarea care o frământa.

— Credeţi că Nick va deveni un mare sculptor? Dar, aşa, sincer!

— Când mă uit la felul în care te uiţi la mine, încep să regret că nu mai am vârsta voastră şi să înţeleg ce a găsit Krüger ăsta la tine. Cum timpul nu poate fi dat înapoi, regret că nu am un copil ca tine! Dacă va ajunge, Nick al tău, mare sculptor? Are toate atuurile! Natura l-a înzestrat cu o „rampă de lansare” de care se pot folosi doar marile talente, iar el este un mare talent! Aşa sec, cum mă crede lumea, eu sunt, totuşi, un mare iubitor, sau, mai bine zis, un mare consumator de artă. În el mocneşte o mare forţă de creaţie, care, în momente de saturaţie, iese la iveală prin explozii puternice. Până acuma am reţinut două astfel de explozii – prima, când a încercat să modeleze, şi a ieşit acel minunat cap de fată, chipul tău, şi, a doua, când s-a hotărât să cioplească şi a ieşit acest formidabil portret al lui NEA FANE. Krüger este deja un mare artist! Întrebarea e dacă va rezista încercărilor la care îl va supune viaţa de artist, care, este mult mai grea decât pare. Ca să înţelegi toate astea, trebuie să mai creşti puţin.

Nick reveni în atelier, palid, cu un zâmbet jenat pe buze. Nu mai era zâmbetul lui care amesteca, cumva, bucuria vieţii cu ironia subtilă.

— M-am făcut de rahat! Aşa o diaree!… Eu zic să terminăm bâlciul şi să merem pe la căşile noastre. Vorba ungurului – Jó volt, de elég volt!

— Îmi traduci şi mie?

— A fost bine, dar a fost destul! Şi mulţumesc că aţi venit, Domnule Profesor!

— Mi-a făcut plăcere, Krüger, mi-a făcut plăcere!

Plimbarea cu Ella a fost reconfortantă. Aerul rece l-a readus, parcă, la viaţă, la realitate.

— Ce zici? Aşa-i că am reuşit? Nu-mi vine să cred că am reuşit din prima. M-am temut de marmură ca de dracu'! Degeaba încerca NEA FANE să mă forţeze să încep să cioplesc în piatră. Tremuram la gândul că aş putea capota. Ar fi fost un dezastru pentru mine. Ştiam că pot, dar nu mă încumetam să iau taurul de coarne. Culmea e că taurul s-a adeverit a fi un miel blând pe care l-am putut mângâia în voie cu dalta! Multe am învăţat din privire, urmărind munca lui NEA FANE cioplitorul. Nu ştiu pe cine am moştenit. La noi în familie nimeni n-a cioplit nici măcar în glumă. Poate că sunt reîncarnarea cine ştie cui!?

— Nu, Nick, nu eşti niciun fel de reîncarnare, eşti tu, iubitul meu artist, care s-a născut plin de talent, ca să mă facă fericită. Oare cât o să mai dureze iubirea asta?! Ce ne facem după ce pleci la facultate? Ai să vii des să mă vezi, sau ai să-ţi găseşti, acolo, o artistă ca şi tine, de vârsta ta, cu talent ca al tău, şi cu alte calităţi pe care eu, încă, nu le am?

— Nu vorbi prostii! Artiştii nu iubesc decât o dată! Ori, eu pe tine te iubesc, tu ai fost primul chip pe care l-am modelat în lut, tu ai fost prima fiinţă care m-a înţeles şi a reuşit să mă schimbe în bine. Doamne, ce rău eram! Nu, nu cred că e corect. Nu eram rău, eram înrăit! Nu prea am fost înţeles şi asta m-a înrăit. Tu nu poţi să înţelegi. La voi, în familie, a fost armonie.

— Da, până ai apărut tu şi, cea pe care o credeam cea mai iubitoare soră, s-a transformat într-o viperă. Cum poate să schimbe invidia un om în aşa hal?! Eu nu mai am linişte acasă. Au observat şi ai mei, dar nu pot să le spun nimic. Îţi dai seama ce ar ieşi?!

— Emmy e rea, ca de altfel, majoritatea handicapaţilor. Ea nu poate accepta că sora ei este atât de frumoasă, de armonios alcătuită. E de înţeles, dar greu de suportat. De câte ori o văd, mi se face rău.

— Chiar, tu crezi că sunt frumoasă?

— Cred că şi dacă am să ţi-o spun de o mie de ori, tot o să mă pui să ţi-o repet. Da, eşti frumoasă şi ai să ai un corp frumos. Asta se vede de la o poştă! Când o să-ţi crească puţin sânii, am să fac un nud după tine.

— De unde ştii cum arată sânii mei?!

— I-am văzut când îţi modelam chipul. Erai învelită în prosopul Domnului Paul, ai adormit, iar prosopul a căzut. I-am şi sărutat înainte de a pune prosopul la loc.

— Vai, ce neruşinat ai fost! Şi nici nu mi-ai spus nimic. Bravo!

— Ce era să-ţi spun? În primul rând, dormeai. După aceea am uitat. Dacă vrei să ştii, m-a trecut un fior rece ca gheaţa, dar mi-a plăcut!

— Ai mai avut şi alte modele în atelier?

— N-am eu timp de aşa ceva! Dacă am să am nevoie de modele, am să te pun pe tine să le alegi. Sper să nu-mi alegi nişte slute!

O idilă minunată, plină de farmecul copilăriei care-şi trăia ultimele clipe, dar care avea să le marcheze viaţa pentru totdeauna.

11

Ultima primăvară a liceanului „artist" a adus cu ea o nelinişte aparte în sufletul lui Nick. Încurajat de succesele obţinute şi, mai ales, susţinut şi adulat de cvartetul „Ţâru – Oşorhan – Paul – NEA FANE", Nick a gustat reversul medaliei, făcând cunoştinţă cu teama. O teamă de şcoală, de atitudinea unor profesori, prea puţin sensibili la aptitudinile lui artistice, sclavi ai unor exigenţe dictate de convingerile lor, adeseori prea rigide. Întrebarea pe care şi-o punea era – va reuşi să ajungă la bacalaureat? Şi dacă da, va reuşi să-l ia? Fără bacalaureat – examenul de maturitate – nu putea ajunge la facultate, iar sămânţa sădită de Ţâru-Paul, şi nu mai puţin de NEA FANE, încolţise. Nick înţelesese că trebuia să ajungă pe mâna unor adevăraţi maeştri, că drumul autodidactului putea să-l piardă. Ştia că trebuie să se instruiască şi să intre în competiţie.

— dom' profesor, ce Dumnezeu mă fac dacă nu iau bacalaureatul?!

— Ce te-a apucat?! De unde-ţi veni ideea asta, maestre? Să ştiu că va trebui să folosesc forcepsul şi tot am să te scot student la arte. Nu, Nicolae, nici să nu te gândeşti la aşa ceva! Tu ai nevoie de profesori adevăraţi, nu de cabotini ca noi. Ai impresia că, de-al de mine, sau Paul, sau NEA FANE, te-am învăţat ceva? Nu, dragul meu, nu! Ne-ar fi plăcut să ne putem însuşi ceva merite, dar, dar ce putem noi să-ţi transmitem, când tu, te-ai născut cu sămânţa artistului în tine? iar sămânţa asta a încolţit împinsă de acea forţă necunoscută care naşte geniul. Nu

protesta şi ascultă! Noi, cel mult, am stropit ţărâna din tine, în care a încolţit această sămânţă. Meritul nostru e că am înţeles că trebuie să cărăm niţică apă. Poţi să-i spui încurajare. Totul a venit din tine! Şi mai avem un merit, ca să nu spui că suntem prea modeşti – nu ne-am simţit jigniţi, în amorul propriu, de talentul tău. Da, Krüger, cum îţi spune Oşorhan, drumul tău trebuie să treacă prin facultate. Trebuie să fii şi tu mai înţelegător şi să te pui pe toceală. Ce reprezintă câteva luni de corvoadă? Pe lângă talent, mai dispui şi de o memorie excepţională. Nu va fi greu, şi în niciun caz, imposibil. Vorbesc eu cu cine trebuie, să te ajute cu niscai ore de meditaţii. Mai e şi Oşorhan, şi Didiţă. Se aranjează!

— dom' profesor, de când aţi devenit atât de vorbăreţ?! Nu cumva vă e teamă de ceea ce mă tem eu? Nu de meditaţii am eu nevoie, ci de puţină voinţă. Mi-e greu să pierd timpul învăţând, dar asta nu înseamnă că nu pot. Se pare că nu mai e altă cale! Fiţi liniştit, mă descurc, până la urmă, iar dacă nu, nu! Ajung eu, cumva, prin preajma vreunui maestru adevărat. Principalul e să găsesc unul care să-mi placă, să mă convingă de faptul că e maestru. Nu-mi trebuie prelegeri, mă mulţumesc să observ, să fur! Şi am s-o fac până când maestrul se va închina în faţa mea!

— Până îţi găseşti maestrul, eu zic, să te pui cu burta pe carte! Totul va fi bine, dacă se va termina cu bine!

Rare erau ocaziile în care năbădăiosul Nick se lăsa antrenat în astfel de discuţii. *Ce l-o fi apucat pe Ţâru să mă dăscălească atâta*? *Chiar aşa proastă părere au profesorii despre mine*?*! auzi*, *tu*, *să mă mediteze*! *La dracu'*! *O gaşcă de împuţiţi şi profesorii ăştia*! *Nu*! *Trebuie s-o rup cu atelierul şi să mă apuc de toceală*! *Ce panseu*, *à la Gâgă* – *Totul va fi bine*, *dacă se va termina cu bine*! *E şi Ţâru ăsta o figură*! *Şi totuşi*, *parcă i-aş face un portret de adio*. *Trebuie să vorbesc cu Domnul Paul*, *să mă lase câteva zile în atelier*.

Eliberat, parcă, de presiunea gândului la bacalaureat, Nick, fără să-şi dea seama, o luă înspre stadion. Căldura seacă nu-i împiedica pe atleţi să se ia la trântă cu normele stabilite de neobositul Kiss. Spre surprinderea lui Nick, Ella nu era la locul obişnuit. Nick roti privirea şi o zări în tribună, alături de un tip, bine făcut, la prima vedere, care o ţinea protector pe după umeri. Ella era atât de preocupată de conversaţie încât nu-l văzu pe Nick apropiindu-se.

— Deranjez?

— O, Nick, când ai venit?

Cu o mişcare bruscă, Ella sări spre Nick, îl îmbrăţişă şi-l sărută, cumva, demonstrativ.

— Nick, să-ţi prezint un reporter de la Sportul, Tedy. Se apropie naţionalele şi vrea să facă câteva interviuri cu viitorii campioni. Glumesc…

— Nu-i nicio glumă la mijloc! Eşti foarte talentată şi ai toate şansele la titlu. Să ne vedem la Bucureşti şi ai să vezi ce interviu am să-ţi iau eu atunci. Cu ce te ocupi, Nick?

— Eu? Eu nu mă ocup, eu fac! Sculptez, domnule reporter! Nu-i atât de greu ca şi luatul unui interviu, dar eu mă mulţumesc şi cu atât.

— Poţi să-mi spui pe nume. Nu sunt atât de bătrân pe cât par. Acum vă las. Elly, ne vedem mâine. Pa, pa!

— Cine-i papiţoiul ăsta, care te ţine pe după gât, ca să-ţi ia un interviu?! Ce moacă de boxer! mai bine mă car. Am venit să mă liniştesc şi, uite peste ce am dat! Mă mir că nu l-ai sărutat la plecare! De fapt, mai ai timp şi mâine.

— Nick, nu pleca aşa! Nu fi caraghios! Nu am nimic cu el, şi nici n-am să am vreodată. Nu vezi că e mai mare şi decât tine? Hai, te rog, stai cu mine, sau mai bine mergem la plimbare, să-mi spui de ce trebuie să te linişteşti. Nimeni nu poate să te liniştească mai bine ca mine! Să nu mă faci să plâng!

— Hai, îmbracă-te, să mergem!

Ella, afectată de atitudinea lui Nick, părăsi antrenamentul fără să-l mai anunţe pe Kiss. Îl luă la braţ pe Nick şi se îndreptară spre poarta stadionului. Antrenorul îi urmări cu o privire îngăduitoare, însoţită de o mişcare a umerilor, un gest de acceptare, de neputinţă.

— Ce e Nea Kiss? E cam răsfăţată puştoaica asta! Cine-i tipul care o scoate, aşa, pe nepusă masă, de la antrenament?

— Tedy, n-ai plecat încă? Puştoaica, e ca şi fata mea, iar Nick, e un adevărat artist plastic! Un viitor mare pictor, sau sculptor, sau poate, amândouă. Sunt un cuplu minunat, cunoscut în tot oraşul. Sunt copii cuminţi! Ai grijă, să nu-ţi treacă vreo prostie prin cap! O să ai de a face cu mine! Te-am lăsat. Mă duc la aruncări.

Tinerii amorezi rătăciră pe străzi, fără nicio ţintă, ţinându-se de mână, într-o tăcere deplină. La un moment dat se pomeniră în dreptul

atelierului Domnului Paul.

— Hai, să vedem dacă maestrul lucrează.

Nick bătu la uşă – trei lovituri conspirative. Neprimind niciun răspuns, apăsă clanţa. Uşa era închisă.

— Hai să intrăm, să mai vedem ceva lucrări de-ale maestrului.

— Păi, cum, tu ai cheia de la atelier?!

— Am! Domnul Paul m-a blagoslovit cu toată încrederea posibilă. Pot să rămân în atelier şi peste noapte. E un tip grozav, numai că eu nu abuzez!

Nick se scotoci prin buzunare, scoase o legătură de chei şi deschise. Pe stativul pentru modelaj era pus, la vedere, un bilet scris cu majuscule: *Nicolae*, *am plecat pentru trei zile la Cluj*. *Ai grijă de atelier*!

— Oho! Ce bine s-a potrivit! Aveam de gând să fac portretul lui Ţâru. În sfârşit, ceva bun pentru ziua de azi!

— Nick, tot mai eşti supărat pe mine? Nu te mai gândi la Tedy! Nu mă interesează nimeni în afară de tine! Când ai să înţelegi că te iubesc ca în romanele de dragoste? Te iubesc, te iubesc, te iubesc!

Ella fi trase pe Nick înspre canapea şi începu să-l mângâie şi să-l sărute cu patimă. Nick încercă să scape de drăgălăşeniile provocatoare ale Ellei, dar se lăsă bătut şi acceptă acest joc minunat al împăcării. La un moment dat, pufni în râs.

— Ce te-a apucat, Nick?!

— Nimic, râdeam de mine. Ştii că, până acum, n-am ştiut că pot să fiu gelos? Nu, eu nu am dreptul să mă implic într-o astfel de viaţă, zis normală! Eu am lucruri mult mai importante în care să mă implic.

— Ce tot bolboroseşti acolo? Cum adică să nu fii gelos? Dacă iubeşti, trebuie să fii gelos! Nici nu ştii cât m-a bucurat purtarea ta! Am simţit că şi tu mă iubeşti mult. Pentru tine aş putea să fac orice, chiar şi o prostie!

— Nu mai spune prostii, pentru că, la vârsta ta, prostiile pot fi periculoase! Hai să ne cuminţim!

— Vorbeşti ca şi bunica mea. Află că nu vreau să ne cuminţim! Când o să mai putem sta singuri, să ne sărutăm în voie?

Ella reluă atacul „la persoană", copleşindu-l cu tandreţea ei nevinovată. Nick răspunse mângâierilor cu mângâieri, sărutărilor cu sărutări. Încet, încet, mângâierile lui luară o altă turnură. Involuntar, căpătară un caracter de studiu, de cercetare. Simţi, pentru prima oară,

cum palmele lui reţin într-o memorie a lor, forma sânilor, a şoldurilor, a coapselor. Noutatea îl copleşi făcându-l să se oprească.

— Ce-i, Nick? De ce te-ai oprit? E atât de minunat! N-am mai simţit niciodată aşa ceva!

— Ella, am descoperit ceva nou, memoria palmelor. Simt cum palmele mele reţin totul, toate amănuntele. Aş putea să-ţi sculptez trupul fără să-l mai privesc. Ella, eu m-am născut sculptor! Dacă ţi-aş modela nudul, nimeni n-ar crede că nu te-am dezbrăcat. Poate doar un sculptor adevărat!

— Nick, hai să ne dezbrăcăm, măcar puţin! O să simţim mai bine mângâierile!

— Tu, eşti ludă de-a binelea! Tu crezi că eu sunt din piatră? Vrei neapărat să facem ceva ireparabil?

— Nu vreau decât să mă mângâi şi să mă săruţi! Ce-i rău în asta?! Eu te iubesc şi am să te iubesc mereu! Nici eu nu vreau să facem ce nu trebuie, şi, nici n-aş şti cum se face… E periculos? Hai să ne scoatem bluzele!

Nick zâmbi cu o mină de om matur.

— Nu, nu este periculos, decât în măsura în care nu are nimic de a face cu dragostea, ceea ce, din păcate, se întâmplă la tot pasul. Dacă apare un copil? Dacă a fost dorit, e plus infinitul! Dacă nu, este hăul care-i macină pe părinţi, dar, cel puţin în aceeaşi măsură, îl înghite şi pe copil!

— Ce serios ai devenit, Nick! Hai, mai bine, mângâie-mă, sărută-mă! Nu-mi place când eşti trist!

— Nu sunt trist, sunt cu gândul departe, la taică-meu. Ce-o fi făcând, acolo, singur, printre nemţii lui, pe care nu i-a prea avut la suflet? Fără familie, fără Anna a lui! Nu se prea omoară cu scrisul, cică, nu vrea să ne facă rău! M-am săturat să tot fiu interogat din cauza lui. Şi nici măcar nu ştiu ce să le mai spun la nenorociţii ăştia! Cică-s pui de fascist! Dobitocii! El, şi fascist!?

Nick o strânse puternic pe Ella, rămânând aşa, nemişcat, cu ochii ţintă în tavan.

— Nick, aşa-i că n-o să ne despărţim niciodată?

— Ca să nu ne despărţim niciodată, trebuie să fim mereu împreună or, eu nu sunt făcut pentru aşa ceva, eu sunt sclavul convingerilor mele – sculptura! Într-un fel, vom fi împreună, datorită

acestei incredibile afinităţi care ne leagă, dar nu ca o familie. La ce să fac copii, dacă n-am să am timp pentru ei? Ştiu din proprie experienţă cât de mult cere un copil de la părinţii lui. A nu-i da, e o crimă! Copilul meu va fi arta şi am să-i dăruiesc toată fiinţa mea… Sunt sigur!

— Eşti un egoist, Nick!

— Cred că toţi artiştii adevăraţi sunt egoişti. Dacă n-ar fi aşa, nu s-ar crea capodopere!

— Nu mai vorbi atâta! Fii şi tu mai tandru!

Palmele lui Nick reluară drumul căutării formelor pe care le ascundea acest corp de copil ce se voia femeie. Era ceva nou pentru el, ceva care-l provoca. Cu gesturi tandre, de care nu se ştia capabil, aduse nudul la suprafaţă. Ella fi imită eliberându-l de strânsoarea hainelor.

— Eşti atât de frumos, Nick!

— Nu mai vorbi, mai bine sărută-mă! Ştii, trebuie să mai pui ceva carne pe tine! mai lipseşte, pe ici, pe colo. Să crească puţin sânii, să mai pui puţin pe fund, să contracarezi efectele atletismului. Ai şansa să devii o damă bine!

Ella se simţea în al nouălea cer. Întreg trupul ei vibra de plăcere. Primul care se trezi la realitate, fu Nick.

— Gata, Ellai să ne oprim până nu-i prea târziu! Ţin prea mult la tine, ca să-ţi fac un rău! Gaata… sus!

— Vai, cât poţi fi de rău!

— Hai să ne îmbrăcăm, repede! Vreau să pregătesc ceva lut pentru Ţâru, să văd ce va ieşi!

Ella, puţin dezamăgită, adună hainele împrăştiate pe jos şi se retrase după paravan. Nick, în fundul gol, coborî în beci, după lut. N-apucă s-ajungă jos, că şi ţâşni afară, clănţănind din dinţi.

— Jos e gheţărie!

Ella apăru de după paravan şi izbucni în râs.

— Ce găseşti de râs? Ce n-ai mai văzut fund gol? E frig jos!

— Foarte frumos! Pe mine m-ai trimis să mă îmbrac, iar tu umbli ca Adam! Să ştii că nici eu nu sunt de piatră! Hai, vino să te sărut!

— Tu vrei s-o luăm iarăşi de la capăt?! Nu, nu! Mi-a fost de ajuns! Hai s-o lăsăm baltă, ca să n-o încurcăm!

— Bine, bine!… Eşti mai ceva ca bunica mea! Cred că o să vă înţelegeţi bine. Hai să te ajut, să te îmbraci, dacă vrei, bineînţeles!? După cum te-ai grăbit, nu s-ar părea!

Nick se îmbrăcă alene, mustăcind un zâmbet cu subînțelesuri. Era bine dispus și plin de chef de lucru. Coborî după lut fluierând. Lutul rece îl înviora. Întors în atelier, scoase lutul din găleată și-l așeză pe stativul de modelaj. Ella, cuibărită pe canapea, cu obrajii încinși, îl urmărea cu ochii strălucind de bucurie. Era atâta frumusețe în această poezie! Într-un fel, era preludiul la viața de boem pe care Nick avea s-o ducă la perfecțiune, și de care, Ella nu avea să aibă parte. Nu aveau cum să știe acest lucru, și de aceea, profitau, fără premeditare, din plin, de darul vârstei.

— Tu, știi că s-a lăsat noaptea?! Hai să te duc acasă! Sper să nu ne strice nimeni ziua asta! Hai!

Drumul spre casă, cu ocolișuri nemotivate, s-a prelungit nepermis de mult. Pe la orele unsprezece, în apropierea casei, s-au pomenit întâmpinați de Domnul Széles.

— Măi copii, voi chiar că nu cunoașteți măsura! Elly, tu n-ai lecții de făcut? Unde ați întârziat atât?

— Apuka, am întârziat la atelierul Domnului Paul. Nick s-a apucat să facă portretul Domnului Țârulescu. Va fi o surpriză! Cred că o să semene puțin cu Beethoven!?

— Și pe tine, când lucrezi, Ella nu te deranjează?

— Nuuu! Ea este singura care mă ajută! Ea intuiește foarte bine ceea ce vreau să fac, și de altfel, vorbește foarte puțin, ceea ce-i mare lucru la o fată!

— Bine, maestre! Se iartă și de data asta! Dar aș prefera să nu se mai repete!

— Mai am puțin până plec, așa că nu se va putea repeta, din păcate! Vă invit să vedeți acest ultim portret din viața unui elev. Cred că în două zile va fi gata. Noapte bună!

Într-adevăr, două zile au fost de ajuns pentru realizarea ultimului angajament, chiar dacă, angajamentul cu „toceala” a trebuit să fie amânat. O fugă până acasă a rezolvat treburile cu tușa cea prăpăstioasă.

— Tuși scumpă, două zile nu mai dau pe acasă. Rămân la atelierul Domnului Paul, să termin o lucrare, înainte de a mă apuca de învățat pentru bacalaureat. Atunci am să stau mai mult pe acasă. Vorbește cu unchiul Sandu să facă puțină matematică cu mine. Când am să fiu Mare, am să-i dăruiesc o lucrare, sau, poate că-i fac portretul.

Dă-mi ceva la pachet, dacă ai prin casă! Sărut mâna!

Prima zi de lucru a fost un chin. Nu reuşea să-l vadă pe Ţâru în postura de dascăl respectabil, cum ar fi vrut să-l facă. Lutul nu-l asculta. Făcea şi, desfăcea. Abia noaptea târziu a întrezărit soluţia. Ţâru era un artist, un boem! *La ce s-o fi gândit Ella când a spus că portretul va semăna cu Beethoven*? *Cred că ştiu*! S-*a gândit la părul lui vâlvoi şi la privirea sclipitoare şi pierdută*. *Asta e*! *Bravo Ell*al *Nu este pentru prima dată când mă surprinzi… parcă îmi şopteşti în suflet*.

A doua zi treaba a mers ca pe roate. S-a sculat dimineaţa devreme şi nu s-a oprit decât pe la prânz, când, s-a pomenit cu Ţâru în faţă, tronând pe stativ. Era un Ţâru profund, era un Ţâru sclipitor, El, visătorul, boemul, şi nu un Ţâru luat în derâdere de elevi, un Ţâru forţat ironic. *Bravo Krüger*, *aşa te vreau*! *Cizelează-i puţin ridurile*, *dar lasă-i în pace coama de leu*! *Ce om fantastic şi*, *totuşi*, *cât de puţin cunoscut şi înţeles*! Cizelarea a fost o treabă de copil în mâinile acestui „copil minune”.

Vernisajul, cum îi plăcea să spună, avea să-i prindă pe picior greşit pe toţi admiratorii „copilului minune”. Lucrarea a fost executată în taină, dacă taină a putut să fie numită prezenţa Ellei. Nick i-a convocat pe toţi membrii „clanului” pentru o oră de amurg. Dorea să profite la maximum de efectele soarelui apune asupra portretului. Pentru el lumina era „totul” într-o sală de expoziţie. De unde ştia aceste lucruri, nimeni n-ar fi putut s-o spună. El le ştia, pur şi simplu!

Prima care şi-a făcut apariţia a fost Ella, însoţită de Domnul Széles, singurii care cunoşteau secretul surprizei pregătite de Nick. Domnul Széles se apropie de stativul cu pricina, unde, o pânză de sac umedă, ascundea portretul din lut.

— Ei, cum facem? Trebuie să-i aşteptăm şi pe ceilalţi, sau mă onorezi cu premiul pentru primul venit? Să ştii că, de când cu portretul lui Ella, sunt admiratorul tău supus şi, sunt convins că ceea ce am să văd, nu va fi chiar o surpriză, ci mai mult, o confirmare. Ce zici, îmi satisfaci curiozitatea?

— Riscăm să dea buzna peste noi şi atunci, surpriza se va duce de râpă. Vă rog, eu, să mai aşteptăm!

Aşteptarea nu a fost lungă. Nea Fane, Paul, Oşorhan şi portarul cimitirului, năvăliră în atelier.

— Unde-i Domnul Profesor Ţârulescu?! Nu vine?!

— Ba vine, Nicolae, dar s-a împiedicat de o necunoscută, la intrarea în cimitir, şi a rămas s-o vrăjească puţin. Asta-i muzica ce-i place! Boemul din el nu se va dezminţi niciodată. Boema lui este mai frumoasă decât Boema lui Puccini!

Timp de o jumătate de oră, Nick şi compania, au stat ca pe cuie. Nerăbdarea şi emoţia îl făceau pe „artist" să transpire abundent. NEA FANE, cel cu litere mari, se învârtea în jurul stativului, întindea mâna înspre sacul protector, fără a-l atinge însă. Ella, stânjenită de prezenţa lui „apuka", stătea retrasă, neîndrăznind să se apropie de Nick. Apariţia lui Ţâru stârni un murmur de uşurare. Realitatea era că toţi cei de faţă îl îndrăgiseră pe Nick, Nicolae al lor, îl admirau şi aşteptau cu sufletul la gură orice manifestare de succes a tânărului artist.

— Pe unde umblaţi, dom' profesor?! Fără Dumneavoastră vernisajul nu poate avea loc! Vă rog să mă onoraţi şi să dezveliţi unica lucrare a expoziţiei de adio a elevului Nikolaus Otto Krüger, care, de azi încolo, se va pune pe toceală! Vă rog, Domnule Profesor!

Cu gesturi de artist care-şi apără comoara, Ţâru a ridicat pânza de sac şi a sărit speriat înapoi, împingând, destul de brutal, asistenţa din spatele lui, care numai la aşa ceva nu se aştepta. Un murmur de uimire acoperi acel *ce-i asta*?! bâiguit de profesor.

— Nu pot să cred! Nicolae, ăsta sunt eu?! Nu m-am văzut niciodată aşa! Ai făcut, asta, pentru mine?! Măi băiatule, măi fiule! Când te-ai strecurat în sufletul meu?! Cum ai pătruns secretele mele pe care le consideram inexpugnabile?!

Ţârulescu se năpusti spre Nicolae, îl strânse la piept, şi izbucni în hohot de plâns. Un ropot de aplauze porni să desăvârşească acest moment emoţionant însoţit de strigăte de „bravo". Ţâru se smulse din îmbrăţişarea lui Nicolae şi părăsi valvârtej atelierul. Se îndreptă în fugă spre cimitir. O luă, în pas alert, pe aleile laterale, îndreptându-se înspre câmpul însămânţat care străjuia, la apus, hotarul acestui tărâm al liniştii. Niciun suflet de om nu tulbura această convieţuire dintre moarte şi viaţă: crucile faţă în faţă cu rodul vieţii. Ce subiect de meditaţie pentru boemul singuratic! Ţâru se apucă să culeagă flori de câmp, sărutând fiecare fir smuls din ţărână. Încărcat cu un buchet enorm, se întoarse, radiind de bucurie, la atelier.

Apariţia buchetului în uşa atelierului, care ascundea practic chipul răvăşit de emoţie, smulse un nou ropot de aplauze, de data

aceasta, adresate profesorului. Ţâru făcu o plecăciune în faţa „artistului" şi risipi florile în jurul lui.

— Primeşte acest dar al naturii în schimbul darului pe care mi l-ai făcut! Nicolae, al meu, vei fi sculptor portretist, vei fi cel mai mare dintre cei mai mari! Tu nu vei face fotografii, tu vei scormoni sufletele oamenilor! Portretul ăsta e un fel de monument funerar: prin el ai îngropat pe acela care şi-a ascuns faţă în faţă lumii. Acum, lumea va cunoaşte un alt Ţârulescu, şi se va mira ca şi mine! M-ai ucis şi m-ai recreat! Cel de ieri, te-a admirat. Cel de astăzi, te va venera!…

— dom' profesor, mă copleşiţi! Aţi fost îngerul meu păzitor, într-o perioadă foarte grea din viaţa mea. O parte din sufletul meu va rămâne cu Dumneavoastră, în acest portret, pe care, sper, Domnul Paul îl va turna în bronz. Mulţumesc pentru tot!

Nu mai era nimic de spus! Fără cuvinte, cei prezenţi s-au perindat prin faţa lui Nick pentru a-i strânge mâna. Ella, rămasă la urmă, i-a şoptit ceva la ureche, după care, l-a sărutat prelung pe gură, spre dezaprobarea, totuşi, îngăduitoare a domnului Széles. Era seara marii despărţiri. Nick ştia că un capitol important din romanul vieţii lui se încheiase. Urma luarea taurului de coarne, toceala, examenele, bacalaureatul, facultatea. Nu mai avea dubii. Era hotărât să realizeze tot acest program, să-şi croiască singurul drum pentru care avea chemare. Ştia că va trebui să înghită destule, pentru a evita un conflict cu cei care se străduiau să instaleze noua ordine, importată de la „soarele răsare".

Ştia că este stigmatizat, că este o victimă uşoară pentru oportuniştii acelor zile, care, după naiva-i opinie, nu puteau dura o veşnicie. *Le trebuie panouri*, *lozinci*, *portrete*. *Foarte bine*! *Am să-i umplu de portrete să-i satur*, *numai să mă lase în pace*. *Poate că-l fac şi pe tovarăşul Stalin*, *aşa cum îl percep eu*, *că şi aşa nu vor pricepe nimic*. *Înainte*, *Nicolae*, *înainte*, *numai să faci sculptură cum îţi place ţie*! *Să văd cum mă descurc cu maică-mea*, *cu arhitectura*?! *Trebuie s-o păcălesc cumva*! *Săraca*! *Ea crede că dacă am să ajung artist plastic*, *voi merge pe calea bătută de taică-meu*, *că am să mă apuc de băutură*. *Ce are arta cu băutura*?! *Nu*, *mamă dragă*, *eu n-am să am timp de băutură şi nici de însurătoare*! *Nici taică-meu nu era de însurătoare*! *El trebuia să se ţină de muzică*, *săracul*!

Urmărit de aceste gânduri, Nick nu simţi zgomotul abia

perceptibil al paşilor care îl urmăreau. Tresări speriat când simţi un braţ aşezându-i-se pe umăr.

— Ce faci, Nicolae, te războieşti cu tine însuţi?

— Domnul Paul?! De unde aţi apărut?

— L-am condus puţin pe Ţârulescu, încercând să-l mai liniştesc o ţâră. N-a prea mers, aşa că l-am lăsat să se liniştească singur. L-ai bulversat cu portretul! Este copleşit! E un sentimental incurabil, înzestrat cu un suflet de aur. Tremură pentru tine, pentru viitorul tău. Ştii, pentru timpul scurt care a mai rămas până la examenul de maturitate, cum i se spune mai nou, m-am gândit să-ţi las atelierul, să poţi să te apuci de toceală. Mâine am să fac ordine pe acolo, am să încui toate sculele, ca să nu te tenteze. Ai să poţi sta în liniște, zi şi noapte, să înveţi, să te odihneşti. Ce zici?

— Faceţi asta pentru mine?! Sunteţi formidabil! Toţi sunteţi formidabili! Ce noroc am putut să am să întâlnesc astfel de oameni! Am să reuşesc! Da, da! Am să reuşesc! Numai cu maică-mea nu ştiu cum am să mă descurc… Sărmana, mă vrea arhitect şi pace!

— Nu te frământa, mai e timp până atunci. Se va obişnui cu timpul şi va fi mândră de tine. Nu-i e dat oricui să aibă în familie un artist adevărat!

— Mulţumesc! Mulţumesc mult pentru încurajare, pentru tot! De mâine mă mut în atelier.

Ideea Domnului Paul de a-i asigura condiţii de izolare de restul lumii, a fost salutară. Nick era genul de om care necesita o liniște deplină pentru a se putea concentra asupra lucrului, indiferent de natura acestuia. Inteligent, dotat cu o memorie excepţională, se distra cu lucruri care pentru alţii puteau ridica probleme. Gândirea logică îl ajuta să pătrundă în esenţa lucrurilor, iar memoria de elefant, cum îi plăcea să spună, îi permitea să înmagazineze o diversitate mare de date şi să le folosească cu uşurinţă, la nevoie. Înarmat cu aceste atuuri, Nick s-a pus pe treabă. Nu tu absenţe de la şcoală, nu plimbări prin toate coclaurile oraşului, nu vizite la atelierul de monumente funerare. Nici măcar Ellal şi asta, cu toate riscurile legate de sensibilitatea acestei fetiţe îndrăgostite.

Ella suferea într-adevăr. Nu putea pricepe cum, Nick al ei, se putea izola în aşa „hal”, ignorând, pur şi simplu, existenţa ei. Exasperată de răceala lui şi, mai ales, de hotărârea de a se izola până la

încheierea examenelor, Ella i-a făcut o vizită inopinată la atelier. Rezultatul a fost un eşec lamentabil. Nick a ţinut-o la uşa atelierului şi, după vreo cinci minute de tratative, a expediat-o, pur şi simplu, acasă. A alergat înecându-se de plâns până acasă, a intrat direct, prin geamul deschis, în camera fetelor şi şi-a cufundat faţa în pernă. Neluată de nimeni în seamă, a alergaat în biroul lui „apuka", cuibărindu-se în braţele lui, fără explicaţii.

— Ce-i cu tine, Elly? Te-ai certat cu Kiss bácsi?!

— Nuuu! Am fost să-l văd pe Nick şi n-a vrut să stea de vorbă cu mine. Nu m-a lăsat să intru în atelier şi, pur şi simplu, m-a trimis acasă!? Cică are mult de învăţat!? Cum adică să nu stea de vorbă cu mine?! Ce l-a apucat?! E lud!

— Oh! Credeam că este vorba de ceva mai grav. Trebuie să-l înţelegi, este cariera lui în joc! Acest mic artist trebuie să intre la facultate! Este prea talentat ca să rişte un eşec, un eşec care l-ar putea costa viitorul. Nuuu, fetiţa mea, n-ai de ce să fii supărată pe Nick. Din contra, poţi fi mândră de el! La vârsta lui puţini judecă atât de matur. E de admirat! Lasă-l să-şi urmeze drumul şi totul va fi bine. Nu uita că băiatul ăsta ţine mult la tine, poate prea mult pentru vârsta asta! Gata, gata, nu mai spun nimic! Du-te şi te spală pe ochi şi răsfoieşte şi tu ceva cărţi de şcoală, aşa, din solidaritate.

— Apuka, nu vrei să treci tu pe la el şi să vorbeşti puţin cu el?

— Nuuu, băiatul ăsta trebuie lăsat în pace, să-şi exercite propria lui voinţă, mai ales că vrea ceva deosebit de înţelept!

— Vorbeşti ca un profesor! Care proprie voinţă?! L-au speriat profesorii şi acum se perpeleşte şi nu mai are timp nici pentru mine. Să ştii că Nick mă iubeşte, dar nu-mi place când se poartă aşa şi, nu-mi place nici atitudinea ta! Dacă tu nu mă ajuţi, atunci eu ce să fac?!

— Să nu faci nimic, pentru binele lui Nick, şi totul se va termina cu bine. Te-am răsfăţat cam mult şi tu te porţi ca atare.

Ella a mai încercat în câteva rânduri să-l abordeze pe Nick, dar fără succes. Nick îşi luase soarta în propriile mâini şi era hotărât să rezolve totul de unul singur. Nu absenţe, nu replici necuviincioase, nu desen, nu sculptură. Tot timpul liber era dedicat exclusiv tocelii. Aşa, şi numai aşa, a reuşit să reţină şi să înţeleagă o serie de lucruri, altă dată considerate inutile, să capteze bunăvoinţa profesorilor, să treacă cu brio perioada tezelor. Bacalaureatul nu mai putea fi o problemă. Şi aşa

a şi fost. Toate au mers ca pe roate, o adevărată surpriză pentru colegi şi profesori. A mai concurat un factor la acest neaşteptat succes, factor ignorat de tânărul artist: lobby-ul făcut cu multă insistenţă de către marii lui admiratori – triumviratul: Ţârulescu, Oşorhan, Didiţă. Fiecare în parte, şi toţi trei împreună, zi de zi, în cancelarie, sau, oriunde aiurea, îşi încolţeau colegii de catedră, mai ceva ca într-o campanie electorală. Încet, încet, Nicolae Krüger, indezirabilul, nonconformistul, căpăta o nouă înfăţişare.

Ideea lui Ţârulescu de a face un panou cu lucrările executate de Nicolae în ultimii ani de „ucenicie" artistică, a dat roade. Profesori care până atunci, mai mult ignorau prezenţa lui Krüger la ore, au început să se înghesuie cu părerile despre artă, despre talentul „copilului minune". Când s-au afişat rezultatele de la bacalaureat, Nick a venit printre ultimii să verifice situaţia. Nu acelaşi lucru l-a făcut şi Ella. Ea s-a înfiinţat, la braţ, cu apuka al ei, încă din primele ore ale dimineţii. Cum rezultatele s-au afişat abia pe la orele prânzului, Domnul Széles a trebuit să facă dovadă de multă răbdare şi înţelegere pentru capriciile răsfăţatei sale copile.

— Elly dragă, nu crezi că mă pui într-o situaţie cam incomodă? Ce caut eu aici, printre copiii aceştia, care mă sfredelesc cu privirile lor ironice?

— Apuka drága, nu mai face pe martirul, că şi ţie îţi place de Nick! Tu nu eşti curios să vezi ce a făcut artistul nostru? Ce era să fac? Să vin cu bunica printre golanii ăştia?! Hai să ne plimbăm puţin, sau să mergem la o cofetărie. Poate, până atunci, apare şi Nick şi poţi să mă laşi cu el.

Listele au apărut, oamenii s-au înghesuit, apoi, încet, încet, s-au împrăştiat în grupuri mici, fără multă zarvă. Rezultatele erau previzibile. Ella a stat deoparte până accesul la liste a fost posibil. Prezenţa lui Nick în prima parte, mai bine zis, în prima jumătate a listei, a făcut-o să scoată un strigăt de bucurie.

— Am reuşit, apuka, am reuşit! Pe unde o fi umblând băiatul ăsta?!

— E aici, în spatele tău!

O decentă îmbrăţişare, o strângere de mână din partea lui „apuka", şi un capitol zbuciumat din viaţa micului artist a luat sfârşit. Pentru Nick, drumul spre realizarea marelui vis, era deschis.

— Domnu' Széles, ne lăsaţi puţin să ne plimbăm singuri? Vreau să-mi iau rămas bun de la Ella. Mâine trebuie să plec la mama. Sărmana, mă aşteaptă cu sufletul la gură! Trebuie să văd ce fac cu facultatea. Trebuie să-i scot arhitectura din cap!

— Mergeţi copii, dar să nu întârziaţi prea mult! Încă o dată, felicitări şi succes, şi acasă, şi la facultate! Aştept veşti bune de la tine. V-am pupat!

Plimbarea a fost lungă, dar marcată de multă tăcere.

— Ella, nu ştiu cum va fi mai departe, dar ştiu că am să mă gândesc mereu la tine!

12

„Satul Natal", cum îi plăcea să spună lui Nick, purtând un nume biblic, continua, în pofida „vremurilor noi", să fie mândria şvabilor bănăţeni. Prin mărime, prin bogăţie, prin gradul ridicat de conservare a tradiţiilor, satul trezea admiraţia, dar şi invidia, multor localităţi vecine. Pentru Nick, era satul din care, de copil, visase să scape, dar odată scăpat, nu o dată, tânjise după amintirea lui. Era amintirea satului în care, chiar dacă nu se născuse, petrecuse ani de copilărie zvăpăiată, cu joacă şi frământări, marcată de o aparentă indiferenţă a tatălui şi de o panicardă căldură a mamei.

Gara, practic neschimbată, îl întâmpină conform obiceiului, plină de băieţi şi fete, veniţi să întâmpine trenul. Totuşi, niciun obraz cunoscut, niciun chip care să-i zâmbească, lui, şi numai lui, nicio voce care să-i strige un „bun venit!". Anii petrecuţi la oraş i-au schimbat puţin optica. Devenise mai critic. Nu mai putea înţelege cum aceşti şvabi, buni gospodari, înstăriţi, au putut lăsa satul fără străzi pavate, fără trotuare care să-ţi permită, pe timp de ploaie, să te strecori în casă, fără să te afunzi în noroaie. Înstăriţi, dar zgârciţi!

Şi cu lumina electrică au făcut la fel. A trebuit să se instaleze comunismul, ca lumina electrică şi difuzoarele să pătrundă în casele lor. Pentru ei, totul era casă, curtea şi grădina, şi poarta, acea poartă înaltă, încastrată într-un zid şi mai înalt, care le asigura o protecţie împotriva privirilor indiscrete, le proteja o intimitate egoistă. Erau gospodării model, dar reci. O vară secetoasă transformase străzile în depozite de praf, sensibile la orice adiere. Nick străbătu kilometrul care-l despărţea de casă, plictisit, intrigat de cât de puţin îl mai atrăgea „Satul Natal". Saluta în dreapta şi în stânga, de câte ori întâlnea pe

cineva mai în vârstă, primind invariabil răspunsul de bunăvoinţă „Guten Tag, lieber Junge!”

Poarta grea s-a lăsat anevoios împinsă, dar fără să scârţâie. Era primul semn al gospodarului. De aici încolo, totul răspândea acel iz şvăbesc de ordine şi curăţenie. Gangul înalt, răcoros, te scotea brusc din lumea arşiţei. *Aici încep să simt că sunt acasă*! Câte năzbâtii nu ascundea acea uşă înclinată, din lemn masiv, care te îmbia să cobori în pivniţă! Stăteau cu chirie, pe bază de repartiţie, ocupând partea cea mai frumoasă a casei.

O casă mare, cu spaţii mari şi luminoase. Din gang, trei trepte duceau într-o verandă mare, cu un perete format numai din ferestre. De aici, se trecea în două camere mari, luminoase, cu ferestre la stradă. Înălţimea, neobişnuit de mare pentru zilele noastre, te făcea să te simţi liber de orice constrângere. Spaţiu, mult spaţiu! Chiar şi iarna te simţeai bine datorită unor sobe mari de teracotă, care înghiţeau lemnele fără milă. Tot din verandă puteai trece într-un coridor lung, cu ferestre luminoase, care străjuia camerele de interior, ocupate de gazdă. Încăperile, la fel de spaţioase ca şi cele de la stradă, duceau lipsa luminii directe, mulţumindu-se doar cu cea transmisă prin coridor. Întunecimea lor dădea o notă de tristeţe, dar şi un prilej de discuţii între gazde şi chiriaşi. Era urmarea primelor măsuri de restricţie asupra „chiaburilor şvabi”, luate în numele noii orânduiri, pentru instalarea „dreptăţii sociale”. Consecinţele aveau să fie dezastruoase.

Modelul satului şvăbesc avea să fie dat uitării, gospodăriile puse la pământ, iar şvabii împinşi la exod, un exod nedorit, dar impus din umbră, cu iz de afacere tenebroasă. Era doar începutul, iar statul se lansa în ceva murdar – comerţul cu oameni. După două camere mari, urma bucătăria de iarnă, spaţioasă şi primitoare în zilele geroase. Curtea din faţa verandei şi a coridorului era umbrită de viţa de vie, întinsă artistic pe o reţea de sârmă. În prelungirea casei se întindea un fel de şopron deschis, unde, bucătăria de vară făcea casă bună cu atelierul mecanic, bun la toate. O fântână îngrijită asigura autonomia gospodăriei în privinţa apei. Curtea pietruită îi scutea pe locatari de inerentele noroaie pe timp de ploaie, atât de frecvente pe străzile satului. O poartă, mai puţin impozantă, delimita curtea casei de grădină, de cocina de porci, de coteţele pentru păsări şi, de marea durere a inconfortului – closetul. Această durere n-a fost înlăturată nici

după introducerea curentului electric, când un mic hidrofor ar fi permis instalarea unei băi, cu tot ce presupunea ea.

Grădina era mare, era domeniul preferat al celei care pentru toată lumea răspundea la apelativul de Kati néni, cam unguresc apelativ pentru o șvăboaică get-beget dar, frecvent printre șvabii tributari anilor petrecuți într-o zonă a Ardealului, unde, influența populației de origine maghiară se exercita cu asiduitate, când, până și intelectualii români, considerau de bonton să vorbească ungurește. Legume, fructe, struguri – un mic rai pentru acele zile.

Când Nick pătrunse în verandă, doamna Krüger, tocmai, se pregătea să meargă la școală.

— Jaj, Istenem! Ce-i cu tine, Puiule dragă?!

— Săru-mâinile, Mami dragă! Am venit și eu acasă, am venit să te văd și să-ți spun că plec la București, pentru examen la Arhitectură. Cum ești?

— Tu, n-ai putut să mă anunți, cumva, că vii? Eu nu am pregătit nimic de mâncare și mai trebuie să merg și la o ședință. De unde să ghicesc eu că vii acasă?!

— Mami dragă, eu n-am venit pentru mâncare! Slavă Domnului, mănânc foarte bine la Naşa! Am venit să te văd! Și nu-ți face griji cu mine! Nu am de gând să stau prea mult. Trebuie să plec la București, la preselecție. Sper să meargă!

— Bine, bine! Nu te înfuria, te rog! Am să vorbesc cu Kati néni să te servească ea cu ceva cald, până mă întorc eu. Îmi pare bine că ai venit, că sora ta este ocupată cu practica, la Zlatna. Gata! Am fugit la Kati néni, sper să aibă ceva bun de mâncare. Doamne, Istenem!

Nick se întinse comod pe canapeaua din verandă și-și aţinti ochii în tavan. *Așa pățesc de fiecare dată*. *Până nu-mi spune că nu s-a pregătit*, *nu se astâmpără*. *Ce fire*! *Când o afla că am nevoie și de niște bani de drum*, *atunci să vezi*! *Ţine-te tare*, *Nicolae*! *După București*, *potopul*!

— Puiu, te așteaptă Kati néni. Am fugit.

Nick se îndreptă agale înspre bucătăria de vară. Kati néni îl aştepta cu brațele deschise.

— Öcsi!

— Grüß Gott, Kati néni!

— Grüß Gott! Wie gent es?

— Gut, danke schön! Und Ihnen?

— Nicht se gut! Der Zeitlauf ist wie ist!

— Ja, Sie haben recht!

Ce putea spune Nick?! Într-adevăr, pentru şvabi, viitorul se arăta acoperit de nori. Se vorbea despre confiscarea întregii gospodării, despre deportare. Se vorbea şi despre şansa plecării în Germania, dar pe baza de „răscumpărare" în mărci!? Rechiziţionarea numai a câtorva camere, nu mai era o problemă gravă. De aici şi îmbunătăţirea relaţiilor cu chiriaşii impuşi. Înţelegerea vremurilor noi, aducea o nouă relaţie între oameni. Resemnarea începea să-i adune pe oameni. Cu toţii sufereau, indiferent de etnie. O teamă nemărturisită în faţa viitorului, aduna rândurile în jurul speranţei. America devenea cuvântul de ordine al speranţei.

Lumea nu putea crede că un fost regat european putea fi lăsat de izbelişte, în mâna antihriştilor. Anii ce au urmat, au demonstrat contrariul. Nick nu avea astfel de preocupări. Nici nu putea fi altfel la o vârstă ca a lui. Era conştient de talentul său, de menirea sa de a crea frumosul, de a fi răsfăţatul, oriunde s-ar afla, independent de politicul care îl agasa. Nu voia să se lege sufleteşte de nicio ţară, de nicio orânduire politică. *Arta este universală* era laitmotivul atitudinii sale în orice dispută. Pentru el „artă pentru artă" trebuia să fie linia de conduită a oricărui artist. Viitorul avea să-l pedepsească aspru pentru aceste adevăruri „absolute", dar nu să-l şi învingă. Pentru moment era mulţumit că mâncase pe săturate, că pălăvrăgise cu Kati néni într-o atmosferă destinsă, de familie, departe de amintirea tensiunii care domnise la început. *Kati néni asta are un cap superb de şvăboaică*; *trebuie să-mi notez câteva trăsături*, *să-i pot face*, *într-o zi*, *un portret*. *Cred că ar fi foarte mândră*! Cu gândul ăsta se retrase în dormitor, în căutarea unei coli de hârtie şi a unui creion.

Îşi plimbă privirea peste pereţii camerei, plină de fotografii de familie. Într-o lumină foarte bine aleasă, trona portretul tatălui, făcut pe la cincisprezece ani, cu creioane colorate. *Nu e rău*, *dar nici prea bun*. *Tată dragă*, *am să-ţi fac un portret în care să troneze fruntea ta superbă*. *Doar*, *ai fost un tip cerebral*! Gândurile zburară înapoi, la copilărie, când, sta pitit în biserică şi-l asculta cântând la orgă. Sau serile când cânta la vioară cu ochii aţintiţi la Anna. Ah, Anna! Era, de departe, favorita lui. *Ce n-aş da să vină să mă vadă lucrând*! *Sunt*

convins că ar fi foarte mândru, dar şi ros puţin de remuşcări! Nick se aruncă pe patul larg şi moale şi-şi afundă capul în perna enormă şi primitoare, ca la mama acasă. Curând somnul puse stăpânire pe trupu-i tânăr, dar obosit. Se trezi în reproşurile lui „Mami", care se uita consternată la pantofii prăfuiţi, afundaţi în cuvertură.

— Asta ai învăţat tu la Naşa?! Istenem, Puiule! Cum ai să te descurci când ai să fii singur, la Bucureşti?! Doamne! De ce nu poţi să semeni puţin cu soră-ta?

— Mami dragă, dacă mă iei iarăşi cu soră-mea, să ştii că am plecat! Nu semăn, şi nu vreau să semăn cu nimeni! S-ar putea ca într-o zi să-ţi pară rău că nu seamănă sor-mea cu mine!

— Doamne fereşte! Asta mi-ar mai lipsi!

— Mami scumpă, tu nici nu bănuieşti ce mi-a dăruit Dumnezeu prin tine! Un talent enorm, care s-ar putea să-mi aducă nu numai bucurii, dar şi necazuri! Da, da! Degeaba zâmbeşti! Sunt pătruns de asta şi, de aceea, nu mă pot supăra pe tine. Într-o zi vei fi mândră de fiul tău! Nu ştiu dacă o să iasă ceva arhitect din mine, dar sunt sigur că mă voi realiza în sculptură! Nu, nu te zburli! Ţi-am ascultat sfatul şi mă duc să dau examen la arhitectură, la Bucureşti. Dumnezeu cu mila! Trebuie să mă ajuţi cu ceva bani de drum. Casă mi-am aranjat la un prieten. După aceea, potopul!

— Tu, crezi că sunt fabrică de bani?! Crezi că nu mă doare că a trebuit să te trimit la Naşa ta? Noroc că de soră-ta are grijă fratele meu!

— Păi cum vrei să merg la Bucureşti?! Cu Naşul?! Dacă altfel nu se poate, am s-o fac şi pe asta! Hai să terminăm discuţia cu banii! Probabil te temi că am să cheltuiesc banii pe altceva!? Mâine, oricum, plec şi nu vreau să ne certăm de pomană! Ştii, vreau să iau cu mine portretul ăsta, cu tata. Sper să-i pot face într-o zi un portret adevărat. Mi-ar plăcea să i-l pot trimite. Chiar aşa, mai ştii ceva de el?

— Ce să ştiu? Cel mult, că ar vrea să divorţeze, zice el, ca să nu ne mai încurce. După cele ce s-au întâmplat acasă, şi după peripeţiile de pe front şi din prizonierat, nu mai are cum să se mai întoarcă acasă. Nu uita că a plecat cu nemţii, iar ăştia, de aici, nu iartă aşa ceva. Şi la ce bun ar mai fi o întoarcere?! Familia s-a destrămat, iar eu încerc să salvez ce se mai poate salva!

— Ai adresa lui?

— Sigur că am, dar la ce ar mai folosi? Vrei neapărat să ai un

dosar care să te distrugă şi pe tine, şi pe soră-ta? Mie n-are ce să-mi mai strice, dar trebuie să am grijă de voi. Lui, văd că nu i-a prea păsat prea mult…

— Să nu mai spui asta niciodată! De ce n-ai fost de acord să mergem cu el?

— Unde era să mergem cu nebunii ăia?! Uite ce au reuşit să facă, cu războiul lor! Au distrus pe alţii, şi au distrus şi Germania! Din cauza lor au ajuns şi ruşii aici. Tu erai mic şi nu poţi şti care era situaţia, atunci, la plecare. Nemţii aveau nevoie de bărbaţi pentru armată, nu de familiile lor! Populaţia lor trăia într-o mizerie mai mare ca la noi. Şi frontul?! Ei se retrăgeau şi distrugeau totul în urma lor, iar americanii îi împingeau pe englezi să le distrugă oraşele. Uşor de spus, de ce n-am plecat? Oricum, atunci, nu mă puteam baza pe tatăl vostru!

— Mami dragă, eu nu vreau să te supăr cu amintirile, şi înţeleg că ai trecut prin mari greutăţi, dar acuma trebuie să trăim vremurile aşa cum sunt. Eu te-am ascultat şi voi încerca să intru la arhitectură. Să sperăm că voi reuşi, iar dacă nu, îţi promit că mă voi descurca şi altfel. Am talent, l-am moştenit de la tine şi sunt convins că am să ajung departe…

— Să te audă Dumnezeu! Promite-mi că n-ai să bei niciodată, te rog!

— E o promisiune uşor de ţinut! Urăsc starea de beţie şi nici nu-mi place băutura! Nici măcar berea! Nu, ca să lucrez, trebuie să fiu lucid. Atâta doar că, nu pot lucra decât dacă sunt singur! Poţi fi liniştită! Nu am de gând să mă însor şi nici să-ţi fac nepoţi. Poate că sor-mea este mai bună pentru aşa ceva. Eu am nevoie de linişte.

— Eşti prea tânăr ca să iei astfel de hotărâri. Important e să nu te laşi pradă băuturii! Băutura nu iartă pe nimeni şi-i distruge şi pe cei din jur! Acum să văd ce bani pot să-ţi dau pentru Bucureşti. Nu vreau să călătoreşti fără bilet!

— Sărut mâna, mamă!

Drumul până la Bucureşti a fost lung, dar nu suficient de lung pentru a pune ordine în gândurile lui Nick. Problema era, cum să rezolve treaba cu arhitectura, fără s-o supere pe mamă-sa. Examenul eliminatoriu de desen începea cu două săptămâni înaintea examenelor de admitere de la celelalte facultăţi. Trebuia să participe la acest examen eliminatoriu, să obţină nota de trecere şi, apoi, să caute o

soluţie pentru a nu putea să se prezinte la examenul de bază. *Cum*, dracu', *fac eu asta*? Orgoliul nu-i permitea să „capoteze" la proba de desen. Ar fi fost prea de tot.

O amforă, la o scară dată, a fost proba de desen după natură. Floare la ureche! Desenul tehnic a avut la bază o machetă reprezentând o coloană dorică. Altă floare! Rezultatul? Locul doi! *Cine*, dracu', *o fi ăsta de pe locul întâi*?! *Ce a ştiut el să facă mai bine ca mine*?! *Chiar mă intrigă*! Era într-adevăr intrigat, dar şi mulţumit. Greul, însă, începea să se profileze la orizont. Ce era de făcut? Prezentarea la examenele ce urmau se putea termina rău: dacă reuşea? Era un risc prea mare! Ar fi putut renunţa, dar atunci pierdea termenul de prezentare la Institutul de arte!?

Nu, Nick nu putea renunţa la sculptură, iar arhitectura nu-l atrăgea. Arhitectura, în viziunea lui Nicolae, nu era numai artă, era în primul şi în primul rând, tehnică, multă tehnică. Singurul lucru de care nu-i era frică, era perspectiva. Aici se simţea tare şi era convins că-l va ajuta mult în realizarea visului oricărui sculptor – monumentalul! Era derutat, era speriat! Trebuia găsită o cale care s-o convingă pe Mami! *Trebuie să inventez ceva credibil*!

Cum rezultatele examenului eliminatoriu erau afişate în mai multe locuri, protejat de întunericul serii, Nick a desfăcut prima foaie, foaie purtând antetul şi ştampila instituţiei, pe atunci Institutul de Construcţii – Facultatea de Arhitectură, a împăturit-o şi a strecurat-o în buzunarul de la piept. *Măcar am o dovadă că am fost la Bucureşti şi am participat la examen*… Nu era suficient, dar „vremurile noi" i-au venit în întâmpinare.

A doua zi de dimineaţă, învârtindu-se pe lângă panourile cu pricina, a avut surpriza să constate vreo cinci linii roşii care acopereau tot atâtea nume de reuşiţi. Printre acestea figura şi numele lui, sau mai bine zis, urma acestuia. *Ei drăcie*! *Was soll das heissen*?! O zbughi pe scări până la secretariat intrând fără să mai bată la uşă. Îl întâmpină o voce răguşită de tutun, din gura unui fel de femeie aflată la vârsta a treia.

— Ce-i cu tine băiatule? Nu ştii să baţi la uşă?

— Ba, ştiu, dar am văzut ceva roşu pe listele cu promovaţii şi am uitat şi cum mă cheamă. Vreau să ştiu ce s-a întâmplat!?

— Nu s-a întâmplat nimic, numai că am primit o notă de la

Comisie care a eliminat de pe listă câteva nume care nu corespund la dosar.

— Şi ce nu corespunde la dosarul meu?

— Păi, poţi să mergi la Comisie, camera cinci, numai să nu uiţi să baţi la uşă!

— Săru-mâna, mulţumesc!

În camera cinci, un tânăr stătea îngropat în gânduri, ascunzând cu greu un căscat.

— Ce te aduce, tinere?

— Sunt Nikolaus Otto Krüger, am reuşit al doilea la examenul eliminatoriu şi am văzut că am fost tăiat cu roşu. Ce s-a întâmplat?!

— S-a întâmplat că… Comisia a studiat dosarul tău şi a constatat că nu corespunzi din punct de vedere social-politic pentru a intra într-o instituţie de învăţământ superior. Tatăl tău a plecat cu nemţii şi tu vrei să devii specialist în noua orânduire politică?! Nu eşti nici măcar UTM-ist!?

— Mulţumesc frumos, domnule!

— Îţi baţi joc de mine, tovarăşe?!

— Nu, aşa se mulţumeşte în germană – danke schön! Nici nu vă imaginaţi ce bine mi-aţi făcut! Puteţi să-mi daţi şi ceva în scris? Pentru mama…

— Tu chiar îţi baţi joc de mine? Şi nu mă lua cu domnule! Noi nu eliberăm adeverinţe! Noi suntem Comisie Social-Politică, tovarăşe! Poţi pleca!

Nick părăsi camera cinci plin de speranţe. *Mami va trebui să înţeleagă ce s-a întâmplat*! *Ce grozav că nu poate da vina pe mine*! *Trebuie să fac rost şi de foaia cu ştersăturile în roşu şi să i le trimit. Hai*, *Nicolae*, *la panouri*! Merse direct la panoul de unde, cu o zi înainte, luase foaia originală şi, în văzul celor care se învârteau pe acolo, desfăcu foaia cu pricina, o împături şi o strecură în buzunar.

— Ce faci, măi ăsta?!

— Iau o amintire, măi ăla!

— Poate pun ăştia miliţia pe tine!?

— Să le spui să mă caute prin tren! Să-l întrebe pe Naşu de mine. Baftă!

O fugă până la poştă, un plic timbrat şi câteva rânduri de lămurire, alături de cele două foi document: *Sărut mâna*, *Mamă*! *Am*

făcut tot ce am putut, dar vremurile m-au depăşit. Locul doi la eliminatorii şi o respingere la social-politic!? *Cum de este posibil aşa ceva, nu ştiu*! *Am de gând să încerc la Institutul de Arte. Sper ca cei din Ardeal să nu fie la fel de mitici*! *Dacă capotez şi acolo, am să fug în Germania*! *Am să te ţin la curent*…

Călătoria cu Naşul a decurs fără peripeţii. În schimb, gândul la ceea ce urma, nu i-a dat pace. *Dacă mă căsăpesc şi ăştia*? *Ce*, dracu', *mă fac*?! *Am s-o zbughesc în Germania*, *poate dau de taică-meu*?! Lucrurile au luat, însă, o cu totul altă turnură.

Un moment de inspiraţie a avut darul să-l înarmeze cu o porţie de optimism. Auzise de Ladea de la Ţâru şi de la Oşorhan şi admirase lucrările maestrului, elev al lui Paciurea şi al lui Brâncuşi, în câteva reviste de artă. Nick se interesase de adresa profesorului şi se pomeni bătând la uşa atelierului de creaţie din Mănăştur. Auzi un „intrăăă!" şi, intră. Un bărbat vioi, voinic, jovial, îl întâmpină cu un surâs primitor.

— No, ce-i tinere? Pă mine mă cauţi?

— Dacă Dumneavoastră sunteţi Maestrul Ladea, atunci da!

— Nu ştiu dacă sunt Maestru, dar ceva meşter tot sunt. Ia spune, care-i baiul?

— Primul bai a şi trecut. Am fost la Bucureşti, la Arhitectură, am reuşit al doilea la eliminatoriu, dar, m-au scos de pe listă pe motive social-politice. De fapt, bine au făcut pentru că, eu m-am dus acolo la insistenţele mamei. Eu vreau să fac sculptură, de fapt, mă simt deja sculptor!

— Ei, na! Chiar eşti „deja" sculptor?! Şi eu cu ce te pot ajuta, aşa, ca între meşteri?

— Păi nu vreau să păţesc ce am păţit la Bucureşti! Vreau să vă arăt nişte desene şi ceva fotografii cu lucrările mele şi, dacă vă plac, să puneţi o vorbă bună în Comisie…

— În primul rând, nu fac parte din nicio Comisie, cum îi spui tu! În al doilea rând, n-ar avea nicio valoare. Am şi eu un dosar prost: am fost sculptorul Casei Regale! Pricepi, matale? Dar, hai să vedem cu ce te lauzi!

Maestrul se aşează comod la o masă de lucru şi începu să răsfoiască materialele. Cale de un sfert de oră nu scoase niciun sunet, nu schiţă niciun gest, spre disperarea lui Nick.

— Vrei un pahar de palincă?

— Nu, nu! A băut taică-meu şi pentru mine!

— Şi i-a căzut rău?!

— Şi lui, şi nouă! M-am jurat să nu beau în viaţa mea!

— Şi ce face tatăl tău?

— Dumnezeu ştie! A plecat cu nemţii în Germania, încă din timpul războiului. După tată, şi eu sunt neamţ!

— Ei, eu mai beau câte un pahar, pentru circulaţie şi pentru inspiraţie!?

— E frumos bustul ăsta al lui Horea! Ar trebui să-i mai puneţi vreo cinci degete la bază. Capul lui trebuie să privească mai de sus lumea! Un gât mai lung i-ar prinde bine! În rest, e grozav!

— I-auzi, măi! În loc să mă laşi să-ţi privesc operele, tu faci pe criticul cu mine!?

— Nu, doar că aşa mi se pare mie, Maestre!

— Ia spune, tu, cu cine ai făcut desen şi modelaj? Cine te-a îndrumat?

— Nimeni, Maestre! La desen, chiar nimeni! Iar la modelaj, m-a lăsat un sculptor, Domnul Paul, să-l urmăresc cum lucrează. Dacă am învăţat ceva, atunci, înseamnă că sunt un mare hoţ. Eu am furat privind!

— Vrei să-mi faci un portret în cărbune? Aşa, o schiţă fulger!?

— Da, puteţi să vă plimbaţi! Încercaţi să fiţi cât mai natural, să mă ignoraţi. Hârtie şi cărbune!

— Ia din dulap şi aşază-te unde vrei!

Proba focului a fost rapidă. După zece minute Nick i-a întins „portretul” Maestrului, ţintuindu-l cu o privire întrebătoare.

— Să ştiu că am să mă dau peste cap, şi tot te voi băga la Institut! E o notă aparte în chipul meu, o interiorizare!? Ce ai văzut, ce ai surprins?

— Un suflet zbuciumat, marcat, parcă, de o suferinţă ascunsă. Un om cu un suflet cât marea! Nu mă interesează amănuntul, ci starea! Peste toate planează artistul!

— Mulţumesc! Când ai să vrei să lucrezi, poţi bate la uşa atelierului. Ai materiale, ai scule, iarna ai căldură. Plata?! Să nu mă laşi să beau mult! Acum du-te şi te pregăteşte pentru examen. Eu mă ocup de rest.

— Mulţumesc, Maestre!

Cât a contribuit „intervenţia” Maestrului nu s-a ştiut niciodată. Important a fost rezultatul afişat – media maximă! Nick era fericit. Simţea nevoia să împărtăşească această bucurie şi altora. Gândul îi zbură la Ella, la Domnul Paul, la NEA FANE. Da, NEA FANE! Cât îi datora acestui cioplitor fără pretenţii, dar cu talent şi bun simţ, cu sacul! Nick nu se lăsase dădăcit de nimeni, dar ştiuse să fure cu privirea, din ceea ce era esenţial pentru aspiraţiile sale de artist plastic. Toţi l-au încurajat cu dragoste, dar la NEA FANE găsise ceva ce nu putea fi explicat în cuvinte. Tot învârtindu-se prin atelierul de la cimitir, învăţase ce era piatra, unde era ascuns sufletul acesteia, cum poate fi cucerită fără să se opună, cum s-o facă să-i urmeze gândurile, să i se supună. *Primul pe care am să-l îmbrăţişez va fi NEA FANE*. *Mi-e ca un tată*! *Şi ce suflet*!

Cu gândul la toţi cei care l-au sprijinit, Nick aţipi, legănat de ritmul roţilor de tren. O voce puternică – coborâţi din vagoane! – îl trezi. Tramvaiul îl lăsă la poarta cimitirului. Se îndreptă agale înspre atelierul de monumente funerare cu intenţia de a-i face o surpriză bătrânului mentor. Găsi lacătul la uşă şi se întoarse la administraţia cimitirului pentru a lua cheia.

— Bună ziua, la toată lumea! Unde-i NEA FANE? Am găsit lacătul la uşă!?

— Ai fost plecat? Nu te-am mai văzut de mult pe aici!? NEA FANE nu mai este! A murit, acum o săptămână, de inimă. Du-te să-i vezi mormântul, la capătul aleii principale. E proaspăt, plin de coroane. Mulţi l-au iubit! A murit în atelier, în timp ce cioplea. Nici nu putea găsi un loc mai bun! Dumnezeu să-l ierte! A fost un om bun!

Nick o zbughi pe aleea principală şi se opri gâfâind la mormântul omului pe care l-a iubit atât!

— De ce te-ai grăbit, NEA FANE? N-ai fost curios să vezi ce am făcut la facultate?! Tu m-ai împins acolo, ca prieten, ca un tată! O, Doamne! De ce?!

Nick şi-a petrecut câteva ore bune la mormântul lui NEA FANE, întrebându-se de rostul şi sensurile vieţii. Era la o vârstă când astfel de lucruri rămân, de regulă, fără răspuns. Într-un târziu, s-a îndreptat agale înspre casa lui Ella. Era dezorientat şi pustiit, iar lacrimi fugare îi brăzdau obrajii. *De ce nu pot pune în aplicare vorbele din popor – morţii cu morţii*, *viii cu viii*? *Ar fi mult mai simplu*!”

Bucuria revederii a reuşit să mai lumineze puţin ochii umbriţi ai lui Nick. Ella, uitând de prezenţa bunicii şi a mamei, i-a sărit de gât, copleşindu-l cu sărutări.

— Mai lasă-l puţin să răsufle, să auzim şi noi ce veşti ne aduce. Hai, Nick, spune ce ai făcut la facultate?

— M-am dus să mă fac arhitect şi m-am întors sculptor. A ieşit cum mi-am dorit şi am şi o motivaţie plauzibilă pentru mama. Sărmana, va fi dezamăgită, dar, aşa a fost să fie! M-au respins „social-politic" la Arhitectură, dar m-au primit cu braţele deschise la Arte. Am cunoscut un om formidabil – Maestrul Ladea! Acum ştiu că voi reuşi!

— Nick, cum a fost examenul? Hai, povesteşte!

— Doamna Széles, ne daţi voie să mergem puţin la plimbare? Mi-a fost dor de Ellal

— Mergeţi, dar mai întâi mâncaţi ceva bun, făcut de bunica.

— Nick, tu pari puţin trist, îngândurat. S-a întâmplat ceva?

— S-a întâmplat că a murit NEA FANE! N-ai aflat?!

— Nu! Nu se poate! Tocmai NEA FANE?! Ai fost la cimitir? Hai să mergem împreună!

— Mai întâi trecem pe la Domnul Paul, poate că e şi Ţâru acolo. Trebuie să-l îmbrăţişez pe Ţâru! Şi lui îi datorez foarte multe!

Cu lacrimi în ochi, Ella încerca să-l ţină pe Nick pe după umeri.

— Măi, ai grijă că te vede cineva de la voi, de la liceu!

— Ei şi!? Să mă vadă! Nu mai sunt chiar aşa copil!

— Poate, dar eşti, încă, elevă! Nu e bine să te pui cu ăştia!

— Bine! La cimitir sper că ai să mă poţi săruta! Nu ţi-a fost dor de mine? Nu-mi place că vei pleca!

— Nu ştiu cum va fi viaţa mea de acum încolo, dar e sigur că se va schimba mult! L-am cunoscut pe Maestrul Ladea. Cred că i-am plăcut!? Mi-a spus că pot veni oricând să lucrez în atelier. I-au plăcut fotografiile cu lucrările mele. A fost cam surprins… Nu ştiu dacă nu l-am supărat puţin cu observaţiile mele legate de bustul lui Horea!? Sunt curios dacă a ţinut cont de ele. Am să văd dacă am fler de critic de artă.

— Tu eşti puţin lud, dragul meu artist! Intri pentru prima oară în atelierul unui mare artist şi te apuci să critici?! Cred şi eu că nu i-a plăcut prea mult aşa ceva!

— Dacă e un mare artist, atunci, cred că a înţeles că nu sunt un nimeni. Am o sclipire de geniu în mine care îmi dă dreptul să nu stau aplecat în faţa nimănui. Nu, sunt convins că va mai lungi gâtul lui Horea!

— Care gât?!

— Las-o baltă! Ia spune, ce-ai mai făcut? Te-a mai vizitat Tedy, ziaristul cu Y în coadă?

— De ce, eşti gelos?

— Gelos, pe dracu'! Mă enervează aerele lui de şmecher de Bucureşti! Sper să nu te laşi îmbrobodită!

— Gelos, negelos, mă bucură că măcar îmi arăţi că mă iubeşti! Aşa-i că mă iubeşti?

— Te iubesc, dar dragostea mea nu-ţi va aduce nimic bun! Eu sunt un om liber şi aşa va trebui să rămân dacă vreau să fac artă pentru artă. Da, da! Artă pentru artă, nu arta asta „angajată", cum vor ăştia, cu secera şi ciocanul!

— Bine, bine! Cunosc pe de rost povestea asta cu libertatea artistului. Nu e nevoie să te însori cu mine, dar putem fi amanţi!?

— Bine că nu te aude nimeni! Vezi să nu spui asta şi acasă! Or să creadă că vine de la mine. Doamne fereşte! Chiar că eşti ludă!

Ella sări de gâtul lui Nick şi începu să-l sărute cu disperare.

— Poate că sunt ludă, dar sunt cum sunt, din cauza ta!

— Măi copii! Vouă nu vă este puţină ruşine?!

— De ce Mamaie?! Ce e rău în asta?!

— Am şi eu nepoţi, dar aşa ceva nu s-a pomenit în casa noastră!

— Da, nepoţii ăştia cum au apărut, Mamaie? I-a adus barza? Dumneata nu te-ai sărutat niciodată, aşa, în văzul lumii?! Ai trăit numai în întuneric?! Să ştii că n-ai gustat nimic din viaţa asta spurcată şi, a dracului de frumoasă! Nu-ţi teroriza nepoţii, că ai să rămâi singură şi, nu merită! Săru-mâna, Mamaie! Te salută un artist, şi asta nu-i puţin pentru o zi!

— Bate-te peste gură, circarule! auzi la el! Artist!? Uite ce ne-au adus comuniştii! Se apropie Apocalipsa, Doamne, păzeşte-ne! Ptiu, Satană!

Cei câţiva gură-cască s-au făcut nevăzuţi auzind „blasfemiile" adresate noii orânduiri de bătrâna Doamnă. Ţinând-o strâns pe după umeri, Nick o luă, de data aceasta cu paşi grăbiţi, spre atelierul

Domnului Paul.

— Nu ştiu ce m-a apucat!? Cred că nu pot accepta plecarea asta grăbită a lui NEA FANE! Nimic nu va mai fi ca până acum! Mâine plec s-o liniştesc pe maică-mea! Oare a primit scrisoarea cu arhitectura? Cine ştie ce-i în capul ei, sărmana!

Vizita la atelier n-a fost o surpriză pentru cei doi prieteni. Paul şi Ţâru stăteau la un pahar de bere. Cu antenele, de care nu ducea lipsă, Ţâru a aflat rezultatul de la Institutul de Arte, dar era avid să afle cele întâmplate direct de la sursă. Priviri pline de sclipiri de bucurie, şi mândrie, i-au întâmpinat pe ce doi amorezi. Ţâru îşi ştergea discret lacrimile fugare, încercând să-şi ascundă emoţia în spatele unui zâmbet, cam forţat.

— Felicitări, Maestre! Se pare că n-a fost să fie arhitectură! Mă bucur ca un copil!

— Nu cred că şi maică-mea!

— Se va obişnui cu gândul, sunt sigur! Te aşteaptă un viitor strălucit, băiete! N-are de ce să se plângă! Hai, povesteşte! Dar mai înainte să ciocnim un pahar de bere, ce zici?

— Ciocniţi şi pentru mine! Eu nu beau!

Gazdele savurau poveştile debitate de protejatul lor, făcându-şi cu ochiul, în semn de satisfacţie.

— dom' profesor, nu veniţi cu noi la cimitir, la marele meu prieten, NEA FANE? Ella nici n-a ştiut că NEA FANE nu mai este!? Până încep cursurile vreau să-i fac o piatră de mormânt, o placă din marmură, un relief înfăţişându-l, aşa cum l-am cunoscut, cioplind o cruce. Mi-ar trebui o placă cam de un metru şi jumătate. Poate că găsim ceva pe la atelierul lui. Ce ziceţi? Mă ajutaţi?

— Da, Nick, o să te ajutăm, cu tot ce trebuie. Da, da! Cred că NEA FANE te-a auzit şi zâmbeşte…

La cimitir s-a plâns decent, dar s-a plâns! Doi copii şi, doi maturi, au plâns fără să se ruşineze.

Vizita la Mami a decurs aşa cum era de aşteptat. Nu era uşor s-o convingi că totul s-a întâmplat aievea. Totuşi, afişele smulse de Nick de pe panourile de la Arhitectură, dădeau o oarecare credibilitate pledoariei viitorului sculptor.

— Asta este! Ce te miri? Să dea Dumnezeu să nu mă scoată şi de la Institutul de Arte! Acolo am făcut impresie bună. M-a luat sub aripa

lui Maestrul şi Profesorul Ladea, ce nu-i de colo! Am să pot lucra în atelierul lui! Asta e, Mami dragă, nu mai e nimic de făcut. Sunt stigmatizat pentru aceşti netrebnici, şi, şi nici nu-mi pasă!

— Ba, mie-mi pasă! Stigmatul ăsta ni l-a lăsat tatăl vostru când a plecat cu nemţii şi ne-a lăsat aici…

— Stai puţin! Cum, adică, ne-a lăsat?! Tu n-ai vrut să mergem cu el! O fi el vinovat în unele lucruri, dar de data asta nu ai dreptate! Dar, ştii ceva? Hai să nu-l mai vorbim de rău! Mi-e foarte dor de el, chiar dacă el n-avea ochi decât pentru Anna…!

— Nu mai vorbi prostii! Niki v-a iubit la fel pe amândoi. Când a plecat, a plâns şi m-a rugat să am grijă de voi. A luat fotografiile voastre, de când eraţi mici. Uneori, mi-e milă de el!

— Mai bine ţi-ar fi dor şi ai găsi o cale să comunici cu el!

— Acum, chiar că ar fi o greşeală! Nu vreau să vă expun!

13

Nici „Satul Natal”, nici amintirile din casa lui Kati Néni, nici rugăminţile lui „Mami”, nu l-au putut reţine pe Nick mai mult de douăzeci şi patru de ore. Piatra de mormânt, promisă la mormântul lui NEA FANE, îl obseda. Proiectul pornise din suflet iar gândurile nu-i m-au dădeau pace. Nu era vorba de o piatră funerară. Trebuia să fie o operă de artă expusă în mijlocul naturii. Atmosfera cimitirului îl fascina. Nu putea găsi un loc mai potrivit pentru un monument închinat memoriei unui om. *Oare unde am mai auzit eu vorbele astea*? *Cred… da, de la Oşorhan*…

În monotonia muzicii roţilor de tren, Nick făcu schiţa proiectului imaginat. Monumentul nu era prevăzut cu o cruce propriu-zisă. Crucea trebuia să iasă din mâinile lui NEA FANE, cioplitorul, în genunchi, înarmat cu un ciocan şi o daltă. O cruce începută, dar neterminată, aşa cum i-a fost şi viaţa. Într-un colţ al hârtiei era notat: 150 x110 cm. (cca.). *De unde, naiba, fac eu rost de o placă ca asta*? *Mai vedem*!

Placa de marmură era într-adevăr o problemă. Nick nu se izbise încă de adevăratele greutăţi ridicate de această meserie. Preţurile, banii, nu prea îi spuneau mare lucru. Ba Ţârulescu, ba Domnul Paul, ba NEA FANE, au asigurat, cum au ştiut numai ei, materialele de „joacă” pentru „artistul” lor. Erau fericiţi să vadă ce ieşea din mâinile acestui copil. O placă de marmură, însă, de dimensiunile cerute de Nick, nu mai era pe măsura buzunarului lor. În primul rând, nu se găsea, iar în

al doilea rând, preţul era prohibitiv. Plus aprobările! Marmura era dirijată înspre alte domenii, sau, altfel de monumente. Statuile „vremurilor noi" nu se mai ciopleau din marmură. Se turnau în bronz. Care sculptor mai ţinea prin atelier blocuri de marmură, sau măcar plăci?! Explicaţiile erau logice, dar nu şi convingătoare.

O stare de panică l-a cuprins pe inimosul artist, dar şi pe susţinătorii lui. El le cerea, iar ei aruncau priviri disperate. Mai era şi problema atelierului. Cu noul şef al atelierului de la cimitir, nu se putea reactualiza statutul câştigat de Nick în timpul lui NEA FANE. Nu de mult, Nick îşi permitea să se simtă acolo ca la el acasă. Rămânea atelierul Domnului Paul, dar lipseau sculele de prelucrat piatra.

— Se poate şi fără ele, numai piatră să fie!

— Tocmai de piatră, dragul meu, nu putem avea parte…

— Domnu' Paul, fac lucrarea din lut, facem negativul şi o turnăm în bronz. Ce spuneţi?

— Bronz zici? la dimensiunile astea?! De unde atâta bronz? De unde atelier de turnare, la aşa dimensiuni?! Ce am eu, e pentru lucrări mici, pentru jucării.

— Nu pot să renunţ! I-am promis lui NEA FANE!

— Când i-ai promis?!

— La mormânt! Fac lutul, turnăm lucrarea în ipsos şi atârn placa pe perete, în atelierul lui NEA FANE. N-au cum să nu ne lase! Ce ziceţi?

— Eu zic să te apuci de modelat şi, pe urmă, mai vedem noi ce facem. Uite cheia de la atelier. Lut găseşti în beci. Nici cu ipsosul nu ne va fi uşor…

— Sunteţi de milioane! Dacă nu merge nici cu ipsosul, fotografiem lucrarea, mai bine zis, lutul, mărim poza şi o înrămăm. Măcar atât să aibă atelierul lui. Merge?

— Nu te laşi?! Ce mult l-ai iubit pe NEA FANE al tău! Frumos, foarte frumos!

Nick nu prea avea de unde şti ce muncă presupunea proiectul său. Numai pregătirea lutului la subsol şi aducerea lui cu găleata pe masa de lucru, pentru o placă de 150 x120 x12 cm., presupunea o muncă de Sisif. Şi-a pregătit un cofraj şi a coborât la subsol pentru frământarea lutului. Căratul pe o scară îngustă, din lemn, nu prea sigură, l-a epuizat, dar nu şi descurajat. Murdar din cap până-n

picioare, dar cu lutul pe masă, Nick s-a trântit, aşa cum era, pe canapeaua pe care, într-o zi de „creaţie”, a adormit de oboseală Ella, într-o şedinţă de modelaj, lăsând să-i scape de sub prosop, o ivire de sân. Un somn adânc a fost întrerupt de un sărut, venit parcă din lumea viselor. Totuşi, nu era vis! O mână gingaşă, răsfirându-i părul încleiat de lut, îl trezi de-a binelea. Ella, în genunchi, aştepta cu răbdare, acest moment.

— Cum ai intrat aici?

— Simplu! Uşa era deschisă. Ce faci, tu, singur? Vai, ce murdar eşti!

— M-am apucat de lucru pentru NEA FANE, dar cred că e mai mult decât pot eu să fac!? Nu am ce-mi trebuie şi încerc să improvizez. Mi-ar trebui o placă mare de marmură, dar se pare că nu este posibil! Fac în lut, ceea ce am „văzut” eu în piatră! Păcat! Poate, peste ani, când voi avea atelierul meu, şi bani, bineînţeles! Mulţi bani!

— Mai lucrezi astăzi?

— Nu! Sunt mort de oboseală!

— Hai, spală-te şi ia-mă puţin în braţe!

— Dacă-mi promiţi că stăm cuminţi!

— Întotdeauna am fost cuminţi! Prea cuminţi, zic eu!

Nick se dezbrăcă pân’ la brâu şi-şi băgă capul sub robinet. Apa rece îl învioră, iar săpunul Domnului Paul, întotdeauna de calitate, răspândi un miros proaspăt de frunze strivite. Ella se apropie tiptil şi-şi înfipse degetele în părul încleiat. Se apucă să-l frece cu sârg provocând o destindere în corpul încordat din cauza poziţiei la chiuvetă.

— Trebuie să-i sugerez Domnului Paul să instaleze un duş şi un mic boiler electric. N-am avut parte de aşa ceva nici acasă, şi nici la Naşa. Chiuveta, sau ligheanul, sunt o adevărată pacoste. Îţi piere cheful să te mai speli!

O duşcă de apă cu săpun puse capăt acestei peroraţii.

— Nick dragă, poţi să vii la noi, să faci duş, de câte ori vrei! Ce mare scofală?!

— Da, să mă vadă maică-ta, plin de noroi, cum atentez la curăţenia templului vostru, nu? Nu, dragă, am să am şi eu duş, şi săpunuri de lux, numai să mă văd în atelierul meu! Trebuie să mă impun repede, să obţin şi eu un atelier cum e al lui Ladea! Are tot ce

trebuie, şi, pe banii statului! El e mare maestru, dar nici eu nu am de gând să fiu ceva mai mic! Gata! O să rămân fără păr!

Ella fi trase de păr înspre ea şi începu să-l sărute, aşa ud cum era.

— Luda mea, aşteaptă să mă şterg!

— Dacă mai aştept mult, ne apucă seara şi va trebui să plecăm!

— Oricum trebuie să plecăm! Trebuie să pice Domnul Paul, să verifice atelierul înainte de culcare. Face rondul, cum zice el.

— Mare mincinos mai eşti! Nu mi-ai spus că ţi-a lăsat atelierul pe mână?! Hai, lasă-mă să te şterg şi, dacă e să vină, să vină! Ce, el n-a fost ca noi?!

— Bine, frumoaso! Hai să ne sărutăm până ne-om smulge limba unul altuia!

— Vai, ce scârbos eşti! Şi nu te mai preface, că şi tu vrei, nu?!

Relaţia aceasta adolescentină avea ceva aparte: dorinţe nedefinite, dorinţe ascunse stângaci, teamă de necunoscut. Pe de o parte, o exuberanţă nestăpânită, o curiozitate infantilă, o nerăbdare inflamantă; pe de altă parte, o prudenţă matură, o dirijare pasională de unic sens, nespecifică acelei vârste, dar marcată de „perioada" acelor ani. Era un cuplu minunat pentru ochii celor din jur, era un „cuplu ideal" pentru ei înşişi. O forţă ascunsă acţiona în interiorul lor, ceva greu de înţeles, ceva care-i proteja împotriva pericolului întinării încrederii de care se bucurau. Se simţeau mari prin sentimentele care-i stăpâneau, dar redeveneau, la timp, mici, copii, în faţa ispitelor provocatoare.

În concepţia acelor zile, cea norocoasă era, bineînţeles, Ella. În plus, nu lipsită de importanţă, era acea încredere deplină manifestată de Domnul Széles, bazată pe intuiţie. Îl îndrăgise pe Nick pentru felul lui direct de a fi, pentru neobişnuitul lui talent, pentru poezia care-i legase pe cei doi copii. Undeva, în subconştient, „copiii" onorau această încredere.

Atât seara, cât şi Domnul Paul, i-au găsit stând cuminţi pe canapea, scrutând amurgul pierdut dincolo de geam. Au urmat zile de trudă, de creaţie, în care junele artist s-a întrecut pe sine. NEA FANE a prins contur în lutul proaspăt, trudind la crucea ce urma s-o poarte dincolo de mormânt. După trei zile, lutul prinse viaţă, spre marea încântare a susţinătorilor. Masa de lucru era blocată de lutul adus la

viaţă, ridicând semne de întrebare – ce era de făcut mai departe? Atelierul nu permitea turnarea ipsosului la astfel de dimensiuni. În plus, lutul trebuia lăsat să se usuce în condiţiuni optime, adică lent, iar timp pentru aşa ceva nu era. Nick era presat de plecarea la Institut. Săptămâna ce o mai avea la dispoziţie nu era suficientă.

„Consiliul de creaţie" a hotărât stoparea lucrărilor, fotografierea operei şi abandonarea proiectului. Fotografierea a reuşit peste aşteptări, lăsând impresia unei lucrări în bronz. Un exemplar mărit, pus sub sticlă şi înrămat de Ţâru, şi-a găsit locul în atelierul lui NEA FANE, permanentizând prezenţa lui în locul unde şi-a încheiat drumul lui de cioplitor de monumente funerare. Pentru Nick a fost prima mare înfrângere. Cu timpul rana s-a vindecat, dar nu a mai revenit niciodată asupra proiectului iniţial. Viaţa avea să-l înveţe ce este banul şi să-l întărâte împotriva acestuia. Avea să cultive un fel de dispreţ faţă de bani, ceea ce a creat în jurul lui o aureolă aparte, dar l-a şi lipsit de unele împliniri.

Plecarea la Institut se apropia înspăimântător de repede, iar teama despărţirii, atât de evident manifestată de Ella, l-a molipsit şi pe el. Era un sentiment nou, pe care se străduia să-l înăbuşe, dar fără prea mult succes. Pe Ella o apucase un fel de disperare, vizibilă în orice gest al ei.

— Am să vin cu tine, Nick! Fac eu cumva!?

— Nu te gândi la aşa ceva! Lasă să curgă timpul şi să hotărască el ce e mai bine! La vârsta ta nu te poţi căra după un pierde-vară! Am să vin să te văd cât voi putea de des. Tu n-ai ce căuta acolo! Ai tăi n-ar accepta aşa ceva niciodată.

— De ce?! Ar putea să mă dea la un internat sau, să-mi găsească o gazdă. Ce mare lucru! Ar putea să stea bunica cu mine… Nu ştiu, sunt disperată şi ţie nici nu-ţi pasă!

— Ba, îmi pasă, dar să rămânem cu picioarele pe pământ! Să nu cumva să spui o aşa prostie acasă! Precis vor crede că eu te-am tâmpit, şi asta n-ar fi deloc bine!

— Dacă-ţi găseşti o studentă? Eu, eu ce mă fac?!

— Dacă te caută Tedy? Tu, tu ce-ai să faci?

Plecarea lui Nick a avut un efect neaşteptat asupra lui Ella. N-o mai interesau antrenamentele de atletism, n-o mai atrăgea şcoala. Părinţii nu-şi prea făceau griji. Sperau ca totul să treacă precum o

aversă de vară. Cel mai afectat era Ţârulescu. Băgase atât suflet în relaţia cu acest „copil minune", încât, nici prietenia cu Paul, nici catedra, nu-i puteau deturna gândul de la „investiţia" făcută. Pentru Nick a fost mai uşor.

Atelierul lui Ladea i-a oferit prilejul să lucreze într-o atmosferă nouă, sub privirile maestrului, sever dar omenos, atelier dotat cu scule de cea mai bună calitate. Atelierul era şi un loc de întâlnire care îl stârnea pe tânărul, dar simpaticul artist. Să ai ocazia să strângi mâna unor monştri ai sculpturii, precum Medrea, Irimescu, Jalea sau Caragea, era peste aşteptări. Să-i asculţi povestind despre Brâncuşi sau Rodin, despre peregrinările lor, să constaţi splendoarea simplităţii lor, însemna pentru Nick un fel de vis împlinit. Nu lipseau nici cunoştinţele lui din anii de liceu, cei doi Mircea, Bogdan şi Ştefănescu, studenţii preferaţi ai maestrului. Când s-a întors din vacanţă şi a poposit în atelierul lui Ladea, prima surpriză care l-a uns la inimă, a fost să constate că maestrul ţinuse cont de observaţiile lui legate de bustul lui Horea. Era turnat în ipsos, un cap de martir, de data aceasta, însă, tronând pe un gât alungit.

— La ce te uiţi Nicolae?

— Mă uitam la Horea. E grozav de viu, de dârz!

— Şi gâtul? Acum e bine??!

— Nu mă aşteptam să ţineţi cont de părerea mea. Sunt flatat, ce să spun!

— La început m-a intrigat critica ta, dar cujetând, mai apoi, precum ardelenii, am recunoscut că ai dreptate.

— Eu pot să lucrez în atelier şi când nu sunteţi aici?

— Ai să poţi, dar fără femei. Nu prea este în ordine că eşti studentul meu, dar sper să nu deranjeze pe nimeni. Totul e să-ţi vezi de treabă. Ai să fii un fel de ucenic, ai să mă ajuţi, ai să poţi lucra şi de capul tău, dar va trebui să mă şi păzeşti, din când în când. Vreau să spun, să nu mă laşi să beau mai mult decât trebuie. Ţie îţi place băutura?

— Nu, Doamne fereşte! Mi-ajunge că a băut taică meu şi pentru mine! Sunt convins că n-am să beau niciodată!

— Ei, nu-ţi lua astfel de angajamente pentru că viaţa nu se aşterne după un plan prestabilit. Şi eu am început să gust băutura destul de târziu. Mai rău e că am perioade când nu pot să mă abţin.

Asta e!

— Da' la ce e bună băutura? Nu vă afectează munca?!

— Băutura îţi deturnează gândurile de la ce nu-ţi convine. Până acum, creaţia mea artistică nu a avut de suferit. Ştii, artiştii se îmbată cu vorbele lui Charles Baudelaire: *Cine bea vin*, *bea geniu*! Dar e bine că nu-ţi place băutura! Cel puţin ştiu că are cine să mă păzească!

— Ştiţi, m-au repartizat la un cămin studenţesc, dar nu cred că am să pot să rămân. E hărmălaie mare. Zece într-o cameră! Trebuie să găsesc ceva de lucru, să scot nişte bani şi să-mi caut o gazdă. Am să încerc la un atelier de monumente funerare, să cioplesc nişte pietre!

— Gândeşti bine! Îmi place!

Într-adevăr, la cămin atmosfera era greu de suportat. Zece inşi într-un dormitor, boboci cu preocupări diferite, provenind de la secţii diferite. Singurul refugiu era biblioteca unde puteai găsi o masă liberă, linişte, cărţi de specialitate. În afară de cei doi Mircea, nu mai cunoştea pe nimeni. Ca şi la liceu, distanţa dată de doi ani, se menţinea, în pofida unei atitudini binevoitoare. Nick însă nu era dispus pentru relaţii de bunăvoinţă. Avea, deja, o părere prea bună despre el ca să accepte să fie tratat ca un începător.

Căminul i-a oferit, totuşi, şansa de a cunoaşte „artişti" tot aşa de plini de ei şi să lege prietenii de la egal la egal. Poate şi faptul că erau din altă branşă, pictură, i-a ajutat să rămână aceiaşi prieteni şi după absolvire. Sever Frenţiu, Alfred Grieb, Zizi Pandore. S-au admirat reciproc, s-au lăudat reciproc, s-au sprijinit reciproc! Nick devenit Nichi pentru unii, Nicolae pentru alţii, Puiu pentru cei de acasă, pui de neamţ pentru Ladea, cucerea simpatia şi inimile celor din jur, prin talentul său neobişnuit, prin maturitatea sa şi mai neobişnuită. Citea mult, înmagazina mult, nu fuma, nu bea. Era un interlocutor plăcut, căutat. Însoţea grupul de prieteni la berărie, dar nu se atingea de băutură. Stârnea nedumerire, dar nu intriga pe nimeni. Părea un timid, fără să fie însă. *Un chip fain*, *dar cu purtare de fată cuminte*, cum avea să-l caracterizeze Sever, peste ani. *Un încrezut*, *un nesuferit*, cum avea s-o spună o colegă, care, la orele de desen, îl urmărea pe furiş, pierzând din vizor modelul ce se perpelea pe un scaun incomod.

Nick rămânea pasiv la toate tentaţiile pe care i le oferea marele oraş. *Trebuie să învăţ cât mai mult pe lângă acest maestru*! *Omul ştie materie*, *chiar dacă la desen lasă de dorit*. *În mâinile lui lutul prinde*

viaţă de la prima atingere. *Să-l văd cum se descurcă cu cioplitul*. *Până n-am să fiu sigur pe mine*, *n-am să fac nimic pe cont propriu*! Ceva, totuşi, îl măcina. Îi lipsea atmosfera în care-l scăldaseră mentorii şi admiratorii lui din anii de liceu. Acolo era adulat. Aici?! Aici era cu totul altfel. Era un simplu student şi nimic mai mult! Orgoliul lui suferea. Şi mai era ceva, era apăsarea unui maestru, exercitată de simpla prezenţă a acestuia. Rar se întâmpla să se poată bucura de atelier în adevăratul sens al cuvântului. Ladea era îndrăgostit de munca lui şi petrecea mult timp în atelier. Se apuca greu de o nouă lucrare, „pierzând" prea mult timp cu proiectul lucrării, după părerea lui Nick. În materie de portrete, mai mult se documenta decât lucra.

— Nicolae, ca să poţi face un portret, trebuie să cunoşti totul despre cel pe care vrei să-l imortalizezi în piatră sau bronz. Trebuie să-i pătrunzi în suflet, în adâncul fiinţei sale. E mai simplu când este vorba de cineva în viaţă. Greul te copleşeşte când ai de a face cu cei morţi, ca să nu mai spun de cei plecaţi de secole, sau, şi mai rău, de milenii. În portretistică, ca şi în compoziţie, documentarea e totul! Geaba ai talent! Graba strică treaba, dragule. Să-ţi dau un exemplu. De ani de zile mă chinui cu proiectul unei lucrări monumentale şi nu-i pot da de capăt. În capul meu răsună un titlu care mă chinuie – Şcoala Ardeleană. E vorba de un grup monumental, iar grupul ridică probleme aparte. Istoria literaturii române, când pomeneşte de Şcoala Ardeleană, grupează într-un ansamblu „monumental" şase personalităţi: Samuil Micu, Gheorghe Şincai, Petru Maior, Ion Budai Deleanu, Vasile Aron şi Ioan Barac. Obişnuit, încă din şcoală, să mă poticnesc de numele primilor trei, m-am gândit numai la ei. Dar ce mă fac cu gigantul Budai Deleanu?! Am eu calitatea să simplific şi să fac abstracţie de rolul acestui magnific literat?! Cu cât citesc mai mult despre marii noştri luminişti ardeleni, cu atât proiectul mă înspăimântă mai mult. Uniţi în idealuri, diferiţi în caractere, ei trebuie să rămână ca atare în cadrul ansamblului. Lucrarea n-are cum să se adreseze marelui public. În faţa ei se vor opri oameni avizaţi. Lor va trebui eu să le dovedesc că nu m-am hazardat pe un teren minat, că sunt la mine acasă, că ei au intrat în sufletul meu, tocmai, pentru că eu am pătruns în sufletele lor. Nu vreau să te sperii, dar o fac pentru a te pune în gardă, mai ales că, mereu vorbeşti de portretistică.

— dom' profesor, nu mă speriaţi de loc! Încă din liceu i-am ţinut

o „prelegere” de acest gen profesorului meu de desen. Era un om deosebit, care mi-a dat dreptate şi m-a asigurat că voi ajunge mare.

— Măi Nicolae, să nu-ţi pui un astfel de ţel în viaţă. Dă tot ce ai mai bun în tine, foloseşte-ţi harul şi vei fi mulţumit. Nu-ţi propune să fii fericit! Fericirea este o noţiune prea relativă ca să te legi de ea. Mulţumirea este ceva personal şi tangibil!

Astfel de discuţii-lecţii se prelungeau deseori până noaptea târziu. Maestrul era atras de talentul bobocului, dar şi de maturitatea gândirii acestui pui de neamţ, îndrăgostit de istoria Ţării în care avusese şansa, sau neşansa, să se nască. Acasă se considera un neînţeles, un copil de mâna a doua, cum îi plăcea s-o spună. Încrederea în sine şi în viaţă o căpătase şi consolidase în anii de liceu, ani care aveau să rămână în memoria viitorului artist-sculptor până la prematura-i dispariţie.

La facultate nu mai era singurul „mare talent”. Îşi urmărea colegii în actul de creaţie, cântărind pe ascuns şansele în lupta pentru supremaţie. Încurajările profesorilor nu-i erau de ajuns. Ştia că trebuie să devină propriul său arbitru, neacordând prea multă importanţă laudelor venite din partea colegilor, sau a prietenilor de drum. Sintagma „valoarea nu cunoaşte vârstă”, era deviza lui secretă pe care n-o mai striga în gura mare, dar pe care o păstra cu sfinţenie şi încredere. Trecuse de perioada „infantilă” când spunea la tot pasul „sunt mare!”. Într-o pădure de talente aşa ceva nu mai avea ce căuta. Acum trebuia să aştepte să audă, din partea celor „avizaţi”, recunoaşterea spusă pe şleau, „eşti mare!” Ori, aşa ceva se aude foarte rar, chiar şi în lumea artiştilor consacraţi.

M-am întâlnit cu Nick în prima vacanţă, pe coridoarele Liceului Gojdu, plimbându-se agitat, cu mâinile în buzunare, lucru neobişnuit la el. Când m-a văzut, şi-a desfăcut generos braţele, afişând acel zâmbet inconfundabil, care avea să-i dea mult de furcă printre colege.

— Ce faci, bărbate? Ce cauţi? Amintiri?!

— Măi, îl caut pe Oşorhan. Îi place să-i dau raportul despre „băieţii lui”. Tu, ce faci?

— Îl aştept pe Ţâru. Mare om acest profesor de desen! Tot cu sor-mea?! Nu te invidiez! A, uite-l pe Ţâru”.

14

Vacanţele, conform ultimelor promisiuni, trebuiau să fie dăruite

oraşului care i-a adus primele mari satisfacţii, admiraţia până la adulare din partea „mentorilor" săi, dragostea celei care, cu toată frageda-i vârstă, a trezit în el primele zvâcniri ale adolescenţei. Aici a învăţat să cultive dorinţa de „a fi mare", de a se dărui trup şi suflet talentului, de care nu se îndoia, de a demonstra „Satului Natal" că nu a fost numai „spaima satului" şi nici copilul nedorit, „oaia neagră a familiei". Aici a învăţat, din dragostea admiratorilor săi că, pentru a reuşi, trebuia să lupte chiar şi cu ideile fixe şi temerile mamei sale legate de viitorul său. Şi a mai învăţat ceva, fără să ştie de la cine, să respecte puritatea relaţiilor cu sexul frumos. Încrederea câştigată în faţa lui Elly şi, transmisă pe o cale nedefinită Domnului Széles, l-au făcut să rămână tributar acestei relaţii, cu toate „angajamentele" de neangajare exprimate de atâtea ori în fraze ca: *eu n-am să mă însor niciodată*, *sau*, *eu n-am să am copii*, sau, *eu n-am să beau niciodată*.

Mai era cineva căruia Nick dorea să-i demonstreze cât de mult a greşit ţintuindu-l pe linia a doua, mereu în urma nestematei Anna. Era tatăl său, după a cărui dragoste a tânjit în copilărie! îi era dor de acest om atât de dotat, închis prea mult într-o lume singulară, neînţeles de cei din jur, gata să fie răstignit pentru o vină care nu-i aparţinea. O astfel de fire trebuia înţeleasă, nu „cicălită", iubită, nu „subjugată". Era un fel aparte de a vedea lucrurile şi, ca atare, un nou mod de abordare a relaţiei tată-fiu. Nick ştia că va trebui să găsească o modalitate de a lua contact cu acest „proscris", care, din prea mare dragoste pentru familie, a părăsit ţara alături de cei pe care, în sinea lui, îi dispreţuia. Nick era, poate, singurul care a înţeles tragedia omului care s-a refugiat în băutură şi, de aceea, se simţea dator să intervină, să se apropie, nu din compasiune, ci din deplină înţelegere. Era convins de reuşită. *Va fi mândru de mine*, *sunt sigur*. *Acesta este medicamentul de care are nevoie ca să renunţe la autodistrugere prin băutură*. *Când mă gândesc că şi Maestrul are nevoie de paznic*, *mă umflă râsul*.

Planul său era simplu: trebuia să găsească o cale prin care să-i transmită o scrisoare, chiar şi nesemnată, însoţită de poze, poze care să-l reprezinte prin primele succese pe care le-a obţinut ca adolescent răsfăţat la liceu cu scorneala lui Ţâru de „copil minune". Era prea dornic să facă acest pas ca să se mai gândească şi la riscuri. Locul cel mai indicat pentru a-şi pune planul în aplicare părea să fie chiar „Satul Natal". *Trebuie să-l găsesc pe Günter*, *să văd ce legături mai are cu cei*

din Germania. E prea isteț ca să nu găsească o cale. Nu, tu, adresă, nu semnătură. Ceva simplu, dar ușor de decriptat pentru un tată. Ce surpriza am să-i fac! În fond pot să semnez cu „Puiu", ceva folosit doar de ramura românească a familiei, ceva care nu-l prea încânta. Se luase după maică-mea și mă răsfăța cu „Öcsi", știind că nu-mi plăcea. Auzi, la ei, „fratele mai mic"! Parcă eram printre apași. Ce ți-e și cu înclinația asta pentru limba maghiară! Chiar așa, aș putea semna cu „Fratele mai mic" că doar e prea isteț ca să nu se prindă. Da, mâine plec la maică-mea ca să aflu adresa și să dau de Günty. Doamne, ce prietenie ne-a putut lega în copilărie! Câte trăsnăi și câte pedepse! Acum trebuie să fug la Domnul Paul, la atelier, să mă întâlnesc și cu Ţâru. Ce oameni! Oare am să-mi pot arăta vreodată întreaga mea recunoștință? Fără ei cine știe ce s-ar fi ales de mine…"

La atelier îl aștepta o masă plină de bunătăţi, greu de procurat în acele vremuri, cu bere, cu o sticlă de vin și nelipsita palincă de Bihor.

— Bun sosit în prima ta vacanță printre prietenii pe care nu i-ai uitat! Să ne trăiești, Nicolae! Hai să ciocnim un pahar cu ceva licoare divină de pe la noi! Ţuica asta de prune, dublu distilată, e un adevărat elixir.

— Domnu' Paul, știți bine că eu nu beau nimic care să conțină alcool și, nici n-am să beau niciodată. Am spus-o și o repet: a băut taică-meu și pentru mine. Eu am să închin cu apă de izvor, chiar dacă se spune că aduce ploaie.

— Stai așa! în primul rând, dacă mă consideri prieten, te rog să nu mă mai ei cu „Domnu' Paul", eu pentru prieteni sunt, simplu, Paul. Acum ești un tânăr în plină împlinire și în materie de prietenie poți să renunți la tradiționalul rol al vârstei. Și lui poți să-i spui „Ţâru", așa cum v-a plăcut vouă la liceu, așa cum am preluat și eu de la voi. Cu licoarea, ce să zic? Tu știi mai bine! Pentru noi, repet, e un elixir care ne scoate din anonimatul cabotinismului! Cel cu drepturi depline în viața asta ești tu! Sigur că te invidiem, dar și acest sentiment poate fi și pozitiv. Gata, prietene, povestește tot, dar absolut tot!

Cum să nu te simți bine într-o atare atmosferă?! Nick se scutura la gândul că așa ceva nu va mai întâlni nicăieri, cu atât mai puțin la facultate. Acolo nu mai era „copilul minune", acolo primea câte o laudă, o recunoaștere, din când în când, și, de obicei, de acolo de unde nu se aștepta. Ladea l-a acceptat ca element talentat și l-a primit pe post de

calfă şi de paznic, la nevoie. Dar, dar nu mai era unicul. Colegii se simţeau şi ei foşti „copii minune”, fapt care i-a şi îndemnat să meargă la Arte. La facultate însă erau mulţi din ăştia, timpul scurt nu le permisese să se lupte pentru un loc pe podium, iar decenţa îi împiedica să se autodefinească drept artişti adevăraţi, cel mult, în devenire. Era ceva bun în asta şi Nick o recunoştea fără echivoc. Dorea o întrecere cu talentele reale care se puteau recunoaşte de la o poştă, dar acest lucru nu avea nimic comun cu „întrecerea” specifică acelor vremuri, când rar meritele puteau avea ultimul cuvânt.

Experienţa însuşită cu ocazia examenului la Arhitectură l-a pus în gardă, aşa că, nu aştepta niciun fel de recunoaşteri oficiale, mai ales că, nici profesorii nu aveau această libertate deplină, ea fiind îngrădită de „noua politică de cadre”. Aceste gânduri îl bântuiau chiar şi în momente ca cel pe care-l trăia alături de vechii lui admiratori şi, totodată, noii lui prieteni. Gazdele au simţit ceva nou şi nedefinit în comportamentul fostului elev de la Gojdu. Ştiau că a mai crescut, că s-a confruntat cu primele obstacole, oferite darnic de viaţa de toate zilele, că trăieşte noi emoţii legate de viitor. Niciodată Nicolae al lor nu fusese prea volubil, dar acum acest lucru sărea în ochi cu pregnanţă. Seara s-a scurs, totuşi, pe nesimţite, iar plecarea anunţată, vizita în „Satul Natal”, nu a fost înţeleasă greşit ca o nouă atitudine faţă de trecutul, încă, atât de apropiat.

— Nicolae, la întoarcere, înainte de plecarea la facultate, să ne cauţi!

— Staţi, dacă-i bal, bal să fie! Dacă tot m-aţi onorat cu prietenia voastră, hai să dau şi eu cărţile pe faţă şi să vă spun ce caut eu să rezolv mergând acasă. E ceva personal, care mă frământă şi nu-mi dă pace. În mare ştiţi câte ceva despre taică-meu. Ei, încerc să găsesc o cale ca să iau legătura cu el. E foarte important pentru mine şi, s-ar putea să-i cadă şi lui bine. Omul a băut mult în ultimul timp şi a plecat cu nemţii în ’43, a ajuns şi pe front, a căzut şi prizonier la franţuzi. De ce a plecat? Ca să ne scutească de neplăcerea de a avea în casă un ratat. A încercat să ia legătura cu noi, dar a renunţat pentru a nu ne face încurcături. Maică-mea s-a ferit şi ea de teamă să nu ne facă rău. Eu vreau să-i trimit o scrisoare şi nişte poze cu succesele mele într-ale sculpturii. Sunt convins că-i va cădea bine, iar pe de altă parte vreau să-mi fac mie un bine, să aflu că e mândru de mine, lucru pe care l-am dorit din

copilărie, vreme în care nu avea ochi decât pentru sor-mea. E o problemă veche între noi pe care sper s-o rezolv o dată pentru totdeauna. A fost un tip grozav, dar şi un mare neînţeles. Pentru treaba asta am nevoie de ajutorul cuiva mai descurcăreţ decât mine şi m-am gândit la un neamţ cu care am făcut echipă bună în copilărie. Sper să găsească o soluţie. Ţin mult de tot să transmit un strop de alinare în sufletul lui atât de zbuciumat. Ce ziceţi, e o prostie?!

— Nu Nicolae, din contra, intenţia ta e mai mult decât lăudabilă, dar realizarea ei incumbă şi un mare risc. Totul trebuie făcut cu mare prudenţă. Viitorul tău şi al surorii tale ar putea fi în joc. Oricum, dacă reuşeşti, vei fi răsplătit. Dacă întâmpini greutăţi, mai treci pe la noi şi vom căuta împreună o soluţie. Nu-i aşa Ţârule?

— Pentru orice lucru bine gândit există o soluţie. Am şi eu o relaţie mai veche cu iz de nemţoaică şi s-ar putea ca ceea ce nouă ni se pare de nerealizat, pentru o femeie să fie o floare la ureche. Te aşteptăm, Nicolae. Nici prea multă teamă şi fereală nu este bună la casa omului! Mergi cu bine şi transmite sărutări mamei tale.

Acasă Nick a găsit aceeaşi atmosferă de tensiune, de prudenţă excesivă. Nemţii răstălmăceau zvonurile privitoare la deportări, tratau cu românii de încredere problema salvării unor bunuri de valoare pe care să le poată recupera la o eventuală revenire, convinşi fiind că cei din vest nu vor permite asemenea barbarii. Unii, mai optimişti, lansau chiar idei încurajatoare: *Cum să distrugă astfel de sate model*, *sate cu care s-ar mândri orice ţară civilizată*, *populate cu oameni recunoscuţi pentru hărnicia şi cinstea lor*?! Alţii, mai pragmatici, se gândeau că pentru ceva bani, se putea trata cu românii „ajunşi". Erau obişnuiţi cu astfel de practici şi considerau că zvonurile rele erau lansate tocmai în acest scop: totul este de vânzare iar liniştea merita orice sacrificiu.

— Sărut mâinile, Kati Néni! Mama nu este acasă?

— Öcsiii!… Grüß Gott! Mama e la o adunare, la şcoală. Cu analfabeţii. Trebuie să-i înveţe să scrie pe copiii de ţigani din satul vecin. Cum să-i înveţi dacă ei nu vor?! Să te baţi cu părinţii lor? Hai la bucătărie să mănânci ceva…

— Sehr gern! Ich habe Hunger…

Ca de fiecare dată, o conversaţie cu Kati néni era o plăcere. Liniştită în privinţa interlocutorului, şvăboaica se lansa în aprecieri politice, în acuzaţii.

— Öcsi dragă, eu nu-i iubesc pe nemţi pentru ceea ce au făcut cu războiul lor, dar nici nu pot să-i urăsc cum îi urăsc pe comuniştii ăştia! Ei se răzbună pe noi de parcă noi am invadat Rusia şi se folosesc de români, oameni cu care noi am trăit foarte bine. Românii ne-au respectat iar noi ne-am îmbogăţit muncind. Aici ne-am născut şi nu vrem să plecăm în nicio Germanie! Ce să căutăm acolo?! Acum, şvabii speriaţi caută să plătească bani grei ca să fie lăsaţi să plece şi nu se gândesc că acolo, în Germania, care nici nu este patria noastră, nemţii nu ne iubesc şi ne consideră nişte corcituri. Cu războiul lor ne-au făcut numai rău, şi încă adevăratul rău abia începe. Tinerii vor să fugă cu orice preţ, numai că preţul ăsta trebuie să-l plătească bătrânii din puţinul care l-au agonisit. Dacă o să ne deporteze, ne-om descurca şi acolo, că doar nu ne vor omorî! Uite, îl mai ştii pe Günty, ăla cu care te jucai şi făceaţi prostii. A fost la Timişoara, i-a plătit pe ăia de la miliţie şi acum se pregăteşte de plecare în loc să termine facultatea. Şi cu părinţii cum rămâne? Nici nu-i sigur că o să plece pentru că nu i-au dat nicio chitanţă pentru bani…

— Păi, Kati néni, eu tocmai pentru Günty am venit. Mergi dumneata până la ei să-l rogi să treacă pe aici? Nu vreau să mă fâţâi prin sat. Am eu o treabă cu el, dar să nu-i spui mamei că eu te-am trimis.

— Mă duc, mă duc, numai să nu pui la cale vreo prostie! Acum nu mai sunteţi copii. Să nu aud că şi tu vrei să pleci! Mama ta ar muri de supărare…

— Nu, Kati néni, eu nu am ce căuta în Germania. Eu trebuie să învăţ încă mult timp aici… Treaba mea cu Günty nu are nimic cu plecarea. Nici taică-meu n-ar fi plecat dacă nu era treaba cu băutura. El era şvab ca şi dumneata şi, şi nu mai contează…

Întâlnirea cu Günty a dat roade nescontate. Plecarea lui în Germania venea ca o mănuşă planurilor lui Nick. Discuţia care a avut loc în grădina din spatele casei, grădina de refugiu pentru clipele „grele” ale copilului de odinioară, i-a adus lui Nick liniştea de care avea atâta nevoie.

— Bărbate, tu fă-mi rost de adresă iar eu rezolv personal treaba asta, numai să ajung acolo. Ce surpriză o să aibă tatăl tău! Ai să afli totul prin cineva care te va căuta la facultate. S-ar putea să dureze ceva deoarece în prima fază va trebui să stau într-un fel de lagăr de

„dezinfecţie”!? Vezi Doamne, să nu-i infectăm de şvăbism pe nemţii de origine pură! Nu cred că am să fac mulţi pureci pe la ei. Sunt, totuşi, cum sunt!

15

Întoarcerea în oraşul studenţiei, al viitorului, cu o escală prin locurile dragi ale adolescenţei, cu tot optimismul legat de acţiunea „conspirativă” pusă la cale, nu a adus chiar liniştea în viaţa lui Nick. În primul rând a rămas cu un gust amar după întâlnirea cu Ella. *Oare de ce nu i-am putut spune nimic despre escapada mea pe acasă? Mi-a fost teamă că s-ar putea scăpa în faţa Domnului Széles?! Este prima dată când am ceva pe suflet şi nu găsesc cu cale să-i împărtăşesc şi ei. Să fie microbul despre care mi-a pomenit chiar Günty? Teama care pune stăpânire pe nesimţite în această societate pe individ, neîncrederea cultivată de sistem, lucruri nu neapărat specifice comuniştilor, ţinând cont de faptul că aceleaşi treburi au bântuit şi Germania lui Hitler, prezenţa încă nedefinită în umbra persoanei a ceea ce înseamnă noua instituţie – Securitatea. De unde o fi scos el aşa ceva? Doar n-am să încep să tremur la gândul că trădarea există şi în forme nevinovate, în naivitatea ce cade în plasa unor forţe oculte care, ca o ironie, se împopoţonează cu un titlu ce vizează protecţia individului?! Nu, nu-mi pot ierta această atitudine faţă de o fiinţă nobilă, plină de dragoste pentru mine. Era suficient să-i atrag atenţia că trebuia păstrat secretul acestui demers. Să încep să mă tem de indiscreţia unor prieteni ar fi egal cu ieşirea din lume, cu însingurarea. Şi, culmea, Ella nu este un simplu prieten, termen care, din păcate a început să se banalizeze.* Ella *este cu mult mai mult! Într-un fel, chiar cred că o iubesc. Doamne, de m-ar auzi! auzi, chiar!? Pentru ea iubirea este ceva sfânt. Degeaba aş încerca să-i demonstrez că nu există nimic mai presus de prietenie. Ce tâmpenii îmi trec prin cap! Nu poţi să pierzi încrederea în oameni, să te temi şi de umbra ta. Ceea ce vreau să fac are o acoperire morală. Vreau să mă apropii de tatăl meu, iar gândul că cineva ar putea să mă pedepsească pentru aşa ceva, mă înfioară. Cretinii l-au încadrat la „criminali” pentru că s-a „înhăitat” cu nemţii. El şi criminal! Nu-i destul că nu putem comunica în mod civilizat şi că nu are drum de întoarcere, fie şi numai pentru a-şi vedea familia?! Nenorociţii! păi dacă-i aşa, nimeni nu mă va putea opri să fug eu în Germania. Uite, la varianta asta nu m-am gândit când am discutat cu Günty. Trebuia să-i fi spus să se gândească şi la o*

astfel de soluție. Inventiv cum e, sunt sigur că ar găsi el o cale… Totuși, e o variantă cu recul. Ar însemna s-o sacrific pe sor-mea. Cu tatăl plecat cu nemții și un frate fugit la nemți, cum s-ar mai putea apăra în fața celor care ne apără „securitatea”? Nu, e un gând prostesc, iar o faptă ca asta ar omorî-o pe Mami. Și atunci, n-am eu dreptate că nu-s făcut să am familie, copii? Cred că mâine iau trenul înapoi. Nu pot să am pe suflet o astfel de neîncredere. Dacă ar afla Ella, întâmplător, că am oscilat în încrederea mea față de ea, ar suferi mai mult decât poate suferi un copil, ceea ce, de fapt și este, încă. Asta e, domnule! Simt că viața mea începe să se complice…

— Ce-i cu tine pui de neamț? Stai și te hodinești?! Nu lucri nimic, tinere domn?! S-au cujeți la ce va să vie?

— Bună, Maestre! Nici n-am observat că ați intrat. Nu știu dacă-i cujet, dar câteodată mă bântuie neîncrederea. Mare pacoste în viața unui om! Dar cum de ați plesnit-o așa, hodoronc-tronc, cu puiul de neamț?! Chiar la taică-meu eram plecat cu gândul…

— N-am plesnit-o. Așa îmi place uneori să-ți spun. Dar ce te frământă?

— Poate că fac o prostie, dar mă mănâncă limba și simt nevoia să și comunic. Nu e nimic deosebit de ceea ce știți deja. Mi-e dor de el și gata! Dar hai s-o lăsăm baltă! mai bine dați-mi ceva de lucru. Văd că v-ați apucat de marmură. Frumoasă bucată. Ce vrea să fie? un relief, sau cam așa ceva.

— Dacă chiar vrei să mă ajuți, apucă-te de degroșare. Uite, eu trag niște contururi care vor cuprinde o reliefare a scenei, pe vreo trei centimetri profunzime. O scenă din istorie cu Aprodul Purice îngenuncheat în fața Domnului Țării gata să salte în șa. În jurul limitelor trasate poți intra cu dalta fără teamă. Nu vom folosi scule sofisticate. Placa nu trebuie să arate ca ieșind dintr-o fabrică de lustruit pietre funerare. Spațiile libere, printr-o buciardare potrivită, nuanțată, vor da mai multă viață reliefului. Ce zici, creionarea asta mă va ajuta? N-am mai pus de mult timp mâna pe daltă și, sincer, am oleacă de emoție. E o comandă de suflet de prin Moldova și mă aleg și cu ceva bani.

— Nu cred că are vreo importanță creionarea, cum îi spuneți, căci sunt convins că totul este fixat deja în creier și ca atare fixat în piatră. Îmi place poanta: Maestrul are emoție, nu artistică, după cum

reiese, ci una de meşter!? Asta-i bună!

Prezenţa Maestrului l-a scos pe Nick din făgaşul gândurilor şi al temerilor sale. Vedea în această primă „colaborare" cu profesorul său, o bună ocazie de a-l urmări de aproape, de a fura ce era de furat, dacă era ceva de furat, de a porni cu dreptul în noul an şcolar. Nu s-a înşelat. Erau destule lucruri „de furat". Culmea, Maestrului nu-i plăcea să facă teorie, să peroreze. Lecţiile lui erau aproape seci. După el, sculptură nu puteai face tocind teorie. Pentru sculptură trebuia să te naşti cu talent, talent care te făcea hoţ fără să vrei.

— Ştii, Nicolae, ce mi-a plăcut la tine din primele „teorii" pe care le-ai lansat, când abia ne cunoşteam? Era încrederea pe care o aveai tu în viitorul tău de sculptor, când încă erai un mucos, când îmi vorbeai de hoţul care zace în tine, de metoda infailibilă a „furtului" în arta plastică care, însă, nu este la îndemâna oricui, fiind apanajul adevăratelor talente, şi-ţi susţineai teoria bazat pe propria-ţi experienţă. Experienţă la anii tăi! Da, m-ai surprins atunci deoarece nu participaseşi încă la niciun curs de-al meu. Eram pe aceeaşi lungime de undă. Ştiu că nu sună pedagogic ceea ce-ţi spun, dar trebuie să recunosc că nu vei avea prea multe de învăţat de la „marii maeştri", cum ne place nouă să ne considerăm. Şi eu am furat de la Brâncuşi şi asta într-o perioadă când era un mare controversat. Am vizitat atelierul lui Rodin, care pentru mine rămâne omul secolului, dacă nu cumva, al mai multor secole de sculptură. Eram copil, dar privirea mea a furat cu neruşinare. Brâncuşi l-a cunoscut bine. Mai târziu am vizitat muzeul închinat lui şi de fiecare dată am furat câte ceva. La un geam am văzut, într-o lumină formidabilă, o lucrare de mici proporţii care m-a ţintuit. Erau două mâini care se înălţau, parcă, spre cer. Era „catedrala". Mâinile acelea nu mi le pot scoate din minte. Brâncuşi spunea despre el că nu pierdea timpul cu lecţii, el lucra şi, doar, din când în când, mai şi povestea câte ceva, câte o bârfă la adresa lui, dar nu scotea o vorbă despre arta sculpturii sau tehnicile folosite. De critici vorbea doar în zeflemea. Da, am furat mult din portretistica lui. Avea o bibliotecă impresionantă. Când l-a văzut pe Brâncuşi zgâindu-se admirativ, dar şi interogativ, i-a spus simplu: *Acolo se găseşte secretul portretisticii mele*. *Studiul personajelor alese*, *în cea mai mare parte*, *de mine*. *Personajul trebuie pătruns în intimitatea lui*! Da, pruncule, teoria furtului m-a făcut să mi te apropii. Asta nu înseamnă că te cunosc. N-aş

putea, în clipa asta, să-ţi fac portretul. Trebuie să recunosc că eşti mult mai complex decât mi-aş fi putut imagina şi, probabil, doar o prietenie profundă, care ar călca în picioare normele de vârstă, ar putea să-mi permită să-ţi cunosc sufletul. Până atunci mă mulţumesc cu prezenţa ta şi, bineînţeles, cu rolul tău de paznic. Am nevoie de aşa ceva deoarece ştiu că sunt slab în faţa elixirului vieţii. Ai să creşti şi, poate, ai să mă înţelegi, fără să mă acuzi. Asta e, fiule! No, la muncă! Să văd ce mai trebuie să mâzgălesc pe marmura asta ca să n-o rebutăm. Aşa se spune la fabrică.

Începutul unei relaţii profesionale cu noul său mentor era pe cale să se înfiripe. Nick era încântat de felul cum evoluau lucrurile. Visul său legat de facultate, de oraşul adevăratelor talente, nu mai era un vis de copil. Un talent incontestabil îl acceptase în preajma lui şi nu ca pe o calfă, cum crezuse la început. Începea să se simtă ca un coleg de atelier, poate chiar de breaslă. Se simţea obligat să se comporte ca atare, să se stăpânească în pornirile sale mai puţin controlate, mai ales în ceea ce priveşte expunerea unor păreri legate de artă, în general, sau de sculptură, în particular. Maestrul simţea această atitudine rezervată, sau, prudentă, poate, şi îl surprindea uneori cu întrebări care nu permiteau răspunsuri evazive.

— Ce zici, neamţule, dar fără ocolişuri, „reuşita" asta a mea nu este în fond o porcărie? Nu pare nici pe departe ceea ce ar vrea să fie! Ceva mă roade şi nu-mi dau seama ce.

— Maestre, nu mă provocaţi! Din moment ce nu vă place, nu mai căutaţi aprobarea la alţii. E clar că aveţi dreptate, e ceva ce n-aş vrea să fac niciodată, e pentru artă ceea ce este un kitsch pentru un colecţionar de profesie. Fără supărare, e o fuşereală…

— I-auzi, fuşereală!? Şi asta după luni de muncă, de transpiraţie!? Chiar aşa?! Păi, atunci, de ce ai tăcut până acum?

„De fapt nu am tăcut şi asta aţi observat-o singur. De aia şi m-aţi şi întrebat, ca să v-o confirm, nu? Mă bucur că m-aţi citit. Ce am pe suflet se citeşte în ochii mei, asta dacă nu mă priveşte un analfabet, bineînţeles. Şi în materie de artă, nu sunteţi un analfabet, firește! Cât priveşte transpiraţia, să ştiţi că este un bun judecător: transpiraţia creatoare are un parfum aparte, nici nu-ţi vine să te speli, în timp ce transpiraţia unei activităţi brute, pute, pute tare, te alungă la duş, dacă ai aşa ceva. N-aţi simţit niciodată această diferenţă? Se spune că

femeile simt asta cel mai bine!?

— Mă-i neamţule, începi să mă cucereşti cu nevinovăţia asta obraznică. Ţine-o tot aşa şi nu vei scăpa de prietenia mea, care te cam paşte, dar să nu o practici şi cu alţii pentru că s-ar putea s-o şi încurci. Nu oricine poate înghiţi anumite forme de sinceritate, aşa că atenţie!

Ceea ce trebuia să fie o compoziţie, acum, un lut descalificat de arbitraj, a coborât de pe masa de lucru, ajutat de braţele vânjoase ale Maestrului şi de o bună dispoziţie apărută din senin, transformându-se într-o masă inertă, informă, de materie primă. Seara, luând-o încet pe străzile nu tocmai bine famate ale oraşului, s-a oprit frânat de o cugetare: *Măi, eu cred că sunt lud, vorba Ellei. Cum am putut debita asemenea grozăvii la adresa lucrării unui „maestru"?! Dacă i-a căzut rău, am încurcat-o! Nu ştiu, când am să mă învăţ minte?! E drept că mă mânca limba şi înainte de a mă provoca, dar o aşa lipsă de tact nu avea voie să se manifeste. Oi trăi şi-oi vedea efectele. Dacă vrea să-mi plătească, n-o să întârzie prea mult. Încep să-l cunosc. Totul depinde de cât de mult i-a fost rănit orgoliul. La dracu'! dacă vreau să ajung ce mi-am propus, trebuie să fiu eu, aşa cum mama m-a făcut!*

Drumul spre cămin, pe o vreme mohorâtă de toamnă, l-a întors cu gândul la cele aranjate cu Günty, la Ella. *Mâine iau trenul şi mă liniştesc. Nu pot avea astfel de secrete faţă de ea.*

Ella l-a zărit de la fereastră şi, conform obiceiului a ocolit uşa şi a sărit în stradă chiuind de bucurie.

— Ce-i cu tine, Nick?! Parcă trebuia să pleci la facultate?!

— Am şi fost şi m-am şi întors, de dorul tău! Am uitat să-ţi spun ceva ce am pus la cale cu un prieten. E secret de stat, aşa că, să ne plimbăm puţin, departe de urechile indiscrete.

— Mă faci curioasă, hai, spune! Ce te-a apucat cu „secret de stat"? S-a întâmplat ceva rău?

— Nu, nu s-a întâmplat nimic rău, dar dacă nu-ţi ţii gura, s-ar putea întâmpla. Şi asta n-o spun în glumă, priceput?

Nick îi relată foarte pe scurt cele aranjate cu Günty şi rămase tăcut, privind-o cu coada ochiului.

— Eu nu văd niciun „secret de stat" în ce vrei să faci. Nu înţeleg de ce te temi, în fond?! E vorba de tatăl tău cu care vrei să iei legătura.

— Tu pe ce lume trăieşti, fată? Nici la şcoală, nici acasă la voi, n-ai auzit de securitate, de cum îi urmăresc pe cei cu rude în apus? Ştii

că într-o zi m-am pomenit acostat, la ieşirea de la cursuri, de un individ, un „civil", care m-a invitat la o plimbare prin grădina botanică. Când l-am întrebat ce dracu' vrea, mi-a arătat o legitimaţie, din care nu am înţeles nimic, cred, din cauza tremuratului. Mi-a spus că mă cunoaşte, că ştie de situaţia grea creată de taică-meu, că e bine că nu corespondez cu el, şi multe alte măgării. În grădina botanică ne-am aşezat pe o bancă mai retrasă, şi-a desfăcut servieta, a scos o hârtie şi un stilou şi mi-a spus să trecem la treabă. Mi-a explicat că, pentru binele meu, ar fi bine să colaborez cu el, să-l informez dacă primesc veşti de la taică-meu, dacă mai cunosc şi alţi colegi care au rude în străinătate, că îl pot suna la telefon, oricând, şi el va veni la întâlnire. Că ar fi bine să dau o scurtă declaraţie, un fel de mic angajament, prin care să devin colaboratorul lui. Mi-a întins foaia şi stiloul şi a început să dicteze. Eram atât de înspăimântat, gândindu-mă la facultate, încât m-am ridicat brusc şi, pe picior de plecare, i-am spus că nu discut cu el decât la facultate, în faţa profesorului meu. Mi-a zâmbit şi, cu un ton nevinovat, mi-a întins mâna spunând că ne vom mai întâlni, pentru binele meu. Lucrul ăsta, poate, te va face să pricepi de ce sunt „paranoic", vorba lui Günty. Dar, vezi, cu toată paranoia mea, m-am hotărât să fac ceva, să iau contact cu taică-meu şi sper să şi reuşesc. Atâta lucru merit şi eu, şi, merită şi el săracul! Dacă mă mai bat la cap, renunţ la facultate şi mă angajez cioplitor de monumente funerare. Auzi, tu, colaborator!? Cretinul! Ella, eşti singura care ştie de lucrurile astea murdare şi ar fi bine să le consideri suficient de grave ca să nu-ţi vină ideea de a le împărtăşi cuiva. De aia m-am întors, pentru că nu puteam ţine în mine tâmpeniile astea. Nu i-am suflat nicio vorbă Maestrului de teamă că ar putea să scape o vorbă nevinovată la un pahar.

— Nick, sunt fericită că te-ai hotărât să-mi spui toată povestea asta! Acum sunt convinsă că mă iubeşti…

— Mai am vreo trei ore până la tren, dar n-am chef să trec pe la tuşa. E în stare să se sperie. Nici pe la voi nu vreau să mergem. Mai bine ne mai fâţâim puţin prin oraş.

16

Anul 52 – 53 s-a adeverit a fi hotărâtor pentru Nick. Lipsa oricărei şanse de a se apuca de lucru după capul lui – Maestrul nu era omul care să accepte salturi peste etape – l-a făcut să fie mai înţelept şi

să se apuce cu toată ardoarea de studiu, acceptând, din capul locului, importanţa desenului. Era, de fapt, o întoarcere la anii copilăriei, la prima lui dragoste. Desenele, mai bine spus schiţele care au început să curgă cu nemiluita, au rămas, peste ani, dovada muncii depuse în aflarea „anatomiei mişcării" fiinţei umane. Nu suferea desenul după „natură moartă" care, după părerea lui, nu era decât o pierdere de timp, o simplă demonstraţie de virtuozitate în materie de copiere. Pentru el, modelul, chiar şi atunci când sta liniştit pe un scaun, sau întins pe o canapea, era în permanentă mişcare, mişcare care era întreţinută de viaţa care pulsa. Această viaţă, oarecum ascunsă, trebuia surprinsă. Schiţele lui erau pline de aceste mişcări oculte, cum îi plăcea să spună: poziţia vie în orice ipostază, expresia dătătoare de mişcare, mersul care să sugereze continuarea mişcării chiar şi în planul bidimensional al hârtiei, braţele, degetele, ah, aceste degete care, în timp, au devenit unul din punctele forte ale viitorului sculptor. Desenul venea să compenseze lipsa unei activităţi directe cu „materia primă", vorba Maestrului, dar se infiltra convingător în activitatea de studiu.

Maestrul se manifesta larg în aprecieri, cu o notă mascată de invidie. Da, era domeniul în care nu excelase niciodată. Vedea în Nick un viitor artist „multilateral dezvoltat", o sintagmă a vremii, luată deseori în glumă, uneori nu lipsită de zeflemea. Totuşi, maestrul ascundea în el o teamă nemărturisită.

Pruncul ăsta ar putea face cu succes pictura. *Nu înţeleg de unde ideea lui fixă cu sculptura*. *Poate că ar trebui să-l pun măcar în gardă*, *aşa*, *pe un ton amical*, *nu de dascăl*. Şi a făcut-o, şi a ieşit o mare dandana.

— Cum, Maestre, v-aţi şi săturat de mine?! Desenul pentru mine este doar o metodă de studiu, ceea ce ar trebui să fie valabil şi pentru alţii, chiar şi consacraţi. Cine nu are desenul în sânge, nu are ce căuta la arte! E valabil şi pentru sculptori! Repetaţi ceea ce aţi afirmat şi dau dracului facultatea cu „maeştri" cu tot! La mine nu-i un moft sculptura, e mai mult, curge în vinele mele. Pot s-o fac şi fără şcoală.

— Măi, pruncule, nu uita că între noi mai încape încă unu şi jumătate de-al de tine. Nu, nu uita, eu sunt din 1901! şi sunt şi dascăl, şi am şi răspunderea îndrumărilor mele. Sau poate că te bântuie gândul că vreau să scap de un viitor rival?! Eu nu-ţi sugerez să te laşi de sculptură, eu îţi spun că poţi face pictură cu succes, probabil ca

portretist. Studiul e bun și el la ceva, dar talentul obligă. Și nu te mai repezi ca taurul la roșu. Nu este indicat pentru vremurile pe care le trăim, cu voie, sau, fără de voie. Amintește-ți că roșul este culoarea la modă! Și, amintește-ți de Leonardo…

Cum era să uite când el înghițea tot ce avea legătură cu Leonardo?! *Al dracului de șmecher Maestrul meu*! *Și când mă laudă nu uită să-mi aducă aminte că, încă, nu-s decât un prunc. Oi fi, dar nu într-ale artei plastice.*

Cel mai mare oferă viața la cămin. Zece inși într-o cameră, ca la cazarmă! Zece indivizi dintre care vreo cinci puși pe „viață", fără mofturi, fără prejudecăți. Jocuri de cărți, bere, gălăgie, fum, mult fum de țigară. Încercările lui Nick de a se acomoda cu studenția se loveau de un zid interior, de felul său de a fi, închis, puțin comunicativ. *Ce*, dracu', *mă fac*? *Eu am nevoie de liniște, de o masă de lucru, cel mult de puțină muzică. Să desenez și să-l ascult pe Bach. Orga, ce instrument divin*! *Parcă niciun instrument nu o egalează. Chiar că a fost făcută pentru muzica sacră. Cum să le spun că n-am chef de gălăgie, de bancuri proaste, răsuflate și, totuși, repetate, stârnind râsul celui care-l spune. Doamne, ce cloacă*! *Ăștia o să mă facă să lucrez pe o bancă din parc și să dorm în sala de așteptare de la gară. E drept că pot lucra în atelierul Maestrului, dar parcă acolo am libertatea de a petrece ceva timp de unul singur? Ieri mi-am petrecut noaptea la gară și când am venit dimineața, obosit, nebărbierit, s-au luat de mine: Ei, cum a fost „noaptea", caldă? O cunoaștem? Cine și-ar fi închipuit că sculptorașul nostru duce o viață de noapte*! *Cretinii*! *Trebuie să fac ceva, să câștig niște bani, să închiriez o cameră, sau să mă aciuez pe lângă vreun cioplitor cu atelier, să-l ajut ca să mă lase nopțile acolo. Ce grozav a fost la NEA FANE*! *Așa ceva n-am să mai întâlnesc niciodată. Și Țâru, și Paul. Ce oameni*! *Oare ce m-a apucat*?! *Nu mi-a căzut prea bine ce mi-a servit Maestrul. Nu, Maestre, sculptura este visul meu, chemarea, și nu mă poți prinde cu niciun fel de tertipuri. Acum că sunt student, poate că ar merge să încerc la București, la Ion Grigorescu, prin transfer. Prea sunt plini de ei acești ardeleni. Cu miticii din regat te înțelegi mai ușor. Nu știu, când ești calic e greu să găsești soluția ideală. Mamă dragă, de ce m-ai făcut sărac? Fără bani mori cu talentul în suflet*!… *Trebuie să dau o raită prin cimitire, să văd atelierele.*

Nick, chiar că dădea dovadă de hipersensibilitate. Nici pe

departe Maestrul nu i-a sugerat să încerce pictura. El îl stima, avea încredere în talentul cu care, de fapt, l-a şi cucerit, mai mult, fără s-o spună, îl dorea aproape ca pe un fiu, în preajma sa, pentru a ostoi un of personal. O întâmplare i-a dezvăluit lui Nick starea de fapt a lucrurilor şi l-a făcut să abandoneze, din faşă, proiectul cu Ion Grigorescu. O discuţie surprinsă între Maestru şi un necunoscut, în atelier.

Uşa întredeschisă i-a permis să înregistreze esenţialul: *un prunc superdotat pentru arta plastică, la care ţin mai mult ca la propriul meu fiu, care va mătura pe mulţi consacraţi din topul valorilor, numai să mă asculte, să se mai tempereze în pornirile sale furtunoase de copil teribil, să accepte, cât se poate, vremurile pe care le trăim. Da, puiul ăsta de neamţ merită toată atenţia, toată grija mea…*

N-a mai stat să asculte, a zbughit-o sărind într-un picior, rumegând sensul caldelor cuvinte spuse la adresa sa, fără niciun regret că a încălcat regula unui comportament civilizat, ascultând la uşa atelierului. *Ce contează? Că nu se face să asculţi, sunt de acord. Dar, şi dacă asculţi într-un loc potrivit, şi, cum se spune? la momentul potrivit, te alegi, uneori, cu cheia dilemei. Deci ăsta-mi eşti, Maestre! N-aş putea spune că n-am dat de puţin noroc şi aici, la facultate. Ce, puţin?! E mult şi odihnitor… Şi atelierul! Aş fi un prost să nu profit, chiar dacă o să mă şi bată la cap. E mare Maestrul meu, e mare!*

Era şi nu era aşa. Nick suferea mult din cauza inactivităţii creatoare. Maestrul nici nu se gândea să-l încurajeze într-o asemenea activitate. Socotea că ceea ce realizase la o vârstă fragedă, fără o acoperire „profesională", fără o şcoală adevărată, practic fără nicio instruire într-un domeniu atât de „gingaş", dar şi plin de capcane, putea să-l termine, ca artist, din faşă. *E plin de bune intenţii Maestrul meu, dar, această neîncredere a lui mă poate frâna în avântul care clocoteşte în mine. Sper să fie vorba de „bune intenţii" izvorâte din spiritul său de mare pedagog şi nu de o atitudine retrogradă ce porneşte din aşa-zisa „gelozie de breaslă", care, se spune că sălăşluieşte nu rareori în sufletele marilor artişti! Să fiu al naibii dacă nu trebuie să mă aştept şi la aşa ceva! Nici Paul şi nici Ţâru nu erau chiar nişte ageamii care să nu poată recunoaşte talentul, iar onestitatea lor nu poate fi pusă la îndoială. Erau conştienţi de limitele lor şi, ca atare, nu puteau cădea în păcatul invidiei, al geloziei, sau mai ştiu eu ce. Cu mijloace limitate, ei mi-au acordat încredere necondiţionată, m-au împins înspre instruire*

trezindu-mi interesul pentru facultate, pentru confruntarea cu adevăratele talente. Nu, fără a-l provoca pe Maestru, trebuie să găsesc o cale care să-mi permită să lucrez după capul şi sufletul meu, fără o linie impusă, fără un program rigid de „pregătire". Da, trebuie să găsesc un atelier de prelucrare a marmorei, să mă ofer să fac degroşări, buciardări, să scriu. În schimb, vreau libertatea de a lucra în afara orelor de program, câte o bucată de piatră, poate din recuperările din cimitir… Chiar dacă nu voi putea face lucrări de anvergură, voi face testări care să mă ajute să cunosc aceste materiale, aparent dure, dar atât de maleabile în faţa spiritului creator…

Nick a început să cutreiere cimitirele, mai bine zis, atelierele de monumente funerare, încercând să intre pe sub pielea unor oameni, în general necăjiţi, apăsaţi de grijile zilei, reticenţi la orice încercare de „infiltrare" în lumea lor. Să lucrezi într-un oraş mare, lângă familie, chiar şi cu o remuneraţie mai mult decât modestă, era de preferat muncii de miner din exploatările de marmoră, cum erau cele din Apuseni, de pe lângă Vaşcău. Condiţiile, chiar dacă se lucra la suprafaţă, erau inumane, folosindu-se o tehnică ce ar fi trebuit arhivată de mult. La cimitirul central al „municipiului", cum le plăcea să spună angajaţilor, aversiunea s-a manifestat de la primul contact.

Şeful atelierului, de fapt al Cooperativei, un ungur cu mustaţă de gábor şi cu o pălărie neagră cu boruri largi agăţată la vedere de un cui din perete, cu o burtă atârnând dizgraţios, fapt care nu-i permitea să stea ca omul la biroul de prelucrat hârţoage, darămite să se aplece asupra unei plăci de marmoră, i-a răspuns răspicat că nu înţelege româneşte.

— Nem tudok romanul!

— Nu-i bai! Eu vorbesc şi ungureşte, înţelegi? Nu?!… No, atunci pe ungureşte: En beszélek magyarul és németül is!…

— Akkor miért nem mész német országra? Nines pénz magunk számára sem! Nu lucru cu copii!

A fost prima experienţă neplăcută pentru Nick. Şi în adolescenţă a făcut liceul într-un oraş cu o importantă populaţie maghiară, dar, parcă, nu a întâlnit asemenea atitudine. Drept e că acolo nu întâlnise direct decât o familie de unguri, dar era familia Ellei iar relaţiile erau de cu totul altă natură. Ajunsese să fie iubit de Ella, râvnit de năbădăioasa Emmy şi simpatizat de însuşi capul familiei. Îl mai

întâlnise şi pe Kiss şi a rămas, cumva, legat de acest om deosebit. *Mama ta de bozgor*! *N-are bani să mă plătească… Nici măcar nu m-a lăsat să-i explic că nu pentru bani voiam eu să lucrez la ei*! *Neam*u' *prost e neam prost şi când cade în budă*: *nu se duce*, *mai întâi*, *să se spele*, *se duce să reclame podeaua spartă*! *Mâine încerc un atelier mai la periferie*. *N-or fi toţi împuţiţi*!?

17

Cât era municipiul ăsta de mare, totuşi, nu se putea lăuda cu prea multe cimitire înzestrate cu ateliere de cioplit pietre funerare. Norocul, care, se pare că îl însoţea pe ici pe colo, l-a îndreptat unde trebuie. Un atelier, mai mult decât modest, condus de un meşter bătrânel, blajin, ungur get-beget, cum îi plăcea să spună, ascundea soluţia căutată.

— Bună ziua, sau, jó napot!…

— Servus, drága! Care-i baiul? S-o-ntâmplat ceva rău?

— Nu, nuuu… sunt student la sculptură şi aş vrea să lucru ceva în timpul liber, să învăţ să cioplesc marmura sau calcarul, sau ce-o fi. Şi dacă se poate să şi stau câteodată prin atelier, să învăţ, că la cămin nu pot face nimic de atâta gălăgie. Nu am pe nimeni în oraş şi nici nu prea am bani de buzunar…

— Şi tu crezi că la amărâţi ca noi poţi să înveţi ceva bun?!…

— Ca elev am mai lucrat într-un atelier, la unul „NEA FANE", şi am învăţat multe despre cioplit, despre pietre, despre lemn, mai mult decât învăţ aici la facultate. Ce ziceţi? S-ar putea?

— Dă putut să poată dar, dar nu avem bani cu ce să te plătim. Suntem săraci. Dacă vrei poţi veni să ne ajuţi şi mai vedem cum facem cu restul. Ce zici? Dacă eşti băiat cuminte te putem lăsa să mai stai şi prin atelier după program. Numa, să nu ne faci năcazuri, că avem dăstule… Dacă o să avem mai mult de lucru, poate că te angajem zilier. Mai vedem.

— De când pot veni ca voluntar?

— De când vrei tu, tinere student. Batem palma?

— Batem!

— Să aduci un carnet de student să te trecem în rejistru, că aşei musai!

Un ungur bătrân şi doi tineri din Ţara Moţilor reprezentau personalul atelierului de cioplit monumente funerare. Nu se prea lucra

cu marmora. Se turnau plăci mozaicate, standardizate ca formă şi mărime, privind spre cer printr-o cruce şi ea mozaicată, sau, în cel mai fericit caz, din marmură albă. Românii, de regulă, comandau un mozaic natur, picăţele albe pe fondul cenuşiu al cimentului. Ungurii cereau un mozaic pe fond verde cu gândul realizării tricolorului lor şi depuneau în acest scop trandafiri roşii. Plimbându-te printre morminte, puteai uşor să le clasifici după apartenenţa etnică a celor plecaţi din lumea pământească.

Un cimitir îngrijit, dar modest, fără extravaganţe, cu prea puţină marmură şi cu şi mai puţin granit negru. Nick, obişnuit cu cimitirul Rulikovsky, a simţit o strângere de inimă. Îi lipseau monumentele funerare care tronau în alb şi negru unde, doar florile roşii şi frunzele verzi se alăturau albului imaculat al marmorei pentru a satisface, chiar şi în trecere, spiritul naţionalist al populaţiei maghiare. Aici, totul era simplu, totul arăta sărăcia şi, mai nou, alinierea la noul spirit al „vremurilor noi". Era bine şi aşa, atâta timp cât crucile încununau, încă, mormintele. *Păi*, *în sărăcia asta de unde să mai pretind să găsesc ceva material de cioplit*?! *Poate doar dacă mă miluieşte cu ceva Maestrul*… *Dar asta mă va obliga să mă deconspir*, *să-i spun pe unde m-am aciuit*, *ce am de gând să fac pentru a-mi asigura un strop de autonomie*, *de linişte în creaţie*. *Nu ştiu*, *poate că merită să încerc*, *dar să văd mai întâi cum am să mă descurc pe aici*.

Într-adevăr, condiţiile oferite de atelier erau sărace şi gândul la posibilitatea pierderii timpului l-au cam dezumflat pe Nick. Ceva, totuşi, l-a încurajat: atitudinea celor noi trei tovarăşi de suferinţă. În fond erau nişte amărâţi, fără comenzi, fără bani pentru familie şi, mai ales, fără perspectivă. Şi totuşi, oameni buni, cu înţelegere faţă de nevoile altuia. Cum Nick nu prea suna bine în magherniţa lor, s-au hotărât să-l adopte, pe şest, e adevărat, ca Nicolae. Scule erau puţine, dar avea acces la toate. Materiale, aproape de loc, dar bunăvoinţă berechet. Pur şi simplu, la comanda şefului, „Şefu'", impus de cei doi moţi, băieţii au plecat în căutare de relicve, bucăţi de calcar, sau marmură chiar, acoperite de trecerea timpului cu pământ sau numai cu muşchi, iviri aducând uneori a şantier arheologic dat uitării. Nicolae îi urma răbdător dar sceptic, cu gândul undeva departe, în căutare de noi soluţii.

— Uite, Nicolae, aici trăbă că e o bucăţică bună de marmură. E

verde da' cred că e toma bună. Haide, măi, s-o trajem afară! Bagă lopata uşor să n-o spurcăm. Aşe, şi pe partea ailaltă. Eu bag bâta să văd dacă se mişcă. Aşe, aşe! No, nici nu-i mică. Ce zici, Nicolae, o, cum vrei să-ţi spun? domnule student? Nu, că nu mere! Amu-i cu tovarăşe, nu? Mai bine, Nicolae, ca între ortaci, ca la Cău.

— Ca unde?!

— Ca la Vaşcău, c-ăşe-i zăcem noi, ăiştia din Apuseni.

Nick, prins de febra căutătorului, luă o bucată de cărămidă şi, cu grija arheologului începu să frece un colţ al comorii pentru a îndepărta, cât de cât, stratul de muşchi şi de pământ. Surpriza a fost mare. Cu puţin scuipat marmura s-a luminat.

— Măi, fraţilor, asta nu-i de la Cău, asta-i de la Ruşchiţa, măi!

— Dă înde?!

— De la Ruşchiţa, unde avem cea mai bună marmură. Să vezi ce s-o bucura Şefu'. Numa să mi-o dea s-o lucrez. Asta are cam juma de metru pe juma. Hai să-l chemăm!

Şefu', surprins oarecum de descoperire, începu să mângâie partea de marmură dezvelită, dând din cap a mulţumire.

— No, Nicolae, o da' norocu' păste tine din prima zi. Crezi că-i bună bucata la ce-ţi treabă? Hai s-o scoatem afară, s-o vedem toată. Să nu fie crepată mai de jos. Du-te măi şi adă nişte rânji, s-o urnim din loc. Tu, fă loc pe lângă e cu hârleţul, să vedem cât îi dă adâncă.

Nick nu s-a înşelat. Era o bucată bună, cum numai în atelierul din cimitirul Rulikovschi mai văzuse şi, şi era mare, tocmai bună pentru un bust, pentru un portret pe cinste.

— Şefu', dacă-i bună?! Păi aşa ceva trebuie sărutat înainte de a te apuca s-o ciopleşti! E formidabilă! Chiar mă laşi să cioplesc ceva din ea?!

— Da pă cum?! Aiasta nu face parte din averea atelierului. Aiasta-i a pământului care o îngropat-o. La ce să ne încurcăm cu e?! E a ta, dacă vrei!

— Dacă vreau?! Doamne, cum să nu vreau?! Vreau să-ţi arăt ce pot, să nu crezi că m-am lăudat. Am să fac un portret, portretul profesorului meu, Maestrul…

— Da?! şi cum o să-l aduci pe Maestru aici, la pozat?

— Păi nu-l aduc, el este aici, în capul meu. Am să ţi-l arăt când ne întoarcem în atelier, am să-ţi fac o schiţă.

— O ceea?

— O schiţă, un desen. Am tot ce-mi trebuie în mapă. Istenem, nu pot să cred!

— Văd că ştii şi ungureşte!?

— Ştiu, ştiu şi nemţeşte, că doar îs neamţ. Aşa că putem vorbi cum îţi place matale.

Ba, o să vorbim româneşte, să nu le cadă rău băieţilor. O să creadă că vorbim urât dă ei, nu?!

— Eşti mare, Şefu', eşti mare! Şi ai şi un chip fain!

— Ce să am?!

— O faţă frumoasă, bună de sculptat. Da, da! La început fac un desen şi, dacă mă ţii pe aici, am să-ţi fac portretul în piatră. Poate mai găsim ceva materie primă, cum zice Maestrul.

— Vrei să spui că-mi faci un tablou? Să-l atârn pă părete? O să râdă baba me, Marika néni… Hai, să merem la mühely, să luăm căruţu…

— Unde să mergem?!

— No, la atelier… spuneai că vorbeşti ungureşte, nu?!

— Vorbesc, vorbesc, numa că n-am auzit bine.

— Aşe… când omu' nu pricepe ceva, spune că nu aude…

— Eşti şugubăţ, Şefu'.

— Nu, sunt bătrân…

Atmosfera care domnea îl încânta pe Nick. Venise cu emoţii şi s-a pomenit într-un loc, parcă, cunoscut lui, cu oameni cunoscuţi, primitori. *Oare ce va urma*? *Am să pot să lucrez ceva după voia mea*? *Om vedea*. *Nici nu ştiu dacă ar trebui să-i spun Maestrului*. S-*ar putea să nu-i convină să lucrez după capul meu*. Mühely-ul lui Şefu' era un fel de magazie, şopron, sau orice altceva, numai atelier nu era. Lumină avea, e drept, şi ferestrele mari erau întreţinute „la zi", dar se apropia iarna şi prezenţa unui minuscul goden nu inspira prea multă încredere.

— Şefu', da' iarna se poate lucra?!

— Păi, cum să nu?! Vezi tu sobiţa aiasta? Aiasta am arănjet-o să meargă cu petrol care cură din rezervorul ăla de sus. O fo' un rezervor dă camion, cam spart el, da l-o arănjet un tinichijiu, un preten. Petrol să fie, că nu poţi de căldură. Lucrăm cu uşa dăşchisă, zău aşe! De lucru să avem, că de frig n-o murit nime …

— Da spune, matale, cum de ai învăţat aşe bine româneşte?! Că doar ungurii de pe aici nu prea aud bine limba asta…

— N-am eu treabă cu bozgorii mei, eu aici m-am născut, aiasta e ţara me şi nu mă ocup eu de cine-i la putere. Poa' să vină şi austriecii că nu mă doare pă mine. Oameni să fie!… româneşte? păi când am fost tânăr am lucrat şi pe la Bucureşti, la Granitul, cum îi spune astăzi. O fo' bine şi am învăţat şi meserie. Nime nu mi-a spus că-s bozgor! Da, o fo' bine…

Până au reuşit, el şi cu Şefu', să tragă căruţu dintr-un fel de şopron şi să-l aducă la locul descoperirii, moţii, încântaţi de noua lor misiune, au şi scos piatra la suprafaţă. Nu era ea chiar de juma pe juma, cum o apreciase Nick, dar vreo 40 x40 tot avea. Era un cub perfect, ciobit puţin pe la colţuri şi muchii, şi promitea să fie o „materie primă" a-ntâia. Un plan înclinat făcut la repezeală din cele două răngi, şi piatra, cu puţină opinteală, a fost instalată pe căruţ. Este greu de redat în cuvinte mica procesiune care s-a urnit luând drumul atelierului. Oameni care de abia se cunoscuseră, participau cu trup şi suflet la evenimentul care urma să dea o nouă culoare vechiului lor loc de muncă. Fără să ştie încă cum, toţi trei se simţeau, deja, părtaşi la cele ce urmau să se întâmple. Un tânăr student fusese adoptat fără nicio reţinere şi, chiar şi neoficial, avea să facă parte din acea mică familie de meşteri necăjiţi. Nick era în culmea emoţiei, trădată, ca de obicei, de vibraţia întregului corp. Era ceva care îl deranja, dar nu avea obiceiul să vorbească despre această meteahnă. *Pe unde o fi buda*? *Dacă mă apucă*, *mă fac de minune*. *Oare de la cine am mai moştenit şi asta*?! *E de groază*! *În loc să mă pot bucura în voie*, *să iau şi eu parte la bucuria sinceră a celor din jur*, *eu găsesc cu cale să fac pe mine*. S-*ar putea să mă coste scump porcăria asta*. *Am să mai pot eu apărea la un vernisaj copleşit de stările astea emotive extreme*, *de nestăpânit*? *Nu e ceva psihic*, *oare*? *Ar trebui să vorbesc cu Maestrul*, *dar mucalit cum e uneori*, *s-ar putea să mă fac de rahat*…

— No, am ajuns! Hai s-o băgăm înlontru şi să merem acasă. Nicolae, ai să ai timp să te ocupi dă… dă, cum îi spune? de meşterul tău.

— E meşter mare, Şefu', e Maestru!

— No, bine! hai, că-i noapte… sunt obosit… nu mai mere cum o fo' …

Nick a luat-o agale neştiind încotro s-o apuce. *Oare nu se răzgândeşte până mâine*? *E o piatră bună*, *prea bună chiar*. *Nu*, *nu cred*. *Pare om dintr-o bucată*. *Unguru când e om*, *e de cuvânt*. *Mai rău e când*

îl bântuie originea lui de „neam nobil”, atunci nu-i mai ajungi la nas. Dacă era aşa, nu mai pierdea el vremea cu mine. Mai bine mă duc la Maestru, precis stă în atelier.

Luminatoarele atelierului „de creaţie”, cum îi plăcea Maestrului să spună, străluceau în noapte, anunţând prezenţa stăpânului. Dotat cu o energie rar întâlnită, Maestrul petrecea multe nopţi în atelier, de unul singur, furat de gânduri care nu aveau nimic comun cu arta. Era şi el om, nu doar artist, bântuit de gânduri cenuşii, de insatisfacţii, de probleme de familie. De data aceasta se pare că se abătuse rău de la conduita lui obişnuită. Nick îl găsi în faţa unei sticle cu vodcă, golite cu grijă. Încerca în zadar să mai stoarcă ceva în paharul străveziu, bolborosind enervat într-o limbă numai de el cunoscută.

— Acuma-mi vii, neamţule? Acum e prea târziu… am băut şi mai vreau. Ţi-am spus că trebuie să mă păzeşti, dar tu? canci! Du-te să aduci ceva de băut şi stai cu mine. S-a dus dracului lutul meu, aşa cum ai vrut tu şi, şi altul nu mai iese!? Dă-l naibii, o să mă apuc de altceva. Ştii că mi s-a propus o lucrare mare, o statuie, pentru Bucureşti. Nu mi-au spus încă de cine este vorba. Măcar de n-ar fi careva din noii politicieni! Trebuie să fac un proiect, dar să vezi cum o să mă ăsta comisia: sunt numai Zmei ai artei, dar amestecaţi cu politruci, că fără ăştia nu mişcă nimic în cultura „vremurilor noi”. Zmeii sunt daţi dracului, dar măcar vorbesc pe limba mea şi ei ştiu că-i ascuţită. Mai rău e cu ceilalţi, nişte analfabeţi, dar au cuţitul în mână! Dă-i dracului! Hai, du-te şi adu ceva pălincă sau vodcă. Nu m-ai păzit şi acum să vezi tărăşenie! La mine ţine cu luna…

— Nu, Maestre, nu mai bem! M-aţi angajat de paznic şi paznic vreau să fiu. Eu şi aşa nu beau, aşa că n-are rost să beţi de unul singur. Hai, că vă ştiu! Nu vă place să beţi fără companie, iar la ora asta, de unde s-o luăm?

— Mare pezevenghi! De ce să nu bei cu mine?! Aaa! C-o băut taică-tu şi pentru tine, nu? ştiu ce mi-ai spus, dar n-are rost să te juri. E mai mare păcatul să-ţi încalci jurământul! Nicolae, ascultă la mine! Ai să bei, până la urmă! Eşti artist, eşti bun, eşti sensibil. Cum crezi că ai să suporţi toate porcăriile care ne înconjoară?! Noi, artiştii, suntem sortiţi să fim victimele „marii neînţelegeri”. E o sintagmă ce nu-mi aparţine, dar a lansat-o un mare artist, cred că Van Gogh, dar nu-s sigur. Am reţinut-o pentru că incumbă un mare adevăr, ca şi ăla cu „in

vino veritas”.

— Vreţi să spuneţi că, noi artiştii, adică şi eu, suntem nişte sclavi ai „marii neînţelegeri” manifestate de restul lumii?! Victime?! Păi, nu suntem înţeleşi pentru că suntem un soi aparte, un fel de „popor ales”, mic, dar ales! N-am să mă consider niciodată o victimă, a nimănui, şi cu atât mai puţin din cauza unei sintagme scornite! Maestre, sunteţi un ales al Proniei, sunteţi un „mare, cu M mare” şi, nu mai căutaţi scuze răsuflate, mai ales cu mine, cel numit mai deunăzi un „ales”. Chiar dacă am tras cu urechea, cele spuse rămân spuse şi eu le-am recepţionat ca atare. Lăsaţi-o naibii de băutură, măcar pentru astăzi, astăzi când am alergat să vă dau o veste mare, cel puţin pentru mine…

— Măi, Nicolae, tu crezi că sunt beat şi încerci să mă vrăjeşti cu vorbe mari. Acum ai să-mi vorbeşti şi de datoria sacră care mă apasă de când, cum ai spus? Pronia m-a ales printre cei aleşi, nu? Biine, mai stăm puţin să aud ce veste mare mi-ai adus… Hai, dă-i drumul! Şi să ţii minte că eu nu mă îmbăt dintr-un gât de vodcă!

— Maestre, am găsit un loc unde să pot să lucrez, din când în când, fără să deranjez pe nimeni, fără să simt sabia privirilor, chiar şi ale unui Maestru, asupra mea. Un mic atelier de cioplit monumente funerare, la un cimitir ca vai de el, cum este de fapt şi ceea ce eu numesc atelier, cu oameni necăjiţi, dar buni la suflet, care mi-au şi găsit o bucată de „materie primă”, o bucată de marmură acoperită de pământ şi mucegai, dar fără stăpân. Culmea este că e marmură a-ntâia, marmură de Ruşchiţa, un cub tocmai bun pentru un portret. Dacă-i mai ajut la turnat borduri mozaicate, sau la montat cruci pe morminte, o să mă lase să lucrez în afara programului lor, un fel de zilier fără plată. Ei, ce spuneţi, nu-i grozav?…

— Tu mă iei cu preşul, nu? Marmură de Ruşchiţa, hai?! Nici aia de Vaşcău nu se mai dă de pomană. Marmura a devenit „materie primă specială”, dirijată de undeva de sus, pentru nevoile partidului, pentru monumente, pentru palate, pentru, dracu’ mai ştie pentru ce. Cum o să-ţi dea, aşa pe daiboj, marmură pentru joacă?! Ai grijă să nu dai de vreo belea! Or fi ei oameni buni dar, se pare că nu prea ştiu pe ce lume trăiesc. No, că m-ai prostit! Ştii că nu mai am chef de băutură. Hai, mai bine, să ne culcăm, aici, în atelier, că n-om muri de inconfort. Aşa am să am şi eu paza lângă mine. Nu că nu mă pot abţine, dar ştii vorba aia cu paza şi primejdia. Ce zici, ne culcăm?

— Da, Maestre, mâine mai vorbim despre găselniţa asta a mea.

18

Dimineaţa ce-a urmat l-a găsit pe Maestru într-o formă deosebită. Buna dispoziţie emana din priviri, din vorbe, din gesturi. Nick s-a trezit cu o teamă nedefinită, un sentiment păstrat în adâncul sufletului său de copil, încă, sădit de amintiri din copilăria-i umbrită de atmosfera poluată de izul de alcool. *Degeaba aş încerca să fac pe îngerul păzitor al unui suflet mare dar răscolit de o teamă ocultă*, *când experienţa trăită în propria-mi casă îmi şopteşte*, *la fiecare pas*, *cuvântul cheie*: *zadarnic*! *De unde blestemul ăsta pe capul meu*?! *De ce*, *tocmai acum*, *când încerc să înfiripez o nouă relaţie cu omul pe care l-am iubit în ascuns*, *dar care n-a recepţionat acest mesaj transmis de privirile nevinovate ale unui copil*, *atunci*, *când plângeam pe ascuns*, *de ce trebuie să cad iarăşi în atmosfera viciată de neputinţa unui om*, *un străin de fapt*, *dar care mă obligă la o nouă nereuşită*?! *Cum pot fi eu paznic când*, *n-am tăria convingerii că*, *ceea ce mi se cere*, *are* vreo *şansă de izbândă*?! *Omul ăsta e chiar naiv*, *sau se ascunde după degetul propriei îndoieli*? *Cred că momentul nu este de loc favorabil pentru o discuţie despre găselniţa mea*. S-*ar putea să mă dezumfle pe loc*, *şi atunci*?! *Oi vedea*…

Maestrul n-a deschis vorba despre planurile lui Nick, ceea ce l-a derutat puţin. *Cred că mustăceşte ceva*, *el*, *Maestrul*! *Ori se face că plouă*, *ori îmi pregăteşte vreo lecţie de profesor ca să-mi taie macaroana cu autonomia mea*. *Dacă tace el*, *tac şi eu*. *Acum*, *să încerc să-l conving să mergem împreună la institut*. *Mi-e că se duce de capul lui la vreo cârciumă*. *Să văd mai întâi ce propune el*.

— Nicolae, neamţule, hai s-o luăm pe jos spre institut, să mă mişc puţin după somnul ăsta obositor. Am tot visat, m-am zvârcolit, am vrut să mă scol, dar am renunţat când te-am văzut dormind ca un prunc. Bună-i şi tinereţea asta la ceva!…

Bucuros să audă o astfel de propunere, Nick a sărit ca un arc scăpat de sub control şi, contrar obiceiului, s-a oferit să-i facă Maestrului o cafea tare.

— Grozav, Nicolae, dar tu nu bei?!

— Nuuu! Ăsta-i drog curat. Vreau să am mintea limpede.

— Măi, tu trebuia să te naşti fetiţă!… Maestrul sorbi cu nesaţ din cafeaua fierbinte şi scuipă ceea ce nu luase drumul gâtlejului.

— Ce mi-ai dat, băiatule?! Ăsta-i sirop curat. Cine, Dumnezeu, te-a învăţat să faci cafea?!… eu o beau fără zahăr, ca beţivii. Las c-o să-ţi vină rândul şi ţie, că doar eşti artist în devenire!… Dar nici nu-i aşa de rea! Uite, o beau ca să-ţi fac plăcere şi să mă mai întremez oleacă! N-am mai băut cafea dulce de nu mai ştiu când. Nu, nu, nu-i rea!…

Nick zâmbi cu înţeles şi-i mulţumi din privire. *E cuşer Maestrul meu*, *e cuşer*! Acest prim succes obţinut în îndeplinirea sarcinii de paznic îl bine dispuse pe Nick şi, printre banalităţi, abordă şi subiectul „tabu" al autonomiei sale.

— Nicolae, eu nu vreau să-ţi impun o anume conduită în drumul tău de artist plastic, eu vreau doar să te feresc de surprizele care ne pasc la tot pasul, vorbesc de cele neplăcute, surprize care pot lăsa urme adânci şi greu de vindecat în sufletele noastre. Ne credem zmei, dar suntem teribil de vulnerabili! Fă cum crezi tu că simţi, fii prudent în avântul tău juvenil şi, nu te feri de mine! Sunt vulpe bătrână şi pot să-ţi împărtăşesc din neîmplinirile care m-au măcinat. Şi au fost destule! Când ai să crezi că e posibil, invită-mă să-ţi văd atelierul tău de „creaţie" şi, bineînţeles, lucrarea pe care ai plănuit-o pentru Ruşchiţa aia buclucaşă. Sper, din toată inima, să nu ai probleme cu nenorociţii care ne urmăresc zi şi noapte şi scornesc tot felul de oprelişti pentru a ne îngrădi libertatea şi a ne supune ca pe nişte roboţi. Apropo, să te duci să vezi filmul Golem. Robotizarea poate deveni un real pericol pentru omenire, ca, de fapt, orice proces de supraautomatizare. Nu lua în seamă toate inepţiile debitate de mine. E o doză de vodcă în ele…

Da, această latură a Maestrului începea să-l atragă pe Nick, acest ceva ascuns, dar etalat, uneori, cu generozitate şi, chiar, cu iz de naivitate. Maestrul ieşea la suprafaţă, fără ifose, fără efort. Omul, care se dovedea a fi, păşea alături, pe drumul ce ducea spre institut. Nick mustăcea a mulţumire.

Iarna lui ’52 se apropia cu paşi repezi. Ploaie rece, vânt şi chiar lapoviţă. Gândul că va putea ciopli marmură după voia lui, departe de ochii iscoditori ai Maestrului, chiar şi în condiţii precare, cele câteva dălţi şi un mai primite în dar încă din perioada lui de glorie adolescentină, făceau drumul până la cimitir, la atelierul lui de „creaţie", mai uşor. Cu paşi săltăreţi atacă trotuarul în rampă, cu părul vâlvoi jucându-se în braţele vântului ameninţător. Ajunse sus pe deal cu respiraţia întretăiată aşteptând cu nerăbdare reversul medaliei, o

pantă lină, tocmai bună pentru relaxare. Jos, în vale, ca într-un peisaj întunecat, se profila cimitirul cu baraca-i sărăcăcioasă, tronând precum o biserică părăsită, spre care îl mânau paşii lui de arheolog.

Da, Nick pleca în căutarea vestigiului pierdut odată cu venirea la institut. Trebuia să regăsească acele vremuri dispărute, dar păstrate cu sfinţenie în sufletul lui de artist. *Am să fac din această baracă un atelier pe cinste*! *Ceva cu care am rămas în suflet de la plecarea prematură a lui „NEA FANE”*. *Oare Şefu' o să mă înţeleagă*? *N-o să creadă că sunt un copil răsfăţat ce se crede buricul pământului*? *Trebuie să-i câştig de partea mea*! *N-am să încep cu cioplitul, am să-i fac şefului un portret în cărbune, să-l conving că ştiu ce vreau. Nu, nu trebuie să mă grăbesc. Trebuie, mai întâi, să-l bag pe Maestru în sufletul meu, să-i cioplesc chipul acolo unde nimeni nu mă poate incomoda, să-l pot vedea în piatra rece şi nefasonată aşa cum l-am văzut pe NEA FANE, ca într-un cub de sticlă. Abia atunci am să mă las dictat în mişcările mele de simplu cioplitor şi nu de creator. Creaţia din sufletul meu, invizibilă pentru cei din jur, mă va împinge fără să-mi dea pace. Când ajungi în acest punct, nu mai eşti tu stăpânul, ci acel ceva care zace în tine, Harul Supranatural, care nu are nevoie de ficţiune, care se hrăneşte cu viaţa aşa cum e ea, cu realitatea ce ne înconjoară, fie ea bună sau rea… Bătrâne, se pare că ai cam obosit, chiar dacă te rostogoleşti la vale. Unde eşti Ella să mă vezi cum gâfâi. Ce ocazie să mă iei la mişto*! *Cred că tu ai fi trecut dealul sărind într-un picior… Ştii, trebuie să recunosc că mi-e un pic dor de tine*! *Bine că nu mă auzi, că n-aş mai ajunge la atelier. Mais où sont… plimbările de altă dată*?…

În atelier domnea o atmosferă caldă, şi la propriu şi la figurat. Godenul îşi făcea simţită prezenţa îndemnând, parcă, la permanentă aerisire. Căldură berechet, dar nu şi aer proaspăt! E drept că nici iarna nu-şi intrase încă în drepturi. Atmosfera de căldură îmbietoare era însă întreţinută de cei trei, doi plus Şefu', cum le plăcea să spună moţilor. Nick era emoţionat de simplitatea atitudinii lor. Siguri pe ei, bucuroşi de oaspeţi, gata să se implice, în orice fel, în realizarea dorinţelor noului venit.

— No, ai venit să ne vezi, o vrei să mâi să lucri? Şezi şi mâncă cu noi clisă cu pită. Dacă vrei, be şi o pălincă dă Bihor, dă szilva.

— Clisă, da! pălincă, nu…! da de care ai zis că e?

— Dă prune.

— Mulţam!

— Fă cum vrei, da să ştii că fără pălincă, clisa poa' să cadă rău. Da, da!

Pâinea neagră, dar bună, cum trebuie, trăgea la clisa străvezie, crestată cu brişca şi ţinută într-o tigaie pe goden. Făcea, cumva, parte din amintirile din copilărie legate de „Satul Natal". Era îmbietor şi Nick se şi visa într-un atelier pe cinste, la umbra protectoare a trei oameni cumsecade.

— Şefu', ca să pot lucra mai pe seară, pot să aduc un bec mai puternic?

— Un bec mai puternic?! Aiasta-i mai greu! Avem contor pă lumină şi nu avem cu ce plăti. Da' ce, aşe nu se vede?! Şi poţi lucra pe lumină, că Dumnezeu nu ne pune contor! Noaptea-i pentru durmit, dragule!

— No, nu-i bai! Am vrut numai să ştiu…

— No, amu ştii…

Uşoara umbră care s-a aşternut pe chipul lui Nick nu a adus nicio schimbare de atitudine. Din contra, cele câteva înghiţituri de palincă au conservat atmosfera caldă de la început. Nick, s-a retras la un colţ al mesei de lucru şi şi-a scos lucrurile „personale": blocul de desen, cărbunii, cele câteva dălţi şi maiul. Şefu', împins de curiozitate, s-a apropiat şi a început să învârtă între degete dălţile, cu o sclipire în ochi nemaiîntâlnită încă de Nick.

— Îţi place, Şefu'?

— Păi, da! Dă înde ai aşe marfă? Asta, da, scule!

— Le-am primit cadou de la cei care m-au ajutat şi îndrumat când încă eram elev. Ei au crezut în talentul meu şi asta mi-a dat curaj.

— Uite, aiasta-i bună pentru scris pe piatră, nu?

— E bună şi pentru scris, dar e foarte bună pentru a lucra la riduri, la expresia gurii, a ochilor. Cu ea intri în piatră mângâind, cum mângâi o fată. Nu râde, nu glumesc! Piatra trebuie mângâiată dacă nu vrei s-o superi. Iar comanda pe care o primeşti din suflet este, uneori, foarte pretenţioasă. Dacă n-o respecţi, strici totul, şi cel mai important, strici relaţia cu cel care-ţi dictează din adâncul sufletului tău. Dacă o încurci, mai bine renunţi la lucrare, şi chiar la piatră! Acum, Şefu', stai puţin de vorbă cu băieţii ca să pot să-ţi desenez chipul, cum ţi-am promis. Poţi să te mişti, că nu mă conturbă.

— Ce-ai zis că nu te…?

— Că nu mă deranjează dacă te mişti sau dacă vorbeşti.

— No, bine!

Spre surprinderea Şefului, şedinţa nu a durat mult, cum s-ar fi aşteptat. Mustăcea tot timpul şi trăgea cu coada ochiului spre celălalt colţ al mesei.

— Ei, gata, băieţi! Hai să vedeţi dacă-l recunoaşteţi pe Şefu'…

Nick rămase surprins de sprinteneala cu care Şefu' a ajuns lângă el. Băieţii se uitau şi ei peste umărul lui. Nicio vorbă, nicio exclamaţie!?

— No, ce-i?! Nu vă place portretul?!…

— Ba, Nicolae, îmi place, cum să zâc?… e gyönyörü… e frumos, no!

— Şefu', să-l pui în ramă, sub sticlă, să nu se strice cărbunele, şi rama să fie subţire, doi-trei centimetri, nu mai mult!

— Şi ce să fac, să-l pun pă părete?

— Păi cum?!

— Dacă m-o lăsa Marika néni, că ea ţine numai icoane pă părеţi. Doară n-o să se roaje la mine, nu?!

— Pune-l şi matale pe alt perete, că doar n-oţi avea icoane peste tot…

— Şi când te apuci cu lucru' la „Meşterul" tău?

— Nu ştiu niciodată! când l-oi avea gata, aici, în inimă, şi m-o face să-l văd în piatră, să-mi dicteze…

— Cum zâci, tu, dar eu spun să te apuci la primăvara, când zâua-i mai lungă şi ai lumină bună.

— Om vedea ce spune Diavolul din mine. Numai el ştie când pot începe ceva nou.

— Nu mai vorbi dă dracu'! Bine că nu te aude Marika me… ea ştie numai de Isten! La mine în casă eu nu pot nici să sudui, érted? Când mă supăr, sudui pe româneşte, că ea nu înţeleje nimic, sau să face că nu înţeleje. N-o vrut să înveţe româneşte. Zice că s-o născut unguroaică şi aşe treabă să moară.

Zilele, săptămânile, lunile care au urmat, au repetat, parcă, o istorie mai veche. Nick făcea orice numai să nu se apuce de piatră. Şefu' nu spunea nimic, mai ales că el îi sugerase s-o lase până la primăvară, să lucreze pe lumină naturală. Nici Maestrul nu reuşea să scoată ceva de la el.

— Ei, Nicolae, când mă inviţi la tine, la atelier?!

— Am spus eu că vă invit?! Care atelier, Maestre?! ăla-i un şopron întunecat şi atât!…

— Şi Ruşchiţa ta, ce-ai făcut cu ea?

— Mă joc cu ea, o curăţ, o „recondiţionez", cum se spune. Mai e timp, că nu vin turcii!

— Bine, bine, numai să nu ţi-o umfle careva de pe la primărie, de la gospodăria cimitirelor. Dacă-i piatră bună, ştii, face cu ochiul. Dar, totuşi, ce-ai mai făcut pe acolo, că de lipsit ai cam lipsit!?

— Am ajutat şi eu pe ici, pe colo… muncă de salahor, dar câştig şi eu încredere şi bunăvoinţă…

Treaba asta cu amânatul începea să semene cu perioada petrecută în atelierul lui NEA FANE, când, nici în ruptul capului nu voia să înceapă cioplitul în piatră. Atunci, însă, avea o scuză plauzibilă: era vorba de un început, de o reţinere greu de explicat deoarece ascundea un sâmbure de adevăr – teama. Acum problema căpăta o altă nuanţă. Nu mai putea fi vorba de teamă. Reuşise s-o învingă şi să arate ce poate, şi încă cu brio! Şi atunci?!

Ce, dracu', *m-a apucat iarăşi*?! *Dacă mai ezit mult*, *mă fac de rahat*! *Ce-or crede oamenii ăştia*? *Că m-am lăudat*? *Nici n-ar fi de mirare*! *Şi Maestrul*, *cu întrebările lui*!? *Nu înţelege că vreau să-mi port singur de grijă*? *Că nu chiulesc*, *că trec printr-o perioadă de pregătire*, *că şi pe mine aşteptarea asta mă costă*. *Nu*, *n-am de gând să ratez totul*. *Aici nu are cine să mă susţină*, *să creadă în mine*, *să mă ridice pe un piedestal*. *Noroc cu Sever şi cu Zizi*, *două talente de necontestat care*, *cu toate că sunt la pictură şi nu la sculptură*, *mă tratează cum zic eu că merit*. *Probabil doi viitori prieteni*. *Sau poate că tocmai din cauză că nu-i interferez la pictură*?! *Nu*, *nu se poate*! *Fără să vreau devin meschin în paranoia mea*. *Ştiu că sunt bun*, *din câte înţeleg*, *şi înţeleg bine*, *sunt cel mai bun*, *sunt „mare"*, *cum spuneam cândva*.

Astfel de gânduri mânau paşii lui Nick, într-o zi de iarnă, pe un drum îngheţat, cu urcuş şi coborâş, o zi de duminică, înspre „atelierul său de creaţie". Cheia era la locul ei, ceea ce însemna, fiind o zi de odihnă, că nu erau programate înmormântări. Nick aprinse focul şi se aşeză în apropierea godinului pentru a-şi dezmorţi puţin mâinile. Se apropie de piatră şi o mângâie cu dosul palmei. Era un fel de a face cunoştinţă cu noul material, obicei copiat, oarecum, de la NEA FANE al

lui. *Niciodată nu am înţeles de ce acest fel de a mângâia, dar nici nu l-am întrebat. Curios e că l-am păstrat. Ei, Nikolaus, neamţule, iei dalta, sau nu a sosit încă momentul? Ia, să te văd ce poţi!? Maestre, ieşi din sufletul meu şi bagă-te în pietroiul ăsta! Hai!*

Nick retrăi clipele marelui început din atelierul lui NEA FANE. Nu mai cujeta, vorba Maestrului, nu mai avea timp pentru asta. Maiul lovea mânat de nu ştiu cine, dalta i se supunea pătrunzând fără menajamente în lumea cristalelor fine, care, ca şi atunci, începeau să aibă o transparenţă de sticlă, să permită privirii încordate să pătrundă în întunericul de peşteră neexplorată al marmurei. *Eşti a mea, piatră măiastră, îţi mulţumesc că m-ai găsit, că mi te-ai arătat! Dacă nu-mi săreai în faţă, puteam să te caut mult şi bine! E ceva ocult în toată povestea asta! Să intri cu dalta şi cu ciocanul în piatră şi, în loc s-o rănești, tu să-i dai viaţă! Da, viaţă, pentru că, ce altceva este chipul care răsare, care stârneşte admiraţie, care duce din tine o parte din viaţa ta, ca la o naştere?! Maestre, ai puţină răbdare, te voi scoate la lumină cu multă grijă! Nu mai sunt copilul nerăbdător care nu ştia să se oprească, vrând să termine o lucrare într-o noapte. Poate să dureze cât o dura, important să nu denaturez nimic din făptura celui care se chinuie să iasă la suprafaţă. Maestre, de la tine am învăţat ce este răbdarea în creaţie, aşa că, nu mă zori! Începutul a fost greu dar a meritat. Acum ştiu că cel care mă mână stă pe picioare sigure în sufletul meu. Gata pentru astăzi, mai bine mă întind puţin pe bancă, lângă godin.*

19

Iarna începutului lui ’53 se anunţa grea. Ger, vânt, viscol, troiene de zăpadă greu de înlăturat, şi toate astea într-o atmosferă festivă, de pregătire a marelui Festival Internaţional al Tineretului, cu orice preţ, pentru gloria tineretului comunist din România. Alimente, băuturi, şi te mai miri ce, dispăreau din circuitul comercial luând drumul rezervei de stat. Trebuia să ne dăm mari în afara Ţării, şi asta, pe fondul unei mizerii generale de nesuportat. Ce erau, până atunci, cantinele studenţeşti, dar până unde aveau să cadă de la dezlănţuirea furibundă a pregătirilor pentru festival! Foamea dădea ghes prin burţile supte ale bieţilor studenţi împingând, la nivel generalizant, înspre paleative precum fumatul.

A fost o perioadă absurdă, cu urmări de nebănuit, pe termen lung. Să înghiţi o „ciorbă lungă” din capete de bovine, aduse şi ele

într-o stare jalnică la cantinele studenţeşti, vinete, de un vânăt înspăimântător, pline de sânge uscat, însoţite de cohorte de muşte, flămânde şi ele, să te bucuri de o zi de „sărbătoare" cu ceva fasole, tip cazon, sau de faimosul „crep" într-un fel de sirop de zahăr, ca „desert", să aştepţi o zi cu clisă şi pită, oferite cu dărnicie de Şefu', era peste puterea de înţelegere a unor tineri plini de viaţă, în aşteptarea unui viitor strălucitor! Vorba lui Cernîşevschi: *Cel mai uşor este să vorbeşti despre viitor*. *Viitorul este luminos şi minunat*.

Ce mult puteau să spună aceste cuvinte despre „fundamentul" ideologic al comunismului. Virtualul, ah, acest virtual ocult! Şi, uite cum a apărut prima abatere de la acele „principii" sfinte, de nezdruncinat. Ţigara, prima ţigară oferită cu dărnicie de colegii de cameră şi de cantină, prima încercare, e drept cam nereuşită în începuturile sale, dar salvatoare!? Această fire dârză şi-a demonstrat, fără echivoc, vulnerabilitatea în faţa vicisitudinilor „vremurilor noi". Primul „viciu" care intra în viaţa lui Nick, avea să-l însoţească tot restul vieţii. Şi, cu toată împotrivirea, nu avea să fie ultimul. Şi, când te gândeşti că acest „viciu" avea să-i deschidă calea spre inimile colegilor de cămin, o intrare deloc glorioasă dar necesară. Avea nevoie de atmosferă, de un cor al vocilor, nu de un solist sau doi, de societate, de puţină gălăgie, de care fugise atât. O singură ţigară şi devenise „băiat de comitet", acest pui de neamţ singuratic.

Talentul său de necontestat, nu mai era o pricină a excomunicării sale. Peste noapte a devenit „portretistul", unanim recunoscut al anului, al institutului. Care mai de care se înghesuia la coada formată pentru a fi imortalizat cu ajutorul unui versatil cu mină de cărbune. Fără s-o fi căutat, Nick a ajuns şi haios, şi talentat, şi erudit, şi de comitet. În acest timp „gaşca" îşi punea întrebarea: cât ne mai trebuie să-l aducem pe calea „cea dreaptă", să-l facem să guste din licorile divine, să devină „membru cu drepturi depline" al asociaţiei „non profit", cum am spune astăzi, a artiştilor liberi?!

Această nouă stare de lucruri, l-a ajutat pe Nick să fie mai înţelegător, mai înţelept, în relaţiile cu colegii, să accepte realităţile dintr-un cămin studenţesc, să nu pună totul la suflet. Nu mai căuta să evadeze nopţile, să caute singurătatea. Acum nu-l mai supăra nici fumul de ţigară. Se apucase de fumat şi fuma în draci. Relaţia cu Maestrul mergea şi ea pe un drum neted, fără interferenţe cu iz de

dascăl, dar cu o discretă prezenţă protectoare.

— Nicolae, am vorbit cu scenograful de la operă. E copleşit de noua punere în scenă a baletului Călăreţul de Aramă, se zbate, dar nu prea are cu cine lucra, cu cine să-şi pună în practică ideile. E un tip talentat şi bătăios. M-a rugat să-i fac rost de vreo doi studenţi care să-l ajute în această perioadă. M-am gândit la tine şi, dacă-mi recomanzi pe cineva, la unul de la pictură. Ce zici? Mai şi căpătaţi ceva mărunţiş.

— Păi, ce să zic?! Mulţam de gândul bun! Un pictor ziceţi? Ar fi Sever, îl ştiţi doar, e talentat, e de comitet, asta ca să nu mă recomand tot pe mine, nu?!

— Nu te laşi de înţepături, nu?! Să ştii că ai fi bun la toate, dar omul nostru are nevoie de mai multe braţe, nu numai de capete creatoare. Dacă vrei, anunţă-l pe Sever al tău, şi, mâine seară mergem la Operă, e tot balet, Spărgătorul de nuci. Dacă voi vreţi, e ca şi făcut.

Cum se leagă, uneori, lucrurile în viaţă, avea să se vadă cu viteza fulgerului, acela din povestea „dragoste la prima vedere". Aşezaţi confortabil într-o lojă, grupul celor patru, pus pe taifas în plin spectacol, a trebuit să se retragă spăsit, la sâsâiturile vecinilor. La un semn al scenografului, cei doi candidaţi oferiţi de Maestru, l-au urmat în liniște.

— Haideţi mai bine jos, să vă arăt atelierul unde vom lucra.

— Să înţeleg că suntem acceptaţi, aşa, fără măcar o discuţie?!

— Ce discuţie?! O recomandare mai ceva decât cea a Maestrului, cum am auzit că-i spuneţi, nu mai comportă discuţii. Dacă vouă o să vă convină ceea ce am să vă arăt, e în ordine. Aşa cum văd eu treaba, şi cum în mare e şi acceptată, vom avea ceva bătaie de cap. După atelier trecem şi prin culise ca să vedeţi şi scena pe care se va desfăşura totul. După spectacol mai rămânem puţin să vă pun la curent cu ideile mele. Am o ambiţie aparte cu acest spectacol. Trebuie să reuşesc. Aşteaptă şi cei de la Bucureşti şi, în caz de reuşită, sunt dispuşi să preia scenografia.

Era prima incursiune a lui Nick într-o instituţie a culturii „aplicate". Nu-şi putuse imagina proporţiile pe care trebuia să le implice un astfel de atelier. Totul i se părea gigantesc. Decoruri vechi în aşteptare, decoruri în devenire, instalaţii de tracţiune, instalaţii de ridicare, platforme mobile, mici şi mari, toate într-o ordine dezordonată, în aşteptare, ca în spatele liniei frontului.

— Doamne, dacă aş putea să lucrez în astfel de condiţii, după capul meu… Ce condiţii pentru o lucrare monumentală, o masă enormă de lut dând viaţă visului meu, Ecvestra!

— La ce te gândeşti, Nicki? Pari cam îngândurat, nu?

— Severe, tată, visez şi eu la cai verzi pe pereţi… într-o zi, ai să afli povestea unui vis de copil, nu! de adolescent, ca ani, dar adult ca trăire artistică.

— Ai, că mă faci curios! Ce vis?!

— Nu e momentul dezvăluirilor, încă. Am învăţat că, fiecare lucru „la timpul său", răzbate. Nu mă mai avânt, nu mă mai grăbesc…

— Ce vă frământă, fraţilor?! Ei, ce impresie v-aţi făcut? Batem palma?

— Batem, batem, cum să nu batem?! Dacă depinde de mine, mă şi consider muncitor cu state vechi de plată. Ce zici, Severe?

— Ce să zic? Abia aştept să văd ce-i de făcut.

— O să fie multe, adesea treburi de salahor, dar la bază, totuşi, o muncă de creaţie, chiar dacă „statele de plată" or fi cam subţiri. Dar, hai puţin în culise, spectacolul e pe sfârşite şi putem să ne plimbăm în voie pe scenă. O să faceţi cunoştinţă şi cu ceva prospături din corpul de balet, şi asta nu-i chiar puţin pentru prima vizită!

Prospăturile erau chiar prospături: fete de 15 – 16 ani, una şi una, drăguţe, suple, pline de viaţă dar, de voie, de nevoie, sclave ale unei discipline de fier. Un mic grup de viitoare soliste se apropie de scenarist.

— Fetelor, să vă prezint doi artişti de la arte, doi noi colegi, care se vor delecta un timp mai îndelungat urmărindu-vă din culise. Trebuie să intre în atmosferă, chiar dacă nu le veţi poza.

— De ce nu?! Nu „cohrespundem" ca modele?!…

— Nuuu, Ralu, e vorba doar de disciplina noastră. Ştii bine că aici, ca nicăieri poate, ne cunoaştem, ne zâmbim, mai şi glumim uneori, dar atât!!!

— Da' ce, suntem la mănăstire?!

— Ha, ha! Că bine zici! Cum te cheamă, ahrtistule?

— Nick, sau Nicki, sau Nicolae, la alegere. Spune, întotdeauna vorbeşti, aşa, graseiat, sau eşti emoţionată şi te sclifoseşti?

— Oho, nu te lua de vorbba mea, aşa vohrbesc de când mă ştiu. Te supăhră?

— Nu dacă asta ţi-e meteahna. E a ta şi, îmi place. Nu fi aşa de suspicioasă că strică, şi-i păcat, eşti chiar drăguţă…

— Gata băieţi, v-am spus că pe aici suntem cuminţi şi, foarte important, prieteni.

— Înţeles, maestre!

A fost un început frumos, plin de perspectivă, dar, s-a lăsat cu un fel de fulger, un şoc electric, la prima vedere.

— Ce-a fost, măi, cu înţepăturile alea?! Ţi-a luat faţa fetiţa? Dacă stau să mă gândesc, cam tot grupul era la înălţime, pe poante, vreau să spun.

— Taci, mă! Să nu te audă Zizi, c-o-ncurci!

— Zizi-i prea ocupată cu studenţia ca să mai aibă timp şi de mine. Cum să spun? e prea silitoare, ca o şcolăriţă care umblă după coroniţă. Are mult talent, simţ artistic cât să dea şi la alţii, dar mă tem că va obosi înainte de a se realiza cu adevărat. Oricum, are multă culoare în sufletul ei. Ceva slav, poate! Da' ce zici de scenograful nostru? Pare un tip normal, nu?! Ceva om face şi noi pe acolo şi ne şi obişnuim puţin cu „lumea bună" …

— Nu-mi fac eu probleme cu scenograful. Sunt curios ce minuni are în cap pentru spectacol. Mi-a spus să mă documentez puţin. Vrea un Călăreţ de Aramă la dimensiuni care să impresioneze sala. Ţie, la ce ţi-a propus să te gândeşti?

— Ei, vrea culori de fundal care să sugereze nopţile albe, apoi, pentru scena revărsării fluviului, ceva întunecat, dar nu prea, şi mai are o idee năstruşnică. Apa trebuie să inunde scena lăsând impresia continuă a curgerii. Vrea mişcare şi culoare. S-a gândit la o pânză foarte fină, un fel de tul, în culorile jucăuşe ale apei în mişcare. Un curent de aer, bine dirijat, băgat pe sub voal, va oferi spectatorului din sală senzaţia că se află în faţa unei inundaţii, trezind în el, dacă se poate, o stare de panică!? Rolul meu e să mâzgălesc cum trebuie şi fundalul şi valurile. Vrea ceva de mare efect. Tipu-i isteţ, oricum. Mai e şi jocul luminilor, bineînţeles!

Drumul spre cămin a fost brăzdat de astfel de discuţii, dar şi de tăceri prelungite. Sever, nu era el prea vorbăreţ din fire aşa că nu se grăbea prea mult să-l provoace pe noul său prieten. La Nick, pauzele se instalau fără voia lui, impuse de gândurile care nu mai zăboveau pe teme legate de „atelierul de creaţie", de relaţia cu Maestrul, sau de Elly.

Se întâmpla ceva neobişnuit pentru el. Fixa într-o imagine virtuală, un chip zâmbitor, încununând un trup de fetiţă-femeie, suplu, bine proporţionat, gata, parcă, în orice clipă, să se desprindă într-o plutire ireală. Era ceea ce subconştientul fixase într-un interior ascuns, o scenă urmărită din culise, de după perdele, în timpul spectacolului de balet. Mai târziu, după „iniţiere", avea să afle, şi să nu uite, că era vorba de „dansul florilor.

— Ce m-a apucat, frate?!

— Ce-ai spus?

— Eu?! nimic, ţi s-a părut!

— Eşti cam absent, omule! Ba nu-mi răspunzi, ba vorbeşti de unul singur!? Ei, să nu-mi spui că ai rămas cu ochii pironiţi pe sirena aia, cum a zis c-o cheamă? A, da, Ralu…

— Du-te mă şi te plimbă! auzi la el, Ralu…

20

Nick, cel fără de probleme, s-a pomenit, aşa, deodată, copleşit. *Când mai fac eu ceva cu piatra de la cimitir*?! *Dacă e să trag la operă, pe frigul ăsta năprasnic, la becul ăla nenorocit, mai apuc eu să mă ocup de „creaţie"*? *Ce va crede Şefu' de toată povestea asta cu scenariul, cu baletul*? *Să nu-mi închidă uşa-n nas. Ar trebui să mai chiulesc de la cursuri ca să ajung pe lumina zilei la atelier, să mai cioplesc puţin la Maestrul meu. Da, chiar va trebui să înaintez, cât de cât, cu portretul, mai ales că simt cum „diavolul" din mine începe să mă zorească. Se pare că momentul adevărului e aproape şi aşa ceva nu se ratează*!

Cu aşa moral s-a pomenit el la uşa atelierului, la o oră matinală, spre surpriza Şefului.

— Ce e, Nicolae? N-ai putut durmi, sau nu ai treabă la facultate?

— De dormit, am dormit eu, dar vreau să mai pătrund oleacă piatra asta cu dalta. Nu vă încurc, nu?

— Poţi să faci ce vrei, că nu ne băgăm păste tine. Hai, şi mâncă cu noi, că ţ-o fi foame!

Era plăcut să fii primit aşa, simplu, fără niciun fel de „protocol". Nick s-a aşezat lângă cele trei gazde, s-a înfruptat din veşnica clisă şi, cu gura încă plină, s-a apropiat de piatră privind-o cu o insistenţă aparte.

— Ce zici, Şefu', n-o putem sălta pe ceva. E aşa de jos că ar trebui să lucrez în genunchi…

— Dă putut să poată, da' să găsim pă ce. E gre, masa n-o ţine.

— No, nu-i bai, Şefu', oi lucra aşa, cum se poate, că doar îs tânăr!

— Că bine zâci!

Şi a lucrat, sprijinit pe un genunchi, fredonând în surdină ceva care semăna cu „dansul florilor. *Oare ce m-a apucat*? *Ce-or gândi oamenii ăştia despre mine*? *Dacă m-ar auzi Ralu*, *cred că mi-ar graseia ceva*, *aşa*, *pe îndelete*, *cu încetinitorul*.

— Ha, ha!…

— Ce-ai spus, Nicolae?

— Nimic, Şefu', nimic, mă gândeam şi eu cu voce tare la cineva…

Dalta intra fără milă în piatra ascultătoare, umplând cu nea de Ruşchiţa spaţiul circular din jurul portretului în devenire. Cei trei trăgeau cu coada ochiului înspre locul faptei, neîntrezărind nimic, încă, din chipul Maestrului. Nick se simţea urmărit şi mustăcea un zâmbet înţelegător. Era conştient de nerăbdarea lor şi se întreba dacă, după ivirea trăsăturilor personajului, nu va fi deranjat de această manifestare a curiozităţii, care-i oprea practic de la treabă. *Numai să nu-mi vină în spate şi să mă bombardeze cu întrebări*. *Va trebui să mă obişnuiesc şi cu această nouă situaţie*. *Altfel*, *unde aş mai putea eu găsi condiţiile de la NEA FANE*?! Ceva, totuşi, l-a deranjat pe Şefu'.

— Tu, Nicolae, fumezi?!

— Mai nou fumez… ţine şi de foame!

— Prostie, mare prostie!

A fost singurul comentariu făcut de Şefu', dar a fost de ajuns ca Nick să renunţe la ţigară în timpul lucrului şi să introducă pauze pentru fumat afară. Era conştient de cât de mult îi datora Şefului ca să nu înţeleagă cât de rău ar putea fi înţeles gestul lui. Şi, mai era ceva care-l deosebea de fumătorii înrăiţi, amintirea zilelor, de curând apuse, când îi ura pe fumători. Nick nu-şi dădea seama că era doar la început de drum şi că avea să devină, cu timpul, un dependent, precum cei care-l ademeniseră.

Lucrarea înainta greu, dar asta, cel puţin de data aceasta, nu-l deranja. Era ca un fel de lucrare de examen, dar fără termen de predare. Maestrul trebuia pus în faţa unei lucrări fără cusur, o lucrare de consacrare, de atestare a apartenenţei sale la lumea artiştilor. Obosit, peste măsură, din cauza poziţiei de lucru, Nick îşi adună sculele, mătură locul care trebuia să-l consacre, salută plin de voioşie şi

o zbughi spre iarna care-l aştepta cu braţele deschise. Vântul, vorba ţiganului: numai vânt să nu fie! îl făcu să se cuibărească precipitat în paltonul, cam subţirel, celebrul pardesiu loden, şi să întindă compasul. Părul bogat, dens precum o blană, îl ferea de gerul neobişnuit pentru un început de iarnă, dar nu-l scutea de o durere ascuţită ce-i sfredelea fruntea. Greu, dar sigur, paşii l-au îndrumat nu înspre cămin, cum s-ar fi aşteptat, ci la intrarea artiştilor de la operă. *Ce caut eu aici*, *frate*?! *Poate că am vrut să mă încălzesc puţin… sau*, *să văd ce mai face scenograful*, *noul meu stăpân*!? Atelierul era pustiu, materialele adunate de Nick pentru Călăreţu-i de Aramă neatinse, o linişte neobişnuită pentru un atelier, linişte tulburată doar de acordurile muzicii din Spărgătorul de Nuci. *Iarăşi dansul florilor*?!… *Curios cum*, *fac ce fac şi*, *mă învârt în jurul aceleaşi melodii*. *Hai*, *Nicolae*, *să vedem ce mai e pe scenă*. Aceeaşi atmosferă de basm, aceleaşi flori, aceeaşi armonie de grup, aceeaşi Ralu ieşind prima în culise.

— Ei, Nick, n-am ştiut că eşti la ateliehr. Mă bucuhr că ai venit să mă vezi!

— Am venit să văd atelierul şi să-mi fac un plan de bătaie şi, şi am tras şi eu cu ochiul să vă admir puţin picioarele în acţiune. Aşa făceam şi cu caii pe care-i studiam prin târguri. Trebuie să cunosc mişcarea, s-o însuşesc, altfel tot ce voi crea va fi static, mort… Nu ştiu dacă înţelegi…

— Ba, înţeleg bine, dahr simt că ai venit şi ca să mă vezi, nu?!

— N-o lua aşa că s-ar putea să fii decepţionată. Mă duc în atelier. Dacă vrei, după ce termini, vino să mă vezi…

— Dacă tu vhrei, chiahr că am să vin, pa!

Ar fi avut ce face în atelier dar treaba nu se prea lega de el în seara aceea. *În fond*, *am tras destul la cimitir*, *cel mult să mă mai uit peste albumul Leningradului*, *să mă obişnuiesc cu marele Petru şi calul său sprijinit în coadă*. *Păcat că nu-l pot studia de aproape*. *Ar trebui să mai stau prin sala de spectacol*, *să mă obişnuiesc cu scena*, *cu felul cum sunt recepţionate decorurile de către spectator*. *Da*, *trebuie să-mi însuşesc „perspectiva" spectatorului*, *să împac distanţele şi unghiurile*. *Nu-i totuna să stai în primele rânduri ale stalului*, *sau într-o lojă centrală*, *sau sus*, *la galerie*, *ca să nu mai spun*, *într-o lojă centrală*. *E greu să împaci şi capra şi varza*. *Trebuie să cer şi părerea Maestrului şi să mă dumiresc şi cu ce lumini va folosi scenaristul în încercarea de a*

transmite sălii iluzia inundaţiei. *De fapt*, *nu cunosc nici subiectul*, decât *foarte* vag.

— A, ai terminat cu duşul? Hai că nu mai stau mult. Putem merge puţin să hoinărim, dar să ştii că-i frig, nu glumă! Stai pe aproape?

— Chiahr foahrte aphroape… dahr nu sufăhr de fhrig. Uneohri luchrăm în sală neîncălzită. Numai la spectacol se dă ceva călduhră. Chred că am să mă las. Nu ştiu!… Ca să ajungi sus, solistă, threbuie să ai mult talent, să luchrezi enohrm şi, şi să-i şi placi cui ţie nu-ţi place, înţelegi, nu?

— Chiar aşa?!

— Chiahr mai mult!

Plimbarea n-a avut succes, gerul şi vântul tăindu-le repede avântul.

— Hai să te duc acasă! N-a fost o idee grozavă. Simt cum îmi îngheaţă şira spinării.

— Poate phrindem o zi mai caldă, dacă ai să mai ai chef.

— De ce să nu am chef?! Eşti o fată fainã! Ai un corp frumos…

În faţa casei, Nick o strânse la piept şi-i strivi buzele cu un sărut prelung.

— Ce-a fost asta, Nick?! Tu nu ai nicio phrietenă?!…

— Lasă asta acum! Ce, te-am supărat?!

— Nuuu, m-ai suhrprins, dar… mi-a plăcut. Când te mai văd?

— Ne vedem la atelier, dacă ai să mai vrei…

— Ce să mai vhreau?!

— Să te sărut…

— Nu fi închrezut şi să-mi povesteşti desphre phrietena ta, bineee?

Nick a rămas dezorientat. A luat-o razna pe străzile marelui oraş şi s-a oprit lângă ecvestră, mândria oraşului şi, totodată, sâmburele discordiei. *Ce-or fi având de împărţit*, *oare*?! *E un monument frumos*! *E frumoasă şi ecvestra şi ansamblul*. *Ce curios*!… *aşa mi-am imaginat şi eu ecvestra mea*: *un Mihai călare*, *cu braţul stâng prelungit*, *parcă*, *de buzdugan*, *îndreptat înspre înainte*, *pe un soclu înalt*, *înconjurat de căpitanii săi*, *pedeştri*, *la baza soclului*, *câte doi de fiecare parte*. *Trebuie spaţiu pentru aşa ceva*, *nu glumă*! *cu o mare deschidere*… *Mai e până atunci*, *frate*!… *Ce caut eu*, *pe frigul ăsta aici*?! *Ralu*?! *Doamne*, *dacă m-ar*

fi văzut Ella, cred că nu şi-ar fi crezut ochilor. Uite-mă şi pe post de porc! Un porc iubit de un înger, nu alta! Porc, neporc, dar uite că mă încearcă un dor, dor de ea, de Paul, de Ţâru, de liceu, de NEA FANE. Trebuie să-i explic, trebuie să înţeleagă faptul că nu poate avea un viitor cu mine. Ella-i prea posesivă, ea trebuie să aibă parte de un băiat care s-o savureze, nu pe părţi, pe de-a-ntregul, să fie al ei trup şi suflet, s-o adore, să viseze împreună cu ea, la unison, la familie, la copii. Ar trebui să iau mâine trenul şi să-mi ostoiesc dorul şi, şi să pun lucrurile la punct. Ea merită cu mult mai mult!

Când se pomeni la cămin, luă o mină de om vesel, bine dispus. Jocul de pocher era în toi. Se aşeză în spatele lui Sever, pe post de chibiţ. Nu agrea acest joc, acest mod de a omorî timpul, dar, trebuia să accepte pentru a nu se izola. Aprinse o ţigară şi încercă să prindă ceva din acest joc. Gândurile îl împiedicau însă prin slalomul ce-l făceau printre sclipirile unor ochi senini, printre cele două nume: Ella şi Ralu. Era o senzaţie nouă care-l tulbura. *Acum am să încep să le şi compar, nu?! Nu, nu pot fi comparate, sunt total diferite, chiar dacă au cam aceeaşi vârstă. În fond sunt doar nişte copile, dar cu aere, sau, cum am auzit, cu „parfum de femeie". Nu, nu ţine comparaţia! Elly pare, şi de fapt şi este, mai copilă. Categoric! Ralu, asta, e ceva mai răsărită, chiar dacă-i şi mai mică, mai greu de definit la prima vedere, un pic mai enigmatică.*

— Ce aiureală!

— Ce-ai spus Nick?

— Eu?! nimic…

— Ai mai dat pe la atelier?

— Da, de fapt, de acolo vin. Nimic deosebit…

— Ai mai vorbit cu cineva?

— Da, de fapt, am întâlnit-o pe Ralu…

— Ooo! Interesant…

— Interesant, pe dracu'!

Intenţia de a o revedea pe Ella, de a regăsi atmosfera de altă dată, îl împinse spre gară, copleşindu-l totodată cu speculaţiile slalomului din ajun. O stare de emoţie, nu străină firii sale, îl făcu să se perpelească pe bancheta, nu tocmai confortabilă, a unui vagon de clasa a II-a. Desele incursiuni în zona toaletei, nu l-au enervat atât pe el, cât mai ales pe cei din compartiment. În final rezolvă instalându-se pe culoar, la geamul îngheţat. Minunea de cristal care pusese stăpânire pe

întreaga suprafaţă a geamului îl linişti. *Fantastic*! *pur şi simplu fantastic ce poate crea natura fără niciun ajutor din partea fiinţei supreme ce bântuie pământul*. *Un pic de ger*, *un pic de respiraţie şi o forţă ocultă îţi aşterne*, *cât ai zice peşte*, *un tablou pe care artistul*, *acest om supradotat*, *nu-l va putea egală cu toate strădaniile sale*. *Cred că ne apropiem*…

O voce răguşită, sau un difuzor răguşit, după o serie de zgomote greu de înţeles, a reuşit să strecoare un: *urmează ăă*… Nick coborî neştiind încotro s-o apuce. La Paul, la Gojdu, sau la Ella?! O porni agale, parcă, pentru a putea hotărî varianta optimă. Se pomeni sunând la casa Széles. Nicio reacţie. *Să fie toţi plecaţi de acasă*?! *Şi bunica*?! *Ori aştept*, *ori mă duc la Ţâru*. *Mai bine aştept*.

O aşteptare în frig nu putea fi pe placul lui. Se urni brusc şi o luă cu paşi precipitaţi în direcţia liceului. Ţâru, parcă presimţind ceva, se învârtea, fără motiv, prin casa scărilor de la intrarea principală. Când îl văzu pe Nick, zgribulit, îl luă de braţ şi-l împinse pe scări, urmând drumul spre minusculul său atelier. Căldura îmbietoare îl dezmorţi repede, iar privirea plină de strălucire a mentorului său de altă dată, îi umplu inima de o caldă bucurie.

— Ştiam eu de ce mă trăgeau paşii spre Gojdu. E un refugiu sigur pentru cineva care are impresia că şi-a pierdut busola. Sunteţi, pentru mine, un fel de medic.

— Parcă am trecut la per tu, Nicolae!

— Da, ai dreptate, prietene! E foarte importantă, pentru mine, această prietenie!

— Despre ce busolă este vorba?!

— S-ar putea să fie mai complicat decât am crezut la început. Nu mi-am dat seama că am şi crescut în timpul ăsta…

— Ce-i Nicolae, te-ai apucat de fumat?! Nu vrei să ieşim puţin în oraş, să ne oprim undeva să ciugulim ceva şi, poate să sărbătorim revederea cu un păhărel?!

— De fumat m-am apucat ca să suport mai uşor atmosfera de la cămin. De ciugulit, cu plăcere, dar de păhărel, ţi-l cedez şi pe al meu. Sper să mai rezist tentaţiei.

— Toate când le vine rândul, nu?!

— Ba daaa! sau, mai bine zis, ba nuuu! Orice, numai nu băutură! Unde mergem?

— Ştiu eu un loc unde se mănâncă bine, fără să fie prea

simandicos.

N-a fost să fie un moment al destăinuirilor. Un *Niiick* prelungit îi făcu să se oprească din drum.

— Nick, ce cauţi aici, când ai venit? Şi nici nu m-ai căutat!… Unde mergeţi?

— De căutat, te-am căutat, dar n-am găsit pe nimeni la voi. Acum mergeam să mâncăm ceva.

Ella se lipi de pieptul lui Nick şi cu un zâmbet ştiut, îşi apropie buzele de ale lui. Nick se feri şi o luă la braţ.

— Ţi-e ruşine de dom' profesor?! Nick, nu mai suntem copii! Îmi daţi voie să vi-l răpesc?

— Aş putea să nu ţi-l dau?! Hai, mergeţi cu Dumnezeu. Nicolae, caută-mă înainte de plecare, să mai schimbăm câteva vorbe. Poate trecem şi pe la Paul. V-am lăsat…

De data aceasta Nick nu mai scăpă de sărutul prelung şi plin de căldură, dar nici nu se mai feri.

— Nick, s-a întâmplat ceva? Pari cam împrăştiat, nu?!…

— Nu s-a întâmplat nimic, dar mi-a fost dor de voi toţi, de atmosfera pierdută. Aşa ceva nu se găseşte la tot pasul, iar anii care se tot aşază, chiar dacă încet, produc, totuşi, schimbări. Ei, te-ai hotărât? Te duci la ANEF? La toamnă trebuie să pleci la Bucureşti, asta dacă nu te-ai săturat de sport.

— De tine şi de sport nu mă pot sătura, dar Bucureştii nu mă atrag. Dacă plec aşa de departe, ce se va alege de noi?! Aici eram aproape şi, totuşi, am început să ne vedem tot mai rar. Bucureştii sunt la dracu' în praznic. Cred că am să mă răzgândesc şi vin după tine. Aleg şi eu o altă facultate şi gata! Pot face sport, chiar de performanţă, la Moina, nu?

— Să renunţi la o chemare din cauza mea, nu face! Şi, apoi, de ce să vii după mine?! Ţi-am explicat de atâtea ori că nu prea văd un viitor pentru noi. Ştiu, sună egoist, dar eu sunt sclavul chemării mele, o ştii prea bine, nu mă văd la casa mea, nu mă văd însurat, nu mă văd înconjurat de copii… Sunt un obsedat, în felul meu… Nu pot să încurc pe nimeni, n-ar fi cinstit, nu?!

— Nick, ţi-am spus-o şi ţi-o mai spun o dată, nu-mi pasă dacă te însori, sau nu, cu mine. Putem fi împreună şi fără căsătorie, chiar dacă asta n-ar fi pe placul unora. Soţii trebuie să fie, în primul rând, amanţi.

Eu te iubesc prea mult şi nu-mi pasă de restul lumii! Şi nu mai mustăci gânduri ascunse! Sau, spune, Nick, s-a întâmplat ceva în viaţa ta? A apărut cineva? Vreo colegă? Spune cinstit, pentru că simt că ceva nu-i cuşer. Te-ai apropiat de cineva?…

— Iar mă întorci pe dos cu întrebările. Dacă s-ar fi întâmplat ceva cu adevărat crezi că aş fi venit să te văd?! Între noi există, în primul rând, o prietenie deosebită, ceea ce este cel mai important şi mai frumos lucru. Sigur că nu trăiesc în sihăstrie, în cercul în care mă învârt sunt şi colege, şi balerine, şi noi prieteni…

— Ce fel de balerine, Nick? E prima oară când pomeneşti de aşa ceva… Chiar aşa, hai, spune ce-i cu balerinele astea? Ai, că m-ai întors pe dos!… Mai bine descarcă-te şi ai să scapi de starea asta de vinovăţie pe care nu prea ştii s-o ascunzi.

— Luda mea, nu este nimic nici cu colegele, nici cu balerinele. Am pomenit de ele pentru că, ţi-am spus, mă învârt în mijlocul lor. Colege am berechet, dar relaţii mai băieţeşti ca la arte, nu găseşti la nicio facultate. De balerine am pomenit pentru că, mai nou, Maestrul mi-a aranjat un posibil loc de muncă la operă, la scenografie, iar la operă nu sunt numai cântăreţi şi corişti, mai e şi corpul de balet. Şi ce-i cu asta?! Crezi că sunt chiar aşa de uşor de ispitit? Şi, la balet sunt soliste care zboară prin aer că n-apuci nici să le vezi structurile, şi mai sunt şi începătoare, puştoaice, mai puştoaice decât tine, care stau grămadă, şi chiar dacă sunt drăguţe, sau bine dezvoltate, nu reprezintă un pericol pentru de-alde mine. Eu, şi tu o ştii foarte bine, sunt, în fond, un abstinent. Priceput?!

— Nu, Nick, n-am priceput ce vrei tu, am priceput ce simt eu. Tu uiţi că nu mai sunt fetiţa din atelier căreia îi modelai portretul pe când somnul o fura visând la tine. Nu, Nick, fetiţa aceea care te adora este acum la o vârstă care o face să vadă altfel lucrurile, care te doreşte aşa cum o femeie îl doreşte pe bărbatul iubit… Şi nu te mai uita aşa la mine! Am impresia că ai venit cu intenţia de a te despărţi de mine. Fii mai curajos şi fii tu, cel dur, de altă dată. Nu te sfii! E mai dureros s-o înţeleg mai pe ocolite…

— Faci o tragedie din nimic. Ţi-am spus că nu-i vorba de nimeni, ci de mine, de firea mea imposibilă, pasională, dar cu o pasiune bine dirijată, înspre artă, care nu mai lasă loc suficient şi pentru altfel de pasiuni. Nu-i pentru prima oară când îţi explic acest lucru. Ţin enorm

la tine, la prietenia ta şi tocmai de aceea nu pot să fur această, atât de curată dragoste. Dacă stau să mă gândesc puţin, tu eşti aceea care s-a schimbat. Într-un fel. Voi rămâne un neîmplinit renunţând la atâta curăţenie, gingăşie. Dar este peste puterile mele, este, la mijloc, acel diavol de care a pomenit şi NEA FANE, şi Ţâru. Şi eu te iubesc, dar în felul meu, limitat, şi nu pot să-ţi impun aşa ceva, pricepe şi nu fi geloasă fără motiv. Te rog, trebuie să ai grijă de viitorul tău, în primul şi în primul rând.

— Nick, du-mă, te rog, acasă… E mai bine să nu mai continuăm această discuţie. E prea dureros…

21

Nick nu şi-a prea imaginat un atare deznodământ. Drumul de întoarcere a fost un chin. Nu-şi putea ierta purtarea faţă de Ella, şi nici faţă de Ţâru, pe care-l lăsase baltă, fără să-l mai caute înainte de plecare. *Ce*, dracu', *mi-a venit cu „atenţionarea" asta*?! *Treaba mergea de la sine*, *cu încetinitorul*, *e adevărat*, *dar mergea*. *Acum*, *cică am pus punctul pe i*!? *Care i*, *domnule*?! *Ella-i pe dos*, *eu aşijderea şi*, *parcă văd că mâine mă pomenesc cu ea la cămin sau*, *mai* ştii? *poate că la operă*…

Aceste câteva gânduri, l-au torturat practic tot drumul, doar că într-o ordine mereu alta, fără nici măcar o idee în plus. Abătut, s-a repezit, dis-de-dimineaţă, pe drumul ce urca Dealul Calvariei, cum îi plăcea să spună. Atelierul îl atrăgea ca un magnet, ca o speranţă: să scape de obsedantele gânduri, să stoarcă din piatră ceea ce simţea că sta ascuns, chipul Maestrului. Redevenea El, Nicolae, egoistul, mânat de diavolul din piept, sau din creier – nu mai ştia nici el unde sălăşluia. Odată aprins focul din godin, se simţi descătuşat, îşi frecă palmele cu putere, strânse pumnii până ce simţi bicepşii răspunzând la provocare şi, cu un zâmbet atât de „cuceritor" ca al său, se apropie de raftul cu scule. *Nicolae*, *acum să te văd*! *La dracu' cu muierile*, *cu balerinele*!…

Dalta începu să pătrundă cu nădejde în masa cristalină, mânată, parcă, de furia creaţiei. Încet, încet, elementele componente ale chipului ascuns începură să iasă la iveală. Când, pe la prânz, auzind scârţâitul uşii, Nick se opri înfierbântat, cu fruntea plină de broboane ce se rostogoleau înspre barajul sprâncenelor, simţi că picioarele nu-l mai ajută pentru a recâştiga verticala. Aruncă sculele scâncind de durere şi se aşeză în fund, pe patul alb de aşchii. Şefu' se apropie curios de lucrare şi începu un examen minuţios al reliefului, încă nedefinit,

însoţind fiecare încruntare ce-i aducea o indispensabilă corectare a dioptriilor, cu mormăieli de nedumerire.

— Lasă, Şefu', că n-ai încă ce să vezi. Mai bine saltă-mă să mă pot îndrepta din poziţia asta groaznică. Am tot stat pe vine sau sprijinit pe un genunchi şi m-am pomenit cu picioarele amorţite şi cu un cârcel îngrozitor în piciorul drept. Trebuie să găsesc o soluţie, să pun piatra pe ceva, să pot ciopli stând în picioare. Aşa risc să mă pomenesc cu dalta luând-o razna şi să iasă cine ştie ce alt chip. În fond, ce dacă?! Nici Ştefan cel Mare de la Iaşi nu are chipul lui Ştefan din cronici, nu? Cine ştie pentru cine a fost făcută ecvestra şi a ajuns la noi, poate de la solduri. Numai că Ştefan nu mai există ca să se revolte iar Maestrul meu trăieşte şi va mai trăi mult şi bine şi nu-i un om care să ierte aşa ceva…

— Din cât o apărut nu înţeleg cum o să arate: o să fie un cap întreg, o să tai din piatră din toate părţile, sau o să arate ca în poze, cum să spune, în relief?

— Şefu', o să fie un cap întreg, ca la statui, dar mai e până atunci. Când o să vină Maestrul să-l vadă, o să creadă că se uită într-o oglindă. El trăieşte şi nu pot să-l fac cum mi-ar plăcea. Trebuie să-l fac aşa cum este, priceput?

— Da, daaa… numa să poţi să faci cu dalta ce ai făcut cu mine cu cărbunele. Tare i-o plăcut lui Marika a me. Da, daaa!…

— Am să pot, Şefu', am să pot!

Nick se aşează pe un taburet şi se puse pe masat piciorul. Îşi reveni şi adună sculele, aşa puţine câte erau, le rândui pe un raft şi intră cu nădejde cu mătura în zăpada de marmură.

— Lasă, măi, că vin moţâi mei şi adună ei rumeguşul. Tu, hai şi mâncă cu mine, că nu-mi place singur!

— Mulţam, Şefu', dar azi n-am chef de nimic… Am să mă duc pe la Maestrul meu, că am lipsit fără să-i spun. Ne vedem mâine să vă dau o mână de ajutor…

Nici gerul, nici vântul nu se lăsau. Cu gulerul ridicat şi capul băgat între umeri, Nick luă în piept Golgota. *Cum dracu' nu mi-am dat seama că Ella, fetiţa fără vârstă, se schimbă pe zi ce trece, intră într-o nouă categorie de vârstă, arată altfel, vorbeşte altfel, priveşte altfel… M-am purtat ca un nemernic*! *Ce-o fi acum în capul ei*?! *Mare tâmpit*! *Şi asta din cauza unui înger zburător, care are acum vârsta Ellei de acum*

doi ani. Ce, Dumnezeu!… *Sunt şi eu, cogeamite bărbat şi îmi fac de lucru cu un alt copil*?! *Nuuu, trebuie să mă astâmpăr până nu intru într-un bucluc cât mine de mare. Nicolae, concentrează-te pe ce-ţi dic*tează *diavolul dacă nu vrei să strici tot ce ai realizat până acum. Şi ce-ai realizat e o nimica toată pe lângă ceea ce ţi-ai propus… Mi-am tot împuiat capul cu „sunt mare" şi în fapt nu sunt încă nimic*! *Ella-i superbă, dar mi-ar bara drumul visat. Ce bine că nu-i lângă mine*! *Dar treaba cu Ralu, e prea de tot*! *Este, este, trebuie să recunosc, este prezentă în capul meu, dar, din fericire nu este şi în sufletul meu şi, nici nu trebuie să pătrundă acolo…*

Un monolog obişnuit la Nick, dar, de data aceasta cam insistent şi fără răspunsuri la problemele care, parcă, au căzut din înaltul Cerului. Atelierul Maestrului era închis, dar cheia se afla la locul ştiut. Nick intră cam răvăşit, se apropie de teracotă şi se lăsă moale în fotoliul încăpător şi moale. Căldura îl moleşi şi un somn, ca la mama acasă, îl cuprinse. Se trezi speriat la zgomotul uşii trântite. Era Maestrul însoţit de Ion, cumnatul, tenorul care răscolea sufletele amatorilor de muzică de operă.

— Faceţi cunoştinţă: Ion tenorul şi Nicolae sculptorul. O să vă întâlniţi la operă. Nicolae s-a angajat cu un strop de normă la voi. Trebuie să-l facă pe Petru călare, sprijinit pe coada calului, calul, nu Petru, într-o scenă inundată. Au idei băieţii de acolo! Sunt convins că vor face treabă bună! Ce faci Nicolae la ora asta?!

— Cuget! Cuget la prostia umană care, de un timp, s-a cam sălăşluit în mine. Nicio grijă, mă descurc eu! Ion, sau cum vrei să-ţi spun? am auzit lucruri grozave despre apariţiile tale pe scenă. Aş vrea să te văd, să te ascult. Se vorbeşte la superlativ despre vocea ta, de un nou Gigli, de rasă pur românească.

— Ei, nici chiar aşa! Dacă vrei, mâine seară cânt în Tosca. Pentru mine e un debut. Sper să meargă!

— Nicolae, mergem împreună, o să tune şi vocea lui David, în Scarpia. Avem locuri în loja centrală. Vine şi nevastă-mea aşa că veţi putea discuta cât încape despre pictură. Ioane, să ştii că Nicolae e mai mult pictor decât sculptor, dar el nu crede în intuiţia mea şi-i dă înainte cu sculptura şi, şi face bine, pentru că, pe undeva, are dreptate. S-a născut artist, ca să-i parafrazez pe ăştia, multilateral dezvoltat, cu o personalitate titanică care, dacă va fi lăsat în pace, va dărâma multe

„statui în viaţă”. Poate şi pe a mea!?

Era plăcută atmosfera care se aşternea, ca de la sine, în atelierul Maestrului, de câte ori se întâmpla să vină însoţit de câte un nume, sau, cel puţin, un nume în devenire. Ion era un exemplu viu iar atmosfera era reală. Spectacolul de a doua zi a fost un succes. Prezenţa lui David obliga la competiţie. Pur şi simplu s-au întrecut, la vedere, cum se spune, trăgându-se unul pe altul, eclipsându-se, arătând parcă cu degetul unul spre celălalt, stârnind aplauze furtunoase, ovaţii, disputând-o parcă pe Silvia, atât de iubită pentru creaţia din Tosca. În cea de a doua pauză, Nick, neobişnuit cu astfel de spectacole, a ieşit în foaier pentru a savura în linişte o ţigară. Orice, numai linişte nu se putea găsi. Forfota, discuţiile aprinse, fumul, ce mai! o atmosferă poluată, din toate punctele de vedere, l-au făcut să se retragă înspre o scară în spirală, să se aşeze pe o treaptă, să aprindă o ţigară şi să inspire cu poftă fumul, să-l reţină până la refuz, şi să-l elibereze cu zgârcenie.

— Ce faci aici de unul singuhr, Nick?!

— Nu se poate!… am crezut că am găsit un loc liniştit… Cum m-ai găsit în fumul ăsta?!

— Ce phrimihre! Te-ai plictisit la spectacol?! Hai să mehrgem la plimbahre…

— Cum să plec, aşa, tam-nisam?! Am venit cu Maestrul, am venit invitat de Ion, am rămas surprins de calitatea spectacolului, dar mai are omul nevoie şi de puţină pauză. Întotdeauna-i aşa vacarm în pauză? Vorbesc toţi, nu se ascultă, răspund la întrebări nepuse, ce mai! balamuc curat!…

— Hai, nu fii hrău! Eşti cu capsa pusă, nuuu?…

— De unde ai apărut?! Am găsit şi eu un colţ unde să fumez o ţigară şi hop şi liniştea risipită…

— Pot să plec dacă vhrei, dahr pot să stau şi liniştită, dacă de linişte ai nevoie. Ce zici?

— Nu mă lua în seamă şi aşază-te şi tu pe o treaptă. Putem sta de vorbă şi pe tăcute, nu crezi? Vrei o ţigară?

— Nu fumez, sau, încă nu m-am apucat de acest viciu. Mai am timp şi penthru asta…

— Dar de ce vicii te-ai apucat, pot să ştiu?

— Nu te gândi la phrostii… de fapt nu sunt vicii… îmi place să

fuhr câte o guhră de vişinată din cămahră, atât cât să nu se vadă, să citesc noaptea sub plapumă, la lanterlină, să nu mă bată la cap sohr-mea că nu poate dohrmi. De fapt, ea face spohrt de pehrfohrmanţă şi vine mehreu obosită…

— Astea nu-s vicii! Poate doar vişinata, care nu-i o glumă! mai bine las-o dracului! Ce cărţi spuneai că citeşti?

— Tot felul, tot ce găsesc, mai ales hromane de dhragoste… Îmi aphrind imaginaţia şi mă fac să visez… Aş vhrea să câştig bani, mulţi… E ghreu să fii fată săhracă, făhră pehrspective. Am învăţat să dansez dahr nu chred că am şanse să devin o stea. E un dhrum foahrte ghreu şi threbuie să te naşti cu ceva apahrte şi, să fii „maleabilă" în mâinile celohr cahre-ţi hotăhrăsc soahrta…

— Hai să ne întoarcem în sală, în loja Maestrului mai e loc.

— Să nu se supehre… nu-l cunosc pehrsonal…

— Destul că mă cunoşti pe mine, că lucrezi la operă, ce treabă are el cu cine vin eu?! Pe Ion îl cunoşti?

— Daaa! Toate fetele sunt îndhrăgostite de el. E cumnat cu Maesthrul tău…

— Da, ştiu… hai să mergem!

— Dahr după spectacol mehrgem împhreună acasă?

— Nu ştiu, mai vedem noi…

Maestrul a rămas puţin surprins văzându-l pe Nicolae însoţit şi, puţin iritat de zgomotul inerent făcut prin apariţia întârziată în lojă. Îi atenţionă, cu degetul la buze, să facă linişte şi se cufundă în audiţie. În ultimul act, Ion se întrecu pe sine, profitând, parcă, de absenţa concurentului, al lui David, care, încerca să asculte aria scrisorii de sub duş, ţinând larg deschisă uşa de la cabina de baie. Nu avea de gând să apară la aplauzele finale: culesese destule în primele acte, iar acum, lăsa cu generozitate, nu întotdeauna mascată, tot succesul pe umerii lui Ion. Era un obicei pe care-l „experimentase" în Cavaleria Rusticană şi-i plăcea să mustăcească citind cronicile care nu conteneau să-l ridice în slăvi pentru sufletul său larg.

Un mic incident, trecut cu vederea de publicul extaziat, a avut, totuşi, loc: o tânără speranţă a baletului operei, trecând întâmplător prin faţa cabinei de duş, văzând colosul care se răsfăţa sub mângâierile stropilor de apă, gol puşcă, scoase un puternic şi ascuţit „vaiii!" şi rămase blocată.

— Nu te speria, dragă, şi mama m-a văzut aşa şi nu s-a speriat. Zicea că sunt cel mai frumos exemplar din familie…

Valul răzbise din culise dar fusese acoperit de aplauzele care conteneau doar ici-colo când spectatorii îşi luau libertatea de a-şi şterge pe furiş lacrimile. A fost un spectacol deosebit.

— Nicolae, ce zici? câtă nedreptate există pe acest pământ! Oare noi, artiştii plastici, nu am merita câteva ropote de aplauze, pe o scenă deschisă, venind din partea unui public numeros, pregătit să înţeleagă şi să răsplătească pe loc?! Ceea ce facem noi, nu poate stârni decât critică, pozitivă sau negativă, aşternută în ziare, cu sau fără ţintă?! Admir fără rezerve acest instrument muzical magnific care este vocea umană, admir participarea cu toată fiinţa la interpretarea unui rol, acest domeniu al teatrului cântat, pot face diferenţa dintre un actor mare şi un cabotin, ştiu când am de a face cu o voce mare, dar, totuşi, sufăr când văd cât de puţină audienţă are creaţia artistică plastică, aceea în care „maestrul", cum ne place s-o spunem, nu interpretează, nu copiază, ci creează ceva nou, alăturându-se Creatorului în opera de construcţie neîntreruptă a Universului. De ce oare marea creaţie a artiştilor de geniu nu este accesibilă marelui public, nu pentru a se închina în faţa ei, dar, măcar pentru a aplauda…

— Maestre, bine că printre noi nu-i niciun actor, sau cântăreţ, care să vă audă. Cred că vi s-ar retrage cu trâmbiţe dreptul de a ocupa această lojă şi mai ales dreptul de a aplauda din obligaţie.

— Ei, nici chiar aşa!

— Oricum, e un subiect care merită reluat, dar nu aici, nici măcar într-un muzeu de artă, ci într-un atelier de creaţie, cu câţiva creatori în carne şi oase, sau, poate mai bine, într-o aulă universitară.

— Tu mă iei peste picior, tinere?!

— Nuuu, nici n-aş îndrăzni… Cine sunt eu la ora actuală?!… un fel de nimeni! Acum vă las că trebuie s-o conduc pe fătuca asta acasă… O cheamă Ralu şi face balet, aici, sub nasul nostru.

Era a doua ieşire pe străzile îngheţate ale oraşului dominat de liniştea nocturnă a iernii, o plimbare, ca şi prima de altfel, sortită unui „eşec". Cuibărită sub braţul protector al fostului „copil minune", arunca priviri întrebătoare înspre tăcerea care-l domina. Nu avea de unde şti că această tăcere ascundea, de fapt, o furtună ce bântuia sufletul tânărului artist. Cu cât braţu-i vânjos apăsa mai mult umerii acestei noi

apariţii în viaţa lui, cu atât mai nestăpânite erau gândurile-i hoinare. Era copleşitoarea nostalgie după vremurile apuse, când, copil răsfăţat de soartă şi de un grup de „clarvăzători", spunea cu convingere, uneori în gura mare, „sunt mare!". Şi Elly, cea îndrăgostită pentru vecie de eroul adolescenţei în devenire, cu manifestările ei, uneori mai puţin controlate dar acoperite de o încredere aproape infantilă, integrată fără rezerve în cercul admiratorilor săi!? Aici nu mai era nimic ca pe „vremuri", recunoaşterea venea, când venea, cu paşi de melc, rănind orgoliul, amânând, pe cine ştie când, consacrarea mult aşteptată.

— Niki, mai spune şi tu ceva, ohrice, numai spune ceva. Te plictiseşti?! sau, ţi-e fhrig?... dacă vhrei mehrgem acasă. Poţi să vii la mine să te încălzeşti puţin... nu-i nimeni acasă... ai mei sunt plecaţi la ţahră, iahr sohr-mea-i plecată cu lotul, ahre meci...

— Ce-ai spus?... n-am fost prea atent, ştii... mă bântuie nişte gânduri. Aştept, cam de mult, ceva veşti de la taică-meu. S-ar putea să nu le primesc niciodată. Ce vremuri absurde!

— Ce zici? mehrgem acasă?...

În loc de răspuns, Nick o strânse la piept, făcu câţiva paşi pentru a ieşi din raza de acţiune a felinarului şi începu să-i mângâie cu sărutări obrazul îngheţat. Ralu îl înlănţui cu braţele şi, căutând cu buzele-i stârnite gura, se opri într-un sărut fără de fine. Nick răspunse cuprins de ceva nedefinit, încă, o îndepărtă pentru o clipă, privi surprins strălucirea ochilor în semiîntunericul ce-i proteja şi, scuturat de un fior, îi căută cu nesaţ gura. Nimeni şi nimic nu i-ar fi putut opri şi totuşi, un fior, mai nemilos de data aceasta, urmat de un cutremur, îi făcu să se desprindă. Tremurau amândoi ca de friguri nereuşind să pronunţe măcar un cuvânt. Îi apucă un râs, şi el zgâlţâit, cam isteric la prima vedere, un râs binefăcător însă.

— Ştii că dacă nu mă duc la pomul acela, fac pe mine? Fă şi tu, uite în umbra aia de lângă clădire, hai, nu te sfii că te îmbolnăveşti. După aia te duc acasă, hai!

22

Şi eu, care mă credeam imun, era s-o încurc aseară. Dacă mă luam după naivitatea ei şi mă adăposteam pe la ei, cine ştie ce dandana mai ieşea! Până acum am fost protejat, dacă se poate spune aşa, de imaginea de înger coborât pe pământ a Ellei şi de obsesiva mea convingere că trebuie să stau deoparte de problemele lumeşti, de dragul

măreţei mele „misiuni”, arta. Am făcut din această obsesie, sau, chemare, chiar dacă sună prea-prea, un modus vivendi, plin de restricţii, deseori în contradicţie flagrantă cu statutul meu de vârstă. Nu ştiu, ceva, parcă, se clatină în mine, se prăbuşeşte. La început ţigara, apoi o atitudine conciliantă faţă de colegii de cămin, remuşcări ivite din cauza rănilor pe care le provoc unei fiinţe nobile cum este, şi probabil cum va şi rămâne Ella, mai nou această stare psihică provocată de atracţia de nestăpânit faţă de Ralu cu al ei R haşurat şi un grai molcom… Nu, nuuu!… chiar nu mai pricep nimic şi mă tem că, dacă nu mă trezesc, tot visul meu ţesut din anii fragezi ai adolescenţei se va nărui ca un castel de nisip. Ar trebui să mai fac un drum până la NEA FANE, să vorbesc cu Ţâru şi să mai îndulcesc puţin inevitabila despărţire de Ella. Ea se simte legată de mine şi nu-şi dă seama că alături de mine ar fi nefericită, s-ar rata. Câte gânduri şi astea doar din cauza unei prostii care mă bântuie, o atracţie, una singură, din cine ştie câte vor mai apărea. A fost plăcut ce-am simţit, dar, se pare că a fost destul. Vorba copilului minune de mai ieri: fără angajamente!…

Acest noian de gânduri, de consideraţii, l-au însoţit tot drumul, peste Dealul Calvariei, pe un ger, parcă, tot mai ascuţit, până la atelierul de pietre funerare unde, căldura godinului şi privirile calde ale celor trei, în frunte cu Şefu’, au tras cu buretele peste starea de pacoste ce-l bântuia. Un dărab de pâine, ceva clisă cu piparcă şi câteva vorbe de duh, de o naivitate devenită proverbială în lumea ardelenilor cosmopoliţi, i-au redat cheful de lucru, speranţa în ce va ieşi din cubul de cristal imaculat. Ce era grozav la aceşti colocatari care l-au adoptat ca pe un prunc părăsit, era bunul lor simţ înnăscut, era bucuria de a-l vedea pe prunc lucrând, făcând ca piatra să prindă viaţă, picătură cu picătură, păstrând distanţa pe care o simţeau că-i desparte dar şi apropie. Când maiul începea să sune ca o toacă de mănăstire îndrumând dalta în actul creaţiei, liniştea se aşternea ca impusă de o forţă supranaturală. Lăsau lucrul la o parte, aruncau priviri întrebătoare la care se răspundea doar prin mişcările umerilor şi aşteptau cu răbdare ivirea chipului anunţat, al Maestrului. Această atmosferă de lucru, asistată de o linişte liber consfinţită, avea să-i lipsească mai târziu, când, în atelierul propriu, va fi asaltat abuziv de admiratori, artişti, critici, toţi manifestând o „prietenie” apăsătoare, sau, de admiratoare, care mai de care mai ademenitoare, dar nu

rareori vulgare, definite cu nonşalanţă „fufele mele”.

Mai apăruse un element emoţional pentru Nick. Acum lucra în picioare la portret. Un şanţ adânc, larg, ca să permită o mişcare nestânjenită, înconjura cubul de cristal. Ideea i-a aparţinut unuia dintre cei doi moţi şi a fost pusă în practică într-un timp record. O scăriţă bine gândită permitea cioplitorului să coboare sau să urce fără probleme. Nick, de parcă n-ar fi remarcat nimic, a coborât dezinvolt, s-a învârtit în jurul pietrei, a mângâiat-o cu privirea şi, fără să scoată niciun cuvânt – lacrimile nici nu i-ar fi permis – a intrat cu dalta în carnea marelui cristal urmând calea, deja cunoscută de când cu experienţa „NEA FANE”, urmărind figura, de data aceasta a Maestrului, în masa transparentă a marelui cristal, sumă a infinităţii cristalelor din structura minerală a marmorei, cristalul magic, accesibil doar celor hărăziţi de gena ascunsă în sufletul unui artist adevărat.

Acum nu mai am îndoieli! *Prima mea experienţă n-a fost rodul unei imaginaţii izvorâte din sufletul unui copil*, *cum s-a cam interpretat de către cei care mi-au ascultat „poveştile”*, *poveştile unui exaltat*. *Oi fi fost eu un exaltat*, *dar am cioplit fără teamă*, *cu toată lipsa mea de experienţă*, *ghidându-mă după chipul care mă urmărea şi îndruma*, *ascuns pentru cei din jur dar mereu prezent pentru mine*. *Atunci am înţeles că am genă de artist plastic*, *că voi fi cu adevărat „mare” într-o zi*. *Acum totul se adevereşte*, *Maestre*, *spre*, *poate*, *surprinderea ta*, *îndoielile tale cu privire la sculptorul din mine*. *Şi nu voi fi doar un mare portretist*, *dar*, *sunt sigur*, *voi fi sclavul monumentalului*. *Hai*, *Maestre*, *nu mai mustăci*! *Vreau chipul tău senin pe care l-am surprins în timp ce modelai trăncănind despre elixirul ascuns în palinca de Bihor*. *Totul în tine vorbea despre monumentalul în artă*, *despre perspectivă*. *Sunt curios dacă te vei recunoaşte*…

Cine nu a gustat din plăcerea de a modela lutul, în joacă bineînţeles, sau de a degroşa o piatră cu dalta şi ciocanul, nu poate înţelege multe din gândurile unui „aiurit”, cum era privit de unii, acest sculptor în devenire, sau „obsedat”, după alţii. Gândurile astea, care-i răpeau deseori orele de odihnă, lipsite de libertate, încingeau până la durere închisoarea în care erau ţinute, cuşca intracraniană, cum îi plăcea să spună, şi, doar arareori ţâşneau în afară, luând forma unor cuvinte necontrolabile, nu tocmai bune pentru urechile „onorabile” ale celor din preajmă. Nick citea mult şi înarmat cu o memorie de

computer reţinea şi stivuia totul într-o ordine de arhivar. Era o plăcere să-l provoci dar şi un pericol: uşor puteai cădea în ridicol.

Devora albumele de artă universală, citea istorie, geografie, ştiinţele naturii, iubea expoziţiile de artă pe care le frecventa mascat, da, da! mascat: nebărbierit, cu şapcă trasă pe ochi, îmbrăcat cât mai sărăcăcios, mai neglijent. Se strecura în săli la ore când şi artistul şi amatorii de artă se înghesuiau pentru a da, fiecare în felul său, un spectacol. De ce o făcea era greu de explicat. La acel timp nu era o figură cunoscută. Intrigat l-am descusut.

— Măi, astăzi sunt un necunoscut, „ilustru" cum se spune, dar o fac pentru a nu fi tulburat în procesul observării: expoziţia în sine, dar şi publicul, incluzând aici şi presa. Vreau să văd, să mestec şi să ascult. Oamenilor le face plăcere să-şi dea cu părerea şi nu rareori poţi auzi lucruri nebănuite, mai ales de la tineri şi foarte tineri. Mulţi vin din snobism. Pe ăştia îi recunoşti dintr-o privire. Tinerii vin de plăcere, mânaţi poate de o chemare ascunsă şi fac comentarii scurte, dar la obiect. Când spun tineri, înţeleg, de regulă, elevi, studenţi. Şi mai este un motiv ascuns în masca pe care o împrumut: un gând la viitorul care mă aşteaptă. Mă pregătesc, învăţ să mă comport, să admir dar şi să citesc admiraţia sinceră din ochii celor „chemaţi", să ascult pe ascuns, dar să nu reacţionez, să respect părerea celor care populează sălile de expoziţie, a „consumatorilor de artă", cum ar spune Ţâru. Ştii bine că mă simt artist plastic, un viitor „mare" sculptor, am conştiinţa propriei valori pe care o voi apăra cu orice preţ…

Da, era plin de această conştiinţă a propriei valori, o va striga în gura mare în viitor, şi nu numai faţă de „oamenii de atelier", ci şi faţă de „prietenii" săi din umbră, ţiganii care-i confecţionau dălţile, pe care-i va plăti cu ultimii bani de buzunar, savurând privirile lor mândre la vederea lucrărilor, la care participau indirect, blagoslovindu-l cu invariabilul *Dom şcluptor*. Ceea ce avea să se manifeste peste ani, se clădea zi de zi, în anturajul de la facultate, în atelierul Maestrului sau al Şefu-lui, în acel atelier-şopron dintr-un cimitir modest. Ceva din toate acestea le adusese cu el din zbuciumata-i adolescenţă, dar aici, totul lua noi proporţii, evolua de o manieră ocultă, de nepătruns pentru cei din jur. Era şi iubit, şi admirat, şi invidiat, şi respins. Era orgolios şi nu accepta cu una cu două respingerea. Până şi cufundat până la refuz în artă, păstra gustul amar

al „respingerii" din copilărie. *Ce-o fi cu taică-meu*?! *Chiar nicio veste*?! *Günty s-a dat la fund, sau taică-meu nu se complică*?!... *Nici tipul cu întrebările şi angajamentul n-a mai dat niciun semn de viaţă*. S-*o fi lămurit*? *Ce*, dracu', *m-ar putea întreba*?! *Cu relaţiile care le am, n-am habar de nimic. Umblă şi ei să ţină lumea sub control. Mă deranjează, totuşi, să-l ştiu cu ochii pe mine. Oare se ocupă şi de alţii? Aşa ceva nu se întreabă, aşa că n-am cum să ştiu*...

Şi-a petrecut ziua trăgând tare, fără pauze, fără ţigări, fără chef de vorbă. Abia când şi-a dat seama că a rămas singur în atelier, a simţit o jenă care l-a readus la realitate. *Măi, dar eu chiar că sunt un porc. Oamenii ăştia n-au îndrăznit nici să mişte în timp ce lucram şi au plecat pe şest ca să nu cumva să mă deranjeze. De unde atâta bun simţ la nişte oameni simpli*?! *Păi de la ăştia ai ce învăţa, Nicolae, nu de la cei cu locuri rezervate în lojile sălilor de spectacol sau de la critici. Nici acasă nu m-am bucurat de atât respect. La locul lor de muncă, să primeşti pe un fişte-cine, să-i dai loc de muncă, să i-l şi aranjezi, să-l aşezi la masa ta cu clisă şi pită de casă, să nu-l tulburi în munca lui de creaţie şi să pleci tiptil, fără zgomot, fără vorbă... Pot să mă consider un om norocos*! *Nu-i dat oricui să guste din omenie... Încep să cred că această lucrare n-o fac pentru Maestrul meu, ci pentru ei. Sunt convins că vor înţelege gestul meu, darul meu de omenie făcut omeniei, că vor păstra „în colectiv", dar şi fiecare în parte, amintirea rolului pe care l-au avut în această fază a creaţiei mele. Lucrarea trebuie să iasă bună, pe măsura sufletului lor nobil, atât de simplu şi de deschis. Nicolae, hai acasă, dacă se poate numi aşa infernul de la cămin. Drumu-i lung, frigu-i mare, taman bun pentru a-mi abate gândul de la Ralu*...

Dar socoteala de acasă nu s-a potrivit cu cea de pe Golgota. Ceva nou se întâmpla în capul lui. Gândurile care-l ardeau provocând o durere, uneori insuportabilă, se cuminţiseră, parcă, umplând cu o linişte, aproape nefirească, cuşca din care scăpau atât de greu. Mergea pe drumul, de loc plăcut din cauza iernii aspre, gâfâind din greu, ţinând batista în dreptul nasului, fără să priceapă ce se întâmpla cu el.

Fisa-i căzu atunci când se surprinse vorbind în gura mare. *Le-am dat, în sfârşit, drumul gândurilor din cuşcă, capul mi s-a uşurat, am început să râd, să râd de unul singur. Bine că nu-i nimeni pe drum. Nu mi-am dat seama că vorbesc decât atunci când am auzit, spus cam tare, Ralu. Că mi s-a uşurat puţin apăsarea din cap nu-i rău, dar că a*

început să mă obsedeze numele acesta, nu-i a bună. Sau, poate că tocmai ăsta-i un semn de normalitate. La vârsta mea, ce e rău să fii atras de o muiere, chiar dacă nu-i decât o fetiţă. Nu ştiu, simt că nu-i bine să mă implic, dar cine spune că trebuie să mă implic. Începem să ne simţim bine împreună şi de puţină distracţie n-a murit încă nimeni…

23

La cămin, în holul rece, neprimitor, Sever se întreţinea cu o fătucă, încotoşmănită, bătând un fel de step în faţa caloriferului care, în loc de căldură, aducea, prin ţevile metalice, tot frigul de afară.

— Servus, vagabondule, pe unde, dracu', umbli pe frigul ăsta?! Uite, de vreo trei ceasuri tot încerc s-o invit pe fata asta drăguţă, dar ascunsă după fularul ăsta bogat, să intre la noi în cameră, să te aştepte în condiţii, cât de cât, omeneşti. Nu şi nu! Vă las să faceţi cunoştinţă şi, cine ştie, poate, ai să ai mai mult succes. Voi sculptorii nu mângâiaţi numai cu ochii, la voi mâinile înlocuiesc văzul, sau, cel puţin îl completează…

— Du-te, măi, cu mângâierile voastre din ochi. Voi folosiţi mâinile şi la dezbrăcat modelul, numai că operaţia asta o faceţi cam lent. Hai, valea, până nu fuge noul nostru model!

— Ce model Nicki?! Voi asta faceţi la „arta plastică", ca şi croitorii?! Günty te-a prezentat mai altfel. De fapt, dacă te iei după Günty, orice face sau spune el e frumos, cum de fapt te-a şi prezentat. După cât de roşu aprins eşti la faţă, n-aş prea fi de aceeaşi părere. Mă cheamă Hildy, cu y în coadă, cică-i mai puţin nemţesc!? Ca şi cum poţi să ascunzi aşa ceva. Eu de aia nu sunt la facultate, dar nu-mi mai pasă. Sper să scap în curând din infernul acesta în care am ajuns. Decât Bărăganul sau Kazahstanul, mai bine în Germania, chiar dacă nici ei nu ne iubesc. Poate că nu-i bine că trăncănim aici, în hol, hai mai bine pe stradă, până la gară. Eu am tren la miezul nopţii, la Arad.

— Nu vrei să iei puţin fularul ăsta la o parte să văd şi eu despre ce fel de frumuseţe vorbea Sever? Chiar aşa, nici nu te cunosc!

— Ba, m-ai cunoscut, când eram mică. Tu şi cu Günty m-aţi prostit să mergem la furat mere şi când a venit baba cu bâta, aţi fugit şi m-aţi lăsat singură. Mai ştii? Uite-mă şi fără fular, ce zici?

— Vai! Nu pot să cred… Să nu mai pui niciodată vreun fular pe chipul ăsta de înger! Tu nu eşti drăguţă, tu eşti frumoasă! Când erai mică nu arătai nicicum! Pe atunci îţi spuneam Hilda, mai pe româneşte.

Ce nume frumos, Hildegard! Nu-l mai poci cu y în coadă. Tu eşti şi vei rămâne o şvăboaică, fainâ, dar şvăboaică! Ar trebui să-ţi fac portretul, fără să te dezbrac…

— Voi, băieţii, sunteţi cam porci, numai că tu eşti un porc frumos. Ţi-a mai trecut roşeaţa, care n-avea nimic cu timiditatea ci cu gerul. Hai, nu putem vorbi aici în linişte! Sunt instrucţiunile lui Günty.

— Eşti, cumva, prietena lui?!

— Nuuu! E prieten bun, dar un porc de clasă, probabil York, că doar e neamţ-neamţ. Nu, suntem prieteni. De-ai şti câte prostii, ca să nu spun porcării, îmi tot toarnă. Nu mă pot supăra pe el. Are un suflet de aur…

— Deci, pot avea drum liber?!…

— Acum, chiar vrei s-o faci pe porcul cu mine?! Să ştii că nu merge! Am şi eu un „prieten", unul singur, dar face cât toţi porcii din lume!

— No, nu mă lua în serios, dar eşti atât de frumoasă încât, te-aş lua de model pentru Maria, o Madonă, cum poate că n-a fost concepută încă de nimeni. Am să te păstrez în memorie, cum fac cu multe alte lucruri care mă copleşesc până la durere de cap. Hai! Şi pune-ţi fularul că-i de rău…

— Să ştii că m-am mai obişnuit cu frigul şi, când mă mişc, nu am nevoie de fular.

— Muierea-i tot muiere! Cum a auzit că-i frumoasă, e gata să se expună cât se poate… Ia, spune-mi, cu ce te-a trimis Günty?

— Cu ceva care o să te bucure, sper! Ai o scrisoare, fără adresă, fără semnătură. Altfel nici nu se putea! E de la tatăl tău… uite-o!

— Ooo!… Mein Got!… e în germană… şi ce caligrafie! Acum înţeleg că şi el a contribuit cu ceva la gena care m-a adus la arte… Nu pot să cred, e de la el, de la taică-meu… Hai, sub felinarul acela, să încerc să descifrez… Nu cred că am să pot, în aşa hal de emoţie, nu mă pot concentra. Hilda, hai, citeşte tu, dar rar. Trebuie să înţeleg tot şi să savurez fiecare cuvânt, fiecare nuanţă.

— Nick, linişteşte-te! Tu, şi numai tu, trebuie s-o citeşti… A scris-o în faţa lui Günty şi a plâns tot timpul. Prima pagină a şi rupt-o. Devenise indescifrabilă din cauza lacrimilor. Spunea Günty că pagina arăta ca o pictură abstractă, ca imaginea unor lacrimi albastre. A vrut s-o recupereze, dar nu l-a lăsat. Era prea marcat de ceea ce i se

întâmpla. I-a spus că pe front a văzut imagini cutremurătoare dar nu a putut plânge niciodată. Hai, Nick, citeşte! Ai reuşit să-mi transmiţi întreaga ta stare de emoţie.

Cu lacrimi abia stăpânite, ştergându-şi ochii cu dosul palmei, trăgând zgomotos nasul şi scuipând în dreapta şi în stânga, Nick a purces la descifrarea celui mai preţios „document" din câte întâlnise. Era redactat într-o germană „clasică", în limba lui Goethe, cum îi plăcea tatălui său s-o spună, într-o caligrafie demnă de un artist, care trăda apartenenţa la vechea şcoală, unde, însuşirea scrierii gotice, era nu numai obligatorie, dar şi o cale de cultivare a „scrisului frumos". Era o confesiune, un regret, a mea culpa, o disperare făţiş declarată, o mare dragoste pentru familia lăsată cu ani în urmă, un dor specific românesc. *Fiul meu*, Ce frumos sunau aceste cuvinte atât de mult râvnite! *nu pot să-mi iert plecarea din '43*, *chiar dacă am făcut-o pentru a vă elibera de prezenţa mea*, *de relele care mă bântuiau şi pe care le revărsam incontrolabil asupra familiei*, *a celei mai nobile fiinţe din câte mi-a fost dat să întâlnesc*, *mama voastră*, *asupra celor doi îngeri care*, *în peregrinările mele m-au păzit*, *privindu-mă dintr-o fotografie pe care am păstrat-o la piept. Eram eu şi voi doi*.

— Ştiu care poză, o am şi eu. Am recuperat-o de la sor-mea şi o păstrez ca pe o icoană. Eram bucuros că în poză eram doar cu tata, fără mama, pe care o acuzam că a fost neiertătoare, că nu a înţeles tragedia acestui om superdotat, care s-a cufundat în băutură şi în final a plecat alături de cei pe care nu-i iubea, ci din contra, îi dispreţuia, şi, vorba lui, care a plecat pentru a ne scuti pe noi de prezenţa lui apăsătoare, nedorită.

Da, *fiule*, *am plecat alături de cei care propagau în lume ideile absurde ale „rasei pure" în dispreţul întregii omeniri*, *am mers alături în campaniile militare absurde neputând nici azi să înţeleg ce se întâmpla cu mine*, *am făcut frontul din răsărit şi apoi cel din apus*, *fără a clipi*, *fără a judeca absurdul care se perinda prin faţa ochilor mei*, *am ajuns prizonier de război în Franţa*, *m-am stabilit în Germania căzând pradă disperării*, *a omului care pierduse totul*, *pierduse dreptul de a se întoarce la familia sa*, *la voi. Cel mai absurd mi s-a părut că am scăpat cu viaţă*, *cu toate că nu mai dădeam doi bani pe ea. Cineva m-a întrebat dacă am luptat*, *dacă am tras în duşman. I-am răspuns că am tras*, *dar numai în aer*, *şi că am scăpat cu viaţă*, *probabil*, *tocmai pentru acest lucru*, *din*

înţelegerea pe care mi-a acordat-o Dumnezeu.

— Hilda, acesta este cu adevărat tatăl meu, el nu se scuză pentru ceea ce a făcut, el regretă şi, într-un fel, îşi cere iertare. Trebuie să-i scriu, să-i explic faptul că noi suntem cei care trebuie să-i cerem iertare, pentru că nu l-am înţeles, pentru că l-am lăsat să plece…

Germania a fost o mare decepţie. O ţară a landurilor, cu graiuri atât de diferite că trebuie să depui un efort deosebit ca să poţi comunica, pe bune, cum spun românii. Dialectele din România nu sunt nimic pe lângă ceea ce poţi întâlni aici. Şi vai de cei care au venit, sau continuă să vină, din afara a ceea ce ei numesc Bundesrepublik. Cel puţin, pe şvabii sau saşii veniţi din România, îi consideră „zigeuneri", uitând că ar trebui să se mândrească cu aceşti ambasadori ai tradiţiilor germane, care le-au cultivat şi le-au păstrat cu sfinţenie în Banat, Transilvania, Maramureş sau Basarabia. Unde în Germania mai poţi întâlni aşa ceva? Aproape nicăieri. Nici de nemţii din Rusia nu vor să audă, ca şi cum ei ar fi de vină că au fost lăsaţi de izbelişte. Cei pe care i-au eliberat în campania din răsărit, au fost înrolaţi pe loc şi trimişi în primele linii să lupte, neinstruiţi, pentru „Neue Heimat", für Deutschland „über alles". Când apare câte unul din aceştia pe aici, se uită la el ca la un ciumat.

— Sărmanul meu tată, când îmi scrii aşa ceva, trăiesc sentimentul că o faci şi pentru a-mi tăia orice avânt care m-ar trimite înspre tine, înspre „exilul" tău. Dacă o faci cu bună ştiinţă, să ştii că nu e nevoie. Eu aici mă simt bine şi aici mă voi împlini. S-ar putea chiar să te temi de o revedere cu un trecut pe care nu-l poţi uita. Vreau revederea, dar o vreau aici, acolo unde am fost o familie, cu bune şi rele, prezentă neîncetat în amintirile mele…

— Nick, nu te grăbi cu concluziile, citeşte şi bucură-te de revenirea tatălui tău în viaţa ta. Mi-a spus Günty că a rămas mut când a văzut cele câteva poze cu lucrările tale şi a exclamat: *Şi noi care îl pedepseam când desena pe pereţii imaculaţi ai casei*!

Nick şi-a suflat zgomotos nasul.

Lucrurile s-au mai schimbat puţin când am dat diferenţele pentru atestare pe post de profesor la gimnaziu. S-au minunat de germana mea şi de cunoştinţele de cultură generală. Ce era să le spun?! că ei erau cei care ar fi trebuit să dea „diferenţele de atestare"? Oricum, lucrurile, cel puţin din acest punct de vedere s-au aranjat mulţumitor.

— Auzi, Hilde? era un tip sclipitor: citit, înnebunit după Goethe,

talentat, copleşit de muzica clasică, cânta la vioară şi la orgă, îi diviniza pe Bach şi Vivaldi. Îngrozitor cum l-a pierdut băutura şi cercul jucătorilor de cărţi. Dacă mi-a lăsat ceva la plecare, aş spune că aceasta a fost groaza de băutură! Da, am cultivat-o cu toată convingerea, în pofida tentaţiilor din jurul meu şi sper să pot împlini jurământul ce mi l-am făcut, acela de a nu pune în gură nicio picătură de alcool. Ştii, eu nu beau nici măcar bere, la un pahar cu colegii. Se uită toţi ca la o minune, sau poate că mă cred prea zgârcit. De fapt trebuie să fiu şi zgârcit – orice bănuţ îl ţin pentru scule sau materiale.

— Tu chiar că eşti o comoară! Aproape că îmi pare rău că ţi-am spus că am un prieten. Şi chiar că eşti frumos, ca şi soră-ta, de altfel.

— Ba, bine că nu! Nici aici nu scap de aprecierile astea care mi-au umbrit copilăria. Ea era cea mai cuminte, cea mai deşteaptă, cea mai frumoasă… Hai, să mai citim!

Pentru vremurile pe care le trăim, nu pot spune c-o duc rău. Atmosfera de reconstrucţie te copleşeşte. Sunt prea multe răni de vindecat, dintre care cea mai dureroasă este acuzaţia adusă poporului german de către opinia publică internaţională. E umilitor, dar nu şi de neînţeles. Lumea are dreptul să ne judece, dar numai Dumnezeu are dreptul să ne ierte. Iertarea nu va veni prin despăgubiri de război, ci prin rugăciune. Dar nu asta este cel mai important în relaţiile noastre. Veştile primite de la tine, fiul meu, m-au readus, parcă, la viaţă, dar m-au făcut să mă simt şi mai vinovat. Ştiu că mama voastră nu mă poate ierta. I-am cerut divorţul dar a refuzat. Mi-a transmis că situaţia nu mai poate fi îndreptată. Am încercat să mă resemnez, să iau viaţa de la început. O nouă greşeală! Dintr-o relaţie care am considerat-o normală, s-a născut un copil, fratele vostru mai mic, care, fără nicio vină, va duce mai departe păcatele mele. L-am recunoscut, bineînţeles, dar, cum este şi normal, orice copil îşi doreşte o familie adevărată, ceea ce nu este posibil. Aş vrea să nu mă judeci, dacă aşa ceva este posibil, dar, de data aceasta, în circumstanţele actuale, nu mai cer iertare. Nu sunt fericit, dar viaţa trebuie trăită, viaţa trebuie să meargă înainte!

— Deci, Mami a ştiut şi nu ne-a spus nimic! Doamne, ce-o fi fost în sufletul ei?! auzi, Hilda, am un frăţior şi nici măcar nu i-a pomenit numele! Nu înţeleg de ce se teme de părerea mea şi se ascunde după acel „nu mai cer iertare”. Se gândeşte că acel copil nu va avea parte de o familie adevărată, de parcă noi mai avem parte de aşa ceva!? Asta da

scrisoare de restabilire a relaţiilor! Sărmanul meu tată, nu te invidiez! Şi mama, oare de ce nu i-o fi dat dezlegarea la divorţ?! Aşa, nici noi, nici el!… Îmi vine să nu mai continui. Ce mai pot spera?! Nimic, dar absolut nimic!

Marea mea realizare, dacă realizare se poate numi, este că am renunţat la băutură. Am făcut-o de unul singur, fără sfaturi, fără condiţionări. Mă simt alt om, mă simt bine, pentru că am făcut-o din proprie voinţă. Dragul meu, nu sunt cel mai indicat să-ţi dau sfaturi, dar, pot în schimb să te rog ceva: să fugi de băutură ca de Diavol! M-a distrus şi, chiar dacă l-am învins într-un târziu, gustul amar al umilinţei mă urmăreşte.

— Uite că am parte şi de sfaturi! Oare nu asta mi-am dorit de mic copil?! E, totuşi, un câştig, chiar dacă are iz de ironie… S-ar putea ca această scrisoare să rămână necitită până la capăt. Cine ştie ce surprize mai ascunde?! Da, Hilda, hai la gară! Scrisoarea asta nu va avea un răspuns. La ce?!…

24

De s-ar termina cu frigul ăsta, să pot să umblu şi eu mai comod îmbrăcat. De ce-oi fi, oare, aşa de friguros?! Se pare că semăn cu sor-mea. Circulaţie deficitară, după verdictul lui Mami. Golgota asta mă va ucide! De fapt, ce, dracu', *caut eu la atelier?!… Ştiu, dar nu vreau să recunosc. Trebuie să mă desprind de visul meu utopic de a-l regăsi pe taică-meu. În fond, la ce puteam să mă aştept după atâta amar de vreme?! O, Vater!… Ce mi se pare atât de straniu în faptul că-şi reface viaţa?! I-am dat noi vreo şansă?! Da' de unde! Şi Mami, de ce nu ne-a spus nimic de cererea lui de divorţ, de unser Bruder?! Ce vină are un copil care vine pe lume fără voia lui?! Nu, nu-i drept! Nimeni ca mine nu ştie ce înseamnă să tânjeşti după o familie unită, iubitoare. Cât de mult am dorit o dovadă de dragoste din partea lui taică-meu! Am sperat să-l revăd, să-l fac să recunoască, în sinea lui, că m-a iubit, să-mi arate că mă iubeşte, că e mândru de mine, că ocup acelaşi loc ca şi sor-mea în inima lui. Această reîntâlnire nu are nimic comun cu visul meu. Auzi, Nicolae, ai un frăţior, care-l va acapara, care va suferi aflând ce înseamnă un bastard. Ce cuvânt îngrozitor! Cel puţin românul, sufletist cum e din fire, a găsit ceva mai uman, mai romantic: copil din flori. Într-o zi acest copil, acest frate, ne va urî. Nu era mai normal ca Mami să fi acceptat divorţul?! Chiar dacă-i dureros, trebuie să accepţi durerea fără a o*

transfera pe umerii unui copil. Cu ce s-a reparat situaţia noastră prin acest gest?! *Cu nimic*! *Din contra, s-a transformat în ceva ireparabil. Cu toată lipsa de reproşuri, scrisoarea, cu, sau fără voie, a etalat, ex abrupto, tocmai când începeam să văd lucrurile în roz, dacă nu o acuzaţie, atunci, cel puţin, o punere la punct. Da, Vater, ai pus la punct o problemă dureroasă pentru toţi. Bineînţeles că trebuia s-o faci dar, dar sunt sigur că nu ai bănuit că Mami nu a suflat nicio vorbă… Ce simt eu acum nu ar putea să încapă nici într-un pustiu: ar da pe dinafară! Doamne, nu lăsa să mi se întâmple să am un copil în afara unei familii! Copilul, această inegalabilă minune a lumii, trebuie să se nască, să trăiască, numai şi numai, în mijlocul unei familii iubitoare. Altfel, totul se transformă în crimă, unde victimă este sufletul copilului, iar scuză, sau circumstanţe atenuante pentru aşa ceva, nu există! Experienţa mea din copilărie şi din adolescenţă m-au făcut să tot afirm că nu vreau să am copii, că nu mă voi însura niciodată, pentru a evita păcatul atâtora, comis cu sau fără voie…*

Ca niciodată, Golgota nu l-a eliberat de gândurile care se adunau până la refuz, aerul rece, înţepător nu l-a absolvit de apăsările care, parcă, forţau pereţii cutiei craniene, pentru a se elibera, pentru a-l elibera. Şefu', surprins de aerul morocănos, nedisimulat, de pe faţa tânărului „ucenic", cum îl prezenta uneori curioşilor care deschideau uşa atelierului, făcu un simplu gest de salut cu mâna, condus de intuiţie, de bunul său simţ. Nick se făcu comod, luă sculele de pe raft, sări în groapa circulară care străjuia marmura precum un şanţ de apărare din jurul unei cetăţi, şi, parcă mânat de o forţă ocultă, începu un fel de război cu stratul de piatră protector, cum îl numea el. Braţele încordate trădau hotărârea cu care pornise în această incursiune de dezvelire a secretului ascuns cu grijă de cubul de cristal, atrăgând privirile îngrijorate ale bătrânului meşter pietrar.

Ce l-o fi apucat pe pruncul aista?! *Vre să strice bogăţia de piatră, o ce*?!… *Istenem, Istenem*!!!…

Nick lucra ca un apucat. Săreau aşchiile dincolo de şanţ provocând tresăriri de nestăpânit pe fondul unei totale nedumeriri. *Să mă bag, o, să nu mă bag?! îl mai las să văd ce l-o apucat, că doară n-o bolânzit*!?

Nu, nu bolânzise! Nick era într-una din stările trăite în adolescenţă, când, mânat de „Diavolul" din el, ataca magicul cristal,

urmând imaginea ascunsă, accesibilă doar privirii sale. Ce provocase această întoarcere la vremuri aparent depăşite, sta ascuns în adâncul sufletului, ca o durere de neîmpărtăşit, ceva mult prea personal. În această stare de „furie", se întreba şi el, în subconştient, asupra motivaţiei. *Oare ce m-a apucat*?! *M-a deranjat atât de mult scrisoarea mult aşteptată*?! *dacă-i aşa*, *atunci a fost de bun augur*. *Maestre*, *m-am întors la proiectul portretului*, *te simt aproape de mine*, *pozându-mi cu zâmbetul pe buze*, *puţin neîncrezător*, *poate chiar ironic*, *zâmbet pe care trebuie să-l redau nealterat*, *nu atât pentru mine*, *cât pentru tine*! *Poate că mă vei întreba*, *ca şi NEA FANE*, *cum de am pătruns în adâncul fiinţei tale*. *Nicolae*, *dă-i bătaie*, *nu te opri căci s-ar putea ca viziunea să dispară*, *ca într-o magie*, *căci doar magie trebuie să fie felul în care privirea-mi străpunge acest cristal*, *această piatră*.

— Hai, Nicolae!

— Ce-ai spus Nicolae?

— Eu?! Nimic! Nu vezi că lucru?!

— Ba, văd că te opinteşti, că nu mai dai cu ochii dă noi. Nici la salut nu răspunzi. Ce-i baiul? S-o-ntâmplat ceva? Eşti supărat?!

— Nu, Şefu', nu s-o-ntâmplat nimic. Trebuie să lucru că am rămas în urmă şi, şi vreau linişte! Nu mai tot şuşotiţi în spatele meu! Dacă n-aveţi ce face, mereţi pe la căşile voastre! Nu, nu s-o-ntâmplat nimic!

— Ba, io cred că s-o-ntâmplat şi nu-i bine să mesteci singur. Hai, cu noi, să mânci ceva clisă cu pită moale. Vrei să rămâi în şanţul ăla?!…

— Nu vă aia grija pe voi de soarta mea! Am spus că am de lucru, şi basta! N-am eu vreme de clisă, dar dacă-mi arunci un dărab de pită, aici, în şanţ, o să lucru şi o să mânc. Priceput?!

Era o ieşire neobişnuită, o surpriză neplăcută pentru cei ai casei. Şefu' se simţea stingherit în faţa celor doi moţi, şi, chiar dacă nu dădea doi bani pe şefia lui, nu putea înghiţi un astfel de afront din partea unui mucos pe care l-a cules, nici el nu ştia, de unde. *Dacă l-aş lua de guler şi i-aş trage un picior în cur*, *poate că ar afla până înde i s-o lunjit nasul*. *Mai bine îl las până mâine*, *că n-o fi foc*.

— Hei, voi, ce vă holbaţi la mine?! Hai să merem acasă ş-om vedea mâine dacă mai răsare soarele prin cimitir, o ba!

Absorbit cum era de ideea care-l urmărea, Nick n-a auzit nici salutul de plecare, nici uşa închisă mai zgomotos ca de obicei. Când,

într-un târziu s-a întins pentru a se dezmorți puțin, a văzut pe marginea șanțului o farfurie cu pită și clisă crestată, străvezie. Era gata să riposteze acestei noi „provocări", dar s-a oprit nedumerit văzând că în atelier nu mai era nimeni. *Ohooo*! *Cred că am îmbulinat-o*! *Ce m-a apucat să mă port ca un nemernic*?! *Am simțit nevoia să lucrez nederanjat și atât*! *Ei, acum chiar că mi-ar fi prins bine o mână caldă pe umerii mei, un zâmbet ca al Ellei și, de ce nu, un sărut prelung, cald… Nu, nu știu ce-i cu mine*!? *Nici, doar cu mine în oglindă, nu pot fi sincer, cinstit. Vorbesc de Ella și tânjesc după sărutul lui Ralu, vorbesc de sărut și, de fapt, gândul frământă o problemă mult mai delicată… Sfânta Familie, idee care a prins viață sub penelul atâtor artiști, e drept, de altă dată… Cine azi, din generația mea, ar mai ataca astfel de subiecte*?! *Eu m-am cam născut cu gena utopiei în suflet. Visul meu de a vedea reîntregită familia, de a simți, chiar și acum, când nu mai sunt copil, afecțiunea celui pe care n-am încetat nicio clipă să-l iubesc, s-a prăbușit zgomotos de dureros, și când? tocmai atunci când am strâns la piept scrisoarea mult așteptată. Cum era să încep să mă vait în fața acestui om bătrân, cinstit, cald, supus mereu acelei sintagme de-acasă de la el: ce-o spune Marika me? Nu se poate, nu, nu se poate! Am cu ce să înlocuiesc un vis cu altul, am sufletul meu de artist, am arta în mine. Nu voi fi nici primul și nici ultimul artist care va transforma suferința în creație, într-o inepuizabilă sursă de inspirație. Mâine o să-l rog să mă ierte. E plin de înțelepciune! Dacă nu era așa, acum aș fi simțit valoarea unui șut în fund. Nicolae, ai puțină grijă de cei din jur. Nimeni* nu-i *obligat să suporte mârlănia. Cum s-o spune în ungurește așa ceva? Să-i spun pe șleau ce cred despre mine și s-o fac pe ungurește. Sunt convins că va aprecia această sinceră mea culpa. Mai am de lucru, dar, trebuie să și trăiesc, deci să și mănânc. Și supărat foc, omul ăsta nu m-a lăsat de izbelițe*!?…

Clisa era bună, foamea pe măsura vârstei. *Dacă te întorci să vezi ce mai fac, am să mă descarc ca unui bunic. Nu prea am avut parte de bunici, pe unii nici nu i-am cunoscut, alții au plecat pe când nu știam ce sunt, de fapt, bunicii. Doar poza unuia care a murit pe front, în Polonia, în primul război mondial, îmi mai spune ceva despre înaintașii mei. Ce neam de corcituri! Dacă nu se întorceau din America, astăzi taică-meu ar fi fost cetățean american din Cincinnati iar eu, cine știe*?! *poate n-aș fi cunoscut această lume utopică a comunismului cuceritor, n-aș fi simțit*

umilința omului slab în fața unei autorități atotputernice, abuzive. Auzi, tu! să fii urmărit pentru ceea ce n-ai făcut, să plătești păcatul etniei, al înaintașilor tăi, să fii șantajat ca să fii cooptat în sistem! La dracu'! Hai, la treabă!

Dalta a ascultat îndemnul, ciocanul i-a dat imboldul, artistul a intrat în transă. Întunericul de afară, risipit doar în parte de lumina singurului bec din încăpere, nu mai aveau nicio importanță. Maestrul începea să-și facă treptat apariția. Chipul lui ieșea ca din ceață, ajutat de dezvelirea frontală, la început ca un basorelief, căpătând încet-încet adâncimi tot mai profunde, definind expresia urmărită cu obsesie de elevul său. *Ești un model de milioane, Maestre! Și buzele astea care ascund un zâmbet abia perceptibil, o încredere și o resemnare, o ironie fină. Al dracului om! Simt în chipul tău cum persistă, încă, îndoiala. N-o să mai dureze mult, îți promit! La dracu' cu supărările, la naiba cu femeile… nu că nu mă atrag, dar eu nu am voie să cad în capcana îndrăgostitului, pur și simplu, dacă vreau să ajung sus, acolo unde simt că mi-e locul. Din supărările mele, ca să nu spun suferințele mele, voi stoarce seva inspirației mele, a creației. Sunt „mare", dar, încă, necunoscut. Ca mâine voi fi „mare", pe buzele* tuturora. *Voi face portrete pentru că îmi place să pătrund în sufletele oamenilor, dar nu voi renunța la monumental, nu voi renunța la ecvestra adolescenței mele. Doamne, câte personalități, de ieri și de azi, s-au cuibărit în mine! Istoria asta a românilor e o comoară nesecată de personaje de legendă, iar vechea scriitură, plină de înaintași în ale cronicii. Câți se pot mândri cu un Cantemir?!…*

Cuprins de febra creației care-l mâna ca o forță ocultă, dar cu gândurile vagabondând nestingherit în lumea visării și a autodefinirii, Nick nu mai avea nicio comunicare cu exteriorul. Lumea lui se limita la șanțul din jurul celui care se năștea din piatră. Ceața de cristal care ținuse învăluit chipul Maestrului, se risipea văzând cu ochii, ca pe vremuri, când dalta unui adolescent scotea la iveală chipul drag al lui NEA FANE. Nici zgomotul ușii, nici aerul rece care năvălise nestingherit în încăpere, nici pașii din spatele său n-au reușit să-l trezească la realitate. Târziu în noapte, când oboseala, atotputernică la acea oră, l-au făcut să pună sculele pe marginea șanțului și să se sprijine epuizat de peretele șanțului. Era tributul plătit unei zile istovitoare. Cervicalul revoltat începea să-și afirme personalitatea.

Braţele intrau în aceeaşi horă, bălăbănindu-se neputincioase pe lângă corpul neascultător. Bărbia atinse pieptul şi o linişte, aproape nefirească, puse stăpânire pe întreaga fiinţă. Un somn liniştit şi aducător de bine se cuibări şi-şi făcu datoria.

Şefu', surprins de nefirescul situaţiei, stătuse tăcând chitic vreo două ore, neîndrăznind să schimbe poziţia din spatele „bolândului" din şanţ, pentru a evita o nouă izbucnire. *Istenem*, *tinerii ăştia*!

— Cine-i?! Unde sunt?!…

— Nicolae, eu sunt, Şefu', am venit să văd ce mai faci. Am stat aici câteva ceasuri. Nu pot să cred ce văd! Cum poţi lucra fără să te opreşti?! L-ai scos pe Meşteru tău din piatră, văd şi nu cred!

— Nu-i Meşteru, Şefu', e Maestru, maestrul meu… Trebuie să-l vezi, să-l cunoşti. Am să-l chem să ne viziteze fără să-i spun de ce. Numai, te rog, dacă vine, să ascunzi orice băutură. Are şi el hiba lui taică-meu şi o să-l omoare într-o zi, când nimeni nu s-o aştepta. El nu-i ca Irimescu care lucră cu calm, fără să sufere, fără adevărata patimă. Maestru acesta al meu, când face ceva, pune tot sufletul, parcă pleacă din lumea asta. El creează suferind, se inspiră din durerea ce i-o provoacă suferinţa, dar nu huleşte împotriva ei…

— No, când îl chemăm să se vadă? Sunt tare curios cum are faţa. Dacă samănă cu ăsta din piatră, treabă că e fain. Acum, io zic să vii afară din şanţ, o mai vrei să lucri? Uite, eşti foarte obosit şi te betejeşti. Hai, sus, să te ajut, băiatu' meu!

Nick sări ca un arc din şanţ şi-l îmbrăţişă pe bătrân.

— Iartă-mă, Şefu'! Ştiu că sunt un mare nemernic, nu ştiu cum e pe ungureşte, dar aflu eu. Mulţam pentru tot! Parcă ai fi un bunic, dintr-ăia din care eu nu prea am avut, din păcate!

25

Nu ştiu dacă am să mai am chef să-l termin pe Maestru, *dar ştiu că m-am uşurat puţin de starea asta psihică infernală*. *E drept că aşa*, *neterminat*, *portretul nu poate fi văzut de nimeni*, *cu atât mai puţin de un „meşter" de talia lui*. *Ce-ar spune de apariţia din piatră*, *ca la o naştere chinuită*, *a chipului unui om*. *Lumea acceptă relieful dar nu şi o apariţie sinistră*, *ca venind de dincolo de mormânt*. *Cred că Maestru va lega opera mea de influenţa mediului în care lucrez*. *Nu*, *va trebui să-l scot la iveală pe de-a-ntregul*, *să-l trag de urechi din colivia de piatră*. *Om trăi şi om vedea*! *Până atunci trebuie să mă ocup de ecvestra de*

carton, să înjghebez un schelet din stinghii cât mai subţiri, dar bine fixate pe un piedestal solid, uşor de manevrat. E o provocare, când mă gândesc la visul meu din adolescenţă – ecvestra – şi o repetiţie, poate. Treaba e că acest Călăreţ de Aramă e prea bine cunoscut de publicul avizat şi trebuie să-l aducă pe spectator cât mai aproape de malul Nevei. Dacă m-ar trimite în delegaţie de o zi la Leningrad, sunt sigur că aş veni cu ecvestra întipărită în memorie. Ce prostie! Cum să trimită ei în delegaţie un student cu un „cazier" de neamţ, ca al meu?! Mă descurc eu şi cu o poză bună.

— Iar vohrbeşti de unul singuhr, Nicki?! Ce te mai fhrământă?

— Şi tu iar mă pândeşti de după colţ?

— De când am hrămas cu sărutul tău pe buze, am început să te uhrmăhresc pe unde pot: pe sthradă, la opehră. Spehr că nu m-ai sărutat de pomană!?

— Te pomeneşti că nici nu te-ai mai spălat pe dinţi, nu?!

— Eşti tahre închrezut şi nu-mi place. Ai putea şi tu să hrecunoşti că ţi-a plăcut, că doahr n-o faci mecanic, cu toată lumea!?

— Ei, n-o lua şi tu ad litteram. Sigur că mi-a plăcut şi vreau să se mai repete, dar nu pe frigul ăsta, că ai văzut ce mă apucă. Era să fac pe mine, nu alta!

— Vezi că poţi fi şi dhrăguţ? Şi eu vhreau să ne mai întâlnim. Dacă mă ascultai şi veneai pe la mine, altfel ne-am fi simţit…

— Seara, treci să mă iei de la atelier, am să fiu singur. Trebuie să trag la armăsarul lui Petru. Am cam tras chiulu şi nu se iartă. Lucrarea trebuie terminată la timp. Cum staţi cu dansul?

— Nu-i nicio phroblemă. Pe lângă Lacul Lebedelor, ăsta nu hridică niciun fel de phrobleme cu un om ca Oleg.

— Tu la toţi le spui pe numele mic?!…

— Aşa-i la opehră! Chiahr dacă suntem nişte puştoaice, cu toţi thrăim ca între phrieteni. E ghrozav din acest punct de vedehre!

— Mai sunt şi alte puncte de vedere?

— Mehreu pui înthrebări cu tâlc! Nu, nu mai sunt şi alte puncte de vedehre. Poţi fi liniştit…

Lucrul la operă, chiar dacă nu era ceea ce-şi dorea, aducea în viaţa lui Nick ore de linişte, de rupere de realitatea care-l tulbura. Încă din ultimii ani de liceu, simţise că ceva nu părea să fie în ordine. Un fel de jug strângea tot mai evident gândirea, modul de exprimare,

libertatea de a visa de unul singur, lucruri care se pierdeau în sintagme ca „forţa colectivului", sau „rolul proletariatului în construirea noii societăţi", susţinute de un program tot mai consistent de „educaţie politică" bazat pe învăţătura înţeleaptă a marilor dascăli: Marx, Engels, Lenin şi Stalin. Ordinea de citare a celor patru giganţi, salvatori ai omenirii în lupta cu sălbăticia capitalistă, era obligatorie. Era departe, încă, vremea derogărilor.

Toate binefacerile raiului sovietic, înaintau, încet dar sigur, strivind, la figurat, dar şi la propriu, vieţile unor supuşi dezorientaţi, în cea mai mare parte resemnaţi, dând vina pe evoluţia firească, istorică, a societăţii, chiar dacă, sintagma „vin americanii", întreţinea în sufletele naive, speranţa. La operă era mai altfel decât oriunde. Cu toate direcţionările venite din partea făuritorilor omului nou, programul era salvat de punerea în scenă a baletelor lui Ceaikovski, a operelor compozitorilor ruşi, acceptate ca făcând parte din patrimoniul cultural sovietic, lucrări dragi adevăraţilor melomani, pierzând din start orice conotaţie politică. Sigur, se încerca salvarea unor spectacole dragi publicului, cum era Rigoletto, sau Tosca, sau Nabuco, şi cu puţină derogare de la etica profesională, în programele tipărite se bătea monedă pe aspecte precum depravarea, despotismul sau asuprirea popoarelor, subliniindu-se caracterul subversiv al culturii „vestului sălbatic". Sub acest văl al nevinovăţiei, subversiv în fond, se derula o luptă mascată pentru supravieţuire, întru păstrarea nealterată a gustului pentru frumos, pentru frumoasa tradiţie a marelui oraş studenţesc. Lumea venea la operă ca pentru rugăciune, pentru refugiu.

Cei de la Cultură, printre care erau şi „intruşi", strecuraţi, cine ştie cum, cu vederi nealterate, care se dovedeau adevăraţi maeştri în slalomul printre jaloanele rigide ale indicaţiilor de partid, duceau o luptă continuă pentru subminarea tradiţiei culturale a oraşului, fără a putea anihila jocul intruşilor, consideraţi un rău necesar pentru supravieţuirea noilor cadre. Ei aşteptau cu răbdare momentul eliminării acestor „rămăşiţe burgheze" din procesul instituirii noii ordini, ceea ce, până la urmă, avea să se şi întâmple.

Opera, în cadrul căreia funcţiona şi Orchestra Simfonică, îşi desfăşura activitatea în program alternativ. Un telefon adresat şefului orchestrei simfonice a dat frâu liber imaginaţiei acestuia în alcătuirea

programelor. Suna cam aşa: introduceţi în prima parte a programelor lucrări venite din cultura sovietică, iar după pauză, ceva românesc şi câte o bucată clasică, ceva de Beethoven sau Mozart. După pauză lumea este obosită şi nu se va face vâlvă. Numai să nu exageraţi! Telefonul venise de la un „intrus", din aceia care făceau ce făceau şi strecurau în indicaţiile „preţioase" câte o portiţă de scăpare. Şi acest fel de comportament făcea parte din tactica de luptă subterană, deloc de neglijat, şi cu tot oprobriul de care se bucurau aceşti „aleşi", ei continuau să ajute cultura în greul proces de supravieţuire.

Da, Opera era o oază de linişte, de oarecare libertate de mişcare şi acţiune, chiar dacă într-un cerc restrâns. În acest perimetru redus al activităţii culturale, unde artiştii erau adevăraţi idoli ai personalului administrativ al instituţiei, imprudenţa era la ea acasă. Vorba lui David: *trageţi fermoarul până la jumătate şi vorbiţi în voie cu jumătate de gură*! *La plecare*, *trageţi-l până la capăt*! *Ce-i al nostru e pus de-o parte*. Ei, jumătatea de gură era suficientă pentru ca, o ureche bine plasată, să rămână surprinsă de ce putea auzi. În timpul repetiţiilor, orice dram de pauză, era un prilej de cenacluri ad-hoc, pe teme de politică cotidiană, cu întrebări retorice şi răspunsuri bazate pe „am auzit la…", sau, „se pare că…", pline de critici vehemente la adresa vremurilor noi, sau de speranţe deşarte. Erau clipe de descărcare, bazate pe o încredere oarbă între interlocutori, care încărcau cu răbdare acumulatoarele lor intime, pentru a rezista oricărei tentaţii de bravadă, pe uliţele frumosului oraş sau oriunde în afara zidurilor protectoare ale cetăţii. Da, din acest punct de vedere, Opera era o oază-cetate unde se puteau pune la cale treburile obştii, ale ţării, ale lumii întregi.

Nick, speriat din afară, se uita cu neîncredere în jurul său, căutând, parcă, o ureche invizibilă, stând undeva la pândă. Erau urmările discuţiilor cu Günty, era teama obsesivă de „umbra sa în civil". Era mereu în aşteptare, mai ales acum, după episodul cu scrisoarea buclucaşă, scrisoare rămasă, din păcate, necitită pân' la capăt. Era o scrisoare fără adresă, fără apelativ, fără semnătură, dar, ajunsă pe mâna unui „expert", putea servi drept document incriminator. *Ce să fac cu ea*?! S-*o citesc până la capăt şi s-o rup*? S-*o rup şi să termin cu lamentările*? *La ce s-o citesc când ştiu că finalul nu putea fi decât unul*: *să intervin pe lângă Mami în favoarea frăţiorului*. *Chiar*

dacă nu am nimic de împărţit cu acest copil, aş răni-o fără rost, şi fără rezultat pe cea care a fost şi a rămas mama mea credincioasă. Ce bine că suntem calici şi nu avem nimic de împărţit! Asta mai lipsea!…

Când se întâmpla să lucreze la Operă, Nick se închidea în atelier, se zburlea de câte ori cineva îndrăznea să-i tulbure liniştea creatoare, se întreţinea cu toată deschiderea cu Sever, când se întâmpla să fie şi el prin atelier, şi se bucura, mai nou, la vedere, cum îi plăcea să spună, la apariţia lui Ralu. Un singur lucru îl făcea să cadă pe gânduri când era în preajma ei. Nu, nu era vorba de Elly, care ajunsă la o vârstă care i-ar fi dat dreptul să intre în viaţa lui de bărbat, era vorba de vârsta fragilă a Ralucăi. Nu avea remuşcări la adresa legăturii subit întrerupte cu iubirea adolescenţei sale, avea însă un sentiment de teamă că ceva ireparabil s-ar putea întâmpla în cadrul acestei noi relaţii care, pe zi ce trecea, lua forme deranjant de concrete, printre care, riscul orb, putea avea consecinţe nebănuite. *Chiar că sunt de condamnat. Ralu, chiar dacă arată mult mai mult decât iar permite vârsta, nu este, faţă de mine, decât un copil, o femeiuşcă bine făcută, căreia baletul, fără să-i imprime o formă specifică a fibrelor musculare, a modelat-o echilibrat, aş spune cu generozitate. Măi, Nicolae, măi, cauţi buclucul cu lumânarea, iar ea, prematur mânată de femeia ce o ascunde în spatele vârstei, parcă, mă ademeneşte cu naivitatea anilor ce-i poartă. Nu, e periculos să mai continui şi, şi nici n-ar fi pe placul principiilor pe care le-am tot afişat zgomotos. Cea mai la îndemână soluţie ar fi să mă întorc la Elly a mea care, sunt sigur că m-ar primi cu toată dragostea ei plină de gingăşie dar, acum, şi de o maturitate care, din păcate, s-a dezvoltat în absenţa mea. O mai fi cum o ştiu eu?! Da, dar există un pericol şi mai mare, acela de a cădea în plasa unei legături care să mă smulgă din lumea mea, singulară, cum spun unii, dăruită genetic, spun eu, artei. Chiar dacă sună cum sună, eu trăiesc cu convingerea că artistul din mine ar avea de suferit, că nu am acest drept de a mă sustrage unei misiuni: sunt un artist prin naştere şi nu prin educaţie! Să mă distrez doar?! Cu ea nu ar merge: ori tot, ori nimic! Să mă distrez cu „ocaziile" care mi se oferă?! Nu-mi stă în fire să fac ceva fără să mă implic sufletește. Ce-ar fi în fond? altceva decât o formă de masturbaţie… Ce panseu profund! Cred că m-am tâmpit! E un subiect bun de mestecat pentru un tip cum a fost părintele Maximilian, la un taifas cu Mişu. Auzi, la mine, masturbaţie!? Şi Ralu?! Cu ea ce perspective imediate sunt? Niciuna! Corupător de*

minore, *nu alta*!

— Şi atunci?! Atunci?…

— Tu, iahrăşi vohrbeşti singuhr?! Aşa eşti tu, sau te fhrământă ceva? Hai, în mine poţi avea închredehre, ahrtistul meu cahre vii sphre mine călahre pe un cal bălan, pe un Fulgehr, ca-n poveste.

— Vin spre tine, călare, hai? Pe un Fulger, cu viteza fulgerului, nu? Arăţi ca o femeiuşcă fainâ şi vorbeşti ca un copil. Eu cred că ar trebui să mai creşti puţin până când înfăţişarea şi cu vorba s-or pune puţin de acord şi abia atunci să-i întinzi braţele lui Făt Frumos. Hai, că ţi-am zis-o!

— Lasă tu filosofia şi ghrija de mine la o pahrte şi ia-mă în bhraţe, săhrută-mă, şi mângâie-mă, să te simt şi eu o dată lipit de mine, fără paltoanele astea înghrozitoare cahre-s făcute, pahrcă, penthru a ne depăhrta şi nu să ne aphropie. Hai, nu mai tot mustăci, până nu apahre cahreva în ateliehr!

— Poate vrei să trecem pe nud direct?!

— Pohre, phrecum mai toţi băhrbaţii! Mă înthreb dacă chiahr eşti pohre, sau sufehri şi tu de complexul acesta absuhrd de infehriohritate care-i face pe băhrbaţi s-o facă pe ghrozavii. Vohrbesc de infehriohritate în faţa femeilohr…

— Lasă că am priceput. Îmi place psihanaliza şi ţi-aş putea-o întoarce cu vârf şi îndesat, dar, dar în clipa asta sunt generos şi te invit să te arunci în braţele mele. Ce zici?!

Ralu, care, parcă, atât aştepta, se aruncă la pieptul, bine conturat de o bluză pe gât, cu pectoralii şi bicepşii scoşi şi ei, parcă, dintr-un manual de anatomie, şi se cufundă, cu ochii închişi, într-un sărut aparte, un sărut al nerăbdării.

— Doamne, ce cald eşti!

— Doamne, taci! nu omorî clipa plăcerii!!!

Totul s-a petrecut sub semnul imprudenţei, specifice vârstei, o medie de cca. 18 ani, fără precauţii sau uşi închise, în spatele unui schelet de lemn, acoperit parţial, în drumul său de devenire: calul cabrat al ţarului.

26

— Nicki, scoală! Te caută un tovarăş tuns cam ca la armată şi cu ochi albaştri de pedigri, jos în hol. Ce-i cu tine?! Aseară ai venit cam târzior şi păreai stors ca o lămâie. Apropo, de când n-am mai văzut o

lămâie! Chiar, pe unde ai umblat?

— Lasă-mă, omule să dorm!

— Măi, eu cred că e mai bine să cobori. Vrei să urce el aici?! Nu, nu avem nevoie de astfel de exemplare de rasă pură! Hai, du-te să vezi ce hram poartă. Ai făcut vreo boacănă?

— Nu ştiu dacă a fost boacănă, dar a fost bine…

Nick trase hainele în fugă, îşi trecu degetele mâinilor prin părul vâlvoi şi o zbughi pe scări. Pedigriul în cauză se apropie de el, îi întinse mâna zâmbind şi-l salută cu un bună dimineaţa tovarăşe Krüger.

— Cine eşti dumneata şi de unde mă cunoşti?!

— Eu îi cunosc pe toţi studenţii din cămin, iar pe tine, tovarăşe, te-am preluat de la colegul meu care a primit o altă misiune. Avem o treabă de discutat şi ar fi bine să ne plimbăm puţin, ce zici?

— Pe frigul ăsta?!

— Ei, n-o să dureze mult. E important să ne cunoaştem!

— Bine, omule, că nu ştiu cum te cheamă, mă duc să iau paltonul.

Înjurând în gând, dar şi trecând brusc la o stare de îngrijorare, Nick se întoarse în dormitor unde Sever îl interogă cu privirea.

— Crezi că ştiu ce vrea şi cine-i în fond?! M-a chemat la o plimbare pe frigul ăsta şi la un pahar de vorbă. Cred că-ţi dai seama cam ce vrea, nu? Idiotul!

— Tovarăşe Krüger, hai să n-o lungim şi să trecem la treburi serioase! Mi-a spus colegul că nu prea ai vrut să colaborezi cu el dar, dar eu sper să fiu mai norocos. Ce zici?

— Ce să zic?! Despre ce colaborare vorbeşti? Spune-o pe şleau, omule şi să nu mă iei cu angajamente scrise cum m-a luat colegul. N-am timp de aşa ceva şi nici n-am de gând să devin informator. Clar?!

— Ei, n-o lua pe panta asta pentru că nu te cred. Ai o situaţie cam cenuşie, nici Dumnezeu nu ştie cum ai intrat la facultate şi, pentru interesul strict personal ar fi bine să fii mai cooperant. Ce mai! N-am venit să te întreb dacă mai ţii legătura cu tatăl tău din Germania, cu toate că, trebuie să recunoşti, e o problemă delicată şi mai bine o lăsăm moartă, cât s-o putea, bineînţeles. Eu am o problemă mult mai importantă şi, fără niciun efort, ai putea să mă ajuţi. Ar fi ca un serviciu reciproc. Ştiu că ai început să lucrezi la Operă unde, după câte ştim, şi ştim destule, domneşte un adevărat haos. Acolo e o adunătură de aşa

zişi intelectuali care uită în ce ţară trăiesc. Şi rău fac, pentru că noi, tot o să le venim de hac. Am auzit că le place să stea la taclale, că-şi dau drumul la gură, că bârfesc partidul şi instituţiile statului, că-i aşteaptă pe americani. Lasă-i să vorbească în pustiu, nu-i contrazice, şi mai ales nu-i susţine, nu le da apă la moară, fă pe indiferentul, pe îndrăgostitul ceea ce nu va fi chiar atât de greu judecând după zvonurile care circulă, stai prin preajma lor şi ascultă şi, mai ales, reţine. Mie nu trebuie să-mi raportezi decât esenţialul, un rezumat, cât mai concret. Vreau numele instigatorilor şi câteva idei pe care le lansează. Dacă nu vrei să scrii pe hârtie, nu-i nicio problemă. Ai să-mi povesteşti în plimbările noastre care se vor înmulţi puţin. Nu-ţi face probleme de conştiinţă. Nu este cazul cu astfel de complotişti, mai mult, este o datorie patriotică. Eşti tânăr, am auzit că ai talent, trebuie să-ţi construieşti singur viitorul, ceea ce în vremurile de azi, este foarte important. Da, da! foarte important! Nu trebuie să spui nimic, gândeşte-te bine şi peste o săptămână, dimineaţa pe la zece ne întâlnim la intrarea în Grădina Botanică. Bine?!

— Măi, omule…

— Stai, nu te grăbi cu vorba şi, şi mai e ceva important, fii puţin cu ochii şi pe profesorul tău. Cu el e mai uşor, la un pahar de vin, ştiu sigur, vorbeşte şi fără să-l tragi de limbă.

— Care profesor, omule, că am mai mulţi?!

— Ei, ăla cu statuile de pe la Oraviţa, care zac acum într-o magazie a sfatului popular. Se spune că le vor trimite la topit. Acum se laudă că e prieten cu Petru Groza. Mare pişicher omul ăsta! Da, da, vreau să ştiu ce mai spune. E totuşi profesor universitar! mai ieri lucra pentru rege, azi se orientează spre mai marii vremii. Şi, vezi, să nu cumva să mă trădezi! Poţi să refuzi colaborarea, e riscul tău, dar nu poţi trăda. Să ţii minte asta! E mai bine să putem să ne întâlnim prin parcuri decât la noi. Nu trebuie să fii speriat, eu nu te ameninţ. Vreau, numai, să ştii cât de multe ştim despre cei care ni se împotrivesc crezând în cum îi spune, domnule? a, da, în utopii. Şi nu discuta cu cei din cameră.

— Ce să discut?! oamenii te-au filat şi te-au încadrat la hăitaşi, la pedigrişti.

— La ceea?!

— Las-o baltă, cum probabil că ai să mă laşi şi tu pe mine. Nu

vezi că nu-mi arde de prostii?! Ai auzit că am talent, nu?! Ei, am de gând să-l folosesc în slujba artei şi, la o adică, ce dacă zbor din facultate? pot ciopli şi morminte, la nevoie! Pentru acest fel de nesupunere nu puteţi să mă închideţi. Dacă voiam să fug, o făceam de mult. Nu, oameni buni, eu aici am să muncesc şi dacă n-o să mă mai aia la cap, am să fac artă de dragul artei, chiar dacă nu mai sună prea ortodox. Şi nu mă mai căuta la facultate, nu prea ştii, încă, să te acoperi. Salut!

— Eu, totuşi, am să te aştept! Pe curând…

Nick nu i-a mai întins mâna. A luat-o la picior, nu scârbit, cum ar fi fost normal, ci înspăimântat. Mereu a căutat să ascundă o teamă care-l urmărea, lucru pe care-l reuşea numai bravând. Cuvintele lui Günty îi rămăseseră bine întipărite şi, chiar dacă încerca să nu le acorde prea mare importanţă, acţionau din adâncul subconştientului, dându-i stări de emoţie, nu departe ca aspect de emoţiile pe care activitatea sa creatoare i le furniza cu generozitate făcându-l să alerge în căutarea toaletelor în clipele cele mai nepotrivite. Acum, însă, diagnosticul pe care i l-a pus un student de la medicină, de „sindromul panică", începea să-l obsedeze. A ajuns disperat la Operă, a alergat ca un apucat şi nu s-a liniştit decât atunci când s-a asigurat că a scăpat cu „faţa" curată, aşezat pe tronul liniştii, unde, o diaree cumplită şi-a putut face de cap în voie. *Ce cretin*! *Aşa vor ăştia să ne atragă la noua ordine*?! *Au trecut*, *deja*, *ceva ani buni şi*, *în loc să ne demonstreze buna lor credinţă*, *se poartă de parcă am fi chiar „duşmani ai poporului"*! *Chiar că-ţi vine s-o iei la picior… Uf*!… *ce bine că nu i-am arătat ce înspăimântat sunt*! *Sunt convins că ăsta-i numai începutul… Cretinii*.

Scăpat din ghearele crampelor şi a efectelor emoţiei, primul gând l-a împins înspre atelierul Maestrului. Trebuia să se descarce, să-l şi prevină asupra atenţiei care i se acorda, şi, mai ales să se liniştească la umbra unui sfat părintesc. Într-o astfel de problemă, profesorul era cel mai potrivit. Bineînţeles că va afla şi Sever, era chiar necesar, ţinând cont de înclinaţiile lui înspre „studiul" mişcărilor masonice. Era o aiureală, dar o aiureală care-l putea costa. Maestrul fredona o arie din Rigoletto, un monolog, în care cuvintele îi aparţineau: *Câtă asemănare*, *eu cu dalta*, *ei cu pumnalul…*

— Ce-i Maestre, rescriem libretul?! Ce-i cu pumnalul lor?! Şi cine sunt ei?!…

— Măi, Nicolae, am avut şi zile mai bune: scriam şi versuri şi nu de aruncat. Acum am ajuns să improvizez ca să mă descarc. Am fost chemat la comitetul de partid să mi se propună să „încerc" să devin membru de-al lor. Auzi, tu, să încerc! A ieşit cu dandana şi s-ar putea să mă coste. Când le-am spus ce cred eu despre intrarea unui artist în politică, s-au burzuluit, m-au încolţit cu trecutul meu, mi-au spus că ar trebui să fiu mândru de propunerea făcută, de rolul profesorului în educarea tineretului, de ruperea lui de visurile utopice care bântuie şcolile şi mai ales facultăţile. Bineînţeles, am ţinut-o pe a mea, am refuzat politicos, dacă aşa ceva poate fi politicos pentru ei şi ne-am despărţit ducând cu mine sfatul lor prietenesc: să mă mai gândesc şi să mă gândesc bine! Cretinii!

— Ce coincidenţă! Aşa le-am spus şi eu, în gând, bineînţeles! Iar am fost căutat la cămin, invitat la o plimbare, asaltat cu oferte de colaborare, spre binele meu, spre binele societăţii în care trăim şi căreia ar trebui să-i fim recunoscători. Umbra s-a schimbat, tipul, un tânăr get-beget semidoct, care a auzit multe despre artişti dar nu a prea înţeles multe, un îndoctrinat care, probabil, visează să ajungă sus prin serviciile pe care speră sincer să le aducă societăţii noi. Mi-a cerut, pur şi simplu, să-i culeg informaţii despre atmosfera de la Operă, despre principalii instigatori, etc., etc. Şi asta nu-i totul. Bomboana pe colivă sunteţi chiar Dvs! Cu firea mea imposibilă, am crezut că mor de frică, am încercat s-o parez şi când au început crampele, l-am lăsat baltă sfătuindu-l să facă la fel, şi, într-o goană disperată am ajuns într-o toaletă de la Operă, spre nedumerirea celor pe care i-am bruscat în cursa mea cu obstacole. După ce m-am liniştit puţin, dar nu suficient, am pornit spre atelier cu speranţa să vă găsesc, să capăt un sfat. Am intrat în panică pentru că nu ştiu dacă ei au aflat de scrisoarea pe care am primit-o de la taică-meu. Ce mă fac?! Din păcate văd că suntem în aceeaşi oală!

— Lasă Nicolae, nu te gândi la mine! Hai, mai bine, să vedem cum stăm cu tine. Ia, spune, ce fel de scrisoare vorbeşti. E ceva compromiţător? Conţine ceva referiri concrete, ceva propuneri?

— Ce să mai povestesc?! E mai bine s-o citiţi personal. Pe mine m-a întors pur şi simplu pentru că mi-am dat seama că şansa de a avea o familie unită s-a dus pe apa sâmbetei. Citiţi-o în întregime, pentru că eu m-am oprit pe la trei sferturi. Am de gând s-o distrug

— Puţin îngândurat, Maestrul şi-a spălat mâinile de lutul cleios, a scos din dulapul de scule o sticlă cu pălincă şi a tras o duşcă zdravănă. Apoi s-a retras pe singurul fotoliu comod din atelier şi s-a cufundat în lectură. Nick urmărea cu atenţie grimasele de pe chipul mentorului său – omul zâmbea, se strâmba nedumerit, revenind mereu asupra ultimei părţi. Un oftat prelung răzbi din pieptul lui atletic punând capăt aşteptării şi liniştii care se aşternuse.

— Emoţionant! Scrisoarea, în sine, nu prezintă un pericol prin conţinut, dar, ca probă de comunicare, în stilul lor de lucru şi în capacitatea lor perversă de a transforma orice în „probe incriminatorii", poate servi la întocmirea unui dosar. Sunt ani grei în care, în drumul lor spre „victoria finală", calcă totul în picioare, încurajaţi şi sprijiniţi de mentorii lor sovietici, care, de fapt nu-i reprezintă pe ruşi. Ruşii sunt tot atât de victime ca şi noi. Uite-te numai la ce gaşcă de netrebnici au pregătit la ei, i-au trimis să-l sprijine pe Ghiţă de la Dej, ce viţă nobilă! să cureţe Ţara de elementele „duşmănoase" şi în final să pună stăpânire pe acest colţ de rai, cu toate bogăţiile şi frumuseţile sale şi, mai ales cu poziţia asta strategică, care, nu o dată, ne-a adus numai necazuri. Cu Pauker, Chişinevschi, Teohari, Walter, Bodnarenco sau Pantioşa, ca să nu pomenesc decât câteva nume sonore, Ghiţă al nostru oricât ar vrea s-o facă pe românul, nu va reuşi mare lucru. N-o spun că ăsta ar fi un cal mai breaz, dar niciun Groza nu are vreo şansă, chiar dacă afişează atitudini convingătoare, cedând de bunăvoie moşiile, având asigurat un trai de invidiat. Toţi ăştia se vor urmări reciproc, se vor submina şi elimina, vor accepta reţetele de la Moscova şi, în final sovieticii se vor opri asupra unui nume cu rol de păpuşă. Atunci, victoria lor asupra acestui popor disperat, va fi totală. Nu ai auzit cum îi vânează şi-i extermină pe cei care mai cred în eliberare şi se sacrifică, aproape inconştient, luptând în umbra munţilor? Cât vor putea rezista?! Ăştia ştiu să cumpere, să infiltreze trădarea şi în biserică! Pătrăşcanu?! Tot comunist, un utopic, care dacă-i mai calcă mult pe coadă, se va linişti într-o zi cu o „vină fără vină" de tip stalinist. Apropo, se zvoneşte că Generalisimul e pe ducă. Să dea Domnul! Ce să-ţi spun de scrisoare. Cam înţeleg eu de ce nu ai vrut s-o citeşti până la capăt. E omenesc să gândeşti aşa. Ţi-ai pus multe speranţe în această scrisoare şi noile circumstanţe au tăiat firul lor înainte de mai, vorba ţiganului, sau mai bine spus, ca vorba despre

ţigan. Ştii ceva? Astăzi suntem prea marcaţi ca să găsim răspunsuri. Am chef de aer! Hai, să ne plimbăm, pur şi simplu. Afară vremea, gerul, s-a mai domolit.

— Am o idee, am să v-o spun pe drum!

Plimbarea era o soluţie pentru amândoi. Trebuia să se desprindă de acea „coincidenţă" care-i adusese în starea atât de benefică, uneori, de confesare conspirativă. Nick vorbise puţin, apelase la scrisoare, dar, în fond spusese multe, provocând reacţia Maestrului care nu s-a lăsat aşteptată. S-a antrenat, a vorbit neobişnuit de mult, s-a ambalat în aprecieri generale, dar, când a fost să tragă o concluzie privind motivul întâlnirii lor, să dea un sfat elevului de suflet, s-a blocat, s-a eschivat şi a propus o amânare sine die.

— Încotro o apucăm?! Vreau să umblu mult.

— Propun să-mi faceţi o vizită la şopron, la cimitir. Am vrut să mai amân această vizită, dar m-am răzgândit pe moment. În clipa asta nu mai am acea stare de emoţie care să mă facă să fiu mai puţin încrezător. Acum, chiar că vreau să aud o părere competentă… numai că drumul e cam greu, peste Golgota. Ce ziceţi?

— În starea în care sunt, poţi să mă faci să urc şi drumul ce duce în iad. Astăzi să stai pe lângă mine, nu de alta, dar parcă aş mai be o ţâră… Dumnezeu te-a adus astăzi la atelier!

Drumul a fost lung din cauza deselor opriri pentru o mai bună oxigenare. Maestrul era într-o formă fizică foarte bună şi încerca să profite de efortul la care era supus trupul lui vânjos pentru a mai restabili starea psihică precară. Au vorbit puţin pentru a evita, ca printr-o înţelegere mutuală, alunecarea discuţiei pe o pantă periculoasă. Doar o licărire de gând îndreptat în direcţia ultimelor noutăţi, risca să deschidă barajul permiţând reluarea unor întrebări retorice care nu puteau decât genera revoltă, nedumerire, teamă.

Autodefinindu-se artişti, pătrunşi de acest statut, nu concepeau viaţa decât în libertate deplină. Nu îndrumări, nu ameninţări, nu compromisuri. Dacă Maestrul, trecut deja bine prin sita vieţii, judeca matur problemele ce se iveau hodoronc-tronc, temperându-şi revolta cu idei „pragmatice", artistul în devenire, temător din fire, intra într-o panică soră cu paranoia, simţind mereu prezenţa unei „umbre" pe urmele paşilor săi. Întrebarea – să mă duc sau nu la întâlnire – se fixase obsesiv fără a primi vreun răspuns. Nici Maestrul nu îndrăznise să-i

dea un sfat, nici pe altcineva nu putea să întrebe. Gândul că, poate, Sever, pasibil oricând să fie suspectat de înclinaţii periculoase, ar putea să contribuie cu ceva raţional, îl hotărî să-i toarne toată povestea cu ochii albaştri. Bineînţeles, cele legate de Maestru nu puteau face obiectul unei confesiuni, neaparţinându-i. Când ajunseră la poarta cimitirului, Maestrul gâfâia vizibil, dar chipul lui exprima mulţumire. Se simţea mai bine. De mult timp nu mai încercase exerciţiul mersului pe jos.

— Ăsta-i şopronul-atelier. Haideţi să intrăm!

Rostind aceste cuvinte, Nick simţi că vocea lui tremurase. Un fulger de gând îl trezi la realitate: dacă nu-i place?!

— Bună zâua, Domnúle! Treabă că sunteţi Profesorul, nu? Semănaţi foarte cu portretul dă piatră…

— Ce portret?!… bună ziua…

— Şefu', să-l lăsăm pe Maestru să se uite singur prin atelierul nostru, bine?

— Bine, bine, numa că putem să-l servim pe Domnu' cu o pălincă de Bihor şi dacă o vre, să şi mâncam ceva clisă, că mere la băutură, nu?!

— Mulţam de invitaţie, meştere. Om be cu plăcere pălinca şi om mânca şi clisă, că arată tare frumos.

— Maestre, chiar ne aşezăm la masă?! Nu prea avem timp mult la dispoziţie, nu?!

— Lasă Nicolae, timp este berechet, dacă nu ne gândim la moarte.

Maestrul luă cu o mână de cunoscător paharul pe jumătate umplut cu elixirul vieţii, ciocni cu Şefu' şi cu băieţii şi-şi roti privirea prin atelier. Când să soarbă din pălincă, se opri intrigat. Ce e acolo?! Asta-i Ruşchiţa ta, Nicolae? Ai început ceva la ea? Hai s-o văd de aproape.

Maestrul se opri la marginea şanţului, făcu un ocol de vreo 180 de grade şi rămase cu privirea fixă pe propria-i imagine.

— Replica mea în piatră! Parcă-i o oglindă.

Fereastra arunca o lumină direct înspre ceea ce urma să fie un portret, „en ronde-bosse", dar într-o fază neobişnuită de prezentare.

— Ce-i asta Nicolae?! Atac frontal în cubul de piatră?! N-am încercat niciodată să pornesc un portret din faţă, dintr-o poziţie

statică, să înaintez în blocul de piatră decupând încetul cu încetul chipul, să adâncesc relieful lăsându-l captiv într-o cutie. Care este intenţia, până la urmă?! Ai de gând să mergi tot aşa până dezveleşti tot ronde-bosse-ul, fără să te învârţi în jurul lucrării?! De unde ţi-a venit ideea?

— Lăsaţi ideea la o parte şi treceţi la subiect! Vă place sau nu portretul? Hai, daţi drumul la artileria grea, fără jenă. Dacă mi-era frică, nu vă chemam, fiţi sigur!

— Meştere, mai ocupă-te puţin şi de educaţia artistului, dacă vrei să mai ai loc în atelier. N-are răbdare s-asculte nici măcar vorbele profesorului său. Mă întreb, ce va face cu criticii, fără de care noi nu ştim să ieşim în lume. Sigur că mă surprinde „ideea", sigur că îmi place că mă văd ca într-o oglindă, sigur că îmi ascund emoţia spunând vrute şi nevrute, sigur că vreau să te ţin puţin ca pe jăratic. Da, Nicolae, m-ai convins! Trebuie să te lansezi în lucrări pe cont propriu. E o lucrare de artist, chiar dacă, la prima vedere, pare să fie vorba de un artist trăsnit. Hai să ciocnim pentru succesul tău de azi, pentru succesele care vor veni! Ştii, Nicolae, dacă ţi-ai pus în gând să termini lucrarea, eu ţi-aş sugera s-o laşi aşa, ca o lecţie originală, s-o pui într-o maşină şi s-o aşezi la mine în grădină. Aş fi onorat de aşa cadou.

— Cel onorat sunt eu, dar nu vreau să mai şi ciocnim! Eu zic să terminaţi paharul, să gustăm ceva clisă şi să merem că ne aşteaptă la facultate.

N-a fost să fie aşa. Seara i-a găsit pe toţi cinci participanţi la un pahar prelungit de vorbă, la mai multe pahare cu pălincă şi la o încăpăţânare de „copil", vorba Maestrului, legată de refuzul lui Nick de a se bucura de binefacerile unei ţuici de prune.

27

Eu, chiar că am, mai nou, darul de a-mi complica existenţa. Ce-a trebuit să-l car pe Maestru la cimitir?! Lucrarea nici nu era terminată, chiar dacă zice el că i-a plăcut, niciun mediu propice alături de ţuicarii mei, oameni de treabă, nimic de zis, dar tot ţuicari. Doamne! ce gafă a ieşit! Să-l cari peste Golgota, pe ger, să te opreşti la tot pasul, să se uşureze, să-l convingi că nu mai puteam să ne întoarcem, oamenii fiind plecaţi şi ei pe la căşile lor… Şi cu ce m-am ales?! Acum trebuie să am grijă să ajungă acasă la el, să-l predau în grija nevestei şi să încasez şi ceva reproşuri. Decât aşa, mai bine mă apuc şi eu de băutură! Măcar o

să fim în aceeaşi oală. *Eu m-am dus după un sfat înţelept şi m-am ales cu o dandana mai mare ca mine*.

Nick prevăzuse corect derularea evenimentelor. Acasă, o artistă în adevăratul înţeles al cuvântului, lucrând de zor în faţa şevaletului, făcea presupuneri peste presupuneri. Sosirea triumfală a soţului sprijinit de tânărul artist, studentul lui preferat, citind nedumerirea de pe chipul soţiei, pentru a câta oară?! avu doar tăria de a duce degetul la buze şi a scoate un fel se sâsâit, după care se afundă într-un fotoliu comod şi adormi pe loc.

— Mulţumesc Nicki! După cum arăţi, se pare că ţii mai bine la băutură. El, în schimb, se sinucide!

— Eu… eu nu beau de loc! Şi probabil că nici n-am să beau… Vinovatul sunt eu! L-am dus la un atelier dintr-un cimitir să-mi vadă o lucrare şi, din păcate, şeful atelierului, un bătrânel cumsecade, ne-a servit cu nişte pălincă şi clisă. Asta a fost, şi-mi pare rău!

— Nici pălinca, nici clisa nu sunt de nasul lui. La băutură pierde măsura, iar clisa, ce să spun?! îi omoară şi mai mult ficatul. Ştiu că ţine la tine, mi-a spus chiar că te ţine pe post de „paznic”. M-aş bucura să fie aşa, dar să ştii că este o misiune grea! Chiar, chiar, nu bei de loc?!

— Nu, şi nici n-am să beau! Am eu motivele mele personale care au greutate. Eu nu-l încurajez la aşa ceva, ar fi să mă trădez pe mine!

Cu un gust amar în suflet, cu gândul la cea de a doua dandana recentă, Nick o luă spre Operă, speriat puţin de întâlnirea care nu mai putea fi amânată, întâlnirea cu Ralu. *Cum ies eu curat din încurcăturile astea*, *numai Dumnezeu ştie*!

Într-adevăr, gândul la Ralu nu-i cam dădea pace. *Ce idiot*! *E un copil şi asta mă înspăimântă*! *Corupător de minore*, *ce mai*?! Se strecură înspre culise, se asigură că repetiţia era în toi, se uită, cumva cu ciudă, la făptura care-i acaparase într-un mod „nedorit” atenţia, admiră corpul suplu, bine proporţionat, vorba lui, raportul dintre trunchi şi lungimea picioarelor, structura discretă, încă, a fibrelor musculare, chipul de copilă în plină ascensiune şi, se înfurie. *Nu*, *sunt bun de legat*! *ce-a fost în capul meu*?!… *dar*, *oare*, *ce-a fost în capul ei*?! *N-a fost nimic*, *nici în capul meu şi nici al ei*! *Ce mă tot învinovăţesc*?! *Nici măcar nu ştiu ce gândeşte ea despre toate acestea*… *La dracu’*! *om trăi şi om vedea*. *Sunt lucruri pe care nu le poţi planifica şi*, *basta*! *Da*, *dar le poţi opri*, *nu*?! *Să i-o spui lui mutu’*!…

Atelierul îl primea întotdeauna cu generozitate. Spaţiu berechet, linişte, în orele când îşi găsea de lucru, libertate totală de acţiune. I se încredinţase o treabă concretă, un Mednîi Vsadnic, bun pentru a capta atenţia spectatorilor, să-i trimită pe malul unui fluviu în revărsare. Treaba cu apele învolburate era bine gândită, Sever era prea bun ca să aibă probleme cu aranjarea culorilor jucăuşe ale tulului pus în mişcare de curenţii de aer împinşi de câteva compresoare mici, silenţioase, bine plasate. Prima probă urmărită dintr-o lojă a avut un efect nescontat. Nick, a avut revelaţia locului unde avea să plaseze călăreţul, unghiul sub care avea să fie recepţionat de spectatorii din întreg perimetrul sălii de spectacol, nuanţa bronzului uşor coclit şi, bineînţeles, dimensiunile la care avea să se oprească. Privi scheletul pregătit, primele încercări de acoperire cu bucăţi de carton uşor impregnat cu lapte de ipsos, sau cu porţiuni de pânză de sac îmbăiată în soluţie de amidon, aproape transparent încă privirilor indiscrete, şi se cutremură. Gândul că îşi aleseseră un astfel de paravan îl făcu să înjure fără voie, cu voce mult prea ridicată.

— Ce-i Nick, de ce eşti supăhrat?! Aşa mă aştepţi?!… şi de ce n-ai venit iehri?!…

Ralu îl cuprinse cu braţele şi se afundă într-un sărut prelung, sărutul unei mari atracţii, al nerăbdării, al minunatei imprudenţe.

— Mă întrebi ceva şi nici nu aştepţi să-ţi răspund. Tu eşti ludă! Dacă ne vede cineva într-o asemenea postură, s-a zis cu Vsadnicul meu, dar nici de baletul tău n-o să se mai aleagă nimic. Clar?!

— Tu, ahrunci mehreu vina pe mine ca şi cum tu, n-ai niciun amestec. Vhrei să spui că n-ai hrăspuns la săhrutul meu?! Şi, şi ce dacă ne vede cineva?! Astăzi nici n-am făcut, încă, nimic hrău! Pe cine dehranjăm dacă ne iubim?!…

— Nu-mi place „încă” ăsta al tău! Orice, dar nu un „încă” aici! Am fost nebuni de legat şi de atârnat în mijlocul scenei, cu o inscripţie deasupra capetelor: nu faceţi ca ei!

— Bine, biiine! ai dhreptate, şi n-o să mai facem nimic aici, niciodată! Phromit!

— Eu n-am spus că eşti vinovată. Eu sunt dobitocul bătrân care a uitat de el. Vorba ungurului: o fo’ bine, dar o fo’ destul!

— Atunci, hai să plecăm de aici. Eu plec singuhră şi ne întâlnim la voi, la bisehrică, la hromano-catolici. Poate ascultăm puţină ohrgă.

Bine?!

— Bineee, numai du-te odată, că nu mai răspund de mine…

— În sfârşit, o vohrbă sincehră! Te iubesc!

— Măcar la biserică o să stăm liniştiţi!…

Pentru Nick, noua lui relaţie amoroasă a adus cu sine şi probleme de ordin profesional. Era speriat de uşurinţa cu care se implicase, ţinând cont de ideile lui cu privire la rolul pe care l-ar putea avea femeile în viaţa lui de artist. Era convins, sau, îşi impusese un anumit punct de vedere cu care încerca să evite orice fel de complicaţii în viaţa lui de viitor „mare" artist. În subconştient mai acţiona o forţă, mai mult sau mai puţin ascunsă, împinsă de felul în care amintirile din copilărie îl măcinau – *decât copii nedoriţi*, *sau familie dezbinată*, *mai bine un anumit fel de sihăstrie*, *la adăpostul şi în slujba talentului*, *al menirii*.

Rămas singur în atelier, ieşit cu faţa curată din presiunea momentului, Nick s-a aruncat cu toate forţele în vâltoarea creaţiei. Ştia că nu era vorba de creaţie, dar o lua ca pe un preludiu la opera vieţii care urma să vie – ecvestra. Scheletul a fost dezmembrat parţial, refăcut conform studiului făcut pe post de spectator în sala de spectacol, îmbrăcămintea de carton şi pânza de sac aruncate cât colo, iar întâlnirea de la biserică trecută în subsidiar. Totul lua o nouă formă, noua viziune îl împingea cu o forţă ocultă, dăruirea îl îndepărta de cele lumeşti, Mednîi Vsadnic creştea văzând cu ochii. Când, într-un târziu, şi-a aruncat ochii pe ceasul brăţară, Nick s-a pomenit mustrat de o pornire de conştiinţă. *Poate că-i mai bine aşa*!? *Dacă mă iartă*, *e un punct câştigat*, *dacă nu*, *nu*!… *Sper că nu mă aşteaptă la biserică*!? Nick făcu stânga împrejur şi rămase perplex.

— De când eşti aici?! Nu te-ai mai dus la biserică?!

— Ba da, ba da! Am şi fost, m-am şi întohrs, am şi stat pe vine acolo-n colţ, te-am phrivit şi am înţeles că ohri te iau aşa cum eşti, ohri am să înghit în sec şi, şi aşa mai depahrte…

— Îmi pare rău, zău, dar, ţi-am mai spus-o parcă, viaţa mea nu-mi aparţine sută la sută, sunt un sclav, sclavul diavolului care, bun sau rău, zace în mine şi mă dirijează. Asta e şi nu prea am ce face!

— De spus, poate că ai spus-o altcuiva, dar nu asta este impohrtant, impohrtant e că, aşa puştoaică cum mă tot „alinţi", eu stau pe picioahre bine înfipte şi nu mă joc cu anumite luchruri, cum, poate,

ţi s-a păhrut ţie.

— Da, ştiu, ai mare siguranţă când îţi înfigi poantele în duşumea, dar viaţa nu-i chiar un dans, din păcate. Ar fi mult mai simplu! Şi, în primul rând, eu nu te învinovăţesc de nimic. Sunt singurul vinovat de ceea ce s-a întâmplat şi, culmea, mi-e teamă că nu ne vom opri aici. Da, a fost ceva prea frumos, iar artistul din mine, dacă într-adevăr există, nu poate ignora frumosul pur, nealterat de nimic, şi în niciun caz de o presupusă premeditare… E o latură a vieţii pe care am ignorat-o cu desăvârşire şi e normal să fiu bulversat.

— Nicki, ohri eşti un pohre desăvâhrşit, ori eşti, cu adevărat Făt Fhrumos! Cu vohrbele astea întohrtocheate poţi să mă înalţi pe culmi nebănuite, sau să mă faci să simt abisul la picioahre. Fie ce-o fi! eu mă las dusă de val, c-aşa mi-e fihrea. N-ai de gând să mă sthrângi în bhraţe?!

— Aici nu te voi mai strânge nicicând în braţe! Hai, să plecăm pe străzi! Cu tot frigul de afară străzile sunt mult mai sigure, nu crezi?!

— Nu! dahr, vohrba ta, să fim mai în siguhranţă, ca să nu ocolesc gândurile ascunse care te bântuie.

Dorinţe, temeri, toate legate de o atracţie necunoscută, încă, au marcat evoluţia acestei idile. Întâlniri, prin locuri de nimeni bănuite, cu spaime şi stări de extaz, cu o alunecare tumultuoasă prin faţa privirilor tot mai curioase ale celor apropiaţi, cu reprize presărate de întrebări fără răspuns. Amândoi părăsiseră parcă solul şi, plutind prea sus, pierdeau legătura cu pământenii „de rând”. Vizitele tot mai rare la atelierul cimitirului au avut ca efect abandonarea proiectului „en ronde-bosse”. Ideea Maestrului de a se opri la faza vizionată, începea să-i pară salutară. Aici era stăpânul său şi nimeni nu ar fi putut să-l tulbure, mai ales că toţi erau de acord cu ceea ce făcea, şi cu cât făcea. La Operă era altceva. Era un angajament ferm, o reputaţie de apărat, o recomandare de justificat: rezultatul, cel scontat de Maestru, de Sever, de cei din jur.

Tehnicieni, meşteri desăvârşiţi în ale decorului scenic, îl răsfăţau stându-i la dispoziţie, împlinindu-i cele mai năstruşnice dorinţe. Călăreţul de Aramă, sprijinit în coada calului, stătea pe o platformă cu rotile – nişte rulmenţi silenţioşi care asigurau o perfectă mobilitate – aşteptând marea lansare la apă, premiera.

Primăvara, chiar timidă în primele ei manifestări, dădea ghes

pornirilor romantice, subminând, cu paşi lenţi dar siguri, menirea artistului „de geniu” – consacrarea fără condiţii, fără compromisuri. Maestrul sesiza din mers aceste abateri de la „jurământul de credinţă” dat de Nicolae artei, dar cunoscând năravul preferatului său, lăsa totul în voia sorţii. Memoria, încă vie, a anilor de tinereţe, îl făcea înţelegător, dar şi încrezător. Zvonurile despre o idilă à la Romeo şi Julieta nu-i captau atenţia, mai ales că, nici nu aflase de unde răsărise această Julietă. *Totul va fi bine când se va termina cu bine*, un fel de parafrază la marele Will, era panseul de „Gâgă” al Maestrului. Aşa era să fie?! Era prematur de vizionat viitorul unor copii. Iar viitorul, grăbit, se arăta la orizont.

Martie a sosit cu o bombă care exploda, cu repetiţie, din gură în gură: Stalin a murit! Toţi o spuneau, dar puţini aveau curajul să arate satisfacţia. Chiar dacă era creştineşte să nu te bucuri de moartea „aproapelui” tău, privirile trădau totul. Mitingurile de doliu organizate mai ales în centrele muncitoreşti mai importante şi, bineînţeles, în cele universitare, au scos sute de mii de oameni, tineri şi bătrâni, în stradă. Atmosfera era pioasă, asigurată de teama obsesivă care trona ca o molimă, mulţimea adunată fiind împănată cu grupuri de susţinere a atmosferei. Lacrimile curgeau şiroaie pe feţele acestor creatori de atmosferă şi, precum râsul molipsitor, invadau mulţimea. Zilele care au urmat au scos, însă, la iveală şi alte sentimente, de ascunsă bucurie, de speranţă. Studenţi şi profesori, chiar dacă şi timid, au început să etaleze „utopicele” doleanţe: nu limbii ruse obligatorii! nu marxism-leninismului!… Era doar începutul unor ieşiri mai curajoase, era un preludiu la anii care aveau să vie, când autorităţile, cu ochii la Budapesta, s-au pus pe făcut „ordine”, culminând cu arestarea a sute de studenţi la Timişoara. Da, 5 martie 1953 a aprins speranţele, iar zilele care au urmat, le-au stins ca pe o lumânare. A rămas, totuşi, izul de ars al fitilului fumegând.

Şi a venit sfârşitul lui martie, de data aceasta cu o altă bombă, care a explodat stârnind panică şi întrebări, răvăşind viaţa celor doi copii.

— Nick, mi-e fhrică, mi-e fhrică să-ţi spun, se întâmplă ceva…

— Ce se întâmplă, fată?! Hai, spune ce ai de spus şi nu mă mai ţine pe jăratic!…

— Nick, s-ahr putea să fiu ghravidă… Ce mă fac?!

— Cuuum?! Tu vorbeşti serios?! Ce te faci?! nu, dragă, ce ne facem?!… De unde ţi-a venit ideea asta năstruşnică?! Eşti sigură?

— Phrobabil că nu mă înşel, ştii, niciodată nu a întâhrziat. Culmea, nici nu am cu cine vohrbi. Nu îndhrăznesc să vohrbesc acasă, ahr ieşi o thragedie. Am să încehre să scap de sahrcină, numai că nu ştiu cum să fac…

— Eşti ludă, nu?! Cum să omori un copil nevinovat?! Poate un geniu!?… Nu, nici să nu-ţi treacă prin cap aşa ceva! Dacă o fi să avem un copil, acel copil va avea şi mamă şi tată. Da, tată, şi încă unul iubitor şi nebun! Nu, nu, să nu ne pripim, să aşteptăm să vedem dacă nu-i o alarmă falsă. Poate că ai răcit, pe unde nu trebuia, tot umblând pe frigul ăsta nenorocit. Un copil! Doamne, cât m-am ferit de o astfel de idee şi uite că soarta s-ar putea să-mi schimbe viaţa… Să aşteptăm!

— Mi-a fost fhrică să-ţi spun… ştiam ce chrezi tu desphre copii, desphre familie. Nu, nu ştiu ce o să facem… Tu eşti băhrbat, la tine este mai simplu. Ştiu asta şi nu-mi fac iluzii. Să ştii că acum te iubesc şi mai mult! Nu este un păcat ceea ce am făcut…

28

Zilele şi săptămânile care au urmat au întors pe dos viaţa celor doi copii. Disperarea era pe chipul Ralucăi în toate ipostazele. Spre surprinderea ei Nick juca cu seninătate rolul bărbatului responsabil, bravând la orice pas pentru a ascunde spaima care-l stăpânea zi şi noapte. *Ce dracu-i de făcut*?! *Tocmai când am început să mă împac cu mine, cu statutul meu de copil cu şi, totuşi, fără tată, când am început să sfidez prezenţa „umbrei”, ba, chiar să mă obişnuiesc cu ea tot repetându-mi că n-au ce să-mi facă, că nu pot ignora talentul, cum n-au putut-o face nici cu Maestrul, acum, când am dat liber vârstei să se comporte normal, să simt că omul are nevoie şi de ceva clipe de destindere, tocmai acum vine beleaua pe capul meu*!? *Şi Ralu, ea ce poate simţi în clipa asta*?! *Nu, teoria absurdului care stă la pândă şi apare când ţi-e lumea mai dragă, e mai valabilă ca oricând. Ce-or spune ai ei când vor afla*?! *Sunt oameni simpli, cel puţin aşa ştiu, care nu pot înghiţi o astfel de ruşine, care ştiu una şi bună: ai greşit, acum plăteşti*! *iar preţul nu poate fi decât unul – căsătoria. Nici măcar nu mă cunosc! auzi, căsătorie*! *Eu şi însurat, şi cu copil*! *La maică-mea, sărmana, nici nu vreau să mă gândesc. La câte a îndurat, asta îi mai lipsea*! *Acum să vezi comparaţia cu inegalabila mea soră*! *Bine că la anii care-i am nu mai am*

nevoie de acordul părinților. La cel spiritual nici nu mă pot gândi. Dar ce se face Ralu la vârsta ei?! Nu, dacă se confirmă, ori o conving pe sor-mea, prin amicul nostru comun, să intervină pe la Înalta Poartă, ori o fac pe șest. Fata nu poate rămâne suspendată în bătaia vântului. E vorba de un copil care are drepturile lui sfinte și așa ceva n-am să uit. Cu cine pot vorbi oare?! Cred că o discuție cu Șefu' și apoi cu Maestru mă vor elibera, cât de cât, de stres…

Așa a și făcut. Înțelepciunea bătrânului l-a eliberat de teama care-l domina.

— No, așe o vru' Dumnezeu! Nime nu poate să se atingă de un copil! Treabă să faci nuntă, dragul meu, treabă!

— Dar eu n-am zis că nu!? Treaba e cum o s-o conving pe maică-mea, care e cum e. Ea gândește cum gândeau părinții ei. Și fata?! Ea cum o să le spună părinților ei?! Sunt oameni de treabă, cum spune fata, dar și ei cred în valorile lor, în morala cu care au crescut. Ei, ce zici?!

— O să se supere și unii și alții, dar după ce s-o naște copilul o să se certe pentru el și o să-l iubească. Așei de când lumea! și lumea o făcut-o Dumnezeu, nu noi!"

Nici Maestrul nu s-a alarmat prea mult, cu tot punctul său de vedere legat de misiunea artistului, misiune care putea fi împlinită doar în condițiile unei independențe totale. Și el fusese tânăr, și el gustase emoțiile devastatoare produse de „acte iresponsabile", și el se însurase cu o femeie mai tânără, atrăgătoare, talentată, cunoscuse bucuria unui copil, și încă ce bucurie! era, cum se spune, la el acasă.

— Nicolae, pui de neamț, ai dat de bucluc, îți aparține, nu da vina pe nimeni, ești major și, ca atare, suportă consecințele. Teoria cu pierderea libertății, atât de necesară în munca de creație, trebuie readaptată la noile condiții. Nu-ți mai băga în cap ideea că „totul se prăbușește", concentrează-te pe faptul că vei avea o nouă motivație în lupta pentru reușită, un copil, o familie, va trebui să le demonstrezi că ești într-adevăr „mare", așa cum mi-ai spus când te-am cunoscut. Atunci, nici n-am apucat să-ți spun nimic despre drumul spinos al artistului, despre faptul că numai munca în timp va putea demonstra dacă ești bun și, mai ales, în ce ești bun, că mi-ai și replicat: sunt sculptor, maestre! Am râs în sinea mea și m-am uitat peste schițele aduse, peste cele câteva fotografii. M-au surprins, dar ți-am răspuns cu

prudenţă şi mi-am spus că trebuie să te sprijin. Ai avut dreptate, la o vârstă fragedă, aveai conştiinţa propriei valori. Mai târziu ţi-am sugerat să faci pictură, dar te-ai încăpăţânat, ai început să sculptezi, s-o faci chiar pe criticul cu mine şi, şi m-ai convins. Da, drumul tău va fi sculptura, desenul îl vei folosi în subsidiar, vei fi un portretist, probabil portretistul mult aşteptat. Tu sculptezi deja, sufletele, şi asta nu-i de acolo. Suntem destui care ne considerăm portretişti, dar, cum s-o spun, cam toţi am atins un plafon peste care nu poţi trece decât dacă ai ceva în plus, un har, un har aparte, dar har. Harul de a pătrunde în străfundul ocult al fiecărui model studiat. Nu ştiu cum va fi cu monumentalul la tine, cu visul tău obsesiv cu ecvestra, dar acolo va trebui să-şi spună cuvântul perspectiva. Să avem răbdare, să aşteptăm. Mă bucur că-mi eşti student, că-mi eşti, de fapt, coleg de breaslă. Când pui mâna pe condei, când creionezi, mă enervez de invidie. Eu ştiu că sunt bun, m-a apreciat Brâncuşi, dar am lăsat la o parte influenţa lui, m-am apropiat de Rodin. Eu mă consider realizat în spiritul talentului meu chiar dacă „dosarul" nu-mi permite să aspir la o recunoaştere oficială. Încep să curgă titlurile onorifice dar pentru ele sunt destui maleabili. Nu-i suficient doar talentul. Asta e, prietene! Nu dispera la primul val care te dă peste cap. Treci pe sub el şi urcă pe creasta următorului…

— Parcă am fi la curs. Şi cu mine cum rămâne, cu dandanaua?! Eu de un sfat am nevoie nu de încurajare la adresa talentului. De acela sunt sigur, de mine, ca om, nu prea.

— Eu cred că am fost clar, dar văd că ai fost atent numai la laude. Dandanaua ta nu-i ceva neobişnuit, ceva care să afecteze viitorul. Nu, Nicolae, sper că veţi lăsa copilul să crească, să se nască, să-l copleşiţi cu dragoste. Când s-a născut pruncul meu, am deschis o nouă carte de poveşti. L-am făcut în fel şi chip, descriind în acest fel, prin sculptură, viaţa lui de copil adorat. Dacă aş aduna lucrările reprezentând minunea vieţii, copilul în creştere, aş putea să deschid o galerie pe această temă. Câtă inspiraţie îţi poate aduce un pumn de viaţă, un copil neajutorat dar puternic prin felul în care te poate subjuga! La asta să te gândeşti, să vă gândiţi, nu la ce va spune X sau Y, fie ei chiar şi mama sau tata. Dacă aveţi nevoie de sfaturi, apelaţi la bunici, dacă-i aveţi. Întotdeauna ei sunt cei mai înţelepţi, chiar dacă, pe nedrept, îi consideraţi retrograzi.

— Oricum, mă simt mai uşurat. Mulţam, Maestre!

— Nicolae, să nu uit, legat de portretul pe care mi l-ai făcut, du-te şi semnează-l şi lasă-mă să trimit o maşină după el. Vreau să-l trimit la Jitin, să stea în mijlocul casei părinteşti, chiar dacă ei nu mai sunt. Vreau să fiu acolo unde m-am născut. Ce zici?!…

— Nu m-am gândit la o aşa ofertă. E grozav! Şi, niciun cuvânt despre lucrare?!

— Nu ţi-e de ajuns că-l vreau doar pentru mine, sculptore?!

În drum spre cimitir Nick fu străfulgerat de un gând care-l făcu să se oprească din urcuşul pe Golgota. *Şi cu Ella*, *cum rămâne*? *Cred că e momentul să lămuresc lucrurile*. *Mâine dimineaţa iau trenul şi*, *Dumnezeu cu mila*!

Călătoria asta neprevăzută, planificată, dar mereu amânată, venea ca o soluţie impusă, în faţa căreia nu încăpeau obiecţii. *Doamne*, *cât am greşit amânând un deznodământ într-o poveste clădită pe anii adolescenţei*, *un vis de aur în felul său*, *dar care a apărut la un moment nepotrivit*.

Erau nişte copii minunaţi, dar copii. Nu gustase niciunul din „fructul oprit", cum era şi firesc, plutiseră sub imboldul curiozităţii, al unei atracţii oculte, de nedescifrat pentru acea vârstă. Anii care s-au scurs au sădit în sufletul domnişoarei în devenire speranţe în privinţa viitorului, a alegerii făcute, speranţe care începeau să se zdruncine din cauza atitudinii, mai nou, rezervate a lui Făt Frumos. Se agăţa de ideea plecării la studii în oraşul „chemării" sale, convinsă de profunzimea legăturilor stabilite în anii de copilărie.

Nici el nu era indiferent faţă de trecutul rămas în memorie, precum poveştile citite în copilărie. Singura lui armă redutabilă în lupta cu amintirile şi, mai ales, cu aspiraţiile Ellei, era obsedanta idee legată de autonomia artistului, de gustul amar al amintirilor din frageda copilărie. Şi acum?! Bomba! cu efect imediat. Era sigur că va destrăma un vis curat, întrupat într-o fiinţă deosebită, trecută prin transformările vârstei, astăzi o femeie în devenire, superbă, cum îi prezisese într-una din zilele când se jucau de-a dragostea, în atelierul lui NEA FANE, sau al Domnului Paul. Ce amintiri, şi câtă nevinovăţie! Hotărârea, însă, era luată.

*Trebuie să vorbesc cu Ell*al *Povestea asta*, *ca din basme*, *va avea*, *probabil*, *un impact dur asupra ei dar*, *dar o va elibera din cuşca*

fanteziei, a unui vis de copil. A ajuns la maturitate şi va înţelege că viaţa nu-i un vis înaripat care te duce pe culmi de seninătate pură. Aş fi nedrept s-o fac să afle de la alţii. Sper să înţeleagă, să rămânem prieteni, cum mi-am dorit întotdeauna, să putem discuta oricând despre anii „cei mai frumoşi", cum îi plăcea să spună.

Sunetul monoton al roţilor de tren nu l-a eliberat de aceste gânduri. Din contra, lucrurile începeau să ia un contur din ce în ce mai întortocheat. *Nici, măcar, nu i-am spus Ralucăi unde plec şi, mai ales, de ce. Cine ştie ce ar fi înţeles din asta!? Nu, trebuie s-o rezolv de unul singur, fără lamentări, fără întrebări inutile. Nicolae, mi-e milă de tine! Să te văd dacă mai apuci să ajungi „mare", cum ai tot trăncănit…*

Surprizele, însă, nu se dezmint şi se bagă în viaţa omului nechemate. Ella era, de mult timp, la curent cu „aventura", dar, în minunata ei naivitate, considera faptul minor şi era convinsă că, toamna se vor număra bobocii, când se hotărâse să poposească, cu toată noua ei splendoare, ca studentă, în oraşul marilor speranţe. Nick a căutat-o acasă, hotărât să înfrunte furtuna pe teritoriu minat, dar n-a fost să fie aşa. A găsit-o pe stadion, odihnindu-se pe rândul cel mai de sus al tribunei, singură, cu ochii scrutând zarea. Nu l-a zărit decât la două rânduri de bănci, privind-o cu un zâmbet uşor mascat, dar nu mai puţin cuceritor.

— Nick, ce-i cu tine?! Când ai sosit?…

Cu un salt de căprioară ajunse drept în braţele care, parcă, o aşteptau de o veşnicie. Nick nu mai pridideа să răspundă sărutărilor care alergau pe obrazul lui. Era profund tulburat de explozia de bucurie, de sinceritatea sentimentelor etalate fără rezervă

— Măi, se uită ăia la noi ca la circ! Hai să ne retragem undeva mai în umbră… Uite-l pe Kiss cum ne salută! Lasă-mă să-i răspund…

Nick se eliberă cu greu din strânsoarea braţelor celei care nu mai avea nimic comun cu fetiţa din atelierul lui NEA FANE.

— Ella, arăţi grozav! Mi-ar plăcea să-mi fii model.

— Vrei să faci un nud?! Sunt convinsă că va fi nudul vieţii tale!

— Iar o iei razna? Am crezut că te-ai maturizat!? Arăţi altfel, dar te porţi la fel. Ce noroc că nu suntem într-un atelier!

— Noroc, pe dracu'! Chiar că ar trebui să fim acolo…

— Ella, am venit să stăm puţin de vorbă… E important pentru mine, pentru noi.

— Te-ai săturat de „Aventura”, că nici nu ştiu cum o cheamă. Ştiu doar că există…

— Ce ştii şi de unde?!

— Am şi eu urechile mele, dar mai am ceva: sentimentul de siguranţă pe care nu mi-l poate lua nimeni. Nick, eşti al meu, şi numai al meu! Ce contează „Aventura”?!…

— Din păcate, contează! Ca să n-o lungim, „Aventura”, care are un nume, va avea un copil cu mine. S-a întâmplat, cum se întâmplă uneori în viaţă, pe nepusă masă, dar s-a întâmplat. Nu-i o joacă, sau un accident care se poate repara într-un spital, e o realitate angajantă, şi pentru ea şi pentru mine. Te rog, nu mă întrerupe, nu mi-e uşor să ţi-o spun, dar trebuia s-o afli de la mine. Te rog, taci puţin… Am ştiut, ca o premoniţie, că noi doi nu puteam avea un viitor împreună. Totul a fost minunat, dar a fost un joc de copii…

— Da, Nick, un joc de copii, doar un simplu joc, nu?! Atât ai înţeles?! Şi gelozia ta, tot un joc de copil?! Nu pot uita atitudinea ta faţă de Tedy… Şi culmea, eu nici nu-l puteam suferi!… Era reporter şi aveam nevoie de publicitate. Aşa e în viaţa de toate zilele. Şi el ştia cât de angajată eram în relaţia „de copil” cu tine. Mi-a spus că şi Kiss l-a pus la curent şi la punct. Acum, mă trezesc dintr-un vis de copil, dintr-o poveste cu o Cosânzeană şi un Făt Frumos, sunt mare, zâmbesc şi mă duc cu gândul la rafturile pline de poveşti ale bibliotecii viselor, iau unul şi cu lacrimi în ochi, mă despart. Da, sunt mare, aşa cum am aşteptat cu răbdare şi încep să văd lucrurile într-o nouă lumină. Un singur regret mă apasă: n-am venit spre tine când am aflat de „Aventura” ta. Am crezut că sunt invincibilă şi te-am lăsat să te trezeşti singur şi să zbori spre mine. Când te-am văzut, am crezut cu toată fiinţa că pentru mine ai venit. N-a fost să fie aşa. Acum, ne va despărţi, pour toujours, un copil, care, vorba ta, este cea mai mare minune a lumii. Cine ştie?! Poate că-l voi iubi de la distanţă şi pe el…

— Ella…

— Taci, nu mă conduce şi, şi hai să rămânem buni prieteni, ca atunci când ne vom întâlni, din întâmplare, să nu ne simţim jenaţi. Servus, Nick!…

29

Drumul de întoarcere nu a însemnat şi detaşarea de o problemă care-l urmărise ca o umbră. Se gândise, nu o dată, să pună capăt unei

situaţii fără ieşire, din punctul lui de vedere, dar felul în care neprevăzutul acţionase, îl trimitea într-o lume a culpabilităţii. *A trebuit să se întâmple ceea ce s-a întâmplat ca să găsesc momentul prielnic pentru a mă elibera de obligaţii. Ce idiot! Merita această fiinţă nobilă să fie pusă într-o situaţie atât de stupidă?! M-am temut de complicaţii, sclav crezului meu egoist: nu angajament, nu căsătorie, nu copii! Totul pentru artă, pentru menirea mea! De fapt, mereu am subliniat acest lucru, deseori până la penibil. Vezi, Doamne, ce destin aparte aveam de apărat!? Acest „sunt mare", obsesie adolescentină, m-a mânat din spate, punându-mă deseori în situaţii ridicole. E drept că, la acea vreme m-a şi ferit de complicaţii. În fond, n-a fost decât o poveste de dragoste infantilă, care s-a terminat fără „probleme", lucru pentru care mă felicit. Ella a rămas, încă, tributară visului de copil, chiar dacă, în virtutea inerţiei, parcă, astăzi mi-a demonstrat că nu mai este copilul de ieri, că visul îl trăia într-o lume mai reală decât mi-aş fi închipuit, nutrind speranţe cât se poate de profunde. Culmea, aflase de aventura mea, o judecase la rece şi nu i-a dat nici pe departe importanţa pe care ar fi presupus-o încrederea în viitorul ei alături de mine. A stat de o parte, a aşteptat încrezătoare şi, vorba ei, a pierdut. N-a fost vorba de o bombă cu explozie întârziată, a fost o bombă distructivă cu efect imediat. Cine, în lumea asta, are dreptul să se atingă de sufletul unui om?! Fără să vreau, eu am făcut-o!*

— Să rămânem prieteni… când ne vom întâlni, din întâmplare, să nu ne simţim jenaţi. Frumoasă lecţie, Nicolae! bună să-mi ajungă pe viaţă… Aş fi în stare să mă întorc, să încerc să-i explic. Ce să-i explic?! Că talentul, în care am crezut şi mai cred încă, a sădit în mine o doză enormă de egoism, m-a făcut să renunţ la multe lucruri, chiar şi la plăcerile vârstei, că… Nu, n-am ce să-i explic! Uite, ce mi se întâmplă, împotriva tuturor convingerilor mele, dacă au fost convingeri?! Mă şi văd cu un copil, gândesc „responsabil", şi culmea, mă întreb dacă îmi va moşteni talentul, dacă mă va depăşi. Nu, n-aş putea să-i mai explic nimic! Ar fi şi absurd şi umilitor…

Trenul şi-a făcut datoria şi l-a readus la realitate. În drumul spre cămin, gândul că va trebui să se explice, să-i relateze Ralucăi o poveste fără niciun suport real, să fie cât mai liniştit, şi asta când zbuciumul din sufletul lui risca să atingă cote nebănuite, să se spovedească Maestrului, provoca o stare de nesiguranţă, de teamă ocultă. Surprizele

însă nu-şi făcuseră încă plinul. Era noapte târzie când păşi în holul căminului şi rămase blocat.

Într-un colţ, pe un scaun incomod, ca de altfel toate scaunele din cămin, Rallu adormise, de frig şi de oboseală, în aşteptarea celui pe care-l căutase cu nerăbdare toată ziua.

— Ce-i cu tine, fată?! La ora asta?!… Ştii că nu-mi place să mă cauţi la cămin… Chiar aşa, ce-ţi veni?!

— Nick, unde ai umblat toată ziua?! Te-am căutat peste tot… Ştii, am o veste ghrozavă… A fost o alahrmă falsă, o simplă întâhrziere. Doamne, cât m-am hrugat să fie aşa! E bine, e minunat! Poţi să fii liniştit, dhragule… Hai, spune ceva, nu mă phrivi aşa buimac!…

— Tu, tu ai făcut ceva?!… Doar n-ai îndrăznit să… Nu, spune-mi că nu, te rog!

— Nu, Nick, n-am făcut nimic, nici n-aş fi avut cuhrajul. Ţi-am spus doahr că nu m-am simţit vinovată penthru ce s-a întâmplat… Dumnezeu nu ne-a pedepsit şi asta e o dovadă în plus că n-am ghreşit. Nick, eu chiahr te iubesc!…

— Doamne, dacă se întâmpla ieri, multe rele ar fi putut fi evitate…

— Ce hrele, Nicki, desphre ce vohrbeşti?!

— Nimic, nimic… Hai să te duc acasă, să ne aerisim puţin.

— Nick, eşti tahre phreocupat de ceva… te supăhră ceva?!… hai, spune!… nu te bucuhri?!… pe unde ai tot umblat?

— Las-o baltă! N-am nimic… Am avut o treabă de rezolvat şi nimic mai mult… Atât doar că m-am cam grăbit şi, vorba aia, graba strică treaba. Asta-i viaţa!

— Ce enigmatic eşti!? în loc să te bucuhri, să ne bucuhrăm…

Nick nu mai avea chef de confesiuni făcute sub presiunea momentului. La ce?! Se grăbise o dată şi acum purta pe umeri presiunea unui regret. Ella nu avea cum să afle, şi nici nu ar mai avea sens să i-o spună. Planificase în sinea lui o întâlnire de punere la punct a situaţiei, a legăturii dintre ei şi, mai ales, a perspectivelor acestei legături. Nu luase în considerare decât punctul lui de vedere, ignorase profunzimea sentimentelor ei, sau, mai bine zis, se temuse de această profunzime, de efectul pe care l-ar fi putut avea asupra viitorului său. Şi ce a ieşit? O dandana de toată frumuseţea! Ella nu meritase aşa ceva iar durerea pe care o citise în ochii ei stăruia fără milă. Se simţea

vinovat, se simţea copleşit.

Sunt un nemernic! *Nimeni nu are voie să se joace cu sentimentele altora*. *Am jignit-o*, *am dezamăgit-o*. *Simt că nu mă va ierta niciodată şi ăsta este ultimul lucru pe care l-aş fi dorit*. *Nici măcar nu pot să-i cer iertare*. *Ar fi o gafă de proporţii şi mai mari*. *Înghite Nicolae şi fereşte-te de dandanale*! *Atelierul te-a salvat de multe rele şi doar în atelier poţi găsi liniştea*, *liniştea inegalabilă a creaţiei*… *Care creaţie*?! *Dacă am terminat cu Maestrul*, *aşa cum a vrut el*, *de unde mai fac eu rost*, *iarăşi*, *de piatră*? *Fără material nu mai am ce face la cimitir*. *Şi-atunci*?! *Apucă-te Nicolae de desen că-i mai ieftin*… *Ba nu*! *Am să-l rog pe Şefu' să-mi facă rost de ceva butuc sau scândură*. *Poate scot ceva din lemnele de foc*?! *Care lemne de foc*, *omule*?! *Atelierul trăieşte pe godin cu gaz*… *Până la urmă trec pe modelări în lut*, *dar asta ar însemna să lucrez la Maestru şi să mă las bătut la cap cu sfaturi*, *indicaţii*. *Nu*, *eu trebuie să lucrez singur*! *Da*, *dar unde şi cu ce*?! *La* dracu', *om trăi ş-om* vedea!

Monolog lung şi istovitor, cu întrebări fără răspuns, nu rareori cu voce tare, spre deliciul celor de prin preajmă. În asemenea împrejurări Nick devenea agresiv, tuna şi fulgera, apostrofa fără drept la replică. Ce-i trecea lui prin cap şi scăpa prin ascuţişul limbii era literă de lege. În asemenea situaţii ori îl aprobai dând din cap, ori te retrăgeai lăsându-i impresia că te-a convins. Uneori, mizând pe „efecte speciale", apela la fabulaţie şi, o pot recunoaşte cu mâna pe inimă, imaginaţia lui reuşea să te fascineze. Nu cerea îngăduinţa nimănui, luptând cu toată convingerea pentru a se impune. Erau şi momente de panică, momente în care, pentru a nu-şi dezvălui slăbiciunile, ridica tonul, mizând pe efectul decibelilor asupra interlocutorului, efect adesea benefic deoarece reuşea să transfere panica din ograda lui în cea a „adversarului" său. Culmea era că adversarii lui erau de regulă admiratorii lui necondiţionaţi, bărbaţi sau femei, gata să cedeze pentru a-i menaja orgoliul, prieteni adevăraţi care, oricând şi oriunde, se luau la trântă cu oricine ar fi îndrăznit să atenteze la reputaţia lui de artist dotat cu un talent ieşit din comun. La timpul respectiv, pentru Nick această atitudine era benefică. Nu o recunoştea făţiş, dar păstra în memorie, cu grijă şi recunoştinţă, orice astfel de „intervenţie".

Mai târziu, prietenii împăciuitorişti, prin acest gen de atitudini, aveau să-i hrănească, fără voie, orgoliul subminând adevăratele-i calităţi. Şi cum anii curg prea uşor pe parcursul unei vieţi, ceea ce ar fi

trebuit să-i îmbogăţească încrederea în propriile-i forţe, a început să sape la rădăcină. Acum însă, lucrurile nu scăpau de sub control, Nick era admirat şi iubit, iar micile-mari cusururi erau date pe seama marelui său talent.

Un drum lung şi apăsător a fost plimbarea până acasă. Ralu simţea că ceva ocult se aciuase între ei şi, cunoscându-i reacţiile în astfel de situaţii, se mulţumea să-l strângă de braţ, încercând să-i transmită şi lui ceva din nota de linişte şi mulţumire care o domina.

— Nicki, nu vhrei să inthri puţin? Ai mei sunt oameni foahrte cumsecade în toată simplitatea lor. Mi-ahr place să te cunoască, mai ales acum când nu avem ce ascunde. Îţi fac un ceai, sau o cafea, dacă preferi… Ce zici?

— Cum să intru într-o casă de oameni normali la ora asta?! Te sărut şi zic că-i mai înţelept să merg să mă odihnesc. Mâine mă duc în căutare de butuci, poate că am noroc. Hai, las-o pe mâine!

— Cum vhrei tu, dahr eu vhreau şi spehr că vei accepta să-i cunoşti pe ai mei. Nu sunt ei nişte libehrtini, dahr nici încuiaţi nu sunt. Au chrescut totuşi două fete cahre-i iubesc foahrte mult. Te-am pupat!

Nick o luă agale spre cămin. Un adevărat vârtej se iscase în capul lui. Un haloimăs, cum îi plăcea să spună. Era copleşit de evenimente şi, poate pentru prima oară în viaţa lui, nu prea lungă de altfel, se simţi copleşit de vinovăţie. *Dacă plecam cu câteva zile înainte, mânat de cea mai curată intenţie de a stăvili alunecarea pe toboganul fericirii construit cu atâta încredere de Ella, alta ar fi fost situaţia acum. Aşa, copleşit de dandanaua în care am căzut, fără să am răbdarea confirmării, am dat în bară şi am creat, nu ca în artă, o operă terifiantă, o operă de distrugere, acoperită doar de scuza cinică: vinovat fără vină. Cum adică fără vină?! Ce cretin! Şi, chiar şi în circumstanţele momentului, nu puteam s-o scutesc de absurdul situaţiei motivând încercarea mea de a o elibera de speranţele care o dominau, spunându-i, ca pe vremuri, în copilărie, că nu putea avea un viitor alături de mine, că nu puteam să mă angajez în nimic, legat fiind de un crez, fie el şi absurd, crezul artistului din mine?! Nu ar fi fost o noutate. I-am repetat de zeci de ori că viitorul meu era legat de condiţia sine qua non a libertăţii depline. Ar fi fost o reconfirmare a ideilor mele fixe legate de creaţie, de talent, de incompatibilitate. Important e că n-aş fi rănit-o cu „sinceritatea" mea deplasată. Minciuna lansată în scop nobil n-ar mai fi*

fost o minciună deplasată. *Nu*, *Nicolae a trebuit să sară peste cal*, *s-o facă pe eroul*, *pe responsabilul*, *să-şi motiveze gestul şi hotărârea irevocabilă*. *Şi când te gândeşti*, *cu câtă simplitate*, *cu câtă disimulare a durerii*, *a făcut faţă situaţiei create*!

Dincolo, aşa-zisa disimulare se răzbuna. Poala bunicii, ca de obicei, a servit drept refugiu, drept alinare, iar nedespărţitul şorţ de bucătărie, a şters, ca în copilărie, ochii şi nasul nepoatei preferate.

— No, care-i baiul, micuţa mea?!

— Nimic, bunico, nimic! Aşa-i când te desparţi de ceva sau de cineva care ţi-a fost drag. Trebuia să ştiu că aşa se va întâmpla!?… Doamne, cât îl iubesc!

— Bine, bine că nu-i ceva mai rău!… Dragostea vine şi pleacă, lumea e clădită pe uitare, ziua de mâine aduce noi iubiri, şi tot aşa de când e lumea. Hai să-ţi fac un ceai de tei cu multă lămâie ca să dormi mai bine.

— Buni, nu se comentează! Rămâne între noi, ca de obicei…

Nu ceaiul de tei putea fi remediul. Trebuia să se liniştească singură ştiut fiind că în astfel de situaţii nu era nimic de făcut, ci doar de acceptat. *Dar dacă toată povestea e o minciună sfruntată*?! *Dacă Nick n-a găsit un pretext mai bun*, *mai plauzibil*, *să pună capăt speranţelor mele*?! *Nu cred*! *Nick a fost şi cred că va rămâne*, *totuşi*, *dintr-o bucată*. *Putea*, *pur şi simplu*, *să nu mai dea pe aici şi să aştepte ca totul să se stingă de la sine*. *Nu*, *n-are rost să mă amăgesc făcând drum unor noi speranţe*. *Singura soluţie rămân Bucureştii*, *ANEF-ul*, *sau cum s-o mai numi de acum încolo*. *Ce satisfacţie pe soră-mea*, *ca să nu mai spun de Tedy*!…

Vizita la atelierul din cimitir a avut un moment benefic pentru starea lui Nick. Şefu', cu discreţia lui dictată de un bun simţ genetic, cum îl caracteriza tânărul artist, l-a lăsat să se învârtă prin atelier, să se agăţe de ceva anume, orice, numai să reintre în cămaşa omului casei. Îl urmărea cu coada ochiului mimând o preocupare aparte pentru aranjatul puţinelor scule de care dispunea. Cel care a făcut pasul a fost Nick. Se confesase cu două zile înainte, găsise înţelegere şi se simţea obligat să curme curiozitatea bătrânului.

— Şefu', s-a aranjat, s-a rezolvat de la sine… Ştii, a fost o alarmă falsă, totul n-a fost decât o spaimă…

— Dacă s-o arănjet, aiasta-i bine, băiatule. Da' fata n-o făcut

nimică, nu?

— Nimic, Şefu', ne-am speriat degeaba… Ufff, ce spaimă am tras!

— No, şi spaima aiasta e bună de ceva! Tineri, tineri, da' treabă să faceţi ce faceţi cu cap, erted?…

— Înţeles, Şefu'!… Dar ştii că acum am o altă problemă? Să vedem dacă mă poţi ajuta cu ceva…

— Care-i problema?… spune!

— Acum că am terminat cu piatra, cu Maestrul, nu mai am material de lucru…

— Hm… să mai cătăm altă piatră, numa că nu-i uşor…

— Ştiu, Şefu'… m-am gândit să lucrez în lemn, dar mi-ar trebui ceva butuc sau nişte scânduri, ce zici?

— Nicolae, lemne găsim mai uşor, e o pădure acolo, la capăt de oraş, aproape. Vorbim cu paza, ducem o pălincă şi băieţii o să aducă lemnul cu căruţu. Merem mâine acolo tăţi. Treabă că găsim…

— Şefu', eşti cineva dacă mă ajuţi şi acum! Mulţam!

Treaba a mers ca pe roate. Pălinca l-a făcut pe paznic mai vorbăreţ, mai serviabil. I-a dus la un trunchi de tei, doborât cine ştie când, curăţat de podoaba crengilor, transformate în lemne de foc, întins într-un luminiş pe post de laviţă. Cum laviţa era inutil de lungă, paznicul le-a pus la dispoziţie un joagăr şi i-a pus la treabă, să desprindă doi butuci, sub privirile sale pline de satisfacţie şi ale celui care-l blagoslovise cu licoarea divină.

Treaba n-a fost uşoară, joagărul ruginit şi diametrul impresionant al trunchiului de tei ridicând probleme celor doi moţi ajutaţi de avântul artistului. Seara Trofeele au luat drumul spre atelierul de „sculptură" sub privirile pline de încântare ale lui Nick, proaspăt descătuşat din situaţia, mai ieri fără de ieşire, purtând în suflet doar povara lăsată de dandanaua în care se pomenise, vorba aceea, fără vină. Ştia că va putea lucra, că va ataca lemnul, şi ce lemn! Tei rătăcit la liziera unei pădurici de la marginea oraşului, doborât, cândva, cu cine ştie ce scop, abandonat pe post de laviţă, cine ştie din ce cauză, prea lung pentru o „laviţă", fie ea şi de pădure. *Ce pleaşcă pe mine*! *Ce va urma*, *oare*? *Poate un butuc de salcâm*, *că doar pădurea-i plină*…

30

Primăvara lui '53 se anunţa tulbure pentru români: nici soarele

nu se înghesuia să se instaleze, nici evenimentele legate intrinsec de viaţa cea de toate zilele nu străluceau la orizont. Moartea lui Iosif Visarionovici, chiar dacă a sunat ca o bombă de mare putere, a adus cu ea o stare de confuzie, manifestându-se diferit la nivelul populaţiei. Politicienii în vogă erau derutaţi neîndrăznind un pronostic în privinţa viitorului lor politic. Doliul „naţional" decretat a scos în stradă, în cadrul unui miting al plângerii, sute de mii de cetăţeni, cu, şi fără, convingeri politice comuniste. Amestecaţi în mulţime, fără a îndrăzni să se manifeste, formând grupuri aparte, cei din urmă, căutau să ascundă în spatele pleoapelor lăsate, licărirea evidentă a satisfacţiei, a speranţei. Primii, gata instruiţi pentru eveniment, îşi manifestau durerea prin lacrimi dublate de icniri zgomotoase, însoţite de comentarii sau întrebări, care mai de care mai lamentabile – *A murit Tătucul*… *Ce ne facem fără el*?!… Ici-acolo, unii, puţini la număr, întorceau spatele către balcoanele instituţiilor centrale, de unde, megafoane puternice transmiteau ultimele ştiri, condoleanţe, nespusa durere abătută asupra poporului român, şi nu numai, căutând drumul de minimă rezistenţă pentru a părăsi, chiar şi cu riscul de a fi văzuţi, sau chiar filmaţi, turma de oameni scoasă la un priveghi de la distanţă. Cei „neangajaţi politic" rezistau stoic impunerii, nu se manifestau în niciun fel, copleşiţi de gânduri mai pragmatice: aprovizionarea cu de ale gurii într-o situaţie jalnică creată de ambiţia organizării de către România a celui mai important eveniment internaţional, Festivalul Tineretului, ambiţie care reuşise să golească magazinele alimentare de cele mai elementare produse. Dispăruseră nu numai alimentele de bază, dar spre disperarea multora şi băuturile alcoolice, inclusiv berea, şi ţigările.

Încercările autorităţilor de a crea o atmosferă de entuziasm, de participare afectivă la pregătirea marelui eveniment, au eşuat. În starea de mizerie generalizată care domnea în ţară, numai de câştigarea acordului unanim nu putea fi vorba. În oraşele universitare atmosfera era în fierbere. Studenţii, ah studenţii ăştia! cuiul care ţinea trează vigilenţa organelor securităţii statului, au intrat cu o şi mai mare pondere în atenţia „securiştilor", noul termen intrat în vocabularul cotidian, vizând fără ocolişuri, caracterul de poliţie politică, caracteristică, până nu de mult, atribuită de media din „vestul sălbatic" agenţilor KGB din „Ţara Soarelui Răsare". Aceşti „ochi

albaştri", cum erau catalogaţi, nu neapărat pe criterii „ştiinţifice", au ajuns spaima de zi cu zi a oamenilor de rând şi, un subiect de glume nevinovate în gura celor mai slobozi de gură. Mulţi posesori ai acestor ochi albaştri, cu sau fără vină, au început să se protejeze de privirile celor din preajmă apelând la ochelari fumurii. În această atmosferă de tensiune permanentă, în care Nick se crezuse uitat, a venit vizita la cămin a „amicului" său cu ochii precum cerul. Îl aştepta în hol, tolănit într-un scaun, dacă se poate spune aşa ţinând cont de calitatea „fotoliului", lângă fereastră.

— Greu de găsit, tovarăşe Nicolae, greu…

— Ştiam că mă cheamă Krüger, tovarăşe, nu ştiu cum…

— Numele meu n-are nicio importanţă. Importantă este funcţia şi, mai ales, misiunea! Şi misiunea trebuie dusă la capăt, tovarăşe Krüger, chiar dacă îţi place sau nu, e clar?

— E clar dacă îmi spui despre ce este vorba… şi, hai să mergem să ne mişcăm ca să nu facem circ aici, la cămin…

— Cel mai bine e să mergem la noi la birou, să stăm la o masă şi eventual să întocmim şi o notă scrisă. E bine să ştii unde mă poţi găsi când ai nevoie de mine. Întrebi de tovarăşul Mişu şi mă găseşti uşor.

— N-am eu de făcut niciun fel de notă, domnule! N-am timp nici de treburile mele, darămite de făcut note. Ce note, domnule?! că mă apucă dracii!

— Calm, calm, că am tot timpul la dispoziţie. Până mâine trebuie să fac un raport şi nu mă culc până nu-l dau gata. Hai, mergem, ne aşezăm la masă, discutăm, scriem şi după aia poţi pleca liniştit…

— Şi dacă nu vreau, ce faci, mă arestezi?!

— Eu nu mă ocup de arestări, tovarăşe. Pentru asta are cine să se ocupe, numai că n-ar fi bine să facem vâlvă la cămin. Ştii cum sunt colegii, buni până la necaz… că mai departe, rămâi singur şi tot la noi ajungi.

— Măi, de ce nu-mi daţi pace? Nu mai ştiu nimic de tatăl meu, şi nici nu vreau să ştiu. A plecat, ne-a lăsat, să-i fie de bine şi n-am cuvinte! Priceput?!

— Ţi-am spus eu ceva de tatăl tău?! Sau, poate că te simţi cu musca pe căciulă? N-am eu timp acuma de tatăl tău. Dacă mişcă, aflăm noi, n-ai grijă! Acum sunt alte probleme pe rol… Uite, abia a murit tovarăşul Stalin şi au şi început unii să se agite. Ce dacă a murit?! Vine

un alt Stalin, comunismul va merge înainte, iar noi trebuie să avem grijă să nu mişte în front nişte sabotori care să răstoarne puţina democraţie pe care am câştigat-o. Intelectualii ăştia nu se astâmpără, se agită până şi la un miting de doliu. Ce-or fi crezând, zău că nu ştiu, dar ştiu că vor da de dracu'.

— Şi ce am eu cu mitingul de doliu?! A murit Stalin?! şi ce-i cu asta?! O să apară un alt Stalin, nicio grijă! Aşa-i în politică! Ce am eu de făcut nu are nimic cu asta. Eu, când vreau să mă reculeg nu merg la un miting de doliu, eu merg la un cimitir. Acolo-i linişte şi eu de linişte am nevoie…

— Nu mă lua peste picior! E mai bine să colaborăm, dacă vrei cu adevărat să ai linişte. Să ştii că ştiu să-mi fac meseria, o meserie ca oricare alta şi, nu mi-e ruşine de ce fac. Ţara asta trebuie şi apărată şi asta-i misiunea noastră.

— Măi, Mişule, că tot mi-ai spus cum te cheamă, noi artiştii facem un act de cultură şi nici asta nu-i puţin! Cultura înalţă o Ţară, nu o distruge. Arta este frumosul, patriotismul, comunicarea cu lumea largă. Arta, în orice domeniu, trebuie încurajată, lăsată să producă frumosul, să cultive. Vorbesc de arta adevărată, cea liberă de constrângeri. Cine încearcă să subjuge arta comite o crimă împotriva propriului popor! Cum să faci un informator dintr-un artist?! Trebuie să te gândeşti bine înainte de a mă duce la voi să mă obligi să scriu „note", cum le spui tu. Vrei să înţelegi ce este arta, vino cu mine într-un mic cimitir ca să vezi la ce lucrează un artist, sau vino în atelierul profesorului meu să vezi ce politică subversivă bagă el în sculpturile sale. Uite, să-ţi arăt ce face un artist luat, aşa, pe nepregătite. În mapa asta am nişte coli albe iar în buzunar un pix mare cu mină de cărbune, un versatil. Ne aşezăm pe banca aia singuratică şi încercăm să comunicăm. Ce zici?!"

— Nu înţeleg unde baţi dar, hai să vedem ce-ţi trece prin cap, tovarăşe artist!

— Stai jos şi uită-te unde vrei. Nu trebuie să mă urmăreşti, fii natural, nu sta ca la fotograf, priceput?

— Nu pricep eu nimic dar, cum sunt în misiune, mă adaptez situaţiei.

Efectul a fost cel scontat. După un sfert de oră, se holba Mişu la portretul în cărbune şi nu scotea nicio vorbă. Ridica uneori privirea

înspre Nick, o privire care întreba parcă: *oare cum ai făcut*?! Apoi, se cufunda din nou în studiul propriului chip. Era doar mirat, era fascinat?! era greu de definit această atitudine.

— Ei, ce zici? Îţi place moaca ta?… Am, sau nu am talent? Hai, spune, omule, ceva!

— Mi-ai dat cu leuca-n cap, domnule artist! Nu pricep cum se poate aşa ceva, în doar câteva minute?!…

— Se poate, dar nu mă lua cu domnule, dragă tovarăşe. Ce naiba! eşti doar în misiune, nu?!

— Da, în loc să mă documentez, eu, uite ce fac, tovarăşe Nicolae!

— Las-o-ncolo cu tovarăşe! Spune-mi simplu Nicolae, iar eu am să-ţi spun Mişu… Ce zici? Îţi place, o ba…

— Îmi place, Nicule, cum să nu-mi placă… sunt şi eu om ca toţi oamenii. Spunea bunica: ce-i frumos, îi place şi lui Dumnezeu. Ea era tare credincioasă, că aşa era pe vremea ei. Îmi faci cadou tabloul acesta, ce zici?

— Păi, ce să zic? E al tău! Dacă vii mâine, tot pe banca asta, am să aduc o ramă şi sticlă ca să-l înrămăm. Ai să-l poţi pune pe perete în camera ta.

— Camera mea?! Păi, crezi că eu am camera mea?! Eu sunt un amărât pe lângă şefii mei. Am să-l pun în biroul unde lucrez să-l vadă toţi colegii… Ba, nu se poate! În birou nu putem pune decât portretele dascălilor şi a lui Gheorghiu-Dej. Asta ar mai lipsi să apar şi eu printre ei! N-aş mai apuca să te mai urmăresc cu anchetele mele. Cine ştie pe unde aş ajunge!? Să ştii că vin mâine şi mai vorbim şi despre ce mă interesează în legătură cu mitingul de doliu. Eşti un norocos că ai dat de unul ca mine. Nu toţi suntem la fel, cum cred oamenii. Eu sunt mai altfel.

— Nu te mai omorî atâta cu mitingul acesta. Omul a murit, să-i fie ţărâna uşoară, nu mai e *tovarăşul Stalin*, e simplu, Stalin! A fost ce-a fost, acum nu mai e decât trecut. Să vezi câţi se vor trezi din somn să-l judece… aşa-i de când lumea, Mişule. Vino şi vom găsi despre ce să băsădim, că doar suntem tineri. Vorba aia înţeleaptă: morţii cu morţii, viii cu viii! Basta!

N-a apucat bine Mişu să se îndepărteze că pe Nick l-au apucat crampele. *M-am ţinut cât m-am ţinut*, *dar emoţiile şi frica asta absurdă încep să-şi joace rolul*. *Dacă nu găsesc o budă*, *sau un tufiş*, *mă fac de*

rahat. *Doamne*, *ce fire*! *de la cine*, dracu', *am moştenit-o*?! *Simt că mor*…

A fost nevoie într-adevăr de un tufiş pentru că de o budă la îndemână nu putea fi vorba. Această fire „imposibilă", cum o numea Nick, hiperemotivitatea, teama obsesivă, îl aruncau în braţele unei atitudini agresive de mascare a realităţii cu care nu se putea mândri. Avea să poarte această „cruce" până-n ultimele clipe lucide ale vieţii sale. Încet-încet, toate aceste „neajunsuri" au pus stăpânire pe întreaga-i fiinţă ajungând să fie o dominantă în viaţa lui. Ştia acest lucru, încerca să iasă la suprafaţă, el, adevăratul Nicolae, talentat şi sensibil, iubitor al frumosului, a măreţiei naturii, a fantasticei forţe de creaţie a acesteia.

Pleca deseori, de unul singur, urmând firul apelor curgătoare, desfătându-se cu minunea pădurilor, cu splendoarea crestelor. Pleca singur, deoarece, ca şi în cazul expoziţiilor, dorea să savureze nestingherit minunile Marii Creaţii, opere ale celui mai mare artist al Universului. În astfel de momente se manifesta credinţa lui în Dumnezeire, în unicitate şi, „egoismul" care nu-i permitea să împartă toate acestea cu nimeni. Se cunoştea foarte bine şi nu se sfia s-o spună cu voce: *Da*, *sunt egoist*, *sunt zgârcit*, *dar n-am nimic rău în mine*. *Cine vrea să-mi fie prieten*, *să accepte ceea ce este bun în mine*. *Restul să cadă în subsidiar*. *Fiinţa umană nu este perfectă*, *iar eu fac parte din acest regn*.

Drumul spre cămin s-a abătut pe la operă unde pregătirile pentru marea premieră erau în toi. Atelierul arăta ca un magazin de artizanat. Decoruri, ustensile, materiale în aşteptare să fie transformate, panouri de decor. Tehnicienii mişunau printre aceste elemente constitutive sub îndrumarea micului, dar marelui scenograf, singurul care, la acea oră, le vedea asamblate oferind publicului nerăbdător, viziunea cantonată în imaginaţia lui.

— Nick, tu realizezi ce efect va avea călăreţul tău plantat în colţul din dreapta scenei, sub perdeaua de ploaie proiectată şi cu soclul supus furiei apelor?! Ai fost genial! Da, da!… genial! Şi toate acestea, din scânduri, zdrenţe şi hârtie! Ascultă-mă, va fi un spectacol măreţ. Nu e nevoie să fim modeşti… nu, nu!

— Când montaţi? vreau să asist.

— Cum când?!… astăzi începem. Trebuie să rămâi cu noi. Ochiul, ochiul tău trebuie să facă amplasamentul final, unghiul, mai ales

unghiul. Reflectoarele, luminile, în general, sunt puse la punct, dar trebuie cizelate unghiurile de lumină, nuanţele de culoare. Ştii ce emoţii am şi cu apa? Sper că Sever a ştiut ce-am vrut eu să fac şi că va veni pentru Nu l-am mai văzut de două zile nici măcar la cămin. retuşuri. Ştii ceva de el?

— Vine el, nicio grijă. N-avea grija lui, e bun, e bun cu adevărat!

— Dar tu, ce-i cu tine?! pari cam palid.

— Nimic grav, am făcut diareea mea albastră, reacţia la culoarea cerului din ochii fiinţelor umane.

— Ei, pe dracu', iar te-au luat la întrebări? Ce vor?!

— Vor să se dea în stampă! Să facă din moartea tătucului un prilej de investigare a sentimentelor care animă mulţimea în aceste clipe „grele". Ca să scap, l-am îmbrobodit cu un portret la minut, să-l pună pe biroul de investigaţii. Ştii că era să se prindă dar, înalta-i conştiinţă l-a adus cu picioarele pe pământ: cică, nu poate fi în aceeaşi încăpere cu „marii dascăli" şi, bineînţeles, nici cu portretul lui Dej. L-am aprobat şi l-am rugat să mă lase în pace în schimbul a câte portrete ar vrea să-i fac. Să-l fi văzut ce mândru era! Ha!

31

Relaţia cu Ralu a avut, în general, un impact pozitiv asupra lui Nick. Stresul la care au fost supuşi, fiecare gândind din punctul său de vedere la consecinţele situaţiei create, a marcat felul de a privi viaţa în relaţiile cu oamenii. Un nou sentiment, necunoscut, acel al responsabilităţii, a dat un semnal de reală maturitate. În relaţia cu Ella se manifesta în mod vădit o atitudine de protecţie, neobişnuită pentru un adolescent în plină transformare, un copil în fond, ca şi ea. Îl obsedase, la acea vreme, menirea lui de artist de anvergură, ideea incompatibilităţii dintre obligaţiile faţă de viitorul artist şi o legătură sentimentală, fie ea şi de proporţii, cum părea, sau cum ameninţa să fie. Acum lucrurile luaseră o altă turnură: Ralu îl atrăgea ca femeie, chiar dacă prin vârstă îi amintea de Ella. Relaţia de intimitate deplină la care ajunseseră – cât ai clipi din ochi – cum le plăcea s-o spună, chiar dacă suna ca o scuză, l-a descătuşat de vechea obsesie materializată prin acel strigăt repetat: *sunt mare*! aducându-l cu picioarele pe pământ. Atitudinea protectoare manifestată în timpul „crizei" l-a înălţat, dacă se mai putea, în ochii strălucind de dragoste, de loc adolescentină, ai Ralucăi. Nick nu mai era un pretext de flirt, peste

noapte el devenise bărbatul vieţii, marea dragoste.

Dovezile manifestate erau mai mult decât elocvente. Nick încetase să mai fie un simplu student-artist, visul de aur al oricărei adolescente, un „obiect" preţios, de invidie, în ochii prietenelor, a colegelor. Nick era al ei, câştigase chiar statutul de membru al familiei, neatestat încă, dar pe cale de a deveni. Da, Raluca era în al nouălea cer. Cu mintea-i de copil, încă, maturizat ex abrupto, vorba părintelui Maximilian, ea ţesea zi şi noapte vălul care-i va proteja, în vâltoarea vieţii, viaţă despre care nu ştia mai mult decât ştiu copiii, din poveştile cu zâne şi feţi frumoşi, cum, de altfel, şi erau consideraţi de cei din jur. „Sunt faini" era sintagma la modă şi ei o acaparaseră cu repeziciune.

Şi chiar erau! O sclipire de optimism ţâşnea din privirile amândurora, o poftă de nestăpânit le acaparase simţurile. Într-un fel, se repeta, la vedere, idila adolescenţei lui Nick, doar că, un plus, greu de definit în cuvinte, prezenţa lor iradia locurile unde se iveau. Într-un mare centru universitar nu era uşor să ajungi în topul admiratorilor, şi totuşi, într-un timp record, se putea spune că întreg oraşul îi cunoştea şi admira. Da, a fost o mare poveste de iubire, o poveste trăită cu toată intensitatea. Şi culmea, cu toată firea lui închisă şi cusurgie, îmi împărtăşea, de câte ori ne întâlneam, din experienţa asului care devenise peste noapte! Totul era perfect, doar intrarea oficială în familie, întârzia. O teamă nemărturisită, o jenă, îl făceau pe Nick să apeleze la tot felul de pretexte pentru a amâna momentul confruntării. Era conştient că frageda vârstă a Ralucăi putea constitui un impediment în procesul înţelegerii, tributar, la acea vreme, unor concepţii înrădăcinate în generaţia din care făceau parte părinţii ei.

La maică-sa nici nu îndrăznea să se gândească, mai ales că, nici nu era cazul încă. Din „durul" pe care-l împrumutase ca ţinută generală, cel puţin faţă de Raluca, nu mai rămăsese mare lucru. Era mai puţin încruntat, aproape mereu pus pe glume. În „lume" o prezenta ca pe „prietena mea", fără să-i pronunţe numele: Ralu i se părea prea intim, iar Raluca suna prea oficial. Prezenţa ei în atelierul operei nu-l mai deranja cu toate că frecvenţa vizitelor lua proporţii, stârnind zâmbete îngăduitoare sau ocheade stângaci disimulate. Ce mai! Erau o pereche „de milioane", ca să mă exprim în spiritul vremii, să rămân cât mai fidel „culorii locale".

Cu toată sărăcia lucie care bântuia ţara anului '53, ei trăiau cu

capul în nori, consumând, sau mai bine zis, devorând timpul liber, atât de preţuit mai ieri de viitorul „mare" artist. Nici butucii de la cimitir, nici întrebările din ce în ce mai insistente ale Maestrului, nu-l puteau readuce la starea lui proverbială. Se contempla cu ceea ce-i oferea viaţa în noua lui ipostază. Hoinăreau pe străzi, prin parcuri, prin sălile de expoziţii, pe malurile de neuitat ale râului, când liniştit, când învolburat, umflându-se în pene pentru a o lua razna peste diguri. Constrângerile dictate de programul de repetiţii, sau de prezenţa la cursuri sau atelierele de creaţie, apăsau ca o corvoadă greu de suportat, constrângeri care le răpeau puţinele ore de desfătare, care, oricât de multe ar fi fost, tot puţine rămâneau. A fost un an plin în viaţa lor sentimentală, descopereau minunile lumii pământene, fantezia o lua razna dând noi şi noi dimensiuni relaţiei lor intime, orbindu-i, făcându-i să uite cu uşurinţă experienţa trăită cu un prea mult timp în urmă.

Dacă baletul era supus, totuşi, unui program rigid, împiedicând în cazul Ralucăi orice abatere profesională, la Nick lucrurile stăteau puţin diferit. Până şi programul de la institut era ceva „liber consimţit", sprijinit în acest sens de însăşi natura dascălilor, toţi artişti unul şi unul, sclavi ai libertăţii depline, în mişcare, gândire, creaţie. Sintagma „artă pentru artă" atât de hulită pe plan oficial, atitudine împrumutată cu ochii închişi de dincolo de apele Nistrului, era păstrată în sufletele subjugate artei, hulindu-se în contrapartidă cealaltă sintagmă, „arta angajată". Adept al unei libertăţi neîngrădite, lăsat să se manifeste în voie în lumea profesiunii alese, angajat fără voie în spectacolul tumultuos dar senin al iubirii, Nick s-a pomenit în situaţia atletului care, sigur de victorie, scapă din mână puterea de concentrare şi se lasă inconştient în voia abandonului.

Ambiţia manifestată atât de vehement până mai ieri, se estompează, lucrările „mari" se amână sine die, subjugând totul plăcerii de a trăi, recent descoperite, complăcându-se într-un „dolce far niente" atât de periculos în viaţa unui artist. Era, într-un fel, o foame de mulţumire, de evadare din lumea emoţiilor creaţiei, deloc de neglijat la o fire ca a lui, de savurare a clipelor de fericire, apărute, cumva, din senin, în viaţa lui atât de zbuciumată.

Ralu, nerealizând acest aspect al vieţii artistului în devenire, iubindu-l pur şi simplu pentru felul lui de a fi, neimplicată, încă, în

viaţa lui de studiu creativ, departe de a-i cunoaşte „marele” talent, îşi trăia din plin visul iubirii adolescentine, devenit realitate, descoperind în ea o latură nemanifestată încă: posesivitatea. Culmea ironiei consta în uşurinţa cu care, prin excelenţă posesivul Nick, cedase fără nicio reţinere în faţa noului statut.

Anul ’53 a fost un an greu, marcând profund viaţa omului de rând, nu şi pe aceea a noilor participanţi la veşnicul şi, totuşi, mereu noul „love story”.

— Nick, te-ai gândit că, odată, cândva, va threbui să avem un copil? Eu mă gândesc mehreu dahr nu hreuşesc să plasez în timp evenimentul…

— Bate-te peste gură, fată! Ce ţi-a venit?! Cine a spus că vom rămâne împreună, că ne vom căsători?! Lasă grija asta în seama timpului care curge: ce va fi, va fi! Neprevăzutul, hazardul, va hotărî viitorul nostru, al amândurora, sau, mai bine zis, al fiecăruia în parte. Aşa că, vorba ţăranului înţelept, nu te ăsta grija asta! ziceai că ai rămas singură acasă, ce zici, trecem pe la voi?

— Chiar am vhrut să-ţi phropun dahr, dahr n-am îndhrăznit… Ştiu că nu vhrei să dai ochii cu ai mei…

— Păi, eşti sau nu singură?!

— Da, până mâine am să fiu singuhră, singuhrică…

— Dacă vin eu, fii sigură că n-ai să te simţi singură…!

— Să luăm ceva de mâncahre. Am ceva bănuţi la mine.

— Eu n-am niciun fel de bănuţi, i-am dat pe hârtie şi cărbune. După cât mai lucrez, puteam să mai amân, dar asta mi-a intrat în sânge. Bine că nu mai fumez, că nu ştiu ce m-aş face.

— Nici să nu te apuci cât timp ne săhrutăm. E ghroaznic să simţi gustul tabacului din guhra altuia!

— Vorbeşti din experienţă?!

— Nu, încă, dahr nu-mi place când cineva duhneşte lângă mine. Hai!…

Într-o astfel de atmosferă curgea viaţa lor, singuratici, într-un fel, fără prietenii culese din mediul în care se învârteau, fără confidenţe. Cerul era frumos şi albastru chiar şi când nori ameninţători brăzdau văzduhul. Nici măcar premiera Călăreţului de Aramă nu a putut abate această curgere lină de la albia trasată cu atâta nevinovăţie.

Un succes imens l-a lăsat, cumva, rece, pe „creatorul" ecvestrei. Ecvestra în sine era, cumva, un vis îndepărtat, iar jocul cu decorurile, un simplu joc şi nimic mai mult. Scenaristul nu-şi mai găsea locul, la ieşirile la rampă se încurca în faldurile cortinei, încurcându-i şi pe ceilalţi protagonişti, dacă se poate spune astfel. Cineva din sală, apropiat al operei, cunoscător al dedesubturilor din culise, a strigat printre ropotele de aplauze, un prelung „bravooo!", urmat de „bravo Nicolae, bravo Sever!"

Maestrul s-a ridicat în picioare şi îndreptându-şi privirile înspre cei doi protejaţi, ascunşi în fundul lojei, i-a aplaudat la „scenă deschisă". Sever, mişcat de gestul Maestrului, s-a aplecat cu vădit respect şi recunoştinţă. Nick, revenit, parcă, la apucăturile din trecutul apropiat, a făcut cu mâna un gest a lehamite.

— Ce-i, Nicolae, eşti prea mare pentru gesturi de apreciere atât de mici?!…

— Maestre, sunt destui alţii care merită aplauze cu prisosinţă. Ale mele pot să mai aştepte. Într-o zi, o ecvestră adevărată va străluci într-o piaţă publică sau undeva pe un fost câmp de bătaie, eu voi sta cu sufletul la gură ascultând aplauzele şi, eventual, ceva vorbe de apreciere. Voi fi mândru dacă veţi fi de faţă şi-mi veţi strânge mâna, în văzul lumii.

— Incorigibil, chit că-i îndrăgostit lulea. Pe el l-a interesat mai mult partea coregrafică decât premiera ca atare. Şi asta face parte din viaţă!

Nick era mai relaxat după cea de a doua şedinţă cu Mişu. Se pare că aprecierile de acasă la adresa portretului au fost hotărâtoare. Mişu s-a arătat mai mult interesat de arta portretistică a presupusului viitor colaborator decât de misiunea lui. A mai plecat cu un portret sub braţ, i l-a lăsat pe primul pentru înrămare şi, în modul cel mai firesc, i-a fixat o nouă întâlnire, pe aceeaşi bancă, pentru a-l aduce şi pe al doilea, după o prezentare în familie. Niciun cuvânt despre misiune, despre rolul pe care ar trebui să-l joace Nick pentru consolidarea poziţiei sale socio-profesionale. Nick era mulţumit. Reuşise, datorită talentului său, să-şi corupă umbra care începuse să-l exaspereze: *Fii liniştit*, *Nicolae*, *ştiu ce trebuie să raportez în cazul tău*. *M-ai convins că nu mai ai legături cu tatăl tău*, *că eşti un student model*, *devotat noii orânduiri*, etc. *etc*…

Uneori rămânea pe gânduri neînţelegând transformările care-i afectau felul proverbial de a fi, nepăsarea faţă de obsesiva preocupare: menirea lui ca „mare" artist. În faţa oglinzii, întrerupând bărbieritul, maşinal, deschidea un monolog de autoliniştire. *Stai liniştit*, *măi*, *Nicolae*, *măi*! *E o pauză bine venită*, *normală*, *probabil*, *pentru vârsta care-şi cere drepturile*. *Sunt un animal şi mă comport ca atare*, *chiar dacă sunt un animal superior*, *înzestrat cu raţiune*. „*Ce e val ca valul trece*", *ce panseu*! *te scoate basma curată din orice încurcătură*. *Voi trece şi peste asta*. *Un pic de pauză nu strică*! *Proiectele mele de creaţie nu vor suferi*. *Materialele aşteaptă cu răbdare momentul când vine criza*, *când nimic nu mă poate opri*. *Orice s-ar spune*, *rămân la vorbele mele*, *voi fi mare*.

Era ceea ce o frământa şi pe Ralu. Intuise cu cine avea de-a face, ştia că furtuna putea izbucni oricând, că va trebui să se supună, să-i fie alături, să-l laude, mai ales să-l laude. Prezentul era al ei, îl trăia cu nesaţ, înţelegea drumul talentului de nestăvilit şi credea cu toată făptura în viitorul ei alături de Nick. Vara a venit, cumva, sărind peste primăvara de care nu s-au prea putut bucura din cauza vremii capricioase. Odată cu soarele arzător au apărut şi primele mici diferenţe de opinii. Programul era mai greu de întocmit. În timp ce Ralu adora soarele şi nu scăpa niciun prilej de se expune procesului de bronzare, de expunere a unui corp frumos, artistic construit: *chipul*, *raportul dintre trunchi şi lungimea picioarelor*, *poziţia fundului*. Nick, preocupat din adolescenţă numai de dezvoltarea armonioasă a bicepşilor şi a pectoralilor, nedespărţit de cele două halteraşe de câte un kilogram, neapucând să înveţe să înoate, ura ştrandurile, plajele. Era greu de împăcat şi capra şi varza, dar umbra unor copaci salvatori de pe malul râului ademenitor, îi permiteau lui Nick să cedeze şi să-şi admire sirena în toată splendoarea mişcărilor, cronometrate, de prăjire uniformă.

O vizită în doi la atelirul cimitirului, aţintirea privirii asupra celor doi butuci de tei, trei vorbe şugubăţe ale Şefului şi, dorul de ciocan şi daltă, l-au făcut pe Nick să revină cu picioarele pe pământ. Promisiuni, angajamente, program prestabilit, ca un orar şcolar, au redeschis drumul „Calvariei" spre liniştea cimitirului. Trebuia doar puţină consecvenţă şi lucrurile ar fi reintrat în normal, în normalul lui Nick, cel de dinainte de criză. Toamna, oricum l-a prins trudind din

greu, hotărât să imortalizeze în lemn figura legendară a lui Decebal. Traian nu-l atrăgea. Pentru Decebal umbla să întâlnească ciobanii din Apuseni, să întipărească în minte chipurile lor hotărâte, îmbrăcămintea lor, graiul lor plin de gânduri înţelepte. Îşi umpluse blocul de desen cu schiţe, portrete. La vederea lor Maestrul i-a propus să facă din această preocupare un scop în sine, o galerie de chipuri de ciobani din Apuseni, să expună lucrările în cadrul unei expoziţii a institutului. Încântat de apreciere şi de propunere, Nick, în zilele libere, a organizat un adevărat periplu prin locurile cele mai reprezentative ale Apusenilor, însoţit, deseori, de prea supusa Ralu. A fost o idee grozavă. Natura, cu splendorile ei nealterate de mâna omului pus pe distrugere, l-a cucerit devenind un refugiu la ananghie, de reflecţie, de inspiraţie, de creaţie. Într-o vacanţă de neuitat, şi-a luat sculele şi dus a fost.

Auzise de Padiş, de Cetăţile Ponorului şi a poposit la o stână. A stat o săptămână, s-a hrănit ca la stână, a cioplit în lemn, îmortalizând chipuri de ciobani. Reintrase în febra creaţiei, alături de oameni simpli dar plini de bun simţ, care l-au îndrăgit, au păstrat cu sfinţenie chipurile cioplite, le-au dus pe la căşile lor. N-a fost o ieşire singulară spre nemulţumirea vădită a Ralucăi.

— Eu de ce nu pot veni cu tine?!

— De aia! Nu e locul tău acolo şi nici nu e vorba de o vacanţă, acolo lucrez pe rupte şi mă regăsesc. Ce să cauţi tu în sălbăticia acelor locuri?! Nu, n-ar fi bine pentru niciunul din noi. E bine cum e acum! Să nu ne grăbim să alterăm această lume a noastră. Şi mâine, şi poimâine, şi răspoimâine, e timp destul pentru noi… Să nu ne lăcomim!

32

„Practica” de la stână a avut un efect deosebit asupra artistului care încerca, încă timid, să se reîntoarcă la preocupările sale artistice. Zilele petrecute printre ciobanii din Apuseni care, în treacăt fie spus, erau ciobani de rasă, au adus în viaţa lui Nick oameni noi, diferiţi de cei printre care se învârtea în oraş, oameni viguroşi, cu sănătatea revărsându-se în vorbe, în gesturi, într-o înţelepciune pură, nealterată. Când Nick voia să cucerească, atunci o făcea cu toată ardoarea. Îndrăgit pe loc, liber să spună ce avea pe suflet, fără ocolişuri, specula la maximum farmecul care l-a caracterizat de mic copil, cu toate opiniile contrare pe care le provoca deseori, storcând din aceşti curajoşi ai

munţilor, comori de înţelepciune.

Oameni, care se născuseră liberi, în vremuri libere, nu aveau treabă cu legile, cu decretele, cu stăpânirea. Ei ştiau una şi bună: *tăte ăstea s-or duce la vale*, *ca pietrele aruncate de stâncile golaşe*, *când s-or smuci pă omul rău*. *Pământu' nu rabdă*, *pământu' să cotremură*! *Aşa cum o crepat Stalín de la ei*, *aşe o să crêpe şi de la noi*. *Nu-i ţine pământu' pă ăi care n-au Dumnezeu*! *Vin*, *ei*, *americanii*, *da*, *da*, *o să vină*!

Nick asculta, se amuza şi, mai presus de toate schiţa chipurile ca cioplite din piatră, cioplea câte un chip reprezentativ, cu nelipsita cuşmă îndestată clar şi vara, cu gândul la istorie, la cei copleşiţi de armatele romane, dar nu învinşi. Chipul lui Decebal legendarul se năştea în închipuirea sa din chipurile întâlnite printre ciobanii din Apuseni.

Mai era un loc care-l atrăgea ca un magnet. Era Albacul moţilor răzvrătiţi, erau ciobanii născuţi în cătunul Arada, mândri că acolo se născuse Vasile Nicola-Ursu, marele Horea care, în 1784, a pornit răscoala ţăranilor. Ştiau totul despre Avram Iancu, despre Cloşca şi Crişan, cu amănunte pitoreşti, gata să depene cele mai năstruşnice poveşti, cu patos împletit cu umor. Acolo şi nu în biblioteci şi-a format Nick imaginea lui Decebal, un om al munţilor de neînvins, el însuşi invincibil, mândru dar înţelept, realist. Din tabloul ieşit din gura ciobanilor, Decebal nu se sinucisese nici din mândrie, nici din laşitate. Copleşit de forţa care mătura totul în cale, dornic să să-şi salveze neamul, a înţeles că dispariţia lui însemna renunţarea la luptă, din dragoste pentru ţară, pentru supravieţuire. Înainte de a se sinucide, Decebal le-ar fi transmis, cu viu grai, porunca dictată de Zamolxis: *încetarea luptelor şi convieţuirea paşnică cu duşmanul*, *stăpân al lumii acelor vremuri*.

Nick era fascinat de noii lui prieteni, la fiecare întoarcere în oraşul creaţiei, lăsând amintiri cinstite cu sfinţenie: chipuri de moţi, de ciobani, urmaşi reprezentativi ai lui Decebal, cioplite în lemn, lemn de Apuseni, cum îi plăcea să spună. Pleca înarmat cu imaginea unui Decebal, aidoma celor ce colindau Apusenii, chip mândru, dârz, cu o privire aruncând scântei de înţelepciune. Era perioada când Nick, puiul de neamţ, se dădea în vânt după legendele culese din trecutul istoric al românilor, din studiul vieţii cronicarilor şi nu numai. Plătea un fel de

tribut educaţiei imprimate în sufletul lui de copil de Mami, cea născută pe teritoriul vechii Austro-ungarii, şcolită în şcolile maghiare, strămutată din proprie voinţă pe teritoriul României Mari, acolo unde Grozăveştii îşi aveau originile, adevărata vatră, pornită, prin convingere, dar şi prin fire, împotriva nedreptăţilor suferite, porniri manifestate nu odată cu vehemenţă. Cunoscătoare a limbii maghiare, nu scăpa niciun prilej de a demonstra ungurilor, de oriunde, în limba lor, dispreţul pentru „prostia lor înnăscută" de a se crede buricul Europei.

Da, Nick se lega trup şi suflet de tot ce era românesc şi visa să ocupe un loc deosebit în promovarea culturii, a valorilor româneşti. Începutul iernii l-a găsit implicat, ca în timpurile lui bune, în proiectul Decebal, plin de avânt, de contradicţii. Imaginea marelui rege, culeasă de prin biblioteci, nu mai corespundea întru totul cu cea culeasă de pe chipurile ciobanilor moţi, din istoria povestită de aceşti stăpâni ai naturii, de nezdruncinat în convingerile lor, în obiceiurile moştenite peste veacuri, în libertatea lor de a păstra cu sfinţenie tradiţia. Butucul, unul din cei doi, impresionant prin dimensiuni şi „puritatea" structurii fibroase a lemnului, tei de cea mai bună calitate, şi-a ocupat locul pe tronul de creaţie din atelierul cimitirului, înconjurat de acel şanţ neobişnuit, precum un şanţ de protecţie a unei cetăţi medievale. Pentru Nick, butucul chiar reprezenta o redută ce urma să fie cucerită cu dalta şi ciocanul, pentru a-l elibera din uitarea istoriei pe cel care, prin dârzenie, dar şi înţelepciune, îşi salvase de la pieire supuşii punând totodată piatra de temelie la crearea unui nou popor.

Revenit din călătoria sentimentală ce părea a nu avea sfârşit, Nick, fără a altera povestea reală, trăită cu atâta dăruire, a reluat prin graiul dălţii, drumul „Golgotei", ignorând experienţa, nu întotdeauna plăcută, a iernii precedente. Dalta lui a intrat cu gingăşie în lemnul primitor, cu siguranţa cu care, cu un an în urmă intrase în cristalul masiv de Ruşchiţa. Era o lucrare promisă ciobanilor din Albac, pentru Albac, pentru procesul de decopertare a istoriei. Decebal trebuia să fie doar începutul. Promisese şi avea de gând să se ţină de cuvânt: Horea, Cloşca şi Crişan trebuiau să prindă viaţă, să ia drumul spre Ţara Moţilor, Ţara comorilor descoperite, în periplul prin stânele din Apuseni. Planul era măreţ, imaginat pentru o perioadă mai lungă, până la terminarea institutului. Ce proiect de diplomă! Cum să nu fie

acceptat de cei în drept?! Se înscria, oarecum, în linia trasată de partid, de cei de la cultură, din învăţământ. Era de ajuns să propui ceva care să înceapă cu o „răscoală ţărănească" şi te alegeai cu înţelegere şi sprijin. Dacă-l implicai şi pe Decebal, intrai direct în braţele celor care, cu orice preţ, doreau să mai taie, măcar ceva, din rolul romanilor în naşterea poporului român. Romanii erau catalogaţi ca năvălitori, în timp ce Decebal era băştinaşul, infrastructura.

Plecările la „documentare", retragerea într-un cimitir, cum se plângea Ralu, scurtarea bruscă a timpului „disponibil", afectau într-o oarecare măsură desfăşurarea idilei. Nick nu manifesta o atitudine diferită faţă de ea, era liniştit, atent, cât putea fi el de atent, dornic, la rândul său, de plimbări, de intimitate, dar toate acestea la o scară redusă. Focul nu se stinsese, nu mai lumina cale de o poştă, dar pâlpâia suficient pentru a menţine căldura care-i apropiase.

La operă, odată cu reuşita premierei, lucrurile se calmaseră, lucrările de o mai mică anvergură neafectând practic libertatea de mişcare. Totuşi, ecoul succesului a ajuns şi la urechile ciulite ale colegilor de la Bucureşti şi de aici noi perspective de reangajare intensă. Contractul semnat de cele două opere, privind prezentarea spectacolului şi în capitală, ridica noi probleme pentru cei implicaţi. Nick nu făcea parte dintre acei care gustând o dată plăcerea reuşitei, să se cramponeze de ea. Orice succes era transformat pe loc într-un nou început, un proiect, iar la acea oră, începutul era în atelierul cimitirului. Nu-şi putea permite să scape inspiraţia din mână, jucându-se cu decorurile pe o nouă scenă, fie ea şi a Operei Române de Stat. Trebuia să treacă neîntârziat la proiectul Decebal, să-l contureze măcar, cu dalta, şi apoi să se plimbe.

— Ce nevoie aveţi voi, acolo, de mine?! Eu mi-am făcut treaba iar experienţa de aici va fi suficientă pentru montori. Ei ştiu, mai bine ca noi, ce au de făcut!

Nu a sunat frumos refuzul lui de a contribui la amplificarea ecoului care a bulversat liniştea de la operă, dar, cunoscându-i-se firea năbădăioasă, tratativele au fost sistate. Maestrul, pus la curent a replicat:

— E un sufletist şi n-o să vă lase baltă. Ascultaţi la mine şi pregătiţi totul pentru plecare.

N-a fost chiar aşa. Nici insistenţele bunului său prieten, Sever,

n-au avut ecou.

— Sever, frate, ecvestra de la operă a fost doar un mijloc de a pune mâna pe nişte mărunţiş. N-am bani şi ştii cât costă materialele în meseria noastră, dacă meserie îi putem spune. În rest, sufleteşte, a fost un eşec, da un eşec! Cum să te joci de-a decorurile pentru un subiect legat de un vis major?! Să umbli cu leţuri, cartoane şi alte zdrenţe, cu joc de lumini, cu scopul prestabilit de a înşela privirile oamenilor, e prea de tot! Pentru mine subiectul Ecvestra nu este şi nu va rămâne o glumă…

Nici drumul pe urmele lui Decebal n-a fost mai simplu. Ceea ce părea să fie un lemn de tei de cea mai nesperată calitate, s-a dovedit, în mâinile începătorului într-ale lemnului, un material plin de surprize. Contrariat s-a plâns Maestrului care n-a pregetat să-i facă o vizită.

— Nicolae, lemnul ăsta e bun dar nu-i copt încă: a fost uscat sub cerul liber, cred, îngropat în frunzele vreunei păduri, neîntors. Se poate lucra şi aşa, dar cere ceva experienţă în atacarea fibrelor. E ca o virgină care nu-ţi răspunde de la început, care se teme şi reacţionează ca atare. Dacă n-ai răbdare, căci asta ar presupune ceva timp, lucră, fiule, cu grijă, cu tandreţe. Nu te grăbi, lemnul va înţelege şi se va supune, fără să te împingă la greşeli de nereparat. Văd că mai ai un butuc asemănător, pe acesta să-l laşi să se maturizeze. Pomul a fost crud când au intrat cu drujba în el. Cine ştie ce nemernici l-au doborât şi apoi l-au abandonat.

— Aşa am să fac…

A fost o mică lecţie din care Nick a reţinut că puţinul pe care l-a aflat de la NEA FANE despre lemn, era chiar puţin. Totuşi n-a renunţat. Sfaturile Maestrului i-au lăsat, dacă nu o cale, cel puţin o cărare. Emoţiile s-au amplificat, starea de vibraţie continuă, specifică încă din începuturile începutului, din adolescenţă, s-a reinstalat. Nick redevenise copilul răsfăţat, copilul minune al liceului, încrezător peste poate în propriile forţe, în talentul său. Spusele Maestrului în loc să-l descurajeze, îl întărâtaseră. *Am mai tras la lemn şi nu m-am împiedicat. Trebuie să meargă*! Şi a trecut la treabă, cu încetinitorul, cu o prudenţă soră cu teama. Simţea că dalta întâlnea, parcă, o rezistenţă ocultă, ceva neobişnuit pentru el. Atunci se oprea înciudat şi se întreba dacă toată tărăşenia nu se datora cumva tocmai sfaturilor şi atenţionărilor „preţioase" ale Maestrului. Până să fie dăscălit nu se poticnise în faţa

nici unui material, fie el piatră sau lemn, şi atunci, îşi punea întrebarea: *nu cumva este o reacţie psihică indusă*? Nu că n-ar fi avut încredere în profesionalismul mentorului său, dar uneori, lipsa de tact pedagogic, putea să aibă efecte nescontate, iar Maestrul, câteodată mai dădea şi cu bâta în baltă.

Şi dacă are dreptate? *Dacă materialul îşi continuă viaţa şi după doborâre*? *Dacă în timp*, *materialul suferă transformări care vor afecta chipul cizelat cu grijă al portretului*? *Lucrarea ar fi compromisă şi butucul ciopârţit bun de făcut surcele*. *Lemnul nu e marmură*. *Se lucrează greu*, *dar ce e bine făcut*, *rămâne bine făcut*! *Mulţi spun că lemnul trebuie lăsat să se liniştească*, *să adoarmă*, *să devină stană de piatră*. *Dar o astfel de stare este posibil să fie atinsă*?! *Mă îndoiesc*! *Temperatura*, *umiditatea*, *curgerea timpului*, *pot să-şi oprească influenţele asupra vieţii de după moarte a lemnului*?! *Nu*, *aşa ceva nu se poate*! *Lemnul se usucă*, *se strânge*, *se zbârceşte*, *şi chiar dacă devine mai maleabil la prelucrare*, *el lucrează continuu asupra „operei de artă”*, *făcând-o vulnerabilă*. *E la mintea cocoşului că nu poţi lăsa lucrări din lemn pentru posteritate*. *Dar astea eu le ştiu foarte bine şi atunci*, *ce să fac*? *Să renunţ la lemn*, *la materialul care îţi oferă atâtea satisfacţii*?! *NEA FANE îmi spunea mereu că lemnul este cald în comparaţie cu răceala marmorei şi*, *de aceea cred*, *că pe termen scurt*, *rămâne materialul „ales” pentru portret*. *Nu pot aştepta*! *Decebal*, *moţul meu de la stână*, *e atât de viu în capul meu încât mi-e teamă să n-o zbughească într-o bună zi şi să mă lase baltă*. *Nu*, *Nicolae*, *nu te opri*, *mergi înainte*, *încet*, *dar mergi înainte*! Şi a mers.

N-a mai fost mânat de diavolul care nu-i dădea pace încă din copilărie împingându-l la superficialitate, lucru recunoscut abia acum, la începuturile maturităţii. A luat-o încet, mângâind fibra lemnului cu privirea şi cu degetele, căutând mereu dalta cea mai potrivită, dozând cu grijă fiecare lovitură de ciocan. Sculptorii susţin că lemnul, şi nu numai lemnul, recunoaşte din start mâna maestrului şi colaborează efectiv, îndrumându-l, potolindu-l, condiţia sine qua non fiind ca meşterul să ştie să respecte această colaborare, să ştie să profite. Nick, dornic să înveţe din mers, dar şi conştient de lacunele în materie, s-a înarmat exact cu ceea ce era mai greu pentru firea lui, cu răbdare.

Liniştea din atelierul cimitirului a fost benefică. Fără vizitatori, fără întrebări, înconjurat de atmosfera plină de înţelegere şi respect

creată de cei trei locatari, Nick se simţea în largul lui. Experienţa cu fumatul n-a durat. *E o porcărie să-mi otrăvesc plămânii*! *Ce cap pe mine să mă iau după cei din cămin*! *Toată povestea cu „uşor să te apuci, greu să te laşi" era doar o găselniţă a celor care nu doreau s-o facă. Un strop de voinţă alimentată de cunoaşterea realităţii, nimic mai mult, nu*?!…

Şefu', duşman declarat al fumătorilor, a făcut cruce, în semn de mulţumire, dar n-a comentat, mulţumindu-se doar cu o constatare şi întrebându-se dacă nu era şi acesta un moft. Discret din fire, dar şi curios nevoie mare, nu s-a răbdat şi a pus întrebarea cheie.

— Nicolae, ce faci tu cu butucul aista? Pă cine faci?

— Păi, ai auzit de Decebal? Pe el vreau să-l cioplesc, după chipul moţului, al munteanului din Apuseni. Ce zici?!

— Eu nu zâc nimică, numa stau şi cujet, cum spui tu „la ce-or zăce ungurii mei dacă or afla ce lucri în atelierul unui boanghin ca şi ei, cum le spuneţi voi românii. Cred că s-or zbârci la faţă. Să nu vină să-l fure şi să-l ţâpe în Duna, la Pesta…

— Las că nu le spunem, zicem că-i un cioban, un moţ.

33

Iarna lui '54 l-a prins pe Nick muncind din greu la Moţul lui. Înainta cu viteza melcului spre exasperarea moţilor din atelier, care nu pricepeau de ce nu apare ceva palpabil, cum a fost cu portretul Maestrului. Singurul care nu dădea semne de nerăbdare era Şefu'. Avea omul ăsta atâta bun simţ încât l-ar fi putut dărui şi altora. Era şi şugubăţ.

— Nicolae, mai bine fă tu pă Szent István. O să vină ungurii ca la biserică. Punem taxă la poartă…

— Nu te laşi, Şefu'? Când m-oi duce la Buda, le fac şi un Szent István, că doar am auzit că-i de pe aici…

— Că n-o fi rumân!? Nu mai spune aşe că bagă brişca în tine.

— Da de brişcă, de unde ai mai auzit?!

— Aiasta-i de la Bucureşti, Nicolae!

— Ahaaa!…

— Da, ahaaa!…

În timpul acesta pregătirile pentru plecarea la Bucureşti erau pe sfârşite. Sever era solul care trebuia să ducă tratativele cu „căposul". Nimeni nu putea înţelege cum Nick, după o reuşită, putea renunţa, în mod egoist, cum era considerat de către cei implicaţi, la o excursie în

gaşcă, mai ales că, din gaşcă făcea parte şi Ralu.

— După ce te-ai băgat până-n gât în povestea asta cu Julieta, acum, hodoronc-tronc, o laşi de izbelişte, să se învârtă prin Bucureşti!?

— Şi ce-i cu asta?! În meseria mea nu mă pot ţine de fusta unei muieri. Ea ştie şi n-are ce obiecta. Fiecare cu meseria lui! Dacă mâine, prin absurd, se duc cu spectacolul la Paris, crezi c-o să-mi plătească şi mie o vacanţă? Severe, las-o moartă!

Sever a lăsat-o, dar a montat-o pe Ralu, care, mustăcind cu înţelegere, stătuse deoparte, aşteptând cu încredere. Şi a reuşit. Cum-necum, dar a reuşit să-l convingă să lase puţin proiectul cu Decebal, că doar *nu s-o desprinde din butuc s-o ia la goană*.

— Eşti o figură, muiere! M-ai convins, sau, poate, asta am vrut şi eu?! Nu-i bine, Nicolae, nu-i a bine!

Şi au plecat cu gaşca în efectiv complet. Programul de pregătire a fost încărcat, cum era şi de aşteptat, nelăsând prea mult timp liber celor doi care, la plecare, îşi făcuseră planuri peste planuri, în fruntea listei stând, bineînţeles, muzeele de artă. N-a fost chiar aşa, Ralu fiind prinsă într-un program de repetiţii istovitor. Totuşi, Nick, obsedat de importanţa acestor vizite, a găsit o fereastră în care să poată s-o zbughească în doi. Şi au pornit-o valvârtej, într-o goană şi ea istovitoare, urmând indicaţiile dintr-un ghid turistic al Bucureştilor. Totul a mers ca la carte, Nick fiind copleşit de bogăţia întâlnită. Ceva, totuşi, nu-l mulţumea. Lumea sculpturilor era slab reprezentată. Pictura, da! Era peste aşteptări. Trăia fiecare clipă cu o intensitate specifică lui, rămânând fascinat în faţa unor originale pe care le cunoscuse doar din albumele de artă.

E de neînţeles cum, *într-o ţară plină de nume mari ale sculpturii*, *nu poţi găsi o concentrare a operelor acestor figuri geniale*, *într-un muzeu naţional*, *alături de picturi celebre*. *Le poţi întâlni doar prin curţile câtorva „case memoriale”*, *mai puţin în încăperile acestor aşezăminte*. *Expuse intemperiilor*, *distrugerii*. *Mai găseşti câte unele plantate prin parcuri*, *neprotejate*, *locul de joacă preferat al ţâncilor*.

Când la Muzeul Naţional a pus o întrebare stânjenitoare: *unde pot da de sculptura lui Mestrovici*, *ecvestra lui Carol I*? i s-a râs în nas.

— Umbli după cai verzi pe pereţi, tovarăşe! Nu există nicio statuie a lui Carol… s-a zis cu ea!

— Dar a lui Brătianu, s-a zis şi cu asta?!…

Un spate de om îmbuibat i-a apărut în faţa ochilor. Tovarăşul nu mai avea timp de pierdut cu discuţii „neprincipiale”. Nick a simţit un gust amar şi, din motive de „protecţie”, i-a şoptit Ralucăi, la ureche, o înjurătură get-beget românească.

— Hai la operă, s-ar putea să ne caute. Ce clădire „nicicum” au putut face idioţii ăştia pentru o instituţie de cultură cu rang de „naţională”, şi asta doar pentru ca să se laude la festival! Ăsta-i chiar un act de incultură! Parc-ar fi un cămin cultural!…

— Ei, nu fii aşa de pornit, Nick…

De pe treptele intrării principale cobora o pereche.

— Nick, nu-mi vine să cred ochilor! Ce faci, sau, ce faceţi în Bucureşti? Sunteţi cumva cu cei de la operă?!…

Nick, surprins dar nu fâstâcit, a trecut la prezentări.

— Ralu, ea este Ella, iar domnul acesta mai copt, Tedy, cunoştinţele mele din adolescenţă. Cu Ella am fost buni prieteni, foarte buni aş spune… Ce faci prin capitală?!

— Ce am spus ultima dată, sport, singurul lucru la care mă pricep, chiar dacă steaua mea a început să apună. Tedy mă sprijină cu relaţiile pe care le are în lumea sportului. Vrem să vedem spectacolul de balet. Am găsit bilete bune, mai bine zis, Tedy le-a găsit. Dar, hai să vă lăsăm, să vă bucuraţi de timpul liber în voie… Servus, Nicki… servus, Ralu!

— Servus, toc!

Stânjeneala a apărut abia după plecarea celor doi intruşi care „îndrăzniseră” să le tulbure intimitatea.

— În sfârşit, Nick, poţi să-mi povesteşti şi mie povestea ta de dragoste adolescentină… e frumuşică foc!

— N-am ce povesti… nici măcar n-a fost o „poveste de dragoste”, cum îi spui tu. Las-o baltă!… adolescentin a fost totul…

— Ba, n-o las! N-ai văzut cum m-a sfidat? Nu mi s-a adresat nici măcar în glumă…

— Dar te-a salutat la plecare, nu?!… la care tu nici n-ai deschis gura, dacă nu mă-nşel. Hai, zău, las-o în pace că n-are nicio vină, sărmana…

— După siguranţa cu care ne-a acostat, nu prea pare sărmană…

Mici tachinări fără substanţă, în aparenţă, dar care, de-a lungul anilor aveau să revină ca un laitmotiv al unor tachinări mai

consistente. Zilele s-au scurs pe nesimţite, spectacolul inaugural al unui festival de balet închinat compozitorilor „sovietici", cum erau consideraţi, printre alţii, până şi Ceaikovski, s-a bucurat de un real succes, provincia bucurându-se de o cronică neobişnuit de favorabilă pentru presa bucureşteană. Ralu, după iureşul în care era prins corpul de balet, făcea eforturi vizibile pentru a-l zări pe Nick printre spectatori. Şi l-a zărit. Era într-o lojă centrală, antrenat într-o discuţie acaparantă cu cea care o sfidase, pe treptele Operei de Stat, într-o întâlnire surpriză, marcând-o mai mult decât s-ar fi aşteptat. *Şi mutălăul ăla de Tedy*, *ce păzeşte*?! *Sper să nu plece să-i conducă şi să mă lase aici*, *de izbelişte*!

N-a fost să fie aşa. Nick a părăsit loja înainte de ultimul act, nu înainte de a o saluta pe Ella cu un sărut nevinovat, spre stupefacţia lui Tedy, cel cu Y în coadă. *Ce naivă se dovedeşte a fi Ell*al *Tocmai la Tedy a trebuit să se oprească*?! *Sper să-i treacă*, *să se trezească*… *Un reporter*, *ce să spun*!

Întoarcerea a fost obositoare, ca orice întoarcere, dar a îndepărtat „pericolul" unei reîntâlniri cu „blonda angelică" şi asta era important. Printr-o înţelegere mutuală, mult timp încă, nimeni nu a mai redeschis acest subiect delicat, nici măcar cu titlu de tachinare.

Reluarea lucrului la Decebal a adus o notă de bună dispoziţie în viaţa lui Nick. Înainta încet dar sigur pe el, dorind să scoată la iveală un moţ obişnuit şi totuşi deosebit, purtând pe chipul său amprenta de neconfundat a conducătorului, a celui care răspundea de destinul unui popor cotropit dar nu învins, un egal al învingătorului, al marelui Traian. *Uite*, *pe Decebal îl văd*, *îl simt*, *e cel întâlnit în Apuseni*. *Pe Traian nu cred că l-aş putea scoate dintr-un lemn sau o piatră*. *Nu-l simt aproape*, *nu l-am descifrat încă*. *Un proiect care nu mă atrage*. *O fi „miticismul" pe care-l întâlnesc la fiecare pas*, *ca să nu mai spun de Bucureşti*, *atitudine pe care nu ştiu cui s-o atribui şi*, *fără să vreau*, *o simt cum stă parcă ascunsă în ramura noastră romană*. *Prostii*! mai *bine să nu-mi citească nimeni gândurile*. *O fi ceva cu cota de sânge de neamţ care curge în mine*?! *Nu că m-aş omorî după nemţi*, *dar nici nu mă pot opri să-i admir în anumite privinţe*: *serioşi*, *profesionişti şi*, *mai presus de toate*, *poate*, *disciplinaţi*. *Dacă ar avea şi ascuţimea minţii românului*, *ar stăpâni lumea*.

Pe Nick îl lua uneori gura pe dinainte şi, în astfel de situaţii,

afirmaţiile lui stârneau furtună. În fond era bănăţean prin naştere, o corcitură reuşită, cum se considera, iar treaba cu cine-i fruncea, nu-l ocolea nici pe el. Aici se potrivea de minune cu Maestrul.

„Nicolae, oare, noi, bănăţenii, suntem chiar mai aparte, sau suntem doar nişte căpoşi, cum ne-o mers vestea?! Dac-ar fi după mine, aş face o ţară mică, prosperă, neutră, şi aş numi-o Banatia, cu capitala la Timişoara, pe Begheu, iar la Jitin aş trânti o Venus a înţelepciunii noastre, cu degetul îndreptat înspre frunte. Frumoşi şi dăştepţi! Ce zici? Mi-s plin de mine, nu?!

„Aveţi şi de ce să fiţi, Maestre! Sunteţi întruchiparea monumentalului în sculptură şi asta nu-i de acolo.

— Sună frumos ceea ce spui, mai ales că ştiu că eşti sincer. Mulţam!

Revenirea la atelierul din cimitir i-a adus lui Nick bucuria revederii cu moţul care-i zâmbea plin de mândrie din lemnul din ce în ce mai ascultător. *N-o fi el copt pentru alţii*, *pentru mine*, *se pare*, *acest lemn deschide un drum plin de promisiuni*. *Ce dacă nu va dura*?! *O să se mai usuce*, *o să crape pe ici*, *pe acolo*, *asta peste ani*, *după ce moţii mei îl vor însuşi aşa cum am să-l predau*, *fără tam-tam*, *şi-l vor păstra ca atare în amintire*, *sfinţind memoria lui aşa cum numai ei o ştiu face*…

Şi Nick i-a dat zor, şi Decebal a ieşit la lumină, aşa cum şi-l închipuiau moţii lui din Apuseni, simplu şi mândru, curajos şi înţelept, şi mai presus de orice, patriot până la sacrificiu. *Eu cred că patriotismul legendar al românilor atunci s-a născut*, *sub Decebal*, *când le-a dat o lecţie romanilor invadatori*, *de patriotism plin de sentimentul datoriei*, *şi nu al laşităţii*, *cum l-au calificat veneticii*, *lipsit de orice urmă de îngâmfare*, *atât de specifică armatelor cotropitoare*. *Aşa au fost cuceriţi cuceritorii*, *aşa s-au stabilit*, *nu pentru a stăpâni*, *ci pentru a convieţui*, *pentru a fonda un puternic bastion la frontierele atât de îndepărtate ale marelui imperiu în lupta cu barbarii*. *Aşa s-a născut ceea ce avea să dăinuie peste milenii*, *un popor plin de isteţime*, *un luptător inegalabil*. *Acesta a fost Decebal*, *aşa trebuie să iasă din mâna mea*, *aşa trebuie să-l recepţioneze moţii mei*. *Nicolae*, *nu te lua după istorii scrise şi rescrise*. *Da*, *taţii noştri au fost romani*, *dar mamele noastre au fost de pe aici şi asta e baza*…

Cu toată încetineala cu care ataca fibra lemnoasă, mereu atent la avertizările primite, Nick l-a scos pe Decebal la iveală, mulţumit,

nepăsător la privirile nedumerite ale celor din jur, dar încântat de vorbele simple ale Maestrului.

— Mă uimeşti, băiatule… Decebal ăsta nu va încăpea în manualele de istorie, unde figurile sunt prezentate după chipul şi asemănarea cu portretele celebre datorate celebrităţii pictorilor de la casele princiare. Decebal al tău este aşa cum trebuie că a fost, cum am fost noi în acele vremuri, fără nicio măsluire pe care o aduce curgerea vremii, cu evoluţia noastră „specifică" acestor locuri şi nu imitaţii, cu ceea ce numim noi artiştii, kitsch. Marile noastre kitschuri din manualele noastre de istorie. Bravo! Ce faci cu lucrarea? Ar trebui s-o laşi la institut, un adevărat proiect de diplomă! Ce zici?

— Am conceput-o ascultând poveştile moţilor, ale ciobanilor din Apuseni, cărora le-am promis lucrarea. Trebuie să fie a lor, chiar dacă lemnul, e aşa, necopt, cum aţi spus-o, şi se va degrada în timp. Acum pare bun şi, sunt convins că vor păstra lucrarea, aşa cum se păstrează troiţele, chiar dacă apar crăpături cu timpul. Ei nu se uită la amănunte minore, cum este curgerea vremii. Sunt de o înţelepciune incredibilă. Am început să-i îndrăgesc şi nu mă voi lăsa până ce nu le voi ciopli şi tripticul cu Horea, Cloşca şi Crişan, mândria lor. Trebuie să veniţi, odată, cu mine, la o stână. Nu se compară cu nimic…

— Bravo, puiule de neamţ! Eşti mai român ca toţi miticii din Bucureşti, dar nu uita, totuşi, că eşti neamţ, şi asta nu te va scuti de unele neplăceri cât va dăinui această „democraţie" utopică…

Nick era mulţumit, gata să treacă la realizarea visului în lemn. Părea că nimic nu-l va putea opri, nici măcar Mişu, care, încântat de „relaţia" cu un artist plastic adevărat, se şi vedea imortalizat în piatră. Făcuse o vizită la atelierul din cimitir, se lămurise că nu era nimic „subversiv" în activitatea celui pe care primise misiunea să-l urmărească ca o umbră şi să-l aducă pe linia de plutire a noii orânduiri, văzuse prima apariţie din lemn a chipului lui Decebal, nedefinit încă, cunoscuse micul grup de „locatari" ai atelierului, muncitori necăjiţi, în aşteptarea viitorului, care, revenind la vorba lui Cernîşevski, nu putea fi decât „minunat".

34

Totul părea să meargă bine. Decebal, acceptat de Maestru în viziunea tânărului student, privit cu mai puţin entuziasm de cei doi moţi din atelier, însuşit de Şefu', care, trăgând cu urechea la vorbele

Maestrului, a înţeles că-i vorba de ceva mai aparte, pregătirea pentru un drum în direcţia Albacului, toate la un loc au creat o atmosferă de relaxare generală. Se putea vorbi iar cu voce tare, se puteau pune întrebări, se comentau răspunsurile, cu voce sau prin mimică, se acorda atenţie clisei şi paharelor de pălincă.

— Nicolae, da parcă samănă pre mult cu moţii de la Băiţa, de la Gârda, din Apusenii noştri. Păi, Decebal aista, n-o fo' reje?! Noi aşe am învăţat la şcoală. Aista numa reje nu arată, nu?! Tu, aşe ai învăţat?!

— Eu am învăţat de la moţii voştri, din poveştile lor. Ei, la rândul lor au învăţat de la străbunii lor, din vorbă în vorbă, care au ştiut mai mult decât aceia care au scris cărţile de istorie. În cărţile de istorie toţi au fost Feţi Frumoşi. Dacă te iei după cărţi poţi crede că ai noştri au coborât din curţile regale sau imperiale ale lumii. Aşa a ajuns Ştefan cel Mare să fie făcut cu barbă. El, săracul, s-a mulţumit doar cu mustaţă. Dar nu asta-i important acum, fie că vă place, fie că nu, trebuie să-l duc cu carul şi încă n-am găsit unul care să meargă până acolo. Poate găseşte Maestrul meu vreo maşină, sau găsim noi dacă ieşim la şosea. Mâine vin cu lucrurile mele şi încercăm.

— Unde te phregăteşti s-o întinzi, Nick?!…

— Da' tu de unde ai apărut?!

— Am venit penthru că am ceva să-ţi spun…

— Ce putea fi aşa de urgent că ai luat Golgota în piept?!

— Lasă că vohrbim pe dhrum. Cât mai stai?

— Păi, nu mai am ce face, aşa că putem pleca. Pe mâine, fraţilor!

Cum au părăsit incinta cimitirului, Nick a trecut la întrebări.

— Ce s-a întâmplat, Ralu? Pari cam îngrijorată…

— Am şi de ce să fiu. De data aceasta nu mai este o glumă. Am fost şi la un conthrol şi s-a confihrmat. O să am un copil, Nick…

— Şi până la control de ce nu mi-ai spus nimic?!

Am mai făcut o alahrmă falsă şi ţii minte cum a ieşit. De nohroc, atunci m-am înşelat. O phrietenă m-a dus la mătuşa ei, medic ginecolog. Acum chiar că am inthrat în panică. Ce mă fac?! Ahr putea să mă ajute să scap de sahrcină, dahr mi-e o fhrică de moahrte. Ce să fac? Am auzit că este pehriculos, duhrehros şi poţi să faci complicaţii, să nu mai poţi avea copii.

— Cine ţi-a spus să scapi, fată?! Eu, în niciun caz! E o chrimă! Ha! Am să am un băiat, poate mai talentat decât mine… Cum să scapi de

el?! Threbuie să fii nebună!

— Nick, ce mă fac cu ai mei? Nici lui sohr-mea nu i-am spus nimic… Ei sunt oameni simpli dahr au phrincipii solide de la cahre nu-i uşohr să-i abaţi. Cum am să-l chresc?!

— O să-l creştem împreună, fată! S-or opune şi ai tăi, şi maică-mea. N-am ce să le fac. Se întâmplă. S-or împăca cu gândul. Va trebui, totuşi, să le spui la ai tăi. Eu, cu ideile lui maică-mea, nici nu ştiu cum s-o abordez. Trebuie s-o pun pe sor-mea. Ea – şi cu „trecere" în familie, numai s-o conving. A, ştiu, vorbesc cu prietenul ei care-mi este, în primul rând, prieten mie. Sper să fie „prieteni" destul de buni şi să aibă ceva influenţă!? Dacă nu, nu! Sunt major şi gata! Cu ai tăi e mai greu. Nici nu-i cunosc, iar tu eşti minoră. Aici e buba! Vorbeşte cu sor-ta şi câştig-o de partea noastră. Sper să nu mă dea în judecată pentru corupere de minore! Ce zici?!

— Asta n-ahr face-o în niciun caz, sunt siguhră!

Aşa s-a declanşat calvarul care avea să bulverseze liniştea inconştientă a doi copii, să se reverse precum un pârâu de munte, scăpat de sub control. Tratativele au început sub auspicii nu dintre cele mai bune, iar planurile, proiectele, au trecut pe planul doi. Primii nori negri au acoperit cerul senin al tânărului artist, care făurea planuri peste planuri, călcând peste vârstă, dar se şi lăsa copleşit de neprevăzut. Şi „neprevăzutul" nu era o glumă. Ţin minte că m-a convocat printr-o telegramă la Gojdu. Am bănuit că-i ceva serios şi m-am conformat. În prealabil făcuse o vizită acasă, în Satul Natal pentru a o sensibiliza pe Mami. Eşec total.

— Cum ai putut să te încurci cu o mucoasă, cu o poamă care te vânează pentru viitorul tău. A făcut-o, să-i fie de bine! Să se descurce cum o duce-o capul. Şi părinţii ei ce spun? Vor şi ei un artist în familie? Ce fel de oameni sunt? Sunt intelectuali?

— Mami, lasă prostiile astea şi ascultă ce spun eu, nu ce crezi tu. Sunt oameni simpli, oameni de treabă care au crescut două fete şi nu le-a fost uşor.

— Şi mie mi-a fost uşor?! Doamne, Istenem, voi aveţi vârstă de însurătoare?! Din ce veţi trăi, cum veţi creşte copilul, sau, te pomeneşti că vrei să mi-l arunci mie în braţe? Nici să nu te gândeşti! Spune-i să scape de el cum o şti şi să te lase în pace să-ţi faci un rost în viaţă. Nu vreau să ştiu nimic de voi! Doamne, ce vremuri am ajuns să trăim!

Educaţie fără Dumnezeu! Istenem, Istenem! Câtă deosebire între tine şi Anna! Ce pedeapsă pe capul meu!…

— Las-o-n pace pe Anna, ea va gândi altfel decât tine. Nu pot să cred că tu îmi spui că trebuie să scăpăm de copil. Eu, nu am nevoie de binecuvântarea ta. Sunt major şi mă voi descurca singur. Rămâi cu Anna a ta şi uită de mine, de Ralu, de nepotul care se va naşte! Tu, cu principiile tale, dacă principii se pot numi, iar eu cu viaţa reală, viaţa de toate zilele. Sărut mâinile, mamă!

— Nicki, Nickiii… stai… nu pleca aşa! Nickiii…

Cu ochii în lacrimi a ieşit ca o furtună trântind uşa cu furie. Zgomotul geamurilor sparte a pătruns până-n adâncul inimii cu un efect devastator. Mami s-a lăsat să cadă pe o canapea, privind în gol neputincioasă.

Când ne-am întâlnit în curtea liceului, Nick părea un alt om. Greu de caracterizat: era mai bătrân, era îngrozit?! Nu, era copleşit!

— Bine că ai venit! Când ai să auzi povestea întâlnirii cu propria mea mamă, ai să te cutremuri, ai să fugi de familia asta destrămată, blestemată… Nici nu ştii în ce belea intri… Hai să mergem într-un parc, undeva, să nu ne audă nimeni. O dată am avut şi eu nevoie de înţelegerea mamei, de căldura ei şi a ieşit un dezastru. Ce fel de creştini sunt astfel de oameni care sunt capabili să semneze condamnarea la moarte a unui copil, a unui copil din sângele lor?!

— Stai aşa, frate, şi lămureşte-mă despre ce este vorba. Despre ce condamnare la moarte vorbeşti, omule?! Ce copil?!…

Într-o manieră telegrafică, Nick m-a pus la curent cu necazul în care intrase, cu soluţia pe care o întrevedea ca unică posibilă, respectiv căsătoria cu Ralu, problema vârstei ei şi a faptului că nu găsiseră o cale de a-i pune la curent pe părinţi ei, şi pe nimeni altcineva.

— Fata-i disperată, dar nu se gândeşte la avort, eu?! eu m-am trezit tată peste noapte, încerc s-o încurajez, nici prin gând nu-mi trece soluţia sacrificării copilului, ba din contra, începe să-mi surâdă ideea unui fiu care să mă urmeze în ceea ce fac, simt că-mi va moşteni talentul, mă şi văd cu el în atelier pe post de radio, ce mai, nu sunt speriat! Te-am chemat să fii de partea mea, s-o lămureşti pe sor-mea, s-o convingi să vorbească cu Mami, s-o potolească în pornirile ei intransigente. Ce zici?

— Ce să zic?! Sigur că sunt de partea ta, de partea voastră, sigur

va fi şi Anna, dar, din păcate, eu personal n-aş avea nicio şansă s-o abordez direct. În primul rând abia o cunosc, nu cred că ne-a iertat că ne-am logodit pe şest, nici nu făceam parte din proiectele ei – trebuia să fiu mai copt şi cel puţin medic – cum, de altfel, erau şi planurile tuşii tale Maţuş, sau cum îi spuneţi, etc., etc. Anna, da! Ea, chiar dacă s-a mulţumit greu cu mine, cu aiuritul ăla cu părul cât o căpiţă, vorba unchiului tău Andrei, e aproape de sufletul mamei tale, care o adoră, şi nu numai pe ea, ci chiar şi pe tine, contrar spuselor tale, ea poate s-o ia pe ocolite şi să-i explice că inevitabilul s-a produs, că vremurile s-au mai schimbat, că ştie că-i vorba de o fată bună, care te iubeşte, că vina este mai mult a ta decât a fetei… Măi, Anna e fată isteaţă şi va şti să-i intre pe sub piele, s-o îmbuneze. Căsătoria este inevitabilă, copilul are nevoie de ambii părinţi, dar are nevoie şi de bunici, de mătuşi, de unchi. E dreptul la o viaţă normală al oricărui copil care vine pe lume. Dar, spune, de unde siguranţa asta că va fi băiat?!

— E ceva care mă bântuie din copilărie. Eu când am un presentiment, atunci poţi fi sigur că merg la sigur… Nu, trebuie să fie băiat, şi când va fi mare şi va face prostii ca şi mine, să sufere ca un bărbat şi nu să cadă în prăpastia disperării care le este destinată, cu precădere, femeilor. Mi-e milă de Ralu şi nu ştiu cum să procedez…

— Da, nu te invidiez.

Ce a urmat, e uşor de presupus. Anna a înţeles situaţia şi, cu gândul la propria căsătorie, a trecut la pregătirea terenului, nepledând de la început pentru nimic concret, dar făcând încercări de atenuare a izbucnirilor explozive ale mamei, Mami pentru pruncii ei, Mami, care avea să rămână apelativul unic în familie, şi nu peste prea mult timp, mai ales pentru nepoţi. Anna era într-adevăr singura fiinţă care, cu dragoste, cu răbdare, dar şi cu argumente, putea s-o liniştească, s-o împace cu realitatea, s-o coboare cu picioarele pe pământ, în tumultul vieţii de toate zilele, cu bune şi rele, aşa cum se desfăşura în jurul nostru, neplanificată ca la carte. Ce a urmat nu merită a fi expus.

Nu sunt cuvinte care să descrie disperarea unei mame care îşi vede copilul „prăbuşindu-se” în neant. Nimic din ceea ce visase pentru copiii ei nu avea să se realizeze. Anna se logodise de capul ei cu un coate goale ca şi ea şi urma să se căsătorească, să plece de acasă, s-o lase singură la bătrâneţe. Zvăpăiatul de băiat, a făcut cum l-a tăiat capul, a dat cu piciorul la arhitectură, s-a înhăitat cu „artiştii”, vrea să

urmeze boema lor, plină de vise și cu buzunarele goale. Știa, sau mai bine spus, simțea că episodul de la București a fost o idee fixă a lui Puiu al ei, o șmecherie de-a lui, că alegerea făcută avea să-i aducă numai belele, o simțea din atitudinea lui de „student la arte", cu perspectiva de a nu fi „nimic" în viață. Și, colac peste pupăză, încurcătura în care a fost atras: tată, la o vârstă de copil necopt, cu o nevastă-mamă, și mai copilă decât el!

Doamne, cum s-a schimbat viața! Nichi, cum ai putut să pleci și să mă lași singură, cu doi copii, care mai de care mai încăpățânat?! Acolo, unde ești, nu te frământă viitorul celor pe care i-ai adorat?! Știu că nu mai este cale de întoarcere, dar simt că se prăbușește totul și mă lasă puterile. Blestemat să fie războiul care ne-a adus atâtea rele! Blestemați să fie barbarii ăștia care ne-au distrus viața! Anna, vino *acasă să mă sfătuiești ce trebuie să fac! Simt că nu mai pot! Doamne, să-mi spună că nu are nevoie de binecuvântarea mea, să mă facă criminală în gândurile mele!? Ce știe el ce înseamnă să fii mamă și să fii și singură?!…*

La insistențele mele Anna a luat primul tren spre casă. Știa ce o așteaptă, ținea mult la fratele ei în al cărui talent credea cu tărie, cunoștea suferințele îndurate de-a lungul anilor de mama lor, teama ei de viitor, și, mai presus de toate, știa felul ei de a privi viața, morala, noțiunea de familie. Știa că va trebui s-o convingă să accepte situația, că era vorba de viața unui copil nevinovat, de implicarea sufletească a unui „artist extremist", care nu era de neglijat. *Mami trebuie să înțeleagă, să accepte faptul că acest frățior neastâmpărat, s-a maturizat datorită talentului, care i-a dat conștiința propriei valori, că, oricum, va face ceea ce va crede el că trebuie făcut, că orice împotrivire n-ar aduce decât o înrăutățire a situației. Pentru mine este clar, dar nu știu cum am să aleg argumentele și mai ales cuvintele…*

Nu, Mami nu avea să înțeleagă așa de ușor nici argumentele aduse de Anna, nici această atitudine. Mai era ceva care o supăra. De la școală aflase că o fetiță „frumușică" se interesase despre ea abordând femeia de serviciu, ceruse adresa ei, spunând că era în trecere și avea ceva de transmis de la fiul ei. Aflând că era la ore, o luase pe strada principală, în direcția casei cu pricina, dar pierzând elanul care o însoțise, făcu drumul de întoarcere la gară, tremurând de emoție la gândul temerarei sale intenții. Ralu petrecu câteva ore bune pe o bancă, își cumpără un bilet de întoarcere și, spre seară, se urcă în tren.

Ce ehra să-i spun?! *Doamne*, *ce phrostie ehram să fac*! *Asta este threaba lui Nick şi a Annei*, *dac-o vhrea să intehrvină*, *şi nici nu chred că lui Nick i-ar face plăcehre să afle*. *Nici cu ai mei nu am avut cuhrajul să vohrbesc*, *iahr sohr-mea este înspăimântată*.

Mami a înţeles pe dată despre cine putea fi vorba şi se tot minuna de îndrăzneala lui Puiu de a o trimite pe viitoarea „noră" prezumtivă la tratative. *Totuşi*, *putea să se prezinte nu să fugă*, *nu*?! *Cine ştie în ce culori de scorpie m-a prezentat fiul meu*!? *Frumos*, *nimic de zis*! *Aşa mă vede el*?! *Măcar puteam s-o văd şi eu pe „frumuşica"*, *vorba Măriucăi*. *Am ajuns sperietoare în ochii propriului meu copil*! *Dar*, *şi dacă îndrăznea să vină*, *ar fi înţeles cu cine are de-a face*! *Nu*, *tinerii de azi nu mai au niciun respect*, *nicio morală*! *Cu* ideile *lor „moderne" despre viaţă*, *te bagă un-doi în mormânt*… *Nichi*, *Nichi*, *dacă ţi-ai vedea fiul*, *ţi-ai da seama ce înseamnă pentru un băiat să crească fără tată*… *Uite unde te-a dus băutura şi unde am ajuns şi noi*! *Măcar Puiu nu bea*. *Se pare că a învăţat ceva pe seama purtării tale*. *Să dea Dumnezeu să ţină*!

În această stare de spirit a primit-o Mami pe Anna. Ceva plutea în aer care le-a făcut să nu abordeze imediat subiectul atât de dureros. Parcă se fereau, se temeau de lipsa unei soluţii, de o confruntare chiar. În fond şi Anna, veşnicul model cu care-l agasa pe fiul său, manifestase o atitudine stranie faţă de ea într-o problemă legată de viitorul ei, logodindu-se după noile norme, fără consimţământul nici unui membru din familie. Responsabil era făcut unchiul ei de la Timişoara care avea misiunea sacră de a o îngriji şi, bineînţeles, de a o supraveghea. Dacă nu era vizita inopinată a mătuşii Maţuş, n-ar fi aflat nici acum. La cantină, prinsă pe picior greşit, Anna-i sărise de gât uitând să mascheze inelul de logodnă. Cu ochi de Cerber, mătuşa recepţionă pe loc informaţia simbolului strălucitor şi secretul a fost deconspirat. Surpriza a fost atât de mare încât, la aflarea veştii, pentru a nu fi pusă în situaţie delicată, Mami a replicat că ştia, că n-a vrut să facă vâlvă, că Bobo a ales un băiat „deosebit". Ţin minte şi acum, cum la aflarea calificativului dintre ghilimele, am pufnit în râs cu gândul la celelalte calificative cu care mă onora unchiul Annei. Da, abordarea subiectului nu a fost uşoară, mai ales că, fără să-şi dea seama, Anna a luat o atitudine surprinzătoare pentru Mami.

— Cum, Bobo, tu vrei să-i susţii pe nerușinaţii ăia doi ştiind ce

părere am eu despre astfel de lucruri?! Oare eu nu mai am niciun cuvânt în casa asta, în familia noastră destrămată?!

— Nu-i vorba de nicio familie destrămată, Mami dragă! Dacă era aşa, crezi că mai venea Puiu să-ţi ceară binecuvântarea?! Băiatul acesta te adoră, dar nu-i cere să se manifeste cum nu îi este firea. Pe mine m-a impresionat cât de matur a abordat el problema. Este de admirat într-o lume în care aceste valori morale se pierd în desuetudine. Este matur şi responsabil şi poţi fi mândră de educaţia care i-ai dat-o, în afara talentului pe care l-a moştenit de la tine.

— Nu, nu, că simt că înnebunesc! Eu chiar nu mai ştiu să judec?! Ce se întâmplă cu voi, copiii mei?!

— Nimic rău, Mami dragă, doar că, într-adevăr, a apărut o problemă delicată, în care e greu să te descurci ca să împaci şi capra şi varza. Şi eu am emoţii când mă gândesc la cât de fragezi sunt, dar, dar să nu uităm că ne-ai crescut în principiile moralei creştine şi mă bucur că fratele meu gândeşte cum gândeşte şi, ca să-l repet, consideră că cea mai mare minune a lumii este copilul. Câţi tineri gândesc astăzi aşa?! Îţi spun eu, foarte puţini!

— Eu zic să nu mai continuăm discuţia asta că, şi aşa, ai vorbit numai tu. Grozav avocat a găsit fratele tău!

35

Ideea de a face o vizită în „Satul Natal" al lui Nick i-a venit lui Ralu într-o clipă de supărare. Nick a hotărât să plece singur cu Decebalul lui la Albac pentru a se întâlni cu moţii lui din Apuseni, fără să ţină seama de rugăminţile ei de a-l însoţi. *Pleacă şi mă lasă singuhră să mă descuhre cu toată povestea asta care începe să mă sâcâie*. *Şi ghreţuhrile astea infehrnale*, *cum să le maschez*?!

La întoarcere nici nu ştia dacă trebuia să-i spună ceva lui Nick despre tentativa ei de a lua taurul de coarne. Era cât pe ce să facă pasul hotărâtor dar se împotmolise ca ţiganul la mal. Acum simţea gustul amar lăsat de teama care o apucase, acuzându-se de laşitate. *Măcar aş fi aflat la ce să mă aştept*. Aşa, după tentativa eşuată a lui Nick de a o îmbuna pe Mami a lui, totul părea cenuşiu. Nu vedea nicio soluţie, cât de cât, plauzibilă. Ideea chiuretajului, cu toată teama care o stăpânea, începea să apară ca o soluţie salvatoare. Trebuia doar să se pună de acord cu Nick şi s-o pună în gardă, pentru orice eventualitate, pe soră-sa. Mai avea o speranţă: un efort excesiv la repetiţiile de balet. Era

un sfat dat de soră-sa, sportivă de performanţă, la curent cu astfel de practici. Când a aflat de încurcătură a intrat în panică, de parcă ea era cea în cauză.

— Ralu, ar fi un dezastru la vârsta ta şi o lovitură pentru ai noştri. Ce părere are Nick al tău?

— Nick este alătuhri de mine şi nici nu vhrea să audă de chiuhretaj. A fost la maică-sa şi a ieşit hrău de tot. Mami a lui nici nu vhrea să audă de copil, de căsătohrie, de mine. Spehranţa şi-a pus-o în sohră-sa şi în logodnicul ei cu care, de altfel, este foahrte bun phrieten încă din liceu. Nu ştiu cum să-i spun mamei.

— Nu te grăbi cu informaţiile! În treburi de astea nu ştii ce se poate întâmpla, chiar dacă ai confirmare de la medic. Fă eforturi fizice repetate, până la oboseală…

— Ţie ţi-e uşohr să vohrbeşti, tu eşti mai mahre… Eu? ce dhracu mă fac la vâhrsta mea?!…

— Ar fi o catastrofă pentru tine! Adio ani frumoşi, adio cariera de balerină! Şi, la vârsta asta, ce vă faceţi voi cu un copil?! Cine va lucra, cine va avea grijă de copil? Cu spaţiul care-l avem, va fi un dezastru, draga mea!

— Mulţumesc de încuhrajare! Ce să mai spun?! Toţi sunteţi împothriva mea! Numai Nick este înţelegătohr şi nu vede nicio „catasthrofă” în toată povestea asta…

— N-o lua chiar aşa! Eu îţi arăt partea neagră a problemei, atâta doar… Dac-o fi să aveţi un copil dorit de amândoi, eu voi fi prima „mătuşică” din familie care va fi alături de voi. Până la urmă, va fi chiar interesant şi toată lumea se va îmbulzi în jurul lui, mama lui de copchil! Dar pe Nick al tău, când ai de gând să mi-l prezinţi? Şi acasă, la noi, când îl aduci?

— Acum, chiahr că va threbui să vi-l bag pe gât, la toţi. De plăcut, sunt sigură c-o să vă placă. Ahre el ceva cu cahre îi dă gata pe toţi, ceva ghreu de explicat, când te gândeşti ce năbădăios este, dahr, pe lângă faptul că e fhrumos, are şi un zâmbet ce te dă gata, chiahr şi când te ia în zeflemea. Zic fetele că seamănă cu Gehrahrd Philip, dar nici pe depahrte. Gehrahrd ahre un zâmbet de actohr, ceva ahrtificial. Nu, Nick ahre un zâmbet apahrte, ghreu de definit, cu toate că, dacă stau să mă gândesc mai bine, eu l-am întâlnit la cineva dahr, dahr nu mă pot dumihri când şi unde.

Trebuia să treacă ceva timp ca enigma să fie descifrată. Când figura i s-a maturizat, multe admiratoare l-au asemuit cu un alt actor devenit celebru, cu Robert Redford. Era deja în perioada în care orgoliul lui, zdruncinat de valurile vieţii, avea nevoie de aşa ceva. Când am auzit, chiar de la el, mi-am dat seama că afirmaţiile ascundeau un sâmbure de adevăr. Zâmbetul lui cuceritor, dar şi asemănarea, nu i-au adus satisfacţiile scontate ci, mai degrabă, doar o sumedenie de încurcături sentimentale care, nu o dată, sau răsfrânt negativ asupra creaţiei artistice, scopul declarat al vieţii sale zbuciumate. Nick era un orgolios şi savura, aproape „la vedere", laudele, tot aşa de mult precum iubea parfumurile de calitate. În afară de scule, parfumurile aveau să facă parte din galeria cadourilor celor mai apreciate. Cea care a înţeles acest lucru a fost Anna, care a constituit cea mai bună sursă de aprovizionare. Tot în această categorie intrau şi săpunurile de lux. Da, Nick de peste ani nu mai avea să fie nici adolescentul răsfăţat, nici studentul-artist încrezător, promiţător. Conştiinţa propriei valori avea să-l însoţească, fără crize de cădere, până la sfârşitul vieţii. A crezut mereu în menirea lui şi a avut dreptate.

De vizita făcută de către Ralu în „satul natal", Nick avea să afle mult mai târziu de la Anna. Nu l-a deranjat, nu s-a înfuriat.

— Păi bine, măi, fato, te duci în vizită la viitoarea ta soacră şi nu-mi pomeneşti nimic?! Până la urmă de ce ai renunţat s-o întâlneşti? Poate că o cucereai!? Nu că ai fi avut şanse, dar ar fi rămas ca un gest de bună-credinţă, de recunoaştere a „autorităţii". Mai ştii?!

— Nick, mi-a fost teamă, puhr şi simplu nu am avut cuhraj. Cine ştie ce imphresie i-aş fi făcut cu moaca mea de copil tâmpit!?!

— Ei, nici chiar aşa! Să ştii că nu e o zgripţuroaică, e doar o femeie cu principii moştenite şi sunt convins că nimeni nu le va putea zdruncina, chiar dacă va înghiţi unele abateri de la dogmă. În sinea ei este o femeie puternică, iubitoare, credincioasă, dar posesivă. Nu poţi ieşi din cuvântul ei, fără ca asta să însemne că nu înţelege, până la urmă, greşelile altora şi se adaptează. Chiar dacă am luat-o tare, nu înseamnă că am pierdut ceva în ochii ei de mamă, că mă va lăsa de izbelişte. Ca mâine va trimite solii de recunoaştere, va trebui să ştie totul despre tine, despre relaţia noastră, va rumega totul la rece chiar dacă se va manifesta la „fierbinte". Îţi spun eu că va fi vai şi amar de cel care se va lega de „nepotul" ei, sau de cei care vor vrea să-l acapareze.

Dar, până atunci va trece ceva vreme şi nu ne va cădea bine. Trebuie să te obişnuieşti cu asta!

— Cel mai mult mă tem de tine, Nick! Tu să hrămâi acela care îmi vohrbeşte cum îmi vohrbeşti în clipa asta. Tu să nu te schimbi şi totul va fi bine, sau, mai bine zis, totul se va ahranja cum îmi dohresc eu acum…

Aparent, această „înţelegere" a lui Nick aducea o stare de linişte în viaţa lui, bulversată ex abrupto, dar, luarea unei astfel de atitudini în totală contradicţie cu firea, nu putea să nu se răsfrângă asupra activităţii sale artistice. Întors la sculele sale din atelierul cimitirului, cu gândul la proiectul acelui „triptic" al eroilor din Apuseni, Nick a simţit, poate pentru prima oară, efectul lipsei de concentrare. *La ce fel de triptic mi-a fost gândul când m-am oprit la Horea, Cloşca şi Crişan*?! *Tot materialul de care dispun nu-i decât un butuc de tei şi atât*! *Efectiv nu mai ştiu ce-am vrut cu tripticul*!? *Şi totuşi, dacă stau să mă gândesc puţin, ar fi o soluţie, ca-n cazul muşchetarilor încolţiţi, spate în spate, cu feţele îndreptate înspre inamicul comun, cu priviri de oţel ţinând la distanţă cercul opresiunii. Aşa nu va mai fi vorba de nicio ierarhie, de nicio prioritate scoasă din manualele de istorie. Trei chipuri legendare vor ieşi dintr-un singur trunchi, trunchiul revoltei, pom al speranţei şi al îndârjirii. Acum chiar că-mi va prinde bine şanţul făcut de Şefu'. Am să mă pot învârti în voie, fără nicio masă rotativă, să-i privesc stând la un loc, mai bine zis, ţâşnind dintr-un singur loc, să lucrez la toţi trei deodată, într-un mod unitar. Da, acum sunt dumirit. Toţi trei înfrăţiţi trup şi suflet. S-ar putea să meargă, numai să pot lucra, să mă pot concentra. În rest, ce-o vrea ăl de Sus*!

A fost o încercare de a se desprinde, cât de cât, din strânsoarea exercitată de teama de viitor. E mai uşor să încurajezi pe cineva decât să te convingi pe tine însuţi de conţinutul vorbelor de încurajare. Nick ştia cel aşteaptă. Toţi vor şti mai bine ca el ce-i de făcut. În adolescenţă şi chiar mai târziu cultivase ideea incompatibilităţii dintre misiunea lui într-ale artei şi căsătorie, copii. Era convins că nimic nu-l va putea abate de la drumul ce-i era hărăzit. Acum se învinovăţea de inconsecvenţă care putea să-l coste scump. Cum să te dăruieşti artei dacă pierzi libertatea, acea libertate deplină pe care o visase atât. Era un moment de cumpănă în care reacţionase contrar „principiilor" sădite în adâncul fiinţei sale de el însuşi. Rămăsese dezorientat în faţa

neprevăzutului şi reacţionase exact cum nu se aşteptase, cum se autopregătise pentru viaţa pe care o considerase ca neaparţinând lui, ci artei. Toată purtarea lui de la aflarea veştii îl intriga mai mult pe el decât pe cei din jur. Implicarea, fără echivoc, în noul rol pe care viaţa i-l servise pe nepusă masă, îl dezechilibrase. Tocmai domeniul în care se credea inexpugnabil, cumva, pe nesimţite, începea să-i scape de sub control. Concentrarea, până la detaşarea totală de „nimicurile" vieţii, începea să-i joace feste.

Ce, dracu', *se întâmplă cu mine*?! *Nimic nu se mai leagă în acest cap sec*! *Iau dalta în mână*, *mă apropii de materialul care mă aşteaptă cu braţele deschise*, *şi*, *şi rămân neputincios*, *chiar dacă proiectul stă neclintit în memoria încă vie*. *Ştiu ce voiam să fac*, *ştiu ce trebuie să fac*, *şi totuşi*, *un nou proiect se cuibăreşte*, *îşi face loc*, *parcă*, *dând din coate*, *îmi deturnează gândurile*. *E chiar un „proiect"*, *sau o nouă orientare*, *o nouă viziune*, *asupra vieţii de toate zilele*?! *Copilul*! *Ce subiect*, *pentru viaţă*, *ce subiect pentru creaţie*! *Mama şi copilul*! *Ceva nou şi totuşi acaparator*, *copleşitor*!

Da, Nick nu se înşela. Acest potenţial subiect, „mama şi copilul", îl va urmări tot restul vieţii şi va rodi dând „fructe" de o gingăşie de nedescris, în lemn, sau în piatră. Primele încercări cu tripticul l-au scos din sărite. Se învârtea în jurul butucului, studia lumina şi înjura, ca de obicei, pe ungureşte, spre deliciul lui Şefu'. *Păi cum să meargă dacă*, *butucul fiind staţionar*, *nu pot beneficia de aceeaşi lumină*?! *Degeaba alerg prin şanţ*! *Lumina n-o pot căra după mine*, *şi atunci*?! *Atunci*, *fiecare chip va trebui să-l abordez aşa fel încât*, *atunci când butucul va fi privit prin ocolire*, *fiecare chip să lumineze el privirile spectatorilor*, *păstrându-şi rolul din triptic care*, *nu poate fi decât într-un perfect echilibru*. *Niciunul dintre eroii mei nu vreau să apară în fruntea grupului*, *pe post de primaş*, *pentru că*, *în mintea moţilor mei*, *sau mai bine zis în legendele lor*, *toţi trei sunt unul şi acelaşi*. *Da*, *muşchetarii mei trebuie să fie toţi pentru unul şi fiecare în toţi trei*… *Nu va fi uşor*, *Nicolae*, *dar dacă tot te lauzi că eşti mare*, *nu poţi să te împiedici de o buturugă atât de mică*.

Erau clipele în care se autoliniştea, în care încerca să depăşească momentul inedit prin care trecea, să se obişnuiască cu noua lui postură, de artist şi tată. Au trecut zile şi zile în care n-a făcut nimic cu butucul care, înţelegător, parcă, îl aştepta îndemnându-l la răbdare. Nu

mai era cale de întoarcere. Trebuia să ia taurul de coarne şi să ia viaţa aşa cum era, fără despicarea firului în patru, cu menirea sa de om, menire care nu trebuia să excludă niciuna din cele două ipostaze, de om normal, de artist plastic şi „fondator" de familie. Am marcat cuvântul fondator pentru că îi intrase în cap că avea să pună bazele unei familii de artişti, în care gena moştenită de la mamă-sa, trebuia să se manifeste în toată plenitudinea peste generaţii.

Vechea lui sintagmă, „sunt mare", nu-l părăsise, după cum părea la un moment dat. Ea a stat latentă un timp şi a renăscut împinsă, parcă, de noul lui statut. Era speriat, pentru că aşa îi era firea, se temea de „ocultul" care-l urmărea ca o umbră sâcâindu-l, dar nu manifesta niciun fel de dubii asupra rolului genei care, ba îl împingea înainte, ba îl arunca în abisul din care trebuia să ia de la început munca de Sisif a urcuşului spre acoperişul lumii unde i-a fost hărăzit de soartă să rămână.

Între timp, lucrurile care trebuiau să descurce iţele trenau, munca de lămurire nu-şi arăta roadele, disperarea se strecura perfid în sufletele celor doi „copii", cum erau consideraţi mai de toată lumea, iar norii negri care se adunau, anunţau furtună cu tunete şi fulgere. Un licăr de speranţă a apărut, totuşi, la orizont. Mama Ralucăi a dat dovadă de proverbiala-i înţelepciune, s-a închinat în faţa icoanei Fecioarei cu Pruncul şi, resemnată, a spus fără de glas: *Facă-se voia Ta*! Ca urmare şi-a asumat rolul de intermediar pe lângă blându-l ei soţ şi, mai cu vorba domoală, mai cu un ton hotărât, care nu o prea caracteriza, a adus în familie pacea acceptului în faţa inevitabilului. Mai mult, şi-a însuşit sfatul fiicei mai mari şi l-a invitat pe Nick la o primă întrevedere.

Emoţiile pe care le-a încercat tânărul viitor ginere au fost, de departe, mai profunde decât cele încercate în primele întâlniri cu Mişu, cel cu ochii albaştri. N-au fost reproşuri, n-au fost oftaturi mascate, totul urmând drumul impus de înţelepciunea acestei femei, de dragostea ei faţă de cele două odrasle. Ea a înţeles că nu era nici locul, nici momentul, nici starea celor doi „inculpaţi", pentru lamentări. Era vorba de sănătatea fiicei sale mezine, de inevitabila sosire pe lume a viitorului nepot, de liniştea familiei a cărei responsabilă nedeclarată era. Am spus nepot deoarece, în puţinele cuvinte pe care Nick a apucat să le rostească în cadrul acestei prime întrevederi de familie, a reuşit

să strecoare convingerea, spre bucuria nedisimulată a viitorului bunic, că nu putea fi vorba decât de un băiat, un purtător de genă de artist. Era o bătălie câştigată, mai uşor decât se aşteptase, pe unul din cele două fronturi. Războiul nu era câştigat, doar că eforturile puteau fi îndrumate spre celălalt câmp de bătaie.

36

Pe celălalt front, însă, situaţia ostilităţilor nu dădea semne de îmbunătăţire. A mai avut loc şi un mic consiliu de familie cu sediul la Tuşa Maţuş. Cele două surori au fredonat aceeaşi melodie tristă: Nu, şi nu, şi nu, şi nu! Unchiul Nelu, mai molcom din fire şi fără prea multă autoritate, a încercat să domolească spiritele, ba, mai mult, a găsit şi o soluţie pentru viitorul apropiat: copilul, putea sta o bună vreme şi pe la ei, să mai umple puţin golul unei case, rămas după plecarea în lume a celor doi nepoţi – Puiu şi Anna. N-a fost o inspiraţie strălucită. Toate relele s-au spart în capul lui. S-a îmbrăcat, şi-a luat tabla de şah şi dus a fost.

Ceea ce o intriga cel mai mult pe Mami era felul „înţelegător" în care Anna privea lucrurile. Era firesc ca, după felul în care eram eu aşteptat în mijlocul „Sfintei Familii", sintagmă introdusă de Nick şi preluată şi de mine, vina să nu mă ocolească.

— Maţuş dragă, eu nu pricep cum şi Bobo şi Puiu s-au pricopsit cu asemenea exemplare. Am citit nişte scrisori trimise de viitorul meu ginere şi am rămas pe gânduri. Mă crezi că n-am priceput nimic?! Bate omul acesta apa-n piuă de nici nu ştii la ce se referă. Ce tineret!

— Aaa, să nu crezi că n-am vorbit cu mama lui… Trebuia să pun lucrurile la punct şi i-am spus-o de la obraz că, Bobo a noastră, e un element excepţional care a cules toate premiile I din şcoală. Ştii ce mi-a răspuns Lenuţa?! Simplu, că nici băiatul lor nu-i de lepădat şi că putem fi mândri de aşa alegere!? auzi ce pretenţie!? Aşa m-am enervat că am început să vorbesc ungureşte… Culmea e că nu m-a întrerupt şi a continuat să zâmbească privindu-mă, cumva, de sus…

— Maţuş, cu povestea asta nu mai e nimic de făcut şi trebuie să acceptăm lucrurile aşa cum sunt. Cu Puiu însă e altceva. E încă un copil, n-are niciun viitor cu meseria pe care a ales-o, iar Raluca asta, cică-i balerină, asta mai lipsea, e şi mai copil decât Puiu. Cum să aibă ei un copil de crescut, de educat?! Cu ce?! Nici nu ştiu din ce familie vine! Păi cum să fiu de acord?! Istenem, Istenem! Cu Puiu nu mă mai înţeleg

deloc. M-a minţit şi cu arhitectura şi crede şi azi că m-a păcălit. Se crede mare artist plastic, mare sculptor. Ce va face? că-i plină ţara de artişti, unul mai sărac ca altul… O să sculpteze opere „nemuritoare" ca să moară de foame. Ştiu eu ce va face: va ciopli pietre, va trăi în mizerie şi va fugi la mine după ajutor. Şi eu?! Din ce să-l ajut?!…

Era oare vorba într-adevăr de un „conflict între generaţii" sau, pur şi simplu, o manifestare a iubirii de mamă pentru puii ei, femeie puternică dar obosită de necazurile vieţii care, fie zis, nu au ocolit-o? Cel care, totuşi, o înţelegea, era chiar Puiu al ei, dar o făcea în felul său, în cuşca de nepătruns a sufletului său. Avea s-o demonstreze peste ani, în perioadele lui de criză, când o ţinea la curent cu necazurile, neîmplinirile sentimentale, cu nevoile materiale, trimiţându-i scrisori lungi, în care-şi etala fără rezerve dragostea faţă de ea, recunoştinţa declarată pentru talentul pe care i l-a transmis. N-am îndrăznit să mă ating de aceste adevărate „mărturisiri de credinţă" decât după prematura lui dispariţie când, am descoperit noi laturi ale acestui suflet zbuciumat, am înţeles rolul pe care l-au jucat cu adevărat femeile din viaţa lui, lucruri care mi-au scăpat pe parcursul a zeci de ani de prietenie. Faptul că am îndrăznit să aştern pe hârtie amintiri legate de viaţa unui artist, eu, biet „consumator" de valori artistice, vorba lui Ţâru, mă face să înţeleg mai bine, rolul pe care l-a jucat în viaţa mea acest „creator" de valori artistice, prin prietenia cu care m-a onorat şi nu prin înrudirea noastră prin alianţă. Cel mai sonor apelativ cu care mă „răsfăţa", independent de clipele de bine sau de rău prin care trecea, era: *fratele meu*. Am păstrat sonorul acestor două cuvinte nealterat în memorie aşa cum s-au păstrat ele scrise în dedicaţiile pe care le semna atunci când îmi oferea daruri din creaţia lui artistică.

În anii cei mai grei, când îşi lingea rănile lăsate de vreme, când se acuza fără să mai acuze, plângând anii irosiţi în afara familiei, oferindu-mi în dar lucrări, fredona acelaşi leit motiv: *Ştiu că prin tine aceste lucrări vor ajunge la nepotul meu, care se va mândri cu bunicul său, alături de fiul meu, pe care nu l-am avut lângă mine din vina mea. Gena pe care o poartă acest copil îi va asigura un loc special în lumea artelor plastice. Când mai pui şi gena adusă de mamă-sa, talentată, dar comodă, şi, mare greşeală, prea supusă sentimental fiului meu, gândeşte-te la ce viitor îl aşteaptă. Păcat că n-am să pot asista la „triumful genelor" şi totul, numai din vina mea! De la primele lui*

trăsături de condei am ştiut că ne va bate pe toţi…

Era atât de conştient de greşelile comise, împotriva tuturor angajamentelor adolescentine şi ai primilor ani ai tinereţii, încât, fără să-i încurajez „lamentările", aprobam în sinea mea deznodământul inevitabil al vieţii celui care, direct sau indirect, îşi făcea mea culpa. Dar, se pare c-am luat-o razna peste ani, când, de fapt, mai am atâtea în amintire, lucruri reţinute din spusele lui Nick, din relatările unor apropiaţi sau străini, cum spun americanii, perfect strangers, relatări obiective sau subiective, care, pe fondul prieteniei care ne-a legat, trec, volens-nolens, prin filtrul propriei păreri, părere care, drept vorbind, e greu de zdruncinat.

În fond e doar un roman, o ficţiune inspirată dintr-o multitudine de fapte reale, şi, ca orice ficţiune, se va bucura şi de credibilitate dar şi de respingere. Altă cale nu există. Ba, da! O monografie, bazată pe documente, pe competenţă în domeniu, în care prietenia şi subiectivismul să stea pe tuşă. Sunt însă alţii care îşi pot atribui o astfel de misiune. Eu, voi încerca să rămân doar prietenul care plăteşte tributul unei prietenii adevărate şi se joacă nevinovat cu reacţiile pe care le poate stârni un astfel de demers. Şi apoi, cine poate ghici despre cine este vorba? Cu certitudine, doar eu! Dar eu nu fac parte dintre cititorii mei prezumtivi pentru care personajele trebuie să rămână doar creaţii ale imaginaţiei. Să mă întorc, totuşi, la anii care aveau să lase o puternică amprentă asupra artistului în devenire, la efectul „surprizelor" vieţii de toate zilele asupra caracterului omului care se maturiza peste noapte, asupra artistului care simţea că-i fuge pământul de sub picioare, asupra convingerii că arta cere sacrificii, că nu se lasă împărţită cu nimeni.

Doamne, oare eu realizez cu adevărat ce prăpastie se cască între noul meu rol de întemeietor de familie şi menirea mea de a face artă pentru artă, liber de orice constrângere care ţine de „banalul cotidian"?! Cum mă voi împărţi astfel încât această „menire" să nu aibă de suferit?! Va fi, oare, copilul puntea de legătură dintre aceste două extreme?! Niciodată n-am crezut că aşa ceva ar fi posibil şi, ca să-mi salvez harul dăruit de maică-mea, am trăit renunţând la chemările vârstei. Cât de puternic m-am simţit în faţa a tot felul de ispite, ca să mă pomenesc neputincios în faţa unui copil-femeie, sau femeie-copil, care mi-a deschis drumul nebănuit înspre plăcerile vieţii de toate zilele. Ha!… Ce n-a reuşit

Ella în gingăşia-i nevinovată, cu toate străduinţele ei puerile, ai reuşit tu, Ralu, căzută, parcă, dintr-o lume necunoscută mie!? *Mi-a plăcut atât de mult această nouă relaţie încât, la un moment dat, m-am îngrozit văzând cum toate convingerile mele se prăbuşeau, cum, fără să vreau, alunec în lumea de care în mod deliberat m-am ferit, cum am început să simt că nu e nicio catastrofă, cum am devenit un om ca toţi oamenii, un om de rând. Convingerile mele legate de „menirea" artistului nu s-au clintit dar au căpătat o nouă valenţă. A fost un mare semn de întrebare la care nu aveam răspuns. Dar a trebuit să-mi spui speriată că vom deveni părinţi dacă nu întreprindem ceva, ca, speriat la rându-mi, să-mi schimb atitudinea faţă de viaţă, faţă de cotidian, să mă las furat de noua perspectivă ce se deschidea, s-o iau razna şi să mă iau de piept, culmea, cu cei apropiaţi, să lupt pentru copilul meu pe care-l şi vedeam ducând mai departe „menirea" mea de artist. Ştiam că gena pe care o purtam era dăruită de maică-mea, o femeie talentată şi puternică, o „Grozăvescu", cum îi plăcea să se laude. Când stau şi mă gândesc mai bine, poate că ar trebui să şi renunţ la numele meu de neamţ şi să mă declar vlăstar al Grozăveştilor. Krüger*!? *Când figuram Nikolaus Otto, mai mergea, dar de când m-au simplificat în noul certificat de naştere spunându-mi simplu Nicolae, încep să cred că ar fi mai nimerit, mai ales pentru aceste „vremuri noi". Numai să nu interpreteze Mişu al meu că-i o încercare de a-mi şterge urmele*!? *Apropo de Grozăvescu, când s-a apucat fratele mamei să umble la rădăcinile arborelui genealogic al familiei şi a ajuns la concluzia că ne tragem de prin nordul Olteniei, a sărit Mami ca arsă*: *Cum să fim olteni, dragă*?! *Noi suntem ardeleni get-beget şi ne-am născut în Austro-Ungaria*! *Ce prostii debitează şi unchiul ăsta al vostru*!… *Da, dacă n-o să mai fiu neamţ, musai să fiu ardelean, sau, cel puţin, bănăţean*!

În fond, Nick era încântat că era o „corcitură" şi avea s-o exprime peste ani: *Am în mine toate lucrurile bune şi rele ale etniilor din Europa şi, dacă mai pun la socoteală faptul că bunicul meu s-a născut în America, şi nu oriunde, în Statele Unite, judecând după talentul meu, transmis deja fiului şi nepotului meu, trebuie să fiu mândru de acest aspect al universalismului etnic care zace în mine*…

Cam acesta era Nick din perioada în care tripticul din butucul de tei îi dădea fiori de plăcere şi de teamă. Era preocupat mai mult de părerea moţilor săi din preajma Albacului decât de eventuala critică ce

ar fi putut ţâşni din gura Maestrului. Lucrul înainta din greu, privirile colocatarilor din şopronul cimitirului exprimau nerăbdare şi nedumerire, şi, colac peste pupăză, nesiguranţa începea să-i dea târcoale. Dar, chiar aşa încolţit cum era, Nick ştia în subconştientul lui că, nu se va lăsa bătut. Era încăpăţânat, căpos, cum i se spunea. Era o „încăpăţânare pozitivă", o sintagmă cu care se apăra în faţa acuzelor şi avea dreptate. El nu avea idei preconcepute. În sinea lui ceda uşor în faţa argumentelor plauzibile, dar îşi apăra cu ardoare punctele de vedere. Căpoşenia o manifesta în dârzenia cu care lupta, muncind din greu, în activitatea sa artistică. *La un merită să te omori*, răspundea cu seninătate, *ba merită*! De mic a ştiut, sau, mai bine spus, a înţeles sensul cuvântului „menire", a crezut în menirea sa şi a demonstrat-o: *sculptor şi nu pictor*! şi s-a opus vehement părerilor Maestrului său pe care l-a convins prin fapte şi nu prin vorbe mari. Când Maestrul i-a dat dreptate, Nick a înţeles că aspiraţiile sale nu erau utopice. Şi nici nu i-a trebuit prea mult timp pentru a obţine această recunoaştere.

Practic, Maestrul l-a adoptat ca pe un fiu al artei, un coleg de breaslă, punându-i la dispoziţie toată ştiinţa sa pedagogică, atelierul său, sculele, materialele şi, mai presus de toate, prietenia, ceea ce nu era puţin. A învins, ca de obicei, încrederea şi dârzenia. Când ceva începea să nu meargă, ştia că rezolvarea era în munca fără pauză. Aşa a şi făcut. A început la prima oră şi a scăpat dalta de oboseală când soarele unei noi zile a început să mijească. Era atât de concentrat, încât nimeni din anturajul său nu a îndrăznit să-l tulbure, nici măcar pentru o invitaţie la clisă cu ceapă. Au părăsit atelierul în linişte simţind că, de data aceasta, vor găsi ceva palpabil, pe înţelesul lor. Era pentru a doua oară când Şefu' avea să-l găsească dormind în şanţul de mişcare, dar şi de protecţie, ce înconjura butucul de ieri, tripticul de a doua zi. Trei chipuri pogorâte, parcă, din Apuseni, îl priveau exprimând toată dârzenia acestor figuri legendare. Erau trei figuri împletite într-unul singur care te făceau să te închini ca în faţa unei icoane, a unui triptic de biserică. Un lucru îl intriga pe Şefu': cum într-o lumină atât de neomogenă, cele trei chipuri luminau cu aceeaşi intensitate. Din cauza poziţiei fixe a butucului şi a luminii strecurate prin singura fereastră a atelierului, te aşteptai la o prezenţă diferenţiată a chipurilor cioplite. Unde se ascundea secretul acestei „tehnici" de lucru?!

— Secretul îl deţine aceasta daltă care ştie să mângâie dar şi să

pătrundă, dând lumină sau umbră, conturând sau ascunzând amănuntele. Nici eu n-am ştiut cum voi face, dar Diavolul din mine, chiar dacă nu-ţi place că-i spun aşa, e frate cu dalta şi, împreună, îmi conduc mâinile după cum le este voia. Erted? Şi, Şefu', nu mă mai iscodi cu întrebările! S-ar putea ca la unele să nici nu ştiu să-ţi răspund…

Da, acesta era Nick din începuturile lui artistice care, ca şi în anii de adolescenţă, era sclavul unei intuiţii creatoare. Peste ani avea să se exprime critic la adresa acestor începuturi, fără a le nega, însă, rolul avut în formarea şi desăvârşirea artistului din el: *În umbra Maestrului*, *eu m-am format singur*!

37

Anul '54 s-a dovedit a fi un an plin de evenimente care, fiecare în felul său, au marcat viaţa eroilor precum şi pe aceea a celor apropiaţi. În plină vară a avut loc nunta mea. Au participat câteva rude apropiate dar absenţa lui Nick şi a Ralucăi a creat o atmosferă destul de apăsătoare. Nici situaţia materială nu a permis ceva deosebit: o masă la un restaurant, după o cununie religioasă la romano-catolici, unde a trebuit să accept, în avans, botezul copiilor ce ar fi urmat să vie, în religia Annei.

Nici în oraşul universitarilor lucrurile n-au putut lua o turnură mai aparte. Spre toamnă, o altă nuntă în familie, lipsită şi ea de prezenţa unor apropiaţi, dar beneficiind de aportul unor prieteni de aur. Părinţii Ralucăi au trecut peste situaţia economică precară şi au organizat o petrecere, mai puţin obişnuită, în spaţiul confortabil al curţii blocului. A fost o atmosferă deosebită la care invitaţii, studenţi, actori, profesori, au adus cu ei suflul cultural al minunatului oraş. Poarta blocului a rămas permanent deschisă atrăgând ca un magnet curiozitatea trecătorilor. Atmosfera încinsă nu l-a dezechilibrat pe Nick. S-a mulţumit să închine simbolic paharul stârnind zâmbete şi apropouri la abstinenţa mirelui. Ralu, mulţumită dar şi cu o urmă vizibilă de tristeţe în ochi, încerca să facă faţă atmosferei dar şi greţurilor nechemate.

Nick nu a înţeles absenţa mea şi a Annei. Mi-a reproşat-o fără ocolişuri: *Anna*, *cea supusă şi perfectă*, *nu putea să încalce dispoziţiile scumpei noastre Mami*! *Dar tu*, *şi tu ai intrat sub neclintita-i autoritate*?! Nu, eu nu intrasem sub nicio autoritate, dar, dintr-un fel de laşitate, am vrut să evit penibilele explicaţii legate de absenţa celei care ar fi

trebuit să le dea binecuvântarea.

În tot acest timp, tripticul a stat să aştepte revenirea sculptorului pentru a putea lua o formă definitivă. Nick nu se mai grăbea, ocolind cu bună ştiinţă atelierul. Simţea un gust amar şi încerca să se amăgească singur asupra perspectivelor ce se deschideau la orizont pe făgaşul atât de sensibil al relaţiilor de familie: *Nu se poate să nu-şi calce pe orgoliul rănit… Copilul, un nou Nikolaus în familie* – nu putea fi decât băiat – *o va aduce la nepotul ei, primul ei nepot. Sunt sigur*! Lucrurile trenau, însă, cu obstinaţie. A sosit momentul marilor emoţii, aducerea pe lume a noului Nikolaus, Nichişor pentru toată lumea, care nu a creat probleme. Ba, da! Pe tărâmul psihic. Tinerii părinţi, copleşiţi de bucurie, se comportau ca nişte copii, confundând copilul abia născut cu o jucărie. O făceau şi prietenii apropiaţi care au declanşat un adevărat pelerinaj la patul micuţului. Noroc cu mama Ralucăi, care, temătoare ca orice bunică, mai punea, din când în când, puţină ordine în entuziasmul debordant al năvălitorilor.

Şi totuşi, Nick, afectat peste măsură de tăcerea celeilalte bunici, rămânea pironit cu privirea în gol, lăcrima pe ascuns şi făcea eforturi pentru a descifra viitorul apropiat, fără a neglija însă colţul ascuns al menirii sale ca artist: *dacă Mami nu se trezeşte, mă tem că toate visele mele legate de sculptură se vor duce pe apa sâmbetei. N-am crezut că voi fi atât de afectat de tăcerea ei. Noroc cu Anna care a reacţionat prompt printr-o telegramă de felicitare şi de urări de bine. N-au venit la eveniment, dar aveau o scuză plauzibilă pentru acele vremuri* (*oare*?!), *probleme legate de instalarea la primul lor loc de muncă, pe un mare şantier de tip SOVROM… Oare am să mai pot sculpta în voie*?!

Dincolo, factorul psihic îşi făcea datoria. Mami, cea intransigentă, căuta să afle toate amănuntele legate de tânăra familie şi, mai ales, de starea micuţului „ei" Nichişor. Îşi făcea reproşuri, căuta soluţii reparatorii, dar teama de reacţia neiertătorului ei fiu, o împiedica să ia taurul de coarne şi să se urce în primul tren.

Cât de mult se înşela, aveam s-o aflu de la Nick şi Raluca. Efectiv se amăgeau cu speranţa că, mâine-poimâne, Mami va veni să ia nepotul în braţe. Această întârziere l-a scos practic pe Nick de pe făgaşul preocupărilor sale artistice. A fost o perioadă sterilă. Nici măcar tripticul nu a găsit înţelegere în sufletul lui de artist. L-a abandonat în faza în care-l lăsase şi l-a expediat, prin bunăvoinţa unui moţ, la

prietenii săi din Apuseni. Nu avea să se mai întoarcă niciodată la acest proiect alegându-l pentru lucrările sale de viitor doar pe Horea.

Horea, cel al Maestrului îl intriga şi pregătea schiţe peste schiţe pentru un Horea după propria sa viziune. Era o perioadă în care se autoamăgea cu proiectele fără a se implica efectiv. E perioada ’54 – ’55 când, se consolida, fără un plan prestabilit, prietenia cu unii dintre viitorii pictori, colegi de institut, cum au fost Sever Frenţiu, Alfred Grieb sau László Toth, talente incontestabile care se întreceau între ei pentru a se lansa pe platforma consumatorilor de frumos. După mulţi ani, cotrobăind prin magazia atelierului personal al lui Nick pentru a pune o ţâră de ordine printre materialele aflate într-o ordine dezordonată, am dat peste dovezile acestor relaţii de prietenie din trecut: erau cadouri primite de la prietenii săi. Se aflau într-o stare jalnică. Le-am recuperat, le-am „recondiţionat” şi, drept mulţumire, am primit trei lucrări: două autoportrete şi o natură moartă care fac cinste micii mele colecţii de obiecte de artă. Proveneau din acea perioadă de criză în care galeria lucrărilor din prima tinereţe prezenta un gol pe care Nick nu putea să-l uite făcându-şi şi peste ani mea culpa. El se născuse dintr-un aluat care nu creştea decât prin frământare. Genul de apatie care pusese stăpânire pe latura lui artistică îl îngrijora făcându-l să se manifeste, uneori, vehement la adresa familiei, al cărei ţap ispăşitor nu putea fi decât Mami. Dar asta nu-l ajuta să iasă din impas lăsându-se mereu în voia aşteptării.

Trebuie să se trezească oamenii ăştia, *trebuie să reintre în viaţa mea*. *Fără familie sunt un nimic*! *Copilul ăsta trebuie să devină un imbold în creaţia mea artistică*, *nu o piedică*. *Oare asta vrei*, *tu*, *Mami*?! *Dacă mai persişti mult în absurdităţile care te domină*, *n-am să te iert niciodată*!…

Primul gest de adevărată apropiere a avut loc la botezul lui Nichişor, când eu şi Anna am devenit naşii lui, semnând legământul de dragoste faţă de acest copil, un „înger de copil”, după cum era răsfăţat de toţi cei care l-au cunoscut, din cauza frumuseţii lui neobişnuite. Da, a fost un legământ de dragoste uşor de îndeplinit şi datorită răspunsului pe care l-am primit din partea lui. Mai mult decât rude, am fost şi am rămas prieteni şi astăzi. Nu ne-a spus niciodată decât pe nume, spre surprinderea celor de vârsta a treia, printre care se număra şi Mami, bineînţeles. A fost primul act de pace sufletească

încheiat cu Nick, un preambul la ceea ce urma, în mod firesc, să se întâmple.

Mami nu a cedat, Mami s-a supus dragostei pe care a nutrit-o din prima clipă, dar, pe care, din cauza firii sale, a ţinut-o ascunsă, suferind în tăcere. Timpul a început să curgă fără a aduce o rezolvare a conflictului. Când Nichişor a împlinit cam un an şi jumătate, a poposit împreună cu Raluca la noi, pe şantier, unde, între timp, am obţinut un apartament. Acest copil s-a născut pentru a cuceri. Atmosfera care a domnit la noi în casă nu poate fi descrisă. Ne-a subjugat fără rezerve. Toţi trei eram în al nouălea cer. Doamne, cât s-a râs! Eram toţi copii. Era atât de frumos încât ne împingea, parcă, afară din casă ca să se bucure şi străinii.

Şi cum toate au un sfârşit, Mami a rupt protocolul impus de ea şi ne-am pomenit cu ea, pe nepusă masă, volubilă şi drăgăstoasă, ca şi cum nimic nu s-a întâmplat. Emoţia care ne-a cuprins, alimentată de teamă, ne-a lăsat cu gura căscată.

— Ce-i copii, ce vă uitaţi ca la o minune?! Şi tu, Ralu, nu vii să-ţi îmbrăţişezi soacra?! M-am plictisit să aştept să-mi faceţi o vizită şi m-am hotărât s-o fac eu. Hai, vino să te sărut şi du-mă la Nichişor. Unde este copilul?…

Vorbea ea ce vorbea grasiat Raluca, dar nu era în firea ei să se şi bâlbâie. S-a repezit în braţele soacrei plângând în hohote.

— Vă… vă mulţumim că… Nichişohr doahrme… Mami, dhragă… pot să vă spun aşa?!…

— Poţi, poţi… ce, e după mine?! Hai, du-mă la copil!

Norocul, dacă noroc i se poate spune, a fost că Nick nu a fost de faţă. După cât era de exploziv, sunt convins că ar fi ieşit şi scântei. Aşa, Rubiconul fusese trecut şi toată lumea a înţeles că era timpul să ne supunem legilor naturii. Eram în vara lui ’56 şi Nick nici nu se gândea să facă o vizită în „Satul Natal”. Ajunsese să manifeste o oarecare indiferenţă faţă de „Sfânta Familie”, cum repeta mereu, măcina de unul singur nemulţumirea provocată de atitudinea intransigentă a mamei şi, cum era de aşteptat, arunca în aceeaşi direcţie şi responsabilitatea pentru starea lui de apatie din sfera creaţiei. O perioadă importantă din viaţa lui de creator se irosea aruncând nori negri asupra viitorului său artistic, atunci când alţii, cum am mai spus, se zbăteau să iasă la rampă. Se amăgea cu scuza: *Măi*, *cu aşa minune de copil*, *ajungi să nu-ţi*

mai dorești nimic.

Cea care, cu intuiția ei de femeie în devenire, citea ceva în ochii lui Nick, era Ralu. Îl simțea noaptea, la ore târzii, cum se perpelea de nesomn, cu ochii ațintiți în tavan.

— Ce-i Nick, nu poți dormi?… Ce te frământă?

— Ce-ți veni?! Am dormit prost și până acum… Hai, mai bine, lipește-te de mine și spune-mi ce crezi de sfârcul ăsta de om care cucerește tot ce-i în jurul lui fără să facă nimic deosebit. Am primit o scrisoare de la Mami… să vezi cum face pe niznai și nu vorbește decât de nepotul ei cel frumos. De când l-a văzut la Anna acasă nu mai are alt gând decât să ne vadă pe toți trei făcându-i o vizită. Sărmana! Bineînțeles că va trebui s-o facem și pe asta. Nichișor va trebui să se bucure de dragostea tuturor. Numai bunicul lui nu are cum să se bucure. N-am de gând să-i scriu nimic. El a ales calea asta, să-i fie de bine! M-a căutat Mișu. Face pe supăratul. Ce să zic! Nu-mi poate ierta faptul că nu l-am invitat la nuntă. Îți dai seama ce ocazie a pierdut să fie în mijlocul celor pe care-i urmărește zi și noapte. Și ce societate! Unul și unul! Acum încearcă să reconstituie atmosfera trăgând de limbă pe cine apucă. Mare tâmpit! Știi, Ralu, ai părinți pe cinste! Dacă era să mă bizui pe ai mei, n-ar fi ieșit nimic…

— Încearcă să dormi!… mi-e așa de somn!

Totuși, criza lui Nick era profundă: apatia creativă, preocuparea pentru soluționarea problemei unei locuințe adecvate, banii… La mijloc nu mai era vorba de o boemă, era copilul și siguranța zilei de mâine. Era ceva nou în viața lui – probleme cărora nu le dăduse importanță în viața lui de burlac. A se angaja undeva permanent însemna pierderea autonomiei tocmai în domeniul cel mai sensibil, cel al creației artistice. Ce avea să se aleagă din visul lui adolescentin?! Un zâmbet ironic apărea pe buzele lui când îl fulgera acel „sunt mare” de altă dată. Își făcea proiecte de viitor apropiat care însă nu-și găseau locul trenând totul spre un sine die. Cel care a intuit noua stare de spirit a studentului său favorit a fost Maestrul.

— Nicolae, fătu-meu, se mai lasă omul dus de val dar se și urcă pe creasta lui. Apucă-te, omule, de treabă! Ce dracu’?! Intrăm în anul ’57 și e cazul să te lipești de ceva eveniment expozițional cu o lucrare mai acătării. Uite, cei din Banat, organizează ceva în cadrul Muzeului Banatului la care speră să aibă participare bogată și au trimis o

invitaţie Institutului. Le-am răspuns cu mulţumiri, dar onoarea ne obligă! Ţi-am pregătit un dărab bun de marmură la care ai putea să te înhami. Timpul este scurt dar merită! Ce zici?

— Nu ştiu, să mă mai gândesc… am să trec să văd piatra şi mai vorbim.

— Numai să nu dureze prea mult starea de cujetare că va fi greu să dilaţi timpul. Te aştept. Şi, şi nu te mai lăsa copleşit de probleme. La tine problemele de abia au început. Trebuie să înveţi să le gestionezi cât mai raţional.

— Am expus la începutul anului la Regionala de la Arad un portret de bătrân în calcar şi un autoportret în marmură, aşa că nu-i vorba de prima ieşire în lume. Culmea, tocmai autoportretul, de care nu eram deloc mulţumit, a fost achiziţionat! Pe nimic, e-adevărat, dar totuşi, achiziţionat…

— De ce, totuşi?! Eu l-am considerat foarte bun.

— Să mă ferească Dumnezeu de aşa „foarte bun”!…

38

Maestrul nu a putut să treacă cu vederea starea de nesiguranţă prin care trecea Nick. Faptul că a refuzat să se prezinte la examenul de stat bravând cu: *ceva lipsit total de valoare*, l-a făcut să intervină cu acea propunere de a-l plasa pe orbita unei importante expoziţii. Pentru el „dărabul” de marmură nu reprezenta mare lucru, dar gestul de a-l reantrena în activitatea de creaţie a avut ecou. *Sper să nu mă mai bată la cap cu examenul de stat momindu-mă cu marmura lui*!? *Şi-ar pierde timpul*. *Nu mai am chef de explicaţii*. *Ce să-i spun*, *că am fost asaltat de Mişu cu tot felul de propuneri şi chiar ameninţări*, *că l-am trimis unde trebuie*, *că nu mai vreau să am de a face cu un cretin obsedat de cariera lui*… *Nu*, *mai bine mă lipsesc de diplomă*, *care nu este decât o hârtie şi nu un certificat al talentului meu*. *Lucrările vor fi atestarea mea ca artist plastic şi basta*!

Nick s-a prezentat la atelierul Maestrului, fără o vorbă, fără un salut, mulţumindu-se să dea aprobativ din cap. Maestrul l-a înţeles şi, imitându-şi discipolul, i-a arătat cu degetul marmura cocoţată pe un banc de lucru.

— Pot să lucrez aici sau s-o duc la cimitir?

— Nicolae, aici ai tot ce-ţi trebuie. Ce rost are să te cari până acolo?!

— Aveţi dreptate, dar cu condiţia să nu mă dăscăliţi. Pot lucra liniştit după paravan, nu? Când nu sunt aici puteţi să vă uitaţi în voie. Am în cap subiectul: şvăboaica. Cred că se potriveşte cu tematica muzeului.

— Da, e-n ordine, numa n-o lungi cu începutul… şi, spune-i mai bine, ţărancă. Şvăboaica sună ca o provocare la politica dusă faţă de nemţi.

— Mâine vă arăt o schiţă. Mulţam!

Într-adevăr schiţa a apărut a doua zi spre satisfacţia Maestrului. Îl cunoştea prea bine pe Nick ca să nu fie sigur de reuşita intervenţiei sale. Şi a avut dreptate. În toamna lui ’57, lucrarea acceptată de juriul de selecţie, a intrat la prima expoziţie adevărată din viaţa artistului, nelansat încă, şi, culmea, a rămas achiziţionată în Muzeul Banatului. Era prima ieşire oficială, prima recunoaştere, primul Carnet CEC. Suma era modică, aşa cum era normal pentru acele vremuri. Mai importantă a fost cronica din ziarele de circulaţie care semnalau apariţia unui nume necunoscut, numele tânărului Nicolae Krüger, absolvent al Institutului de Arte, dotat cu o „maturitate artistică neobişnuită”.

La vernisaj, Nick a fost abordat de Directorul Muzeului care, felicitându-l, şi-a exprimat dorinţa de a-l păstra printre colaboratorii instituţiei. Vorbe calde au fost exprimate şi de reporterul unei publicaţii locale.

— Maestre, eu sunt şvab şi pot aprecia cum trebuie această redare a femeii noastre. Haideţi să ciocnim un pahar de şampanie, masa este plină, Slavă Domnului!

— De unde ai scos că-i şvăboaică?!…

— Cum să nu-mi dau seama când strigă de la distanţă?!

— O fi strigând ea, dar e mai bine să nu pomeneşti şi în reportaj. E o ţărancă din România, ca toate ţărăncile noastre… Nişte pişcoturi da, şampanie doar pentru a ciocni. Nu beau!

Bucuria lui Nick era reţinută dar savurată în interiorul lui. *Curios*, *nimeni nu m-a întrebat de examenul de stat*!?… Întoarcerea acasă, cu o mapă plină de ziare şi un binevenit CEC, chiar şi modic, a fost a unui învingător.

— Uite Ralu, cu banii ăştia, pentru că sunt primii câştigaţi, te duci şi-ţi iei ce vrei tu. Să nu-l uiţi pe Nichişor!

— Nicki, sunt foarte fericită pentru succesul tău. Noroc cu

Maestrul tău că a insistat! Cu banii, hai să nu ne grăbim că sunt destule care aşteaptă…

— Fă cum vrei, dar altă ocazie de „risipă" nu cred că va apărea prea curând, aşa că pierzi o ocazie unică să-mi mulţumeşti pentru un cadou. În viitor, banii se vor topi în scule şi materiale, că doar n-am să primesc totul pe gratis. Atunci ai să vezi ce fericire e să fii nevastă de artist plastic, şi mai ales, sculptor. Ce face feciorașul?

— Nicki, n-am crezut că un copil poate fi atât de frumos şi, totodată, cuminte. Vrea mereu să se joace. Cu sor-mea se înţelege grozav.

Bucuria succesului a fost împărtăşită şi la atelierul Maestrului.

— Spune, Nicolae, cine ţi-a servit drept model? Trebuie că a fost o femeie deosebită. Oricum, ceea ce ai făcut înseamnă artă, artă adevărată!

— Modelul l-am avut mereu în cap şi în inimă. Am copilărit ţinându-mă de fustele ei, şi erau destule! Este Kati Néni. Am stat la ei în gazdă. Mi-a fost o adevărată bunică…

— Nicolae, o să-ţi prindă bine şi la operă. Altfel ai să pui problema angajării permanente, cu un salariu ceva mai răsărit. Ei ştiau şi până acum că eşti bun, dar, ca artist recunoscut, au o acoperire mai solidă. Ştii bine că astăzi aceste „aprecieri" sunt importante în construcţia viitorului, pentru oricine ar fi el. Dacă mai laşi puţin de la tine şi mai trânteşti şi un portret al nu ştiu cui, şi-l prezinţi în public, nu se mai leagă niciun Mişu de tine. Vremurile obligă la compromisuri, mai ales dacă ai şi ceva responsabilităţi familiale…

— La ce mă împingi Maestre?! Nu-mi vine să cred! Să mă joc în mocirla politicii, a unei politici impuse, cu politicieni de ocazie, fripturişti, fără nicio ideologie la bază, mocirlă din care să şi ies curat?! mai bine cioplesc cruci prin cimitire, scriu pe ele nume de oameni cinstiţi, care cred în ceva sfânt, în Dumnezeu! Nu, eu n-am să fac compromisuri, n-am să cioplesc chipuri de nemernici, care vor să închidă, sau chiar să dărâme biserici. Istoria e plină de cărturari, de eroi, de savanţi, de oameni. Nu trebuie decât să mă documentez, să aleg, şi galeria portretelor mele, chiar dacă nu vor fi cumpărate, va fi atestatul talentului meu. Cum să câştig bani pentru fiul meu scăldându-mă în compromisuri?!…

— Nicolae, şi eu am gândit ca tine, şi eu am crezut şi mai cred în

talentul meu, dar viaţa m-a împins şi la compromisuri, ca să nu fiu împins în groapa indezirabililor. M-a preocupat Şcoala Ardeleană, dar am acceptat şi concursul pentru Petru Groza. Şcoala Ardeleană, după un vernisaj al vreunei expoziţii, va zace undeva departe de ochii lumii. Petru Groza, în schimb, va trona în plin Bucureşti şi va purta în văzul lumii semnătura mea. Nu trebuie să-i împărtăşesc înclinaţiile politice, la drept vorbind destul de îndoielnice, ca să fac portretul unui om, şi-l voi face aşa cum îl văd eu şi nu cum mi s-ar putea pretinde. Ai să trăieşti şi ai să vezi câte voci vor încerca să mă facă praf în cadrul comisiei de avizare, şi nu vor fi numai voci de politruci, vor fi şi voci ale marilor maeştri, care luptă şi ei pentru supravieţuire. Nu te grăbi să te pişi împotriva vântului! Tu vei fi cel stropit, nu politrucii… Şi, dacă stau să mă gândesc mai bine, nu tu ai aplicat compromisul fără să beneficiezi de lecţiile mele? Ce au fost portretele făcute lui Mişu al tău? Au fost acte de compromis, nimic altceva, acte pentru care nu te pot condamna. Ai făcut portrete, nimic compromiţător! Şi defectele unor oameni pot constitui surse de inspiraţie. Totul e că, în vremuri ca cele pe care le suportăm, trebuie să redăm şi hidosul, dar, bineînţeles, într-o formă subtilă. Marele public nu este pregătit pentru a descoperi subtilul, politrucii sunt prea orgolioşi ca să caute să descifreze ascunsul, iar noi, noi nu ne hrănim decât cu ceea ce simţim şi transpunem… Şi mai e ceva, ceva ce trebuie rezolvat pe loc… Nu mă mai lua cu „Maestre”, nu se mai potriveşte! Nu mai eşti studentul meu, eşti colegul meu de breaslă şi după cum văd, şi eu văd bine, te văd urcând pe podiumul celor „mari”, a celor buni şi foarte buni, dar, nu neapărat şi simpatici. Te rog să-mi spui pe nume, fără diminutive, simplu: Romul. Batem palma?…

— Batem, cu toate că o să-mi vină peste mână… M-am obişnuit cu „Maestre”, din respect şi, mai ales, din admiraţie. Ce mai?! Eşti Mare, Maestre Romul!

Nicolae, acuma chiar că ar trebui să mergem undeva să ciocnim o pălincă, ce zici?!…

— Prieteni, prieteni, dar asta nu! Prea seamănă a compromis şi, măcar în acest domeniu, vreau să rămân neclintit…

Nici atmosfera din cămin, nici apropierea de Maestru, nici multiplii vizitatori care veneau să se joace cu Nichişor acasă la ei, n-au putut să-l corupă pe „neînduplecatul” Nick. De fumat a scăpat fără efort

considerând că a fost doar o încercare fără sens. De băutură, şi intram în anul ’58, nu s-a atins niciodată, spre nedumerirea şi chiar iritarea multora din cei din anturaj. *Dar şi când s-o apuca*, *să te ţii*!… erau vorbele care răsunau adesea în spatele lui.

În acea perioadă Nick era într-adevăr fericit. Era sigur de viitorul artistului din el, era fericit de „marea realizare”, copilul.

— Bărbate, n-am crezut că va avea un astfel de impact asupra psihicului meu. Sunt mulţumit, înţelegi? sunt mulţumit! Copilul acesta a stârnit atâta dragoste în jurul lui încât nu pot cuprinde în vorbe ceea ce simt. Abia aştept să-şi definească un pic personalitatea ca să-i pot desena şi sculpta chipul. De când l-am văzut în braţele Ralucăi, sunt obsedat de o temă: mama şi copilul.

— E o temă generoasă, cu un început, şi fără de sfârşit.

Au fost vorbe aruncate la repezeală dar s-au materializat într-o multitudine de lucrări în lemn şi marmură, toate pline de o gingăşie pe care n-o puteai bănui dacă te luai după felul lui de a vorbi, voit aspru. Nick era în vervă. Ca sculptor la Operă nu câştiga suficient pentru a acoperi nici măcar cheltuielile legate de procurarea sculelor şi materialelor. Aportul în casă era nesemnificativ. Ralu încerca să acopere găurile prin revenirea în corpul de balet, dar grosul venea din partea părinţilor săi, care, din puţinul lor, încercau să-l „răsfeţe” pe micul „dar ceresc”. Atmosfera devenea uneori tensionată dar fără manifestări zgomotoase. Copilul reuşea, prin drăgălăşenia lui, prin firea lipicioasă, să impună echilibrul atât de necesar într-o familie de copii cu copil.

Neavând condiţii de lucru în atelierul de la Operă, Nick făcea curse între atelierul Maestrului şi atelierul de la cimitir, se angaja în proiecte greu de realizat, venea târziu, obosit, nu rareori umilit de starea financiară precară. Puştiul îl aştepta până târziu frecându-şi ochii până la lacrimi, ca să nu adoarmă. La ore târzii începea joaca în doi, sau în trei, până ce somnul îi cucerea pe toţi, când adormeau îmbrăcaţi. Da, era un copil deosebit, lipicios, cum îi spuneau unii, gingaş, dar hotărât. La trei ani va ajunge să le spună tuturor pe nume. Ralu, Anna, vor suna atât de cald în guriţa lui, stârnind ocheade. Cu mine, ce să zic? Că-mi spunea pe nume, părea ceva mai mult decât normal, dar felul cum mă căuta, cum dorea să dispărem în doi ca să nu fim tulburaţi, punându-mă să inventez pe loc noi jocuri, a constituit

palatul în care afinitatea ce se manifesta tot mai evident va da naştere unei prietenii în care vârsta nu va juca niciun rol. El m-a coborât în lumea copilăriei sale iar eu, eu l-am ridicat în braţele maturităţii mele.

De câte ori eram cu ei, „cvintetul", cum îmi plăcea să spun, trăia clipe aparte iar „şeful de orchestră" îşi va lăsa amprenta pe dorinţa mea şi a Annei de a mări ansamblul la „sextet". Prin iunie '58 dorinţa ne-a fost împlinită şi Nichişor a aflat că va avea o verişoară. A urmat o perioadă senină în care Kity a intrat în sufletul lui Nick aşa cum Nichişor a pătruns într-al meu. Am sărit puţin peste timp pentru că impactul care l-a avut acest copil neasemuit de frumos se strecoară şi azi de câte ori aduc vorba de el. Voi reveni, cu siguranţă, ori de câte ori cronologia, mai mult sau mai puţin respectată, îmi va aduce povestirea la zi. Tot „neamul" a jubilat, dar impactul cel mai puternic s-a manifestat asupra prieteniei mele cu Nick. Această prietenie a început înaintea cumnăţiei şi s-a consolidat prin prezenţa în viaţa noastră a celor doi verişori. Şi, foarte important, nimic şi nimeni n-au putut-o zdruncina!

39

Sculptura, poate mai mult ca orice alt compartiment al artelor plastice, cere mult de la artist. Începând cu materialele şi sculele costisitoare şi terminând cu atelierul, totul joacă un rol deosebit în activitatea de zi cu zi a artistului. Da, atelierul, vechea obsesie a lui Nick, devenea problema numărul unu în viaţa lui de artist plastic. La cimitir condiţiile erau precare chiar dacă atmosfera era deosebit de caldă datorită acelui bun simţ, greu de întâlnit, manifestat de trupa lui Şefu'. La atelierul Maestrului, datorită prieteniei care se legase în ultimul timp între cei doi artişti, sculele şi chiar materialele nu ridicau probleme, dar, prezenţa la un loc a doua caractere ferme, diferite în bună măsură, crea o atmosferă deranjantă. Nu puteai fi mereu pe aceeaşi undă. Nu puteai să nu tragi cu ochiul în ograda vecinului, să nu intri în vorbă în mod inoportun, să nu dai din umeri a neînţelegere la reacţiile reflexe de iritare, să nu întrerupi şirul creativ în momente prost alese.

La atelierul Operei, în anumite perioade, putea lucra liniştit dar trebuia să se limiteze doar la cioplitul scândurilor, la reliefuri care nu presupuneau mari degroşări de material. Aici aveau să se nască primele compoziţii pe tema, deja amintită, a mamei şi a copilului.

Această goană între ateliere, impusă de starea de spirit, de subiectul tratat, de materialul ales, aveau un impact negativ asupra comportamentului, şi aşa tumultuos, al sculptorului. Iritabilitatea lua, tot mai des, proporţii supărătoare pentru cei din jur. În astfel de momente salvarea venea, uneori, de la Nichişor. Se întâmpla ca, mânat de dorul după Nick al lui, s-o mobilizeze pe Ralu şi să poposească la atelierul unde bănuiau că-l pot găsi. Totul se schimba ca prin farmec. Nick arunca sculele, îşi lua odrasla în braţe, se aşeza la o masă, îi întindea o coală de hârtie şi un versatil cu cărbune şi-l îndemna să deseneze la comandă. Nichişor era în culmea fericirii. Şi desena spre satisfacţia artistului.

— Ralu, uite la el ce face! Găseşte soluţie pentru orice temă. Soluţia pare infantilă dar ascunde ceea ce speram că se va manifesta: talentul.

— Haide, mă! Tu nu vezi că abia a împlinit 4 anişohri?! Ce talent vezi tu în mâzgălituhrile lui de copil?!

— Mâzgălituri, hai?! Am să le păstrez şi peste ani vei vedea cât de în afară ai fost cu aceste afirmaţii. Cu toată imprecizia cu care conturează „subiectul", urmăreşte şi tu cum intuieşte el mişcarea în tot ce „mâzgăleşte"…Pentru asta nu-i suficient să stai în vârful poantelor, mai trebuie şi ceva simţ artistic. Şi, unde nu-i, nici Dumnezeu nu pune cu de-a sila…

— Nu fi nesufehrit, şi nu în faţa phruncului!

— Până te judec eu nu-i niciun bai… când va începe el să te caracterizeze, atunci să vezi tu supărare!

Erau într-adevăr clipele în care Nick era fericit că s-a găsit cineva să-l întrerupă. La acea vreme, auzind toate aceste poveşti de familie şi mustăcind în sinea mea la firea năbădăioasă a prietenului meu, mă întrebam – cât timp va domni pacea pe uliţa lor, fericirea? Nu eram un „artist" în acel sens al cuvântului, dar mă temeam adeseori de intuiţia mea. Viitorul avea, din păcate, să confirme temerile mele. O fire năbădăioasă, un talent incontestabil, conştient de propria sa valoare şi menire în lumea artei, legat prin tot felul de legăminte, de jurăminte, care trebuiau să-i asigure o autonomie deplină, autonomia solitarului neînţeles, trebuia să-şi demonstreze lui însuşi că ideea fixă a adolescentului, acel „sunt mare", nu era o figură de stil.

Acele angajamente cu *Eu nu mă pot însura*, sau, *Eu nu am dreptul*

să am copii, precum şi cel cu *Eu n-am să beau niciodată… A băut taică-meu şi pentru mine*… începuseră a fi încălcate şi acest lucru, oricât încerca să se amăgească, îl preocupa, îl irita. *Unde*, dracu', *am să ajung dacă tot renunţ la drumul pe care trebuia să merg*?! *M-am însurat*, *am un copil de care trebuie să am grijă*, *să-l umplu de dragostea pe care*, *copil fiind am tot dorit-o cu gelozie*, *am fumat şi simt că voi fuma iarăşi*… *Ce mai rămâne*?! *Să mă apuc de băutură şi să fac pe artistul neînţeles*… *Numai să nu pierd încrederea în mine*! *Dacă ăsta-i blestemul pe care mi l-ai lăsat când ai plecat*, *tată*, *atunci*, *probabil că n-am să te iert niciodată*. *Atunci*, *păcatul care mă va apăsa mereu va fi faptul că l-am adus pe lume pe Nichişor*, *această minune a lumii*, *care nu trebuie să sufere din cauza unui tată cum am avut eu*…

Alergătura asta între trei „locuri de creaţie" a avut, totuşi, şi un efect pozitiv. Lucrând în „spiritul stahanovist al vremii" la trei războaie deodată, Nick s-a ales, într-o perioadă scurtă de timp, cu o serie de lucrări cu care a putut să apară în suita de expoziţii organizate de cei de la cultură şi artă în marele centru universitar: Expoziţia regionala 1959, Expoziţia colectiva a tinerilor artişti 1960, Expoziţia regională 1961. Tematica extrem de variată – ostaş de-al lui Doja, bust de copil, muncitor, mamă cu copil, fetiţă portret – materiale diferite, şi implicit tehnici diferite – i-au făcut adevărata intrare în lumea artelor, în vederile criticilor. Lemn, ipsos, piatră.

Anul 1961 a fost marcat prin două lucrări deosebite: Horea, bust lemn 75 cm şi, pentru prima oară un bronz, un relief, portretul Maestrului. Era o regională cu o participare a elitelor unde prezenţa cu două lucrări a unui tânăr, fie el şi talentat, soldată cu o critică extrem de măgulitoare şi cu o achiziţie, nu mai putea fi trecută cu vederea. Participa alături de Maestrul său, participa cu un portret al mentorului, făcut fără ştirea celui din urmă, deci cu o surpriză, portret apreciat ca fiind opera unui „maestru". Bustul lui Horea, achiziţionat, pentru cei în cunoştinţă de cauză era o replică evidentă la Horea, la bustul Maestrului care a atras „critica" tânărului candidat la studenţie, soldată cu acceptarea tacită a observaţiei, spre mulţumirea mustăcită a lui Nick. Satisfacţia a fost cu atât mai mare cu cât a reuşit să „strecoare" două lucrări neimplicate în niciun fel de tematică a „vremurilor noi". Făcuse un „compromis" cu un an înainte când acceptase o recomandare venită din partea celor de la Sfatul Popular de a prezenta

figura unui muncitor de la oţelăria din Câmpia Turzii. Nick rămânea recalcitrant, conform promisiunilor ce şi le făcuse, la orice ingerinţă în planurile personale.

— Fratele meu, nu pot lucra la comandă. Eu nu fac mobilă pentru X sau Y, eu fac muncă de creaţie artistică, iar când fac portrete, îmi aleg singur personajele şi acestea le voi face oprindu-mă doar la figuri expresive, care au avut sau au ceva de comunicat, fie că acel ceva vine dintr-un trecut îndepărtat sau dintr-o prezenţă vie…

Cu un „dosar" ca al lui, această abordare a activităţii artistice avea să-l pună, nu rare ori, în situaţii delicate în relaţiile cu mai marii vremii. A-l ignora pe Mişu nu era echivalent cu a scăpa de sâcâielile unui neisprăvit, pur şi simplu. Din contra, acest gen de oameni trebuiau „duşi cu preşul", flataţi, cointeresaţi în procesul micilor recompense. La acea vreme, oamenii „normali" nu vedeau în asta alunecarea spre marea corupţie şi, nici pe departe, spre drumul fără întoarcere al „purificării" prin mijloacele poliţiei politice. Încercările Maestrului de a-l tempera în avântul lui de „creator liber" se izbeau de „căpoşenia" lui proverbială. Asta nu însemna că Nick era un curajos. După orice respingere afişată zgomotos, Nick rămânea dependent de o frică congenitală, cum el însuşi o caracteriza, care-i măcina sistemul nervos, liniştea de care avea atâta nevoie.

— Nu pot să înghit impunerea, sub orice formă s-ar manifesta! Clar?!

În aceşti ani minunaţi în care Nichişor creştea văzând cu ochii, creştea şi ataşamentul lor reciproc. Era o încântare să-i urmăreşti. Nu împlinise încă 6 ani când, într-o zi de vizită la atelier, Nick, cucerit de desenele puştiului, l-a pus la o nouă încercare: modelarea în lut. Până atunci se mulţumise doar să-l lase ca observator pentru a nu se mâzgăli. Acum i-a improvizat o masă de lucru cu o înălţime potrivită pruncului, acest termen fiindu-i foarte drag, lucru ce reieşea din felul în care pronunţa acest cuvânt. Tema fiind la alegere a pornit un dialog între tată şi fiu care risca să degenereze într-un rateu.

— Dar eu nu ştiu să lucrez… Hai, lucrează cu mine, te rog!

— Ascultă bine la ce-ţi spun, Nichişor! Dacă ştii să desenezi, ai să ştii şi să modelezi. Aşa am păţit eu. Ce, tu la grădiniţă nu te joci cu plastilină? Nu tu mi-ai adus soldăţeii ăia frumoşi? Deci ştii, numai că acum poţi face ceva mai mare, cât de mare vrei tu. Bine?

— Bine, dar nu ştiu ce vrei tu să fac eu, că nu mi-ai spus încă. A, ştiu, am să fac un soldat mai mare, sau un ofiţer care salută la cozoroc.

— Bine, fiule, ofiţer să-l faci, să comande.

Când s-a întors Ralu să-l preia pe prunc, a scos un strigăt de uimire.

— Păi bine, măi, Nick, tu n-ai stat lângă copil? Uite în ce hal ahrată!…

— Dar tu altceva n-ai văzut în afară de bluza murdărită?! Ia priveşte puţin, dacă nu e un efort prea mare pentru tine, la mogâldeaţa care te salută ostăşeşte de pe masa de creaţie a noului artist plastic. Uite-te ce rezolvare a temei: un ostaş salutând milităreşte. Uite-te la proporţiile corpului, la poziţia uşor înclinată spre spate, la privirea îndreptată înspre nevăzutul salutat, la ţinuta chipiului. Astea toate el le-a furat privind prin atelier, dar furtul acesta presupune ceva aparte, ceva ce se cheamă talent. Se repetă istoria copilăriei mele când talentul m-a învăţat să fur din ochi, să învăţ din mers, mai bine zis din creştere. Uite, n-a uitat să-i facă şi o platformă, bine dimensionată, care-i conferă ostaşului atributul de monument, în miniatură, dar monument. Nu, nu zâmbi! Chiar dacă nu realizezi nimic din tot ce ţi-am spus, atunci ai grijă şi nu îndrăzni să-l descurajezi în ceea ce are el mai personal în el – talentul! Nu sunt ultimele cârpe pe care le va murdări căci, pe această murdărie, el va crea frumosul… Ia spune, tu ai remarcat că pruncul nostru ar fi stângaci?!

— Stângaci?!…

— Da, stângaci! Dar, bineînţeles, tu nu vezi nimic în afară de ceea seamănă cu o pereche de poante. Ia uite-te cu atenţie la ostaşul ăsta. Nu observi nimic?!

— Nu, Nick, ce threbuie să văd?! Spune, neapărat threbuie să mă iei la mişto?!…

— Niciun mişto, dragă, nu vezi că ostaşul dă salutul cu mâna stângă? M-am gândit că în subconştient, un stângaci ar putea fi influenţat de acest cusur, dacă cusur i se poate spune. Când lucra, nu am observat nimic. În fine, stângaci sau dreptaci, pruncul mi-a arătat că are talent. Mai uite-te o dată la această poziţie, atât de naturală, a ostaşului, sau ofiţerului care, parcă, primeşte o defilare. Bravo, Nikolaus al II-lea, în artă vreau să spun, pentru că în arborele genealogic eşti cam al IV-lea. Şi primul nepot care va apărea, va fi tot

un Nikolaus şi nu Nicolae, spre disperarea celor de teapa lui Mişu. Că veni vorba de el, idiotul m-a căutat iar, şi culmea, la Operă. A intrat până-n atelier spunând la poartă că e prieten cu mine şi că-l aştept. Bine că n-a spus că e ofiţer de securitate! Mi-a spus, pe ocolite, că ar fi bine să iau şi examenul de stat, că el ştie că mi-e frică de ce scrie în dosar, auzi?! în dosar! că dacă aş vrea să-l mai ajut şi pe el atunci treaba s-ar aranja uşor, etc., etc. I-am spus că la examenul de stat am renunţat pentru că n-am timp de prostii, că pentru mine nu face doi bani şi, în final l-am rugat să nu mă mai deranjeze şi să se ducă dracului. A plecat înjurând printre dinţi şi mi-a promis că ne vom mai întâlni. Aşa de tare m-am enervat încât am făcut diaree pe loc. Bine că am apucat să ajung până la budă! Ce lume cretină! Cum să faci artă în condiţiile astea de imbecilism de stat?!…

— Nick, nu chred că e bine că te iei la hahrţă cu un individ care luchrează, unde luchrează…

— Tu parcă ai vorbit cu Maestrul. Şi el mă bate la cap cu teoria compromisului constructiv. Chiar aşa, spune-mi când ai mai pălăvrăgit cu Dumnealui?

— Vezi cum vorbeşti phrostii? Dacă şi el chrede aşa, atunci ai face bine să-l şi asculţi. Ahre mai multă expehrienţă decât tine.

— Mă ăsta pe experienţa lui şi pe sfaturile lui preţioase. Dacă lui îi place compromisul, să-i fie de bine şi mai scuteşte-mă, te rog, cu sfaturile lui. Să i le dea fiului său!

— Nu ştiu ce te-a apucat, dahr văd că nu mai pot sta de vohrbă cu niciun bărbat. Doahr nu eşti gelos?!

— Eu?! pe cine? pe cine, măi?! ha, ha!

Dacă stau şi mă gândesc mai bine, rumegând curgerea evenimentelor prezentate de fiecare parte-n parte, mă întreb dacă nu acest minor incident a fost un preludiu la ce avea să vie. Succesul de la Regionala 1961, încântarea citită pe chipul Maestrului pironit în faţa „operei" elevului său, o surpriză în adevăratul sens al cuvântului, i-au dat încredere şi l-au motivat şi mai mult în alegerea subiectelor şi în impunerea lor pe „piaţa artei". Dar implicarea sa până la epuizare în munca de sculptor pe cont propriu într-o perioadă când şi solicitările de la Operă nu erau de neglijat, a atras după sine şi tensiuni în viaţa de familie.

Obosit, poposind la ore târzii în căminul lipsit de confort, visând

mereu la atelierul personal dotat „ca la carte”, cu mobilier adecvat, cu utilaje auxiliare de manevră a lucrărilor care se anunţau tot mai voluminoase, mai grele, cu scule performante, cu grup sanitar civilizat, cu gaze pentru încălzire şi apă caldă, transmitea celor din preajmă o stare de nelinişte, de nemulţumire. Pentru posibilităţile acelor vremuri, cu resursele sale materiale mai mult decât modeste, acest deziderat era o utopie, pe care o înregistrau ca atare cei apropiaţi. Timpul alocat pruncului, şi nu numai, era tot mai insuficient pentru a putea păstra armonia primilor ani în căsnicie. Aşa a devenit anul 1962 un an greu, greu pentru toată lumea lui, care, în ultimă instanţă, se rezuma doar la ei trei: pruncul, el şi, încet-încet, pe planul doi, Ralu.

Era anul activităţii de documentare care avea să fie încununat de un portret de o mare valoare artistică. Intrigat de interesul stârnit de viaţa şi opera lui Bacovia, a răscolit, a găsit şi studiat tot ce a putut găsi prin biblioteci sau anticariate. Recita versurile marelui poet de o manieră personală, încercând să-l cunoască, să şi-l apropie. Într-o vizită pe care a făcut-o la Bucureşti m-a antrenat şi pe mine în această stare recitându-mi poezii pe care nici nu le ştiam, cu toate că mă declarasem un fan al lui George, cum îi plăcea să spună. S-a urcat în tramvai şi s-a oprit la casa poetului unde a fost primit cu căldură de Agata.

Bogăţia de amănunte legate de viaţa acestui „neînţeles” şi mai ales episodul morţii poetului i-au hotărât viziunea: portretul trebuia să fie o mască, precum măştile mortuare.

40

1963 a fost un an agitat atât pe plan familial cât şi pe plan artistic. Apariţia portretului mască la „expoziţia tinerilor artişti” organizată la Bucureşti i-a adus şi prima mare satisfacţie. Un Comarnescu era cineva în lumea criticilor de artă iar referirea specială făcută la adresa lucrării şi a tânărului autor în materie de portretistică – … *dar poate la niciun cap expresia nu este atât de adâncită şi emoţionantă ca în portretul-mască*… – nu-l putea lăsa indiferent, cum îi plăcea să pară.

— Fratele-meu, este atestatul de care aveam nevoie. Cu această ocazie l-am cunoscut pe marele artist-fotograf Ion Miclea care, după ce a fotografiat lucrarea, a venit, m-a felicitat şi m-a asigurat că va fi onorat să-mi fotografieze operele oriunde s-ar afla. Am simţit o emoţie

copleşitoare şi, ca de obicei, am căutat liniştea într-o budă. După ce lucrurile se vor linişti, acest portret din lut ars va poposi la tine. Până atunci trebuie să mai fac un Bacovia, un bronz, pentru Comitetul pentru Cultură şi Artă.

Am tăcut pentru că nu am găsit cuvinte care să tulbure, sau să adâncească, această stare de emoţie. S-a ţinut de cuvânt, bronzul promis a fost achiziţionat şi, printr-o filieră întortocheată, a ajuns la Muzeul Literaturii Române, de unde prin 1970 avea să dispară în umbra unei însemnări laconice din registrul de evidenţă: transferat. Niciun număr, nicio adresă. Ceva asemănător s-a întâmplat şi cu bustul lui Tudor, sau cu relieful Marienburg, achiziţionate de Muzeul Militar Central. Nu era nici primul, nici ultimul caz, iar scuza general acceptată: mutare, reorganizare, etc., etc. Oricum, promisiunea cu Bacovia al meu s-a împlinit, şi ea, după lungi peripeţii la care au contribuit „prietenii" apropiaţi ai maestrului în devenire.

Starea de stres nimicitor, legată în mare măsură de emotivitatea lui excesivă, avea să se amplifice, din păcate, în viaţa sa personală. Prima reacţie a fost revenirea la ţigară. Cum şi Ralu nu se dădea, mai nou, în lături de la această plăcere nevinovată, problema nu a constituit un semnal de alarmă. Au început să fumeze în draci spre dezaprobarea pruncului. Pur şi simplu nu-i plăcea fumul de ţigară, dar în materie de aşa ceva, egoismul fumătorilor, de obicei, prevalează. Mai erau şi prietenii, în cea mai mare parte fumători înrăiţi, care, în timpul vizitelor unde-şi manifestau dragostea faţă de prunc, se simţeau eliberaţi de tortura abstinenţei.

Dar nu ţigara era soluţia pentru irascibilitatea crescută a lui Nick, sau pentru primele insatisfacţii ale Ralucăi, prinsă în mrejele căsniciei premature, ajunsă acum la splendoarea vârstei cu toate pretenţiile şi tentaţiile ei. Gingăşia vorbelor şi a gesturilor se topea văzând cu ochii. Pe de o parte, dorinţa ei de a se simţi în continuare femeia dorită – şi acum era femeie şi nu copil – admirată, cuceritoare, pe de altă parte, teama ei de a ieşi din mijlocul atenţiei admiratorilor, mai mult sau mai puţin voalaţi, au adus şi primele reproşuri, primele vorbe necontrolate, spuse pe un ton agresiv, cu repercusiuni atât asupra celor doi, cât şi asupra celor din jur, şi, ceea ce era mai grav, asupra pruncului dezorientat. Era începutul sfârşitului, era, pentru cei ca Mami, ceva inevitabil, dar cu care nu putea fi, totuşi, de acord din

cauza „pruncului”, ceva ce prevăzuse de la bun început. Bineînţeles, vinovată nu putea fi decât Ralu, etc. etc…

Un singur lucru îl intriga pe Nick, şi anume, aparenta apropiere a Ralucăi de un prieten.

— Măi, fratele-meu, când am simţit că e ceva putred, am crezut că înnebunesc. Tocmai el să-mi facă mie asta?! Eu am acceptat în sinea mea soluţia despărţirii dar cu condiţia unui angajament tacit de a nu-i răpi copilului părinţii prin implicarea unor terţe persoane. Păi ce va înţelege acest copil din toată povestea asta după ce i-am umplut inima şi capul cu nemărginita noastră dragoste?! Eu înţeleg să ne despărţim dar să rămânem singurii lui părinţi pe care-i iubeşte cu tot sufletul lui curat. Am comite o crimă pentru care, peste ani, vom primi condamnarea din partea sa. Nu ştiu, nu văd cum se va termina, nu văd ce altă alternativă la divorţ ar exista. De fapt ar fi, să ne vedem fiecare de viaţa lui, să contribuim amândoi la viaţa pruncului, despărţiţi, dar nu oficial, să-l lămurim, dacă aşa ceva este posibil, să-l protejăm, să-l acoperim cu dragoste, să ne ocupăm de educaţia lui, să nu ştiu mai ce…

— Complicat, amice! Toate soluţiile astea „salvatoare” nu au sorţi de izbândă în faţa unui copil. Cunosc destule cazuri în care copiii puşi în faţa destrămării familiei, se simt abandonaţi şi, de regulă, îi acuză pe ambii părinţi neacceptând niciun fel de argumente. Poate, aşa-zisul acord de principiu asupra divorţului, este pripit. Cum îţi imaginezi că ar putea fi dus la îndeplinire? Despărţiţi, şi nu, fiecare cu viaţa lui, dar împreună, uniţi de la distanţă în actul de protejare al copilului?! Nu, Nick, eu zic că vă grăbiţi în luarea unor angajamente utopice, în care, sunt convins, nu credeţi niciunul. Dovadă, tensiunea dintre voi pe care o afişaţi fără sfială în faţa apropiaţilor şi, ce este mai grav, în faţa copilului. Nu, luaţi-vă adio de la speranţa că veţi fi înţeleşi. Copiii nu iartă aşa ceva!…

— Măi, înţelege că eu nu mai sunt acelaşi, sunt disperat că se duce pe apa sâmbetei tot visul meu, talentul în care am crezut atât, sunt obsedat de munca mea, de menirea mea ca artist. Ori, eu nu mai sunt capabil de drăgălăşenii adolescentine, iar dacă acest mod de maturizare al meu o răneşte pe mama copilului meu, ce pot să fac?! Şi ea, ea trebuie să mă suporte cu toate nebuniile mele, aşa cum lumea caracterizează ieşirile mele?! Or fi nebunii, dar ele sunt în fapt doar două: nebunia după pruncul meu şi nebunia după chemarea mea de

artist. Eu înţeleg că este o femeie în toată splendoarea vârstei şi că nu se va împăca, probabil, cu asemenea frustrări. Şi-atunci?! Nu, nu am soluţii. Să continuăm să conviețuim în virtutea inerţiei n-ar rezolva problema pruncului care – e măricel, deştept – va suferi în tăcere. Avem acum ceva mai mult confort, chiar dacă nu este vorba de un apartament normal, suntem aproape de bunica lui, care-l adoră pe prunc, mai departe puţin de bunicul cu care pruncul nu se prea înţelege, dar asta nu este suficient pentru o familie în care părinţii nu se mai aruncă toată ziua unul în braţele celuilalt. E, totuşi, o singură cameră, cu doi fumători şi vizitatori ca la cantina studenţească, în care sărăcia tronează… Ştii, eu mai am o idee pe care n-am discutat-o încă cu voi. Aţi accepta să-l luaţi un timp la voi pe copil? Să vedem dacă timpul nu va fi un sfetnic bun şi pentru noi. Ce zici? Pruncul vă iubeşte, ar avea-o pe verişoara lui mai mică lângă el, voi îi sunteţi naşi…

— Se acceptă fără tratative, dar, problema nu o poţi hotărî tu singur. Trebuie să vezi ce spune Ralu. De acord? S-ar putea să fie soluţia salvatoare iar timpul să vă potolească puţin pornirile astea năstruşnice spre despărţire. Cine ştie?! Vorbeşte cu Ralu pentru un astfel de armistiţiu…

— Da, am să încerc marea cu degetul…

Iarăşi mă grăbesc şi sar peste cronologia faptelor, lăsând la o parte tocmai ceea ce m-a împins la aceste confesiuni care privesc viaţa unui prieten, şi anume, viaţa lui de artist, creaţia anilor de împlinire artistică. Dar, Nick era prin excelenţă un om sensibil iar creaţia lui artistică nu putea să nu fie influenţată de un to day-ul vieţii lui intime, al vieţii lui de familie.

Lucrurile nu au evoluat spre binele mult sperat nici în anul care a urmat. Încercarea de a o lămuri pe Ralu în privinţa „genialei sale idei” a stârnit, din contra, suspiciuni.

— Acum te chrezi şi diplomat, nu?! Cine te-a sfătuit, nu cumva Mami?! Sau poate tot clanul?! Cum să-mi dau eu copilul?! Chrezi că asta este calea penthru a-l hrăpi?! Doamne, ce naiv eşti! Nu, copilul poate mehrge la ei în vizită, dahr numai în vizită!

— Nu, tu nu eşti normală, dragostea mea cea din urmă! Cum poţi să presupui măcar aşa ceva?! Ăsta e omul de care ziceai că te-ai îndrăgostit?! Halal dragoste! Mă acuzi că am început să beau. Că nu sunt un bun exemplu pentru prunc. Dar acela care-ţi poartă sâmbetele,

bunul meu „prieten”, ăla nu te sperie cu băutura?! Vai de copilul nostru dacă va încăpea pe mâna lui! Ascultă-mă, fată, ai să ai o mare surpriză. Da, sunt de acord să divorţăm, să încercăm să-l protejăm pe prunc, cât s-o putea. Până facem formele de divorţ, am să-l duc pe copil la soacra lui Anna unde vor petrece cu toţii vreo două săptămâni. Va fi scutit de porcăriile în care ne vom bălăci. N-am să lupt pentru copil, cu toate că aş avea destule motive s-o fac. Să rămână la mamă-sa că aşa e omeneşte, dar, ferească Dumnezeu să devii o mumă! Mâine plec cu Nichişor până nu se dumireşte cu ce se întâmplă pe spinarea lui, căci el este cel care va avea cel mai mult de suferit. Dar, vorba ceea, să ne fie de bine!

Şi numai bine nu le-a căzut. Pruncul, s-a simţit întotdeauna bine cu noi, iar puştoaica era în culmea fericirii în preajma verişorului său. N-a fost să fie două săptămâni. Cam la cinci zile a venit Ralu după copil. Trebuie să recunosc că ne-a cam şocat. Anna a fost prima care a reacţionat refuzând să accepte motivele invocate. Maică-mea a potolit spiritele punând lucrurile la punct.

— Nu se poate, draga mea! După copil a venit mama lui, nu altcineva. În situaţii ca aceasta, mamele sunt suspicioase, temătoare. N-ai cum să intervii…

Şi n-a mai intervenit nimeni iar pruncul mult iubit a plecat acasă să guste pân’ la fund paharul „dragostei părinteşti”. Important pentru toţi, dar mai ales pentru prunc, a fost faptul că a rămas acelaşi copil minunat, care a păstrat legătura cu noi peste ani şi, implicit, legătura dintre beligeranţi. Dar şocul a fost şoc şi a fost resimţit de mai mulţi. În primul rând, nu atât divorţul care mai lăsa o rază de speranţă, cât căsătoria Ralucăi l-a debusolat pe copilul supus unui proces de maturizare forţată. Un copil, parcă am mai spus-o, nu acceptă aşa ceva.

Dar unda de şoc l-a lovit şi pe Nick, cel care încălcase şi ultimul angajament al adolescenţei – băutura. Dacă până atunci stresul provocat de divorţ l-a făcut să se amăgească cu efectele benefice ale licorii lui Bachus şi să ocolească cu obstinaţie atelierele de creaţie, căsătoria cu pricina l-a supus unui şoc frate cu nebunia. A băut peste puterile lui, a suferit un şoc psihic, a fost internat la o clinică de psihiatrie, unde directorul îi era prieten. Alarmă, zvonistică, bârfe de toate calibrele – *internat pentru dezalcoolizare*…

S-a trezit îngrijit, încurajat, iubit: o studentă la medicină, o

admiratoare din umbră, s-a aşezat pe patul de suferinţă, aducând în mintea lui confuză, încă, o idee nouă – răzbunarea.

— Măi, eu i-am propus să rămânem părinţii pruncului în adevăratul sens al cuvântului, să nu ne recăsătorim, şi ce-a ieşit?! Păi, după ce m-am trezit îngrijit şi mângâiat de această sirenă, o studentă eminentă, drăguţă foc, m-am hotărât pe loc. *Lili*, *vrei să ne căsătorim*? Şi fata mi-a închis gura cu un sărut şi mi-a şoptit la ureche: *Dacă te laşi de băutură*, *adică să bei şi tu cu măsură*.

Am rămas blocat la telefon. El a simţit reacţia şi a închis. Internarea la clinica de psihiatrie a fost, totuşi, benefică: hrană normală, vitamine la suprasaturaţie, un nou „experiment" pentru dezalcoolizare, desen, multe desene pentru director şi pentru „nebunii" lui, adevărate studii în ale portretisticii, scrisori lungi către Mami. Şi, într-una din ele, vestea cu însurătoarea, cu o motivare de loc convingătoare: *Nu mă mai interesează Raluca*, *Lili este o fată grozavă*, *ai s-o cunoşti şi ai să te convingi*, *termină medicina şi*, *cel mai important*, *o iubesc*. *După ce ies de la sanatoriu*, *venim s-o vezi*. *Îţi trimit adresa părinţilor ei şi*, *dacă vrei să mă ajuţi*, *scrie-le câteva rânduri pentru un prim contact*.

Reacţia a fost pe măsură: *Băiatul acesta o să mă bage în mormânt*. *Ce tineret am crescut noi*?! *Nici nu s-a uscat cerneala de pe divorţ şi hop*, *iresponsabilii ăştia se recăsătoresc*. *Şi copilul*?! *Şi eu ce să fac*?! *Să încep să peţesc*?! *Doamne fereşte*! *Istenem*, *Istenem*!…

Ca multe lucruri care se fac în pripă, aşa şi căsătoriile celor doi eroi, s-au terminat cu tam-tam. Şi cine a intrat în derută dacă nu pruncul, care, prunc fiind, nu a avut un cuvânt de spus, dar a suportat consecinţele. O rază de speranţă a licărit, totuşi, în sufletul lui de copil. Fiecare din cele două căsătorii ar putea constitui subiecte pentru nişte nuvele de succes.

Din păcate nici „experimentul" cu dezalcoolizarea nu a avut efecte pe termen lung aşa cum s-a scontat.

— Măi omule, dragul meu prieten, explică-le acestor ştiutori de carte că nu sunt nici alcoolic, nici beţiv. Beau când simt nevoia să evadez puţin din această lume împuţită, beau cât vreau eu, mă opresc când vreau eu. Cu tratamentul pe care mi l-au făcut, mi-au făcut mai mult rău decât bine – toată lumea a aflat că am fost la dezalcoolizare şi cu asta m-au încondeiat fără drept de apel. Lucrez şi când sunt treaz şi

când sunt beat. Rezultatul? Voi părăsi acest oraş şi voi căuta un loc unde să pot lucra în linişte, fără maeştri, fără Mişu. Mai greu va fi cu pruncul. Are talent şi n-am să fiu aproape de el ca să-l îndrum. Se ist das Leben, mein Herr!…

Ce puteam să-i răspund, şi încă la telefon?!

41

Perioada 1965 – 1967 a fost într-adevăr critică. După părăsirea clinicii, sănătos, *dezalcoolizat*, *scăpat de băutură*, *gata de muncă*, Nick cunoaşte o nouă perioadă de stres indusă de pneumonia contractată de Lili. Spitalizare, întrebări legate de „secretele" legate de această subită îmbolnăvire, lipsa unui spaţiu adecvat pentru locuit, bârfele. Vinovatul fără vină cedează, mai o dată, în faţa duşmanului salvator: băutura. Divorţul, pe de o parte, căsătoriile în desfăşurare, pe de altă parte, ridică ştacheta tensiunilor în ambele tabere. Ceea ce limitează, totuşi, escapadele bahice ţinându-l pe linia de plutire, este multitudinea de proiecte antamate în cele trei ateliere de creaţie. Şi rezultatele încep să se vadă.

Cu cele zece reliefuri (bronz, aluminiu, lemn) începe un periplu al „expoziţiei personale": Cluj, Năsăud, Bistriţa. Ziarele locale, presa marelui centru universitar, se întrec în elogii. Maestrul este încântat, gurile rele se retrag din prim plan, Nick îşi reînnoieşte vechiul angajament, cel cu băutura. Nichişor îşi manifestă făţiş bucuria iar întâlnirile cu Nick se înmulţesc. Nick este bucuros dar şi îndurerat.

— Aş fi vrut ca aceste manifestări să aibă loc şi în clipele mai puţin faste din viaţa mea. Prea rar ne vedem şi nu ştiu pe cine să dau vina, pe prunc, sau pe cei din jurul lui. Oricum, prezenţa lui e ca un elixir pentru mine, chiar dacă, uneori, atmosfera dintre noi pare puţin încordată.

Au urmat alte expoziţii, regionale de data aceasta: Cluj 1965, Cluj 1966 şi, ca un semn de rămas bun, Ploieşti 1967. Alte lucrări, aceeaşi predilecţie pentru piatră, bronz şi lemn: portrete şi compoziţii şi, din păcate, aceeaşi dărnicie, astăzi considerată iresponsabilă. Împrăştia lucrările fără a ţine măcar o strictă evidenţă, iar „prietenii" profitau din plin neluând în seamă nici măcar valoarea materialelor, atât de greu de procurat în acele vremuri. Da, în aceşti ani, aproape în paralel, plecând de la o destrămare, au avut loc două căsătorii şi două divorţuri. În ceea ce-l priveşte pe Nick, ştiu că mi-a relatat la telefon un

lucru pe care încerca să şi-l însuşească.

— Lili în loc să vadă realitatea în toată splendoarea ei, mi-a reproşat, şi nu o dată, că am luat-o pe post de înlocuitor în locul Ralucăi. Ce tâmpenie! Eu n-am plâns după divorţ, eu am plâns după prunc…

Aşa să fi fost, sau intuiţia de femeie a Lilianei i-a dictat acea întrebare?! Este posibil, dacă mă gândesc şi la alte împrejurări în care, purtarea de macho a lui Nick, trăda atitudini de autoapărare.

Ultimul an din metropola universitară a fost îndulcit de mutarea în casa unei familii de al căror fiu se ocupase personal în vederea intrării acestuia la Arte. Condiţii civilizate şi, cel mai important, un atelier. Totuşi nu a fost suficient pentru a-l determina să renunţe la ideea plecării.

— Mă duc la miticii din Regat. Se spune c-ar fi prea şmecheri. Nu, domnule, sunt isteţi şi direcţi. Şi când te înşală, o fac simplu, în faţă. Ăştia din Ardeal, par molcomi, dar te lucrează din umbră, sunt adepţii „muncii subterane”…M-am săturat de ei şi de „aprecierile” lor.

Cu această hotărâre şi cu o nouă stare de spirit s-a pregătit Nick să încerce marea cu degetul, să se despartă de cea mai frumoasă perioadă a vieţii. Va încerca prin munca lui de creaţie să stingă dorul după tot ce a însemnat pentru el prima tinereţe, iar când drumul ales i se va părea greu de suportat, va apela, din păcate, şi la alte metode mai puţin ortodoxe. Se va întoarce în oraşul universitar ori de câte ori împrejurările îi vor permite şi se va bucura sorbind din amintiri şi din căldura cu care va fi primit. Chiar adoptat fără rezerve de „miticii” din Regat, Nick va rămâne pentru totdeauna fiul crescut şi lansat în Ardeal.

Aşa „pui de neamţ” cum era considerat, Nick era mai român decât românii! Iubea aceste plaiuri, iubea oamenii simpli care populau satele şi munţii, ştia să se apropie de ei, să fie înţeles. Creaţia lui artistică va deveni o galerie nesfârşită de portrete ale unor personaje din lumea culturii vechi şi contemporane româneşti. Nu vor lipsi însă nici oamenii simpli – munteni, ţărani, eroi din vremurile de război. Literatura şi istoria vor fi cele două domenii care-i vor livra necontenit personalităţi şi evenimente. Baza pătrunderii sufletelor personajelor sale o va constitui documentarea. Va răscoli biblioteci, arhive, va nota, va schiţa. Desenul i-a fost la îndemână şi l-a ajutat enorm în creionarea portretelor care vor îmbogăţi continuu galeria „marilor figuri”.

Peste ani, cineva m-a întrebat de legăturile lui cu etnia germană, de lucrările lăsate. Nu prea am avut ce să-i răspund. Ba da! Șvăboaica din Muzeul Banatului și un cadou primit prin 1974, portretul savantului român, de etnie germană, de prin Mediaș, devenit celebru în Statele Unite, Hermann Oberth. Îl schițase în cărbune, pe un pat de spital. Pe verso scrisese o dedicație caldă: *Lui Dans, cu dragoste de frate*! *Nicki Krüger*. Au fost singurele lucrări, după știința mea, legate de „vreun neamț" de-ai lui, cum îi plăcea să se exprime.

— Fratele meu, m-am hotărât pentru Valea Prahovei. Îmi surâde ideea de a fi înconjurat de stânci. Poate că într-o bună zi voi ciopli ceva direct într-o stâncă golașă, ca americanii. Valea e lungă și nu mă gândesc la vreun loc anume. Nu vreau să depind de nimeni. Poate că frumusețea munților îl va aduce mai des în preajma mea pe al meu prunc. E mare deja, e talentat, e sportiv, are caracter, pare să fie căpos ca și mine, taman bun să-mi susțină moralul la nevoie. Ține la voi iar vacanțele le vom petrece împreună, ca într-o tabără de creație. Și, și vom fi mai aproape…

— Și cu facultatea cum va fi?

— A, numai la Cluj! Nu are ce căuta la București, cu toate că mi-ar fi plăcut să stea la voi. Acolo am lăsat o amprentă de neșters, lumea îl cunoaște, îl iubește. Va face sculptură dacă își va respecta talentul.

— Și el, el ce spune? S-a hotărât pentru ceva?

— El, el mă roagă să-l sfătuiesc și să nu-l las de capul lui să aleagă singur. Dar mai e până atunci. Am înțeles că pleacă cu voi la mare. Poate trec să vă văd.

Valea Prahovei l-a primit cu brațele deschise indiferent de locațiile pe care și le alegea. Așa a început cea mai fructuoasă, dar și cea mai zbuciumată pagină a vieții lui de artist. Dăruit trup și suflet sculpturii, iubit și apreciat, supus, din păcate, căderilor sufletești înecate în băutură, singur sau în compania unor prieteni geniali, cum a fost Nichita, risipitor de darnic cu străinii dar nu și cu pruncul iubit, Nick a iubit viața cu toată ființa lui pe care însă a subminat-o până la distrugere. Când abordam subiectul autodistrugerii se crampona de argumentul: *Nu sunt nici beți*v, *nici alcoolic*, *să le intre asta în cap tuturor care mă copleșesc cu dragostea și grija lor*! *Am*, *ca orice artist*, *suișuri și coborâșuri*. *Când sunt pe culme cânt*, *când mă prăvălesc*, *trag o*

perdea de alcool între mine şi restul lumii. Lucrez, creez şi când sunt treaz şi când sunt beat. Fii atent la cele mai frumoase lucrări pe care le-am făcut. Toate, sau aproape toate, au fost create când sufletul copleşit de neliniște şi durere mă împingea înspre băutură. La mine băutura nu este un drog, nu sunt un dependent. Aşa cum mă apuc, aşa mă şi laş. *În zilele când beau, şi beau zdravăn, consum în paralel litri şi litri de lapte. Sunt zile când nu găseşti un strop de băutură în preajma mea, în schimb bidonul cu lapte este mereu plin. Nu sunt nici primul, nici ultimul artist plastic care-şi îneacă amarul în băutură. M-am jurat să nu beau, dar acele jurăminte au aparţinut copilului neştiutor, adolescentului, tânărului artist în formare. Ce, Maestrul meu n-a creat opere de artă printre picături de alcool*?! *Ştefănescu n-a creat cea mai frumoasă ecvestră, cea a lui Ştefan de la Vaslui, în timp ce prietenii nu-l scoteau din alcoolic*?! *Sunt contemporanii noştri, nu artişti scoşi de prin tratatele de artă plastică şi, Slavă Domnului, n-au fost puţini…*

În astfel de momente era imposibil să-l întrerupi. O singură dată i-am reproşat că nu face uz de un dram de voinţă, pentru că raţiune are cât zece. Mi-a replicat: *Cum, nici tu, fratele-meu, singurul meu prieten, nu pătrunzi în miezul problemei*?! *Eu cu cine să mai schimb o părere*?! *În jurul meu sunt numai căcănari care nici să bea nu ştiu. Ăştia da, se îmbată ca porcii. Unul singur ştie care-i rostul băuturii. E Nichita. El şi când bea, creează*! *Trebuie să ţi-l prezint*! *Ce spirit*!

Cel care ceda eram eu pentru că în toată argumentaţia lui aparent artificială, zăream şi sclipiri de adevăr. Am sărit iarăşi peste cronologia faptelor mânat în subconştient de teama pe care am dobândit-o în curgerea anilor. M-am înhămat la ingrata misiune de a readuce în memoria celor care l-au cunoscut, pe un prieten, un mare artist, un suflet curat de copil, copleşit deseori de dimensiunile talentului cu care l-a hărăzit natura. Şi nu i-a fost uşor. Acolo, pe Valea Prahovei, Nick a fost luat în braţe, de la bun început, a primit un atelier şi o magazie pentru materiale, ceea ce nu era puţin pentru un nou început. S-a apucat de lucru şi i-a convins că poate fi un bun preşedinte de filială a Fondului Plastic şi, cu tot dosarul „pătat" a rezistat zece ani. A apărut şi noul securist, tot un aparent civil, dar de o altă factură decât Mişu. I-a prezentat situaţia artiştilor din zonă, l-a asigurat de tot „sprijinul" său. A adus vorba de tatăl lui plecat cu nemţii, de „dispariţia" misterioasă a acestuia dată pe seama „unei" sinucideri, de

o „închidere" a problemei. A fost numit profesor la Şcoala de Arte. Acest lucru i-a adus şi o serie de neplăceri, dacă nu e prea mult spus.

Un bărbat „bine", tânăr profesor, artist plastic al cărui talent era pe buzele tuturor a, singur, trebuia să aducă cu el şi ceva nou. Se crease o modă, în special în rândul adolescentelor şi a tinerelor ce se pregăteau să se lanseze. Atelierul a devenit în scurt timp locul magic. Toate doreau să ajungă artiste, să se lanseze în arta plastică, să fie ajutate personal de noul Maestru. Lumea a zâmbit cu subînţelesuri, Maestrul a simţit beţia adulării, s-a dăruit muncii de pregătire a noilor cadre. Munca de creaţie a început să sufere. Nick nu era omul care să întrerupă o treabă începută ori de câte ori i se năzărea cuiva să-l calce. Au apărut şi momentele „delicate" din viaţa lui personală când închidea pur şi simplu uşa atelierului şi se alătura unei sticle cu licoare salvatoare. Lucrurile nu au putut scăpa vigilenţei adulatorilor şi a autorităţilor, dar mult timp nu au deranjat pe nimeni. *Omul este un artist*, *şi nu unul oarecare*, *are şi el problemele lui şi*, *decât să plece cum a venit*, *mai bine e să nu ne amestecăm*. *Ne-a umplut cu lucrări de artă*, *a deschis expoziţii*, *a reorganizat viaţa artistică*. *De acum e al nostru şi trebuie să-l acceptăm aşa cum este*! Cam aşa suna verdictul susţinătorilor, mândri de marea lor achiziţie.

Totuşi, marea lor apreciere nu a găsit de cuviinţă să rezolve, şi încă mult timp, problema unei locuinţe decente, mult visate, ceea ce a contribuit în bună măsură la însuşirea de către artist a unui stil de viaţă dezordonată. Visul lui de a avea un atelier dotat cu „tot confortul" începea să pară o himeră. Şi, colac peste pupăză, o nouă problemă. Relaţia cu Raluca.

Neimplicarea sa în susţinerea financiară a pruncului a ridicat, la un moment dat, problema rezolvării prin justiţie. Mami s-a alarmat, noi l-am contactat pe tatăl „năbădăios", am adus argumente, am pledat pentru respectarea îndatoririlor şi ne-am ales cu explicaţii: *Câştig greu un ban*, *totul se duce pe materiale şi scule*, *banii pentru lucrările contractate vin cu întârziere*, *în aşteptarea lor mă îndatorez*. *Am să rezolv*…

Rezolvarea a venit din partea lui Nichişor, care, maturizat, la o vârstă când alţi copii se gândesc doar la joacă, i-a spus sec Ralucăi: *Nici să nu te gândeşti*! *Ce idee absurdă*! Zvonul a făcut ocolul. Mami, impresionată, a plâns iar Nick, umilit, s-a îmbătat şi mi-a dat un

telefon: *Treaba asta am s-o rezolv eu şi fără tribunal*. *Ce porcărie*! *Poate că n-ar fi trebuit să mă mut*. *Ce caracter are feciorul meu*!…

Avea dreptate Nick. La 15 – 16 ani Nichişor se maturiza văzând cu ochii, dar o făcea cumva pe cont propriu. Vacanţa a făcut-o cu noi, la mare şi puţin prin Deltă. Era o figură prin felul său de a se bucura, de a gusta binefacerile naturii. Au rămas memorabile pozele pe care le-am făcut exclusiv în regia lui. Într-o scrisoare caldă trimisă tatălui său, îi descria metodele folosite pentru a face rost de ceva bani de buzunar. Făcea reproduceri după un desen al lui Nick, copie şi aceasta după Dürer, cu chipul lui Cristos, încercând să le plaseze la uşa bisericii. Nu prea a mers*. Ălora le trebuie un Cristos cu priviri blânde aşa că am luat plasă urât de tot*. *La uşa bisericii eu stăteam la un stâlp al porţii*, *iar cerşetorul la celălalt*. *Îţi închipui ce ne potriveam*, *numai că el făcea bani*! *Mă pregătesc să fac poze la o nuntă*. *Vreau să dau un anunţ la ziar pentru lucrări de ornamentare a camerelor de copii*. *După multe exerciţii am reuşit să-i fac bine pe Stan şi Bran*. Nu lipseau nici referiri critice la adresa unor expoziţii: *Am fost la expoziţia lui Benezedi*. *A fost monstruos*! *Pare un artist specializat în monştri*. *În orice caz a reuşit să facă din sculptură o bătaie de joc*… Nu lipseşte nici referirea emoţionantă la relaţia dintre ei: *Nu ştiu*, *dar aşa de dor mi s-a făcut să fim din nou împreună*. *Cu bătrânul nu mă împac iar mama încearcă să mă facă să mă simt ca într-o familie*… *dar să ştii tată că-mi lipseşti teribil*, *la fel cum mi-ar lipsi şi mama dacă ar fi invers*.

Era greu să rămâi liniştit la asemenea manifestări de dragoste, să dai un răspuns plauzibil unor întrebări, mai mult sau mai puţin voalate, pornite din sufletul unui copil. În astfel de clipe Nick îşi îneca durerea în băutură, când copleşit de sentimentul vinovăţiei, declarată mereu a fi fără vină, îi scria lui Mami scrisori la două-trei zile. Regretul părăsirii oraşului universitar se adâncea, dar nu era Nick omul care s-o recunoască.

42

Existenţa, totuşi, a atelierului s-a manifestat benefic în viaţa lui Nick. S-au înmulţit proiectele, s-a amplificat munca de documentare, au început să apară lucrări de „maturitate", au început, din păcate, să şi dispară lucrări. A apărut şi dorinţa de a duce o viaţă mai ordonată. La munca depusă se impunea imperios odihna şi alimentaţia. Soluţia a venit de unde se aştepta mai puţin. O cunoştinţă care practica actoria

în oraşul visurilor sale de altă dată, complexată de cerinţele prea mari ale vieţii de actor, de nereuşita în căsnicie, după un tratament îndelungat la clinica de psihiatrie, s-a întors pe valea Prahovei, la părinţi, la baştină. Părea hotărâtă s-o rupă cu trecutul, cu băutura, cu nesiguranţa. S-au întâlnit două fiinţe labile, urmărite, într-un anumit fel, de aceeaşi dorinţă. S-au înţeles să stea împreună. Fleur, cum îi plăcea să i se spună, Florica get-beget, pentru cei de acasă, avea o locuinţă, ceea ce nu era puţin pentru situaţia lui Nick. Au purces la drum pentru a se susţine reciproc, în loc de acte de convieţuire punând pe tapet angajamentul „fără băutură". Era o hotărâre importantă pentru amândoi.

Fleur gătea, venea la atelier cu mâncare, se interesa de lucrări, de nevoile artistului, şi toate acestea în într-o atmosferă de calm şi de fum de ţigară. Fumau amândoi şi fumau bine. Au plecat şi primele scrisori către Mami, scrisori de laudă, de speranţe. Experienţa „bătrânei Doamne", cum îi plăcea să-i spună lui Nick când mai glumea uneori, a pus-o în gardă şi a reacţionat cu prudenţă. Cu timpul a trebuit să cedeze, cum îi şede bine oricărei mame şi a răspuns cererii fiului iubit trimiţându-le mobila vechii locuinţe din „Satul Natal", împreună cu alte lucruri trebuincioase. Nu avea să dureze. Fleur a început să petreacă prea mult timp la atelier, să se amestece în proiectele artistului, să încerce să dirijeze munca de creaţie, să bea pe ascuns. Nick nu a reacţionat cum s-ar crede, cunoscând experienţa în domeniu, a cedat şi el în faţa angajamentului, a pornit tiptil pe drumul părăsit de bunăvoie şi, din aproape în aproape, a contribuit, nesilit de nimeni, la o spectaculoasă revenire pe drumul autodistrugerii, şi asta, într-o perioadă nesperat de creativă. Au început discuţiile, reproşurile, minciunile. În prima fază i-a interzis accesul în atelier, a început să rămână în atelier peste noapte. Separarea era inevitabilă. Starea de spirit, sub orice critică.

În disperare de cauză Fleur a recurs la o tactică nouă. A început să vină la atelier cu băutură, bine ascunsă sub hainele largi. Cu toţii am fost înclinaţi să dăm vina pe el, mai ales că, într-o perioadă de linişte, şi-a petrecut la ei şi Nichişor o parte din vacanţă, chiar dacă, la un moment dat a preferat să se mute la atelier. Perioada nefastă a acestei legături a mai durat ce a mai durat, până când, nevoit să-mi petrec vreo zece zile la atelier, când dormeam în maşina parcată în curte, zile

în care lucram alături de Nick la monumentul pentru mormântul mamei, încercând să-l ţin departe de băutură, am surprins-o pe Fleur strecurându-i o sticlă de votcă, bine ascunsă sub bluza-i largă. A fost prima şi ultima dată când mi-am pierdut controlul, ceea ce nu era de loc indicat în prezenţa lui Nick, şi, nu ştiu cu ce drept, am scos-o în şuturi din atelier.

Atunci am înţeles că „minciunile" lui Nick nu erau minciuni, că „bârfele" nu erau doar bârfe. Am rămas dezorientat. Nick, în schimb, s-a amuzat copios pe seama mea.

— Nu mi te-am imaginat violent, fratele-meu!? Trebuie să fiu atent cu tine… Poate o încasez şi eu, mai ştii?! Ştiu că ai făcut-o pentru mine şi apreciez gestul. Cu Fleur sau fără ea, mă descurc şi singur cu băutura, când e cazul. Acum poţi fi liniştit. Lucrarea va fi gata la termen şi vom pleca amândoi cu Fiatul s-o montăm. Aşa s-a şi întâmplat şi bine că s-a întâmplat aşa deoarece ne-am dumirit asupra situaţiei reale. Încet, încet, Nick s-a descotorosit de partenera cu care plecase pe drumul salvării, chiar dacă, pentru a evita complicaţiile inutile, a renunţat la lucrurile atât de dragi lui, amintirile din „Satul Natal". În atari situaţii, Nick a găsit, ca şi altă dată, alinarea în munca de creaţie şi a creat adevărate opere de artă. Mai puteai să-i spui ceva?! Nu, Nick avea întotdeauna dreptate… cel puţin eu am acceptat acest lucru.

Starea de depresie a atins apogeul, după acea linişte aparentă, în anul 1971 când Nick a devenit greu de abordat, chiar dacă el era cel care lansa alarma prin scrisorile trimise lui Mami. Multe şi dure, la adresa unei Fleur devenite o „pacoste", la adresa întregii familii, cu referiri, mai mult sau mai puţin, chiar şi la mine. Toţi eram vinovaţi de egoism, de neînţelegere, de nepăsare. Totuşi, printre picături, şi acestea soseau la fiecare două-trei zile, răzbăteau şi raze de soare: *Nichişor îmi scrie, merge bine cu şcoala, ce caracter! judecând după situaţia în care se zbate, situaţie de care nu sunt străin şi nici nepăsător, după cum mă judecă mulţi. Va fi un om dintr-o bucată… numai să aibă grijă de talentul care nu poate fi fructificat decât prin muncă, multă muncă. Cele mai mari note le are la engleză şi franceză (9 şi 10). Dacă mai pui şi germana, va putea să-şi împlinească visul documentării prin călătorii. Frumos… Eu n-am visat aşa ceva, dar el face parte dintr-o nouă generaţie… Îl aştept să lucrăm cot la cot în vacanţă. Se apropie de 17 ani şi ştie ce vrea. O spun, chiar dacă întâlnirile noastre, nu rareori,*

sunt şi furtunoase. Nu-i de mirare dacă ţii cont de experienţa mea şi de personalitatea lui tot mai bine definită. Şi apoi, amândoi avem un talent exploziv iar lupta dintre generaţii nu-i doar o simplă sintagmă…

Într-o atmosferă atât de tulbure, ruptura cu restul lumii şi, bineînţeles, cu noi, îl măcina. Lucra, crea şi bea, bea şi crea. Accesul în atelier era interzis pentru toată lumea. Ba, nu chiar. Ţiganii, „prietenii şcluptorului" cum se autointitulau, se bucurau de liberă trecere. Aduceau cu ei scule făcute cu multă măiestrie, dălţi din oţeluri speciale, procurate Dumnezeu ştie cum. Lucrau ieftin şi erau mândri că puteau sta în voie în atelier. Lucrau şi pe datorie. Urmăreau cu atenţie, şi chiar spirit critic nebănuit, actul creaţiei, cioplirea în piatră sau lemn. Se minunau de dexteritatea cu care şcluptorul mânuia dălţile aduse. Nu rareori veneau cu băutură şi, prin firea lor deschisă, aduceau cu ei atmosfera necesară „relaxării" prin chef. Pot spune că erau chiar prietenii lui Nick, într-un sens, poate, mai greu de înţeles. Se respectau reciproc pentru măiestria lor manifestată în meseriile care-i legau. Erau artişti în felul lor, iar Nick ştia să respecte arta lor.

Încercările Annei şi a nefericitei Mami de a-l aborda pe teritoriul lui se soldau cu eşecuri care lăsau răni adânci în sufletele lor. Când le însoţeam, din spatele uşii închise mă punea să jur că voi intra singur dacă deschide uşa. Nu aveam de ales şi-i făceam pe plac. Mai adresa niscai ameninţări, care aveau să fie puse în aplicare în caz de nerespectarea „jurământului", trăgea la o parte o masă cu care-şi baricada intrarea şi, tras după uşă, înarmat cu o toporişcă, mă lăsa să intru. Chiar băut, cu deja amintitele sticle cu lapte pe masa de lucru, devenea lucid, mă îmbrăţişa şi, cu toată nevinovăţia, trecea la prezentarea lucrărilor realizate în acea singurătate, atât de hulită de cei din afară.

— Măi, tu, fratele-meu, care eşti un om cu picioarele pe pământ, lămureşte femeile astea alarmiste că nu sunt nici beţiv, nici alcoolic, nici imoral. Sunt un creator, şi ai să vezi că nu mă laud, un suflet de artist, un artist care are şi suişuri şi coborâşuri, dar care nu-şi trădează menirea. Dacă trec printr-o criză sufletească, de care nu sunt străini cei din afara atelierului şi nici sistemul acesta idiot care calcă totul în picioare, nu înseamnă că sunt un nimic. Am şi eu un orgoliu, o mândrie care nu se lasă terfelite, să fie clar. Ia puţin mapa asta şi uită-te la desenele create în această perioadă de „pierzanie". Fiecare are data la

vedere. E uşor să reconstitui cronologia faptelor. După ce te dumireşti, am să-ţi arăt câteva din realizările în piatră sau lemn, sau bronz. Am de toate, doar linişte nu am. Cel mai mult mă doare că sunt momente când nu mă înţeleg nici cu fiul meu. Ştiu că devin aparent impulsiv când este vorba de artă, că am în faţă un talent care încearcă să iasă la suprafaţă, dar aceste ieşiri pleacă din totala mea implicare în problemele care apar în mintea şi sufletul lui de adolescent. Este la o vârstă la care trebuie şi temperat. Ceea ce trebuie însă înţeles este faptul că-l respect foarte mult, că-l iubesc cu vină, că am toată încrederea în viitorul lui. Sper că Dumnezeu mă va ţine treaz încă mulţi ani ca să mă bucur de această continuitate. Uite, am aici o compoziţie, un relief în lemn. Tema? Un bătrân îşi priveşte cu mândrie opera: un copil învaţă să cânte din fluier. Uite-te la sârguinţa copilului şi la privirea caldă a bătrânului mulţumit de actul continuităţii…

— Ai băut mult, Nick?!… sunt nedumerit, cum poţi fi atât de treaz?! Nu mi-o lua în nume de rău, dar noi doi putem să ne spunem orice…

— Eşti o figură, fratele-meu! Nu e în lumea asta o băutură care să mă doboare. Uite, rămâi în atelier cu mine, nu te băga în nimic, urmăreşte doar cum beau tării sau vin, cum înghit litri de lapte, cum lucru. În timpul acesta eu te voi ignora, te voi lăsa să citeşti, să răsfoieşti albume de artă, să scrii. Chiar aşa, mi-ai promis că-mi vei arăta câte ceva din scrierile tale secrete. Adu materialul şi te asigur că-l vom băga pe gâtul unei tipografii, a unei edituri. Zău, aşa!

— Dacă vrei să reînnoieşti interesul unor „civili" în privinţa ta, atunci alătură-te mie. Ce scriu eu nu se publică. Vom împărţi aceeaşi soartă, soarta celor „vinovaţi fără vină"…

În astfel de situaţii, repetabile din păcate, mă simţeam între nicovala de afară şi ciocanul din atelier. Toate argumentele pregătite cu migală de acasă, se pierdeau în faţa unei astfel de realităţi. Nick era capabil să convingă pe orice „consumator" de artă, vorba neuitatului Ţâru. Urma prezentarea lucrărilor realizate în această perioadă fierbinte, proces mai mult decât convingător. În aceste clipe Nick se transforma, devenea atât de „profesionist" încât puteai crede că aveai de a face cu un muzeograf care-şi laudă obiectul muncii. Iar eu, fără s-o arăt, mustăceam un gând: *ce voi relata din toate acestea afară*, *unde*, *cei în cauză*, *din „prea multă dragoste"*, *nu vor crede o iotă*. Ştiam doar că,

eu, eram de partea lui.

Atelierul era ticsit cu lucrări terminate sau în faza de finisare. Şi a început vizionarea susţinută de o adevărată prelegere despre arta sculpturală cu portretul în prim plan. Nick iubea totul: lutul, teracota, ipsosul, bronzul, lemnul, piatra. Vorbea despre tehnica de lucru, despre scule, despre documentare. Portretul era peste tot. Pe pereţi se odihneau efigiile şi reliefurile de mici dimensiuni. Prin colţuri, tronau monumentalele busturi. Trei calcare impresionante demonstrau varietatea subiectelor alese, dar, totodată şi dragostea lui unitară faţă de tot ce era românesc: Mihai Viteazul, Eufrosin Poteca şi eroul de la Plevna, Grigore Ion, aşteptau să fie prezentaţi. Ascultam adevărate biografii din care răzbătea fascinaţia pe care o exercita asupra „puiului de neamţ" istoria politică şi culturală a românilor, citită şi răscitită din lucrările marelui Iorga. Mapa lui cu studii creionate, cu observaţii scrise în toate direcţiile, era plină de studii privind figura marelui istoric al cărui chip prindea contur în proiectul pentru Vălenii de Munte.

— Nick, ce-i cu bucata asta impresionantă de calcar abia atinsă de daltă?

— Ăsta-i un proiect mai vechi, amânat dar nu abandonat, un cadou pe care-l pregătesc pentru Muzeul Militar Central, legendarul Vlad Ţepeş. E o figură prea complexă ca să mă las „dus" de fabulaţiile care încearcă să-i comercializeze figura asemuindu-l cu penibilul Dracula scornit de imaginaţia ieftină a unui scriitor. M-am apucat de acest bust fără să fac studii preparative. Nu prea ai să găseşti multe schiţe în mapă. Am vrut să-l fac dintr-o bucată, fără să mă opresc, dar m-am oprit. Ţepeş merită o documentare mult mai amplă. Trebuie să mai caut, să scap de tentaţii false. Nu va dura, te asigur. E un personaj drag mie.

— Şi efigia asta, cui îi aparţine?

— Ei, acesta e un personaj drag prahovenilor, Dobrogeanu-Gherea, pentru care vor să mă agaţe cu o comandă fermă şi consistentă, dacă aşa ceva mai e posibil în zilele noastre, un bust de proporţii. Nu e prima şi nici ultima efigie pe care o vor primi, rezultat al studiului pe care l-am iniţiat pentru a putea face o ofertă care să le fie pe plac lor, dar şi mie. Gherea e la mare modă şi vor să-l imortalizeze plasându-l undeva prin centrul oraşului Ploieşti. Vor

trebui să accepte atât lucrarea, cât şi amplasamentul, pentru că monumentul îmi va aparţine şi nimeni nu ştie mai bine ca mine ce rol are în arta monumentală modul de prezentare al unei creaţii artistice. Sunt cam căpoşi, dar dacă-l vor pe Gherea, vor trebui să-l accepte în viziunea mea de ansamblu care, în orice caz, nu va arăta ca un secretar de partid. Pentru asta n-au decât să-l picteze şi să-l pună prin birouri sau sălile căminelor culturale. Oricum, va dura.

— Măi, Nicolae, acum că te-ai mai dat pe brazda comunicării, nu vrei să invităm şi doamnele noastre, să nu mai stea la uşă şi să se complacă în fel de fel de presupuneri. Dacă mă uit la ceas, cred că le-am supus la o adevărată tortură. Ce zici?!

— Ei, dacă o-ntorci ca la Ploieşti, să ştii că îmi strici aceste momente de relaxare pe care mi le-ai oferit, ca să nu spun, pe care mi le-ai impus. Nu, fratele-meu, apreciez spiritul tău împăciuitorist dar, lasă-mă să savurez aceste clipe de linişte. Dacă voi ceda, totul se va duce dracului şi ar fi păcat. Mă cunoşti doar, nu?! Şi o cunoşti şi pe Mami. Chiar aşa, tu cum de le suporţi aşa stoic?!

— Şi eu ce le spun după ce trec pragul atelierului, că totul e bine?!

— Şi vrei să spui că nu e bine?! Păi, nici tu n-ai înţeles care-i realitatea?! Măi, ceea ce ai văzut şi auzit, nu sunt plăsmuiri ale imaginaţiei tale. Eu am simţit că m-ai înţeles. Oare pentru a câta oară?! Întotdeauna ai reuşit să te descurci şi să mă scoţi din mocirla în care se complac unii să mă arunce. Nu e mocirlă! E viaţa unui artist pe care tu îl înţelegi. Ştii, cu tine n-aş putea să mă cert niciodată! Eu pe umărul tău nu plâng, eu doar mă sprijin. Să nu uiţi asta niciodată!

43

Vizita a fost cum a fost. Mai greu a fost cu munca de lămurire. Cum puteai să explici acest comportament mamei care, în tot acest răstimp tremurase pentru mine: *Istenem*, *Istenem*, *Doamne*, *de ce aceste încercări pe capul meu*?! *Oare acest copil nu-şi dă seama că se distruge şi ne distruge şi pe noi*?! *La ce-i bun acest talent dacă mi-l duce la pierzanie*?!… *Cine a mai auzit ca un copil să nu-i deschidă uşa mamei sale şi s-o mai şi ameninţe*?! *De unde vine acest blestem*?! *Şi pe tine*, *de ce te acceptă*? *Ce puneţi acolo la cale*? *Eu nu trebuie să ştiu*?!… *Mi-a fost atât de frică să nu se întâmple ceva rău*, *acolo*, *în atelier*… *Ce aţi făcut atâta timp*?… Era mai greu ca la examenul de marxism-leninism. Dar

acolo mă duceam nepregătit, dintr-o atitudine de frondă greu de explicat astăzi, o atitudine cu totul şi cu totul în afara logicii şi a interesului strict personal. Acum, însă, era diferit. Eram pregătit, acceptam realitatea aşa cum era, nu aveam nevoie decât de puţină diplomaţie. Explicaţiile mele sunau în pustiu. Nu le accepta nici Anna. Cum ar fi putut să le accepte Mami?! Vorbele mele îmbrăcate într-o subţire haină de convingere, răneau în loc să liniştească. Răsuna tot mai des întrebarea retorică: *Ce-i de făcut*, *dragii mei*?!

Pe drum a venit răspunsul, aparent, salvator. Ne-a ieşit în cale, venind spre atelier, Dumi, un tânăr tehnician, specializat în probleme de mecanică fină, îndrăgostit de sculptură, de „inegalabilul" lui Maestru, singurul om acceptat fără restricţii în „Templul Artei", cum îi plăcea să spună, om la toate, la degroşări, la şlefuiri, la alergat pentru diferite comisioane. Un singur lucru refuza să-l facă: să aducă băutură. Avea cheia de la atelier, avea întreaga încredere a Maestrului, avea darul de a trece cu vederea peste ieşirile intempestive ale eroului său, şi nu erau puţine astfel de momente. Şi mai era ceva important, Maestrul îl folosea dar îl şi instruia, şi nu fără folos. La Dumi sculptura n-a fost doar un moft, a fost o dăruire, ale cărei rezultate s-au văzut mai târziu în lansarea cu succes de pe rampa „artei naive", expresie nu tocmai măgulitoare dar prezentă în lumea artei acelor vremuri. Dumi era la curent cu ultimele evenimente din viaţa Maestrului, cu starea lui de depresie profundă, cu iritarea în faţa atacurilor tot mai insistente ale demolatoarei Fleur care reuşise să bage efectiv spaima în el, cu reîntoarcerea la băutură.

„Demolatoarea" era termenul cu care o hărăzise chiar Dumi, sătul de necazurile pe care le aducea cu ea, ca să nu spun cu băuturile. Soluţia salvatoare era o nouă relaţie care se înfiripase între Nick şi o admiratoare, o fată liniştită, iubitoare a „artelor frumoase", care-şi omora timpul liber făcând mărţişoare, felicitări şi alte drăgălăşenii de acest gen, adăugând câte ceva la bugetul modest provenit dintr-o leafă de funcţionar. Luciana, îndrăgostită fără speranţă, încerca să se apropie de „idolul" ei cu tandreţe, cu gingăşie, să-l apere de raidurile devastatoare ale Floricăi, pe care sub nicio formă nu accepta s-o dezmierde cu numele de Fleur. *Care Fleur*?! *Toată lumea*, *ca să nu zic mahalaua*, *o ştie de Florica*. Nick se amuza copios de reacţiile noii prietene, dar în clipele lui mai puţin faste, o ţinea şi pe ea la distanţă,

fără a o brusca, totuşi.

— Să mergem până la Luciana, s-o cunoaşteţi, s-o rugăm să-l ia, cum ştie ea, pe Maestru şi, poate că i-l va scoate din atelier. Sunt momente când are o influenţă pozitivă. Dacă îl va convinge, dacă va vedea Maestrul că o cunoaşteţi şi Dumneavoastră, s-ar putea să reuşim să-l ducem la ea acasă. Acolo va avea linişte şi tot ce-i trebuie. Să mergem!

După îndelungi tratative, cu noi aşteptând pe tuşă, năbădăiosul artist a acceptat invitaţia, mulţumit, în sinea lui, că a scăpat de misiunea de a oficializa în faţa cerberului Mami, noua lui legătură. Toată lumea părea oarecum liniştită, la sfatul lui Dumi problema băuturii a fost ocolită, Fleur a primit porţia ei de condamnare iar atelierul a intrat în vacanţă. N-aş putea spune că ne-am retras liniştiţi. Ştiam că începea un nou capitol în viaţa sentimentală a lui Nick, speram să fie o rezolvare, credeam în forţa lui de supravieţuire pe care eu o susţineam bazat pe munca lui de artist care respira prin toţi porii atelierului. Când intrai în sanctuarul lui simţeai că te afli în centrul creaţiei artistice, nu, al creaţiei în cel mai general sens al cuvântului. Vedeai lutul proaspăt frământat iar alături, ivite ca din străfundurile pământului, forme primare de viaţă. Pe o masă, undeva, tronând, un chip în teracotă, formă evoluată şi inegalabilă de viaţă artistică, emanând căldura sufletului întruchipat. Întotdeauna m-a cucerit acest material, acest pământ, imortalizat parcă pentru a fi lansat în cosmos, mărturie a existenţei noastre în univers. Simţeai tehnologia pusă în mâinile artistului sub forme dintre cele mai diferite.

Scule simple şi sofisticate, strălucind de luciul metalelor prelucrate prin cine ştie ce colţuri ale lumii, împrăştiate într-o dezordine „ordonată”, fiecare oferindu-se, parcă, mâinilor neastâmpărate ale creatorului. Da, Nick avea un cult al sculelor. Când stăteai la taclale cu el, lua câte o sculă, ţi-o prezenta, o mângâia, aşa, ca din întâmplare. De fapt, se lăuda. De jur-împrejur, de-a lungul pereţilor, sau prin colţuri, găseai lucrări mai vechi, dragi lui, alături de ultime realizări în aşteptarea zborului. Calcar, marmură, bronz şi lemn. Pe pereţi atârnau portretele în cărbune şi nelipsitele compoziţii, reliefuri în lemn pe o temă draga lui: mama şi copilul. La un loc de cinste se afla studiul pentru o ecvestră, făcut încă prin anii de început: Dimitrie Cantemir. Visul din adolescenţă, ecvestra, se lăsa aşteptat. Era

în căutarea unui erou al neamului, nu se putea hotărî, dar mapele de desen, precum şi portretele în lemn sau piatră, achiziţionate sau donate, trădau o predilecţie pentru Mihai. Rar vorbea despre acest proiect dar mereu se referea la „micimea" ecvestrei lui Mihai din faţa Universităţii, *aducând mai mult a bibelou decât a statuie*.

— Chiar ai renunţat la Cantemir?! La Cantemir călare, vreau să spun. Macheta asta arată grozav.

— Îmi place şi mie, o car după mine, o păstrez în atelier, dar, doar atât. Pe Cantemir am să-l cioplesc în lemn într-un ciclu al cronicarilor. Acolo îi este locul. Ecvestra mea, probabil, va fi a lui Mircea sau Mihai. De Ştefan nu mă mai ocup de când am văzut macheta lui Ştefănescu. Nu e bună, e foarte bună! E greu să lupţi cu omul ăsta, e mare, mare de tot! Mihai mi-e drag şi le e drag şi prahovenilor. Cu Mircea e o problemă, dacă problemă i se poate spune. Când mă gândesc la el, recit fără să vreau din Eminescu… Pentru el m-aş încumeta la un grup statuar măreţ, ceva ca în Scrisoarea a treia. El în faţa sultanului… Dar nu, probabil că proiectul se va opri la Mihai, mai ales că încet-încet ne apropiem de o cifră rotundă, patru secole de existenţă a Ploieştilor lui Moş Ploaie. Prahovenii visează şi umblă pe la stăpânire încă din 1966. Nu de mult mi-au propus să mă gândesc să mă implic, dar veşnica problemă a fondurilor le taie mereu avântul. Ceva am eu în cap, dar e prematur să vorbesc despre un proiect. Voi vedea…

Discuţia asta am purtat-o pe drumul de întoarcere de la Oradea. Monumentul pentru mormântul mamei a fost instalat la timp. S-a născut greu, era o perioadă în care Nick se lupta cu el şi cu toţi care-i voiau „binele", dar îmi amintesc cu plăcere de acele zile în care am uitat de laboratoare, de cercetare şi, precum o calfă silitoare, am tras alături de el, am şlefuit, am îndreptat muchiile pietrei, o superbă marmură de Ruşchiţa şi, şi l-am ferit cât am putut de „tentaţii" şi de „muierile" care-l asaltau. În special de Fleur, demolatoarea.

Soluţia „Luciana" s-a dovedit a fi viabilă, cel puţin pentru o perioadă de câţiva ani, timp în care Nick se bucura de căldura unei femei iubitoare, un copil în aparenţă, de binefacerile unui cămin îngrijit, de mese calde regulate, de supraveghere discretă. Cu tot aspectul ei gingaş, s-a arătat dârză în privinţa neostoitei rivale, un adevărat cerber la porţile atelierului. Chiar dacă nu a putut îndepărta în totalitate „tentaţiile" care-l pândeau pe şcluptorul ţiganilor târgului,

să oprească valul de vizitatori „prieteni” printre care „muierile” ocupau un loc deloc neglijabil, a reuşit în primii doi-trei ani să ordoneze, cât de cât, viaţa lui Nick. A găsit şi un sprijin de nădejde în Dumi, omul bun la toate al atelierului de sculptură, care-şi urma, încet dar sigur, drumul spre afirmare, la nivelul lui bineînţeles, în lumea sculpturii. Se dăruia cu toată fiinţa înclinaţiei spre arta plastică, precum şi mentorului său, căruia i-a rămas credincios şi recunoscător până la dispariţia prematură a acestuia. În lumea artiştilor plastici amatori şi-a văzut visul împlinit prin recunoaştere, ceea ce nu era puţin. Maestrul i-a recunoscut calităţile, i-a apreciat devotamentul şi l-a tratat ca pe unul dintre cei mai apropiaţi prieteni.

Dar nici prietenia lui Dumi, nici dragostea gingaşei Luciana, n-au put face minuni, n-au putut opri drumul pe care urma să păşească Nick împins de „destin”. Un drum plin de spini, *un drum predestinat*, cum adesea o spunea la un pahar de vin. Au fost situaţii când m-am simţit obligat să-i ţin companie în clipele lui de cădere, ciocnind, nu un pahar ci mai multe, în atelier, pentru a prelungi orele de „gardă”, pentru a goli mai repede sticla de acest elixir al distrugerii, pentru a-l convinge că-i destul. Uneori reuşeam, dacă aşa ceva se poate spune, îl convingeam să se culce şi părăseam atelierul trântind uşa pentru a fi sigur că zăvorul îl va proteja de neaveniţi. Ajuns acasă, reconsideram atitudinea mea şi-mi reproşam faptul că nu găseam o soluţie mai plauzibilă de sprijin, decât aceea de a-l lăsa să se descurce singur. Cum nu puteam eluda adevărul, iar „rapoartele” care soseau trezeau alarma adormită, Anna prelua iniţiativa şi, la braţ cu Luciana, căutau soluţii care să taie în carne vie răul, să-l aducă pe inculpat pe calea ispăşirii.

Eram plecat când, după o astfel de incursiune, Nick s-a lăsat ademenit în „capcana” unui „concediu de odihnă” la un sanatoriu de dezalcoolizare din zonă. Un director consumator de artă, câţiva medici tineri amatori de experimente, asistente drăguţe, gata să fie pe placul pacienţilor cu „pilă”, au reuşit să învăluie ca într-o ceaţă, atmosfera dezolantă care domnea printre pacienţi şi mizeria în care-şi duceau zilele. *Un lagăr de concentrare*, după unii, *de dezumanizare*, după alţii. Nick a făcut ceea ce ştia să facă pentru a se supune caznei – a început să lucreze. Înarmat cu mapa plină de coli imaculate şi cu versatilul cu mină de cărbune, s-a apropiat de oameni, i-a cucerit, le-a făcut portrete. Succesul a fost nesperat, pentru el, pentru corpul medical. A

fost, poate, cel mai bun tratament aplicat pacienţilor care, departe de a fi nişte irecuperabili, s-au dovedit consumatori de artă, în cel mai frumos sens al cuvântului. Nici medicii nu s-au dat la o parte de la „experiment". S-au alăturat pacienţilor pozând la rândul lor şi afişând portretele pe pereţii coridoarelor şi cabinetelor. A fost perioada de început, perioada de cunoaştere a realităţii.

Nick a aflat cum pacienţii recalcitranţi îşi procurau băutură, cum aruncau pastilele aducătoare de stări de *nesuportat*, cum se înfiripau legături „nepermise" dintre femei şi bărbaţi. A început să lucreze cu şi mai multă râvnă, să reţină pentru el unele portrete. Nu a aruncat pastilele, le-a încercat, a renunţat la tratament, a intrat în dispute cu medicii încercând să le prezinte adevărata realitate. Nu putea să câştige teren în aceste dispute, nu putea convinge prin încercarea lui de a generaliza „efectele dezalcoolizării" asupra alcoolicilor, dar a convins că în cazul lui eforturile lor erau zadarnice spunându-le pe şleau că vrea doar să se odihnească, departe de zarva oraşului, de grija „prietenilor" nepoftiţi, că vrea să lucreze pentru pacienţi şi, bineînţeles, pentru clinică.

A făcut un drum până la atelier, însoţit de un medic atras de năstruşnicele idei ale pacientului nr. 1, a ales ceva scule elementare pentru cioplit piatră sau lemn şi s-a întors de bunăvoie în ceea ce avea să-l numească mai târziu, iadul impunerii. A lucrat lăsând clinicii o serie de portrete şi compoziţii care, cum era şi de aşteptat, au ieşit pe poartă şi au îmbogăţit „colecţiile" unor consumatori de artă elevaţi. Episodul s-a încheiat într-o notă optimistă. Vizita lui Nichişor, un bărbat în toată firea, cu soarta dirijată de propriile mâini, a adus o lumină aparte în relaţia tată-fiu. Doi sculptori, din două generaţii, s-au dus la cimitirul din Buzău pentru a se închina la Rugăciunea lui Brâncuşi. O poză memorabilă, privită prin prisma expresiei celor doi, plină de seninătate, de încântare, stă şi astăzi mărturie a legăturii vii dintre cei doi eroi. Şi, de ce nu, un sprijin în favoarea părerii mele, adesea criticate, în privinţa pacientului Krüger. Etapa Lucianei, chiar dacă se apropia de sfârşit, a acoperit câţiva ani buni de creaţie, de încredere în destinul său de artist.

Dintr-o escapadă la un spital de chirurgie din oraşul studenţiei, o banală operaţie de apendicită, m-am ales cu un portret în cărbune al savantului plecat din Mediaş, Hermann Oberth, ceea ce m-a liniştit în

privinţa plecării neanunţate. Era prin 1974, anul care a precedat aventura de la clinica de dezalcoolizare, unde numai pacient nu s-ar putea spune că a fost. Tot pe atunci a turnat în aluminiu un portret excepţional al marelui Henri Coandă, care domină şi azi „galeria" mea personală, iar un liceu s-a îmbogăţit cu o donaţie deosebită – bustul în lemn al lui Mihai Viteazul. Întors la braţ cu „feciorașul", a intrat în febra pregătirii retrospectivei ce urma să fie deschisă în Bucureşti la Galateea în 1976. Nu era o treabă simplă adunatul lucrărilor, nu era simplu nici să-ţi învingi emoţiile induse de mult dorita întâlnire cu publicul şi critica Bucureştilor. Şi, colac peste cum se spune, scadenţa predării unor portrete de muncitori pentru o deschidere festivă a unui salon de artă.

Timp nu mai era, iar teama de nu-şi complica existenţa printr-un act care putea primi interpretări specifice vremurilor, l-a împins la un gest riscant. S-a prezentat în faţa stăpânirii cu portrete de bărbaţi şi femei rezultate din munca asiduă de portretist desfăşurată la clinica de dezalcoolizare. Culmea ironiei: succesul a fost total. Vorba Primului Secretar: *Măi tovarăşi*, *mare achiziţie e acest neamţ*! *Cum de cunoaşte atât de bine sufletul muncitorului zilelor noastre*?! *Faceţi cumva şi obţineţi fondurile pentru acel Gherea*…

44

Faptul că „a ţinut figura" nu l-a liniştit pe deplin pe Nick. Teama a persistat timp de două săptămâni cât a durat expoziţia festivă. Oricând, un cap „luminat" putea să-şi dea seama de cacealmaua artistului care, cu toate problemele vieţii personale, urca nestingherit pe rampa recunoaşterii. Şi erau destui neaveniţi în lumea artelor, chiar şi cu diplome în regulă, care începeau să se simtă marginalizaţi în prezenţa acestui „fiu adoptiv" al Văii Prahovei. Te izbeai cam peste tot de prezenţa lucrărilor semnate de acest „intrus" sau chiar de persoana sa în carne şi oase, invitat de onoare cam la toate acţiunile culturale. Şi erau destule, *Slavă Domnului*, o expresie împrumutată chiar şi de cei mai vajnici reprezentanţi ai puterii.

Erau momentele care-l făceau să se simtă stingher, cu nelipsita cravată, un adevărat ştreang pentru el, cu discuţii sterile, purtate la un nivel ce se dorea a fi „elevat", într-un cuvânt, obositoare. Paharul de şampanie îl ţinea în mână fără să soarbă nicio picătură, ca o demonstraţie a dezinteresului faţă de băutura ca atare, făcând, din

când în când, câte un gest neglijent pentru a goli pe neobservate conţinutul. După astfel de „escapade" pleca spre atelier istovit, cu un bagaj nelipsit de cereri „amicale", de promisiuni evazive, privind „nişte" mici lucrări, portrete sau compoziţii, în lemn sau bronz. Pe drum se înarma cu câte o sticlă de votcă şi, singur, bodogănind la adresa „împuţiţilor" punea capăt perioadelor de abstinenţă, de încredere.

Dimineaţa îl prindea scriind scrisori lungi adresate mamei, în care tuna şi fulgera la adresa tuturor a, în care nu eram scutit nici eu, bunul lui prieten, „fratele" lui. Oricum, scrisoarea începea invariabil cu *Dragă Mami* şi se termina cu mulţumiri pentru talentul pe care i l-a transmis şi de nelipsitul *Sărut mâna Mamă*. Miezul scrisorii însă trăda o imensă tristeţe dar şi o încredere oarbă în destinul lui. Deplângea mizeria în care se zbătea şi cerea înţelegere pentru supărările pe care fără voia lui le provoca celor dragi.

Anul '76 a adus o nouă schimbare în viaţa lui sentimentală. Irascibilitatea lui a crescut iar Luciana cu blândeţea şi grija pentru sănătatea lui a devenit, încetul cu încetul, prea „sâcâitoare". Primul pas a fost mutarea la atelier şi implicarea în pregătirea expoziţiei de la Galateea. Nu a fost uşor să adune o parte din lucrările vizate, nici să pregătească sala eliberată doar cu câteva zile înainte de deschidere. A fost însă un succes deplin. A adus vreo 20 de lucrări care să-l reprezinte, printre care tronau portretele în bronz şi aluminiu cum era cel al lui Coandă, al Maestrului, al lui Marţian Negrea, busturi în lemn ale lui Ţepeş şi Horea, şi, ca o încununare, două reliefuri în lemn, cu dimensiuni de peste doi metri, reprezentându-i pe Miron Costin şi Varlaam. Am spus încununare deoarece păreau coborâte din frescile vechilor biserici, adevărate icoane, cu figurile lor alungite cu specific bizantin. Nelipsitul său prieten, extraordinarul artist fotograf Ion Miclea nu-şi găsea locul. Se învârtea printre lucrările expuse şi reaşeza lucrările funcţie de lumină, de unghiurile de filmare, sub privirile îngăduitoare ale lui Nick. Şi nu era Nick omul care să fie sâcâit cu sfaturi! Miclea însă, la orice pregătire de expoziţie la care participa cu tot sufletul şi ştiinţa, se erija în dirijor. Un erudit şi un artist, un suflet.

Şi pregătirea, şi vernisajul, şi următoarele câteva zile au arătat iubitorilor de artă adevăratul om care era Krüger. Hiperemotiv, cald, comunicativ, lipsit de orice tentaţie dintre cele atât de hulite. Dar au

năvălit şi prietenii mai puţin ortodocşi. Dacă la vernisaj s-a gustat o şampanie de Jidvei, la doar câteva zile au apărut votcile şi pălincile. Chiar dacă s-a consumat în spatele uşilor închise, efectele nu s-au lăsat rugate şi, după cam două săptămâni, Nick a cedat atmosferei importate, cu, sau fără rea credinţă, şi a intrat în joc. Nu a făcut-o în văzul lumii, dar a lipsit lumea de plăcerea de a-l cunoaşte. Ştia că-i în culpă şi a rămas închis în încăperea din spate iar în ajunul închiderii, spăsit, mi-a lăsat mie sarcina de a lua lucrările şi a elibera sala. Urmările au fost şi ele pe măsură. Nu după mult timp, speriat de durerile localizate în special în braţul drept, s-a internat, cu sprijinul unui medic, pentru relaxare şi întărire. Rolul Lucianei se încheiase.

O asistentă, desemnată să-l ajute „non stop", s-a apropiat de el şi, prin felul grijuliu de a fi, i-a intrat în suflet. A fost ultima femeie care a pătruns oficial în viaţa lui. Nick conştientizase faptul că avea nevoie permanentă de asistenţă medicală şi, în stilul lui caracteristic, i-a făcut intrarea în familie. Sperietura cu mâna dreaptă şi-a spus cuvântul. *Orice*, *dar nu mâna dreaptă*!… *Cum să mai sculptez*?!… erau vorbele pe care le rostea obsesiv. O vreme, Afrodita a reuşit să-l pună pe picioare şi, cum era de aşteptat, au oficializat legătura prin căsătorie, de data aceasta cu acordul şi binecuvântarea celei pe care şi mici şi mari o numeam Mami. Liniştea aşternută era însă umbrită de teamă. Nick avea de lucru dar nu era sigur pe el. Totuşi, lucrurile mergeau *spre bine*, vorba Afroditei. Durerile au cedat, pofta de viaţă a revenit iar băutura putea să stea liniştită chiar şi la el în atelier.

Prin 1977 mă aflam undeva pe la tropic, îndrăgostit de natura luxuriantă, de ocean, de oameni, dar cu sufletul, cumva, pustiu. Mi-era dor, dor de casă. O scrisoare de la Nick mi-a descreţit fruntea. Era bine, îmi trimitea 9 fotografii cu ultimele lui creaţii, cu titluri şi detalii. Mi-a căzut bine şi tot căutând un mijloc de a le valorifica prezenţa în acel colţ depărtat al lumii, am organizat un fel de expoziţie. Le-am fixat pe nişte plăci de placaj, tăiate corespunzător, şi mi-am împodobit camera de lucru. A fost o idee grozavă. Am simţit cum nu mai eram singur, că am un motiv plauzibil de a invita colegi, de a tatona gustul pentru frumos al mozambicanilor. Am invitat chiar un sculptor amator, un tânăr, absolvent a 7 clase elementare, atât avuseseră dreptul în această minunată colonie portugheză, care moştenise meşteşugul din moşi-strămoşi, meşteşugul cioplitului cu scule elementare, în lemn sau

fildeş, ceva asemănător cu arta macondă, atât de specifică zonei de la graniţa dintre Kenya şi Tanzania, ţara masailor. A rămas încântat, cerându-mi explicaţii despre materialele şi sculele folosite, făcând observaţii pertinente care l-au scos din sfera „amatorului". I-a plăcut în mod special o compoziţie, un relief în lemn intitulat sugestiv „Purces-am în lume", un bătrân îndrumând un copil în arta cântatului la fluier. Mi-a spus simplu: *bunicul îşi învaţă nepotul… aşa m-a învăţat şi pe mine*. La plecare mi-a cerut fotografia pe care i-am dat-o cu mare emoţie. După un timp m-a mai vizitat să-mi arate câteva lucrări. Am cumpărat, la un preţ derizoriu, două lucrări, doi bătrâni. Una tronează şi acum la loc de cinste în casa mea, o lucrare deosebit de frumoasă: bătrânul trage din pipă sprijinindu-se în baston. *Este bunicul meu*. M-a impresionat felul în care a spus aceste cuvinte. Ştiam că la ei, respectul pentru cei bătrâni, cei înţelepţi, este o lege a firii.

I-am scris urgent lui Nick. Impresionat mi-a răspuns imediat. Scrisoarea era pătată de parcă ar fi scris-o pe ploaie. La post scriptum era explicaţia: *Nu este în firea mea să mă manifest prin lacrimi*. *De data asta însă*… De atunci, de câte ori trecea pe la noi, lua în mână bătrânul şi-l studia mângâindu-l. *Grozav*, *grozav*… erau singurele cuvinte pe care le pronunţa cu admiraţie.

Dar una erau scrisorile lui şi alta cele venite de la Anna. Nick nu era bine. Îngrijorat de durerile din braţul drept, s-a internat la amicul său şi, răul care-l pândea, nu s-a lăsat până nu şi-a făcut plinul. Paralizia braţului drept l-a dus în preajma disperării. Echipa de medici, admiratori ai Maestrului lui Dumi, prezenţa acestuia din urmă la patul de suferinţă şi, într-un mod hotărâtor, devotamentul Afroditei, au uşurat drumul greu al vindecării. Marele merit al acestei asistente a fost răbdarea, încrederea şi suportarea cu zâmbetul pe buze a firii năbădăioase a soţului, ale cărui izbucniri puteau scoate din sărite pe oricine. Tratamentul, dublat de o voinţă greu de imaginat, urmat de proceduri fizioterapeutice şi de gimnastică recuperatorie, au început să dea rezultate. Împotriva recomandărilor, plin de nerăbdare, Nick a luat cărbunele şi blocul cu foi imaculate şi a purces la reeducare, îndrumându-şi braţul suferind cu mâna stângă. Nu s-a lăsat descurajat de primele rezultate, n-a păstrat nicio mărturie a eforturilor făcute, aruncând la coş toate încercările pe care le considera *probe penibile*. La telefonul surpriză primit Nick s-a arătat optimist şi stăpân pe sine.

— Cum stai cu recuperarea, bărbate?

— Mai bine decât m-aş fi aşteptat. Ce înseamnă şi spaima asta! Mănânc bine, mă îndop cu vitamine, fac gimnastică prescrisă şi, fără aprobarea nimănui, desenez. Asta îmi limpezeşte creierul şi mă apropie de final, de reuşită. Se poate şi fără băutură… Cine nu mă crede, să vină să mă vadă. Păcat că Mami e atât de sceptică. N-o crede nici pe Afrodita. Sărmana! Mult suferă din cauza mea… Ce pot să fac?! Ea mi-a dat talentul, iar viaţa celor înzestraţi e un drum aparte, un mister, un strop de nebunie pe care puţini aleşi o pot decripta. Te aştept să vii să te convingi. Pe tine te vor crede chiar dacă ai şi minţit din când în când, în favoarea mea. Asta se cheamă prietenie. Nu credeam că o să-mi dea legătura. Când mă gândesc cât eşti de departe nu-mi vine să cred că nu ne-au bruiat. Dar mai bine să închei, să nu-mi scape vreo prostie, care scapă ca şi adevărul din gura păcătosului. Şi, costă şi bani…

A fost într-adevăr o surpriză! M-a prins la laborator înconjurat de „elevii mei caştanii" şi nu negrotei, cum obişnuiau unii dintre românaşii noştri „specialişti" să-i apeleze dând adesea o nuanţă peiorativă cuvântului. Într-adevăr, o bună parte a populaţiei arăta cum ne doream noi să arătăm după câte un concediu minunat şi istovitor la mare. Ascultau curioşi vorba mea românească, sperând să priceapă ceva din această convorbire telefonică. Zâmbeau, îşi dădeau ghionturi, chicoteau. Le-am spus doar că vorbesc cu un prieten, cu România. La sfârşit a trebuit să abandonez lecţia practică şi să le povestesc amănunţit despre casa mea, despre familie, să scot cele câteva poze de care nu mă despărţeam, şi multe altele. N-au lipsit nici întrebările cu iz politic la care a trebuit să fac un veritabil slalom printre jaloanele subtil plasate, adevărate capcane pentru un nediplomat. Oricum, a fost o zi plină care mi-a mai ridicat moralul coborât adesea la nivelul oceanului, atât de copleşitor prin frumuseţea sa.

45

Când Nick a simţit că se poate juca în voie cu versatilul n-a mai stat pe gânduri şi a trecut la daltă, la mai. N-a mai fost nevoie de o perioadă de tatonări. Şi-a reluat munca de cioplitor ca şi cum nimic nu se întâmplase. Jubila de încântare, reaşeza lucrurile prin atelier, căuta un subiect. Se petrecuse o minune şi se părea că avea s-o aprecieze la adevărata ei valoare. Cei din jur erau încântaţi, medicii însă se arătau

sceptici şi-i recomandau cumpătare, o dozare a efortului. Dar puteai să ai sorţi de izbândă cu un căpos înrăit, cum singur o recunoştea? Când m-am întors, pe la jumătatea lui ’78, l-am găsit în plenitudinea forţelor fizice, volubil, poate prea volubil, încercând să-mi demonstreze capacitatea lui de autostăpânire, de învingător. Ceva, totuşi, m-a frapat. Avea momente când „dispărea”, uitând parcă de prezenţa interlocutorului, când privirea lui se afunda în gol în căutarea unui loc unde să-şi descarce povara care-i îngreuna sufletul.

— Nick, nu pari să fii în apele tale, e ceva care te frământă? Nu vrei să vorbim?

— Păi noi ce facem, nu vorbim?! Nu înţeleg ce ţi se parte straniu în atitudinea mea. Fii mai direct! Dacă ai ceva de spus, spune! Nu-ţi stă în fire să mă iei pe ocolite. Hai, că te cunosc, şi să ştii că sunt un bun psiholog. Ai ceva întrebări de la Mami?

— Nici vorbă, pur şi simplu îmi pari preocupat, trist…

— Preocupat am fost de când mă ştiu, trist?!… se poate… Păi cum să nu fiu preocupat când cretinii ăştia de medici mă omoară cu scepticismul lor în loc să se bucure şi să mă încurajeze. Ca şi când nu-mi ajung temerile mele. Ştii, tu, ce înseamnă să fii sculptor şi să-ţi pierzi braţul drept?! Ştii că, pe ascuns, am încercat să-mi educ mâna stângă şi că primele rezultate au fost catastrofale?! Ce viitor mă aşteaptă la o recidivă?! În scepticismul lor, ei de asta se tem, dacă nu cumva chiar întrevăd. Ştii, mi-e dor de ceea ce am lăsat în urmă: liceul, institutul, primii anişori ai pruncului meu, primele recunoaşteri. Vezi, la Galateea, chiar dacă am zbârcit-o, am avut marea satisfacţie a recunoaşterii. Ca nicăieri am fost tratat drept un artist, ceea ce în Bucureşti nu-i de colo! Poate că ar trebui să las provincia şi să merg în capitală. Peste tot sunt sfori, dar la un nivel redus, „provincial”. Sforile mari, otgoanele, se trag la Bucureşti. Controlează totul lăsând să le scape doar firimiturile. Lupta în capitală este acerbă dar, fiind la faţa locului, fiind de-ai lor, sau măcar printre ei, participi nemijlocit la marea împărţeală. Fără comenzi nu poţi nici munci, crea vreau să spun, nici trăi. Degeaba mă apreciază şi mă iubesc prahovenii dacă mijloacele de care dispun sunt limitate. Da, fratele-meu, mă simt în stare să mă lupt chiar şi cu medicii, care, printre altele fiind spus, îmi sunt mai toţi prieteni. Trebuie să lucrez în pofida sfaturilor „înţelepte”. Altfel, viitorul în care am crezut atâta, se va duce de râpă.

Ăsta era Nick, subjugat talentului său, de care nu s-a îndoit niciodată, un mare portretist, cum şi era recunoscut de altfel, dar furios pe această delimitare indusă de criticii vremii, mereu visând să-i contrazică prin monumentalul care-i *curgea în vine*, care se întrezărea la orizont. Gherea trebuia să fie primul pas de proporţie care să-i deschidă calea pentru înfăptuirea visului adolescentin, ecvestra. Era hotărât, renunţase la Cantemir, se pregătea asiduu pentru Mihai. Între timp mai cochetase cu figura lui Avram Iancu, reuşise câteva variante visând o ecvestră şi pentru oraşul studenţiei sale, dar ecourile deliberărilor locale nu prevesteau ceva bun pentru „trădător". Se simţea tare în materie de cai, trebuia să lucreze însă la călăreţ. Şi nu călăreţul în sine îi ridica probleme, ci ansamblul cal-călăreţ, asocierea acestor două elemente trebuind să constituie, ca şi în metalurgie, un aliaj perfect.

Dacă pentru Gherea nu mai erau probleme de contract, cu Mihai totul era încă în faşă. Şi aşa avea să rămână încă o bună bucată de vreme. Proiecte se făceau, se aprobau la nivel local, dar se împotmoleau de fiecare dată în Neajlovul luptelor pentru fonduri. *Mai am timp*, *sunt încă tânăr*, erau vorbele de autoîncurajare. Era benefică această atitudine permiţându-i să-şi continue menirea de portretist. Galeria portretelor lua proporţii cuprinzând personaje din istoria românilor, din lumea de ieri şi de azi a culturii. Nu lipseau nici prietenii, dintre care alegea, cu privirea-i de critic de artă, figuri *sculpturale*, *expresive*, care să-şi etaleze cu uşurinţă trăsăturile de caracter. S-a apucat de lucru croind parcă un drum aparte, drumul anilor optzeci, un deceniu de reuşite în tot ce avea Nick mai scump, creaţia artistică.

Prins în vâltoarea monumentalului, Nick a intrat în acest deceniu cu o lucrare de certă valoare, statuia lui Gherea. S-au întâlnit în această realizare artistică portretistul deja unanim recunoscut cu monumentalistul în căutarea atestării. Totul i-a reuşit, spre satisfacţia mai marilor vremii care priveau cu îngrijorare evoluţia artistului năbădăios şi a angajamentelor sale contractuale. În această perioadă, tulburată şi ea, cum era de aşteptat, de micile-marile abateri ale artistului, Nick a mai avut parte de satisfacţii tot atât de preţioase: Nichişor, prezent tot mai des în viaţa lui, acum, la vârsta maturităţii, sculptor atestat, aducea în sufletul său şi linişte, şi satisfacţii.

— Ştii, feciorașul meu apare tot mai des prin atelierul meu, am început să ne tratăm ca nişte colegi de breaslă, ne spunem deschis părerile, analizăm contradicţiile şi, chiar dacă nu cădem întotdeauna de acord, ne simţim grozav în relaţia tată-fiu. Da, fratele-meu, recuperăm! Mă neliniştește oarecum încetineala cu care se defineşte în lumea lui artistică. La vârsta lui eram deja structurat, ştiam ce vreau să fac, ce vreau să fiu. Visele mele nu erau simple himere, dovadă că, încet, încet, se materializează. Nu am oscilat între căutări. E drept că, pe vremea mea – ce stupid sună uneori această sintagmă – nu existau atâtea tentaţii, atâtea încercări inovatoare. În mintea noastră, erau săpate spusele Maeştrilor, care erau cu aproape două generaţii înaintea noastră, erau definite şi acceptate, cu tot caracterul rebel care ni se imputa, marile curente care dominau lumea artelor. Modernismul nu însemna neapărat inovaţie de dragul inovaţiei. Era dominat de ceea ce însemna pentru noi clasicul cu milenara-i prezenţă. Pericolul inovaţiei în artă constă în rolul nedorit pe care l-ar putea avea în mascarea antitalentului. Simt că feciorașul meu este, încă, în derută. Păcatul este că, sigur de talentul incontestabil dat de natura mamă, poate cădea în tentaţia de a se desprinde de clasicul care-i înspăimântă doar pe neaveniţi, să înceapă să caute împrăştiindu-se. Mi-ar plăcea să lucrăm împreună, ceea ce nu înseamnă că ne-am şi înţelege. Suntem două caractere ferme care s-ar putea ca niciodată să nu facă un aliaj bun. Este greu să mă amestec prea mult – este dreptul lui la deplină autonomie. Un singur lucru i-am recomandat – să nu renunţe la portret şi să umple mapele de lucru cu desene. Portretul este şi va rămâne nota de evaluare a unui sculptor. Joaca cu stilizările este necesară pentru relaxare. Monumentalul este, cred, în sufletul oricărui artist adevărat, şi vine, de la sine, cu timpul. Dar fără portret, monumentalul poate fi doar arhitectură, iar monumentul ca atare, o masă de piatră sau bronz, nu întotdeauna agreabilă. Te-am plictisit, nu?!

— Nu, nu! Mă mir doar că nu mi-ai amintit nimic de prima lui ieşire în lume, premiul obţinut la „Dantesca” de la Ravena…

— De aici şi teama mea. E ademenitor premiul, e o recunoaştere dar, angajamentul de a repeta încercarea în anul viitor îl va rupe de preocupările curente, de aici, unde trebuie să arate ce poate. Oricum, sunt şi mândru şi îngrijorat. Doamne, ce scump plătim greşelile din tinereţe! Alta ar fi fost situaţia dacă ar fi avut o familie unită, dacă aş fi

fost alături de el. Ceea ce încerc să fac acum şi, Slavă Domnului, participă şi el cu tot sufletul, este să astup acel gol.

Da, într-adevăr, relaţia dintre ei era cum nu s-ar fi aşteptat niciunul şi nimeni din anturajul lor. În anul succesului cu Gherea, într-o noapte petrecută în atelier, după o zi de plină activitate în care feciorașul a modelat portretul tatălui, după care, istovit, a adormit pe canapea, Nick i-a făcut, la rândul său, veghindu-i somnul profund de copil liniştit, un portret în care i-a păstrat trăsăturile, încă adolescentine, ascunse sub o barbă stufoasă de artist matur. Mult peste ani, feciorașul îmi mărturisea simplu: *A fost o senzaţie neobişnuită să adormi sub privirile tatălui*. *Am realizat*, *o dată în plus*, *rolul prezenţei părinţilor în viaţa unui copil*.

Nick trecea astfel pragul noului deceniu, mulţumit, încrezător în viitorul care se întrezărea la orizont, atât pentru el cât şi pentru fiul său. Da, sperietura cu braţul paralizat a avut un rol hotărâtor în viaţa lui de artist care, la un moment dat, părea compromisă. Că rolul asumat de Afrodita nu poate fi contestat, este un fapt acceptat de toţi care au cunoscut cât de cât realitatea. Dar cel care l-a întors din drumul pierzaniei a fost, şi nu voi renunţa la a susţine acest lucru, Nick însuşi. Printr-o forţă lăuntrică nebănuită, printr-o voinţă atât de des pusă la îndoială de noi toţi, a luat taurul de coarne, a ţinut în preajmă-i băutura, i-a servit pe cei din jurul lui, întorcându-se la anii adolescenţei şi ai primei tinereţi. Singurul lucru la care nu a putut, sau nu a vrut, să renunţe, a fost fumatul. Mi-am spus că reuşise să dea uitării toate episoadele legate de alcool, de dezalcoolizare.

Nu era chiar aşa. Într-una din discuţiile nevinovate pe care le purtam, în care eu evitam cu grijă orice aluzie la „vremurile” nu de mult apuse, Nick mi-a servit o lecţie despre aduceri aminte.

— Îţi mai aminteşti cum împreună cu sor-mea m-aţi internat la dezalcoolizare?

— Daaa, de ce?!

— Păi, de aia, că aşa ceva nu se uită, chiar dacă v-am iertat. Era după o suită de chefuri, de stări imposibile, de lipsă de bani. Aţi venit cu Fiatul, m-aţi prostit să vin cu voi şi am pornit. Eram destul de mahmur ca să nu pun întrebări. Am şi adormit. După un timp, trezit, probabil de aerul proaspăt montan, m-am trezit şi curios m-am uitat după indicatoare. Apoi maşina a intrat pe nişte serpentine şi m-am

trezit de tot. Cunoşteam drumul şi v-am ghicit intenţiile. Ştiu că am strigat că dacă nu opreşti, sar din maşină. Te-ai conformat, ai tras pe dreapta şi am coborât toţi trei.

Îmi aduceam perfect aminte şi auzeam totul ca înregistrat pe bandă. *Ce aveţi de gând*? *Încotro mergem*?!… *Opreşte*! *Măi fratele-meu*, *dacă nu opreşti sar din maşină*! Când am coborât din maşină, Nick s-a dezlănţuit. *Măi*, *tocmai tu îmi faci figura şi intri în jocul obsesiv al muierilor*?! *Voi nu înţelegeţi că eu nu pot fi nici prostit*, *nici forţat*?! *Nu este nevoie de nicio dezalcoolizare*. *Eu sunt stăpân pe mine*, *fac ce vreau şi nu periclitez siguranţa nimănui*. *Eu am fost acolo să văd un prieten*. *Este iadul pe pământ*. *Pentru ceea ce se întâmplă prin centrele astea ar trebui un Goya*, *sau*, *mai aproape de noi*, *un Picasso*, *care să lase un fel de Guernica în urma lui*. *Apreciez tot ce faceţi pentru mine*, *dar*, *um Gottes Willen*! *mai ţineţi puţin cont şi de sensibilitatea mea*… Parcă mă aud cum, spăsit, am murmurat *Hai să mergem acasă* şi m-am îndreptat spre maşină. Am auzit un *Bineee*! *Facă-se voia voastră*! *Dar promiteţi că nu-l veţi lăsa pe fecioraş să vină în vizită*. *A suferit destul din cauza mea*. *Nu mai vreau să-l pun în astfel de situaţii jenante*, *mai ales că*, *pentru a para*, *o fac pe grozavul*, *îl contrazic*, *îl bruschez şi după aia mă dau cu capul de pereţi*. După ce ne-am întors de la clinică ştiu că am avut un gust amar, gustul pe care ţi-l dă sentimentul că ai comis o greşeală ireparabilă.

46

O nouă participare la Dantesca de la Ravena, privită oarecum cu rezervă de Nick, temător pentru „orientarea" încă necoptului sculptor, s-a soldat cu un nou premiu, de data aceasta „Marele Premiu al Papei", provocând o stare confuză de satisfacţie şi temere.

— Măi, e frumos, e grozav, dar, parcă, pluteşte în aer o tentaţie riscantă de a te lăsa antrenat într-o activitate dirijată de spectrul succesului facil. Ceea ce face acum Nichişor abordând teme religioase, aşa cum a fost acest portal, însoţit de acele cuvinte memorabile – non omnis moriar – conţinut dictat de Dante, îl poate îndepărta chiar de ceea ce este esenţial pentru structura lui de artist, de munca de portretist, dictată, de data aceasta de talentul lui. Nu ştiu, nu îndrăznesc să-l bâzâi tocmai acum când succesul i-a surâs, să provoc o dispută care, între două caractere cum sunt ale noastre, ar putea să alunece pe un povârniş periculos. Şi, să fiu cinstit, acum sunt prea

mulţumit de relaţia care s-a instalat între noi. Avem prea multe de recuperat ca să risc o imprudenţă. Şi apoi, nici eu nu sunt Mafalda. La timpul meu, nu prea am ţinut cont de nimeni şi de nimic şi mi-am văzut de drum.

N-aveam ce comenta. Am dat din cap a înţelegere, temător la rândul meu, încântat peste poate de succesul nepotului meu, dornic să consolidez această legătură printr-o reală prietenie. Acum, când rumeg la rece acele vremuri, trăiesc satisfacţia unei împliniri. Am fost, în primul rând, prieten cu Nick, astăzi, sunt, în primul rând, prieten cu fiul său. Dureroasă şi, totodată, minunată continuitate.

Gherea i-a adus lui Nick un nou statut în viaţa lui de artist. A fost chemat la stăpânire, lăudat şi propus pentru a ocupa postul de preşedinte al filialei artiştilor plastici.

— Domnule secretar, scuzaţi, tovarăşe, nu cred că faceţi o alegere bună. Ştiţi, eu nu mă prea am bine cu politica, am şi un dosar al dracului de bun, şi, şi nu mă simt bine decât în atelierul de sculptură. Înainte de a mă transfera, am avut parte de hărţuiala unui oarecare Mişu şi sunt mulţumit că s-a mai terminat. Alegeţi un administrator bun, nu un sculptor…

— Măi, Nicolae! Lasă-mă pe mine să judec dacă eşti sau nu bun pentru munca asta. Treaba nu merge şi am de gând să facem multe pentru zona asta. Treaba cu dosarul nu mai are nicio importanţă, iar dacă te mai supără vreun Mişu, vino la mine, cu el cu tot. Ce mai?! Am hotărât şi va trebui să te pui pe treabă. Noi avem nevoie de oameni ca tine. Mâine, poimâine, poate te facem şi membru de partid, ce zici?

— Doamne fereşte! Adică, vreau să spun că, nu e bine să vă legaţi de un om ca mine. Oi fi eu talentat, dar am şi eu metehnele mele, ştiţi dumneavoastră, nu?!

— N-am spus că te fac mâine membru de partid, aşa că dormi liniştit. Ce ţi-e şi cu artiştii ăştia, domnule, adică, tovarăşe! Faceţi-i formele, aranjaţi lucrurile şi să-l văd preşedinte. Înţeles?

— Înţeles, tovarăşe secretar!

Şi a rămas Nick preşedinte vreo zece ani şi s-a descurcat, cu toate „metehnele” lui. Şi a mai făcut Nick un lucru bun, a intrat să predea la Şcoala de Arte, unde, cum parcă am mai spus-o, a provocat o adevărată nebunie, în special în rândul fetelor, dornice să ajungă „artist plastic” peste noapte. Cel mai greu i-a fost să stăvilească

avalanşa de vizite la atelier, pentru a lucra sau servi drept model. Vorba unui critic de artă al vremii, care l-a onorat cu o prezentare într-unul din cataloagele multiplelor expoziţii: …*Krüger este, înainte de toate un mare coleg şi un pasionat iniţiator. Mult din timpul propriei sale creaţii îl consacră celorlalţi. Uşa sediului* (*reşedinţei, atelierului*) *său este în permanenţă deschisă*…

După episodul numirii sale la Filiala Artiştilor Plastici, Nick s-a închis oarecum în el, nemulţumit de constatarea – *m-am cam obişnuit să înghit*.

— Măi, fratele-meu, n-am crezut să pot învăţa o astfel de lecţie dar, după prima înghiţitură în sec, văd că am început să mă complac.

— Care înghiţitură?!

— Păi, figura cu monumentul Eroilor Patriei, de acum doi ani. N-am vrut să comentez deoarece mi-era ruşine de mine. Un artist nu poate înghiţi aşa ceva, şi totuşi, am înghiţit, iar dovada îmi zgârie sufletul. Când a fost să montez obeliscul, aşa îmi plăcea să-i spun, o coloană suplă, o flacără mlădioasă urcând spre cer, am respectat cu stricteţe macheta-proiect, consemnată în contract, folosind discurile de tuf vulcanic perfect dimensionate şi, ca la vechii greci, perfect şlefuite. A fost o joacă de copii s-o înălţăm. Practic n-a fost nevoie de material de îmbinare. Flacăra s-a înălţat pe dealul care adăpostea cele două cimitire ale eroilor, români şi sovietici. Am plecat liniştit şi mulţumit. Proporţiile erau perfecte, silueta de sirenă unduia spre înaltul Cerului. Peste o săptămână urma dezvelirea. A doua zi am fost chemat la stăpânire şi muştruluit. Ce-a urmat m-a umilit.

— Tovarăşe Krüger, ne-ai băgat într-o mare belea. Cum ai putut să faci un monument mai înalt decât cel închinat eroilor armatei sovietice din cimitirul de alături?!…

— Păi e conform cu proiectul avizat de toate forurile, inclusiv de dumneavoastră…

— Nu mă lua cu inclusivul! Eu nu sunt arhitect, eu nu sunt artist, eu nu fac măsurători. Aveai datoria să te orientezi puţin politic. Monumentul nu poate rămâne aşa cum l-ai făcut. Am fost, l-am văzut şi am dat ordin să-i scoată o roată din alea pe care le-ai folosit, cam un metru. Nu-i o mare nenorocire, dar norocul nostru este că am sesizat la timp şi nu ne-am pomenit cu cineva de sus. Te rog i-aţi sculele şi mai cizelează ceva, dacă mai este nevoie. Timp mult nu mai avem. La

treabă!…

— Tovarăşe secretar, nu se poate aşa ceva. Coloana, cum îi spuneţi, are o formă bine definită, este suplă, e o flacără vie… dacă retezăm din mijlocul ei un element component de un metru se duce dracului totul, oricât aş cizela îmbinările. Daţi-mi voie să vă schiţez cam ce se va întâmpla cu ea. O coală de hârtie, vă rog…

— Asta-i o treabă politică şi ca la armată, în politică ordinul se execută, nu se discută. Iar ordinul a fost dat! Nu mai avem ce discuta!…

— Dar… Niciun dar! Mâine vine şi directorul de la Monumente Istorice şi va supraveghea totul…

— Am înţeles, dar să ştiţi că monumentul nu va purta semnătura mea. E tot ce pot să fac. Bună ziua…

Am rămas surprins. Nick să ţină în el o asemenea trăsnaie legată de munca lui de creaţie fără să pomenească nimic.

— Măi n-am ştiut şi, de fapt, n-am văzut decât macheta. Îmi închipui că arată rău, trebuie s-o văd…

— Acum, a uitat de maniera în care m-a umilit şi mă vrea printre ei, sau, mai bine spus, supus lor. Mai mult, au început să mă calce în atelier domni sus-puşi, să-mi comande lucrări de care nici n-am chef, nici n-am timp. A venit un fel de mai marele culturii şi mi-a cerut să fac urgent o efigie a primei doamne a ţării, a academiceancei. Am crezut că fac pe mine. Asta-mi lipseşte! Să-ţi arăt ce-am făcut în lut. Ştii, parcă nu mă ascultă. În primul rând nu ştiu cum s-o îmbrac. Poze am destule. Ce zici?

— Măi, dacă se vrea doamna să fie tânără şi frumoasă, să ştii că-i O.K., dar cu rochiţa asta de fetişcană nu ţine. Îmbrac-o şi tu într-un fel de robă, cu fundă, ceva academic, ca să nu spun, ca la tribunal.

— Măi, să fiu al naibii, hai că încerc. Imediat o dezbrac şi-o îmbrac ca la carte. Stai şi urmăreşte-mă…

Într-adevăr, n-a durat mult. Era un medalion reuşit, un semi profil, dar puteai şti reacţia nebunei?!

— Ei, cum ţi se pare?

— Bine! Te pomeneşti că aşa arăta în tinereţe…

— Am s-o torn în bronz şi o duc la Bucureşti, la acest Dumnezeu al culturii. Trec pe la voi să vezi ce-a ieşit.

A ieşit bine, chiar foarte bine. Lucrarea a ajuns la Cabinetul 2, şi, prima doamnă a comandat o efigie şi pentru soţul domniei sale. Când a

primit din nou vizita curierului domnesc, Nick a intrat în panică. S-a liniştit când a auzit cum a reacţionat doamna dar a intrat la idei la auzul noii solicitări. *Pe ăsta cum să-l fac ca să le placă la amândoi*?! a fost reacţia lui pe loc. *Păi ăştia o să mă înhame să lucrez pentru toată familia*… La acest nou medalion de „familie" n-a mai consultat pe nimeni. L-a făcut din profil, cunoştea personajul din apariţiile la televiziune, n-a căutat să-l înfrumuseţeze, i-a „respectat" personalitatea. Când am văzut lucrarea am avut emoţii.

— Nick, e reuşit, ar trebui să fie mulţumiţi. Un singur lucru mă nelinişteşte, izul ăsta de semit, datorat nasului proeminent, ştiu eu?!

— Măi, de data asta am respectat omul aşa cum este receptat de toată lumea, aşa cum arată, cu ceea ce am surprins pe viu, cu ceea ce sare în ochi din comportamentul lui de zi cu zi. Vezi, nu m-am luat după portretele care i se fac şi ocupă pereţii muzeelor.

La muzeu au ajuns şi cele două efigii, la fosta poştă a Bucureştiului, spre marea nemulţumire a artistului. Se temea de judecata celor din breaslă: *s-a dat bine cu stăpânirea*, *neamţul*!

Vizitele curierului domnesc nu s-au încheiat. De data aceasta omul a vrut un medalion pentru mormântul mamei. O poză şi rugămintea să nu dureze. Se împlinea o cifră rotundă de la dispariţie. De aici au pornit primele necazuri. Avea în faţă fotografia unei bătrâne, un chip inexpresiv, o poză de proastă calitate. N-a putut să se achite rapid cum fusese solicitat. Trei variante au fost respinse cu brutalitate. Ceva nu-i reuşea, şi nici nu se străduia prea mult. Când am văzut opera am priceput ce dorea fiul doamnei. Dorea o figură blajină, cu o ţinută aristocrată, cu un zâmbet discret. De ce?! Pentru că femeia trebuia întinerită, trebuia îmblânzită privirea-i rece, trebuia o carnaţie mai pronunţată a buzelor excesiv de subţiri. Cred că a fost o femeie reţinută, nu prea frumoasă, nici expresivă. Nick a prelucrat ultimul lut, i-a îngroşat buzele învelindu-le într-un zâmbet blajin, fermecător chiar. A făcut bronzul, a avut câştig de cauză şi o strângere de mână iar eu, eu m-am ales cu penultima variantă, turnată în bronz, pe care o păstrez şi acum ca amintire a unor vremuri prea puţin plăcute. Chiar aşa, nici nu prea ştiu pe unde o mai fi. Oricum, e prin casă.

Important a fost că Nick a ieşit cu bine din acest clenci cu reprezentantul oligarhiei culturii acelor vremuri, nu însă şi liniştit în privinţa evoluţiei acestui gen de legături. El, artistul liber ca pasărea,

cum se voia a fi, s-a pomenit deodată în spaţiul închis al unei colivii. Acest nou gen de apăsare l-a pus pe gânduri. *Dacă nu se astâmpără cu pretenţiile astea absurde ale stăpânului faţă de slugă, îi dau dracului şi mă ascund undeva, într-un sat prăpădit, pe lângă vreo carieră de marmură, unde să pot lucra în voie. Pot lucra şi în carieră ca să am ce mânca, numai să pot avea ceva materiale pentru mine. Dacă nu, prefer să plec dracului la nemţi sau la italieni. Cu meseria mea n-am să mor de foame*. Nici el nu credea în ceea ce spunea şi se afunda în muncă, şi bine făcea.

A fost o perioadă foarte productivă. Ani în şir a muncit pe rupte dând la iveală noi şi noi dovezi materiale ale talentului său. Prin ’82 mi-a trimis un extras dintr-o cronică a unuia dintre cei mai titraţi critici de artă – Dan Grigorescu. *Sculptorul Nicolae Krüger este un artist cu o certă vocaţie a monumentalului; o demonstrează elanul liniilor din unele lucrări ale sale, ştiinţa de a pune în valoare specificul vechii arhitecturi româneşti. Dar e şi un bun portretist, care ştie să definească personalitatea modelului deopotrivă prin efectele de modelaj şi prin acelea ale cioplirii energice şi, în acelaşi timp, de o surprinzătoare delicateţe, a pietrei*. Nick era mulţumit. Se săturase de caracterizările care-l plasau, voit parcă, exclusiv în lumea portretului. În sfârşit, o eminenţă cenuşie venea cu recunoaşterea vocaţiei sale pentru monumental.

Cu inerentele-i abateri de la „disciplină”, anii care au urmat succesului cu Gherea, au îmbogăţit portretistica lui cu nume sonore precum Enescu, Stănescu, Rebreanu, Labiş, Horea, Lazăr. Mă reîntorc la extraordinarul portret făcut prietenului său Condescu, extraordinar pentru mine tocmai pentru că l-am cunoscut personal. Dacă ceilalţi erau figuri cunoscute din fotografii, din cele scrise, din operele lor, doctorul Condescu era o fiinţă vie a cărui personalitate mi-a pătruns în suflet aşa cum a pătruns prietenia lui în viaţa artistului. Am avut aceeaşi reacţie ca atunci când am văzut portretul lui Ladea, pe care am avut plăcerea să-l cunosc personal. E drept, au călcat şi strâmb, uneori, dar şi-au făcut, şi bine şi rău, în deplină cunoştinţă de cauză. Amândoi aveau deviza „vinul bun nu strică” prin care m-au convins nu o dată să-i însoţesc la volan la Valea Călugărească. Chiar aşa, unde nu aveau ei prieteni care să-i primească cu braţele deschise?! Acceptam, mai bine, să-i „sprijin”, decât să-i las de capul lor.

Amândoi îl iubeau pe Nichita, dragoste la care poetul răspundea din toată inima. În ’83 când Nichita i-a părăsit, desenele portret care-l înfăţişau cu o gingăşie demnă de poezia lui, au luat drumul lutului, apoi al bronzului, tronând peste tot pe unde a colindat poetul Necuvintelor. Nick a iubit compoziţia în cadrul căreia a excelat în lemn. Mai rar a lucrat în lut şi transpus apoi în bronz sau aluminiu. Temele lui preferate au fost şi au rămas până spre sfârşitul vieţii „mama şi copilul” şi „femeia versus femeie”, cea din urmă diversificată în titluri precum „vanitate” sau „invidie”, şi altele. Tot această perioadă de aur a lăsat, cine ştie pe unde, un bronz superb, un nud întruchipând starea de „odihnă”. Păcatul legat de aceste compoziţii constă în faptul că ele, de obicei, au luat calea înstrăinării, de multe ori fără adresă, cadouri smulse în clipe „nepotrivite” de către „prieteni” aflaţi în clipe potrivite. Nick nu a dat importanţa cuvenită acestui fapt, ceea ce l-a costat, nu rareori, pierderea fără urmă a unor lucrări deosebite pe care nu a apucat să le expună nici măcar o dată. Uneori, mă punea să deschid portbagajul. Ştiam că dorea să salveze vreo lucrare în jurul căreia se învârteau ochi pofticioşi. Primeam şi cadouri pe care mi le pregătea după îndelungi observări ale atitudinii mele prin atelier. Ştia cum să-mi facă plăcere. Aşa pot să mă laud cu un Ladea, un Coandă, un Labiş, sau compoziţii lucrate în lemn sau turnate în aluminiu. Avea o plăcere vădită să ofere lucrări celor care-şi manifestau deschis admiraţia pentru arta lui. Erau însă destui care reuşeau să-i adoarmă vigilenţa prin atitudini demne de actorie de performanţă, îl flatau în clipele lui mai puţin faste şi plecau cu cadouri nemeritate. Cu astfel de iubitori de artă a avut destule surprize la organizarea retrospectivelor.

Această perioadă fructuoasă a mai avut la bază un imbold aparte care l-a marcat profund pe Nick. Naşterea moştenitorului care avea să devină pentru toţi noul Nichişor, feciorăşul de mai ieri devenind peste noapte Niky, prea matur pentru diminutivări. Evenimentul l-a trimis pe „bătrânul” Nick în lumea viselor specifice noului statut de bunic. Rar l-am văzut atât de exuberant, atât de pornit pe fapte mari. Participarea la botez, atmosfera de „familie mare” instalată cu ocazia evenimentului, l-au făcut să uite toate amintirile amare, să fie acelaşi neîntrecut interlocutor din anii primei tinereţi. Peste ani a recunoscut fără ezitare rolul jucat de „Micul Prinţ”, cum îmi plăcea să-l dezmierd.

Multă muncă dar şi primele semne de oboseală „cronică", cum a definit-o Nick. *Şi dacă stau toată ziua în pat, tot obosit mă scol*!? A început să se „îndoape" cu polivitamine, cu multiminerale, fără niciun control medical, de rutină măcar. Tensiunea oscilantă îl enerva, poate, mai mult ca orice: *Eu nu-s sănătos decât dacă lucru până la epuizare. Munca fizică este medicamentul meu preferat care nu mă trădează niciodată*. Acest *niciodată* devenea, însă, tot mai relativ iar starea de nemulţumire creştea văzând cu ochii. Afrodita nu mai conţinea cu îndemnul la o internare pentru analize generale, lucru pe care nu-l considera realizabil în ambulatoriu. Refuzul însă venea cu promptitudine: *M-am săturat de atmosfera de spital, de concluziile lor prăpăstioase. Dacă făceam ce m-au tot sfătuit, muream de mult de inimă rea. Trebuie să deschid retrospectiva anunţată închinată copiilor. Practic am cam adunat toate lucrările de care aveam nevoie. Uite, catalogul e gata, cu feciorașul meu pe prima pagină. Bine că mi-a trimis la timp lucrarea, mamă-sa. Va fi o demonstraţie a cunoaşterii sufletului copiilor de toate vârstele, de la grădiniţă la adolescenţă. Majoritatea sunt copii de pe aici, vor fi recunoscuţi, nu numai ca „poză", ci ca trăire interioară. Niciodată n-am fost atât de mulţumit de o idee. Trebuie să fac totul ca la carte, după care promit să mă dau pe mâna doctorilor, şi a ta, bineînţeles. Clar? Subiectul este închis*.

Realitatea era că Nick se simţea în siguranţă având-o lângă el. Şi noi, la fel. Mami, cel puţin, bătea mereu în lemn, să nu se schimbe nimic. Noi cunoşteam starea de fapt a pacientului dar ne bazam pe spusele ei. Între timp, Afrodita nu sta cu mâinile în sân. Urmărea orice manifestare a stării lui de sănătate, îşi nota totul cu profesionalism şi prezenta observaţiile internistului, care-l cunoştea pe Nick ca pe un cal breaz. Din capul locului temerile doctorului s-au oprit la întrebarea: *ce-o mai fi cu ficatul*? Cunoştea antecedentele şi mai ales năravurile pacientului recalcitrant. Fără analize, fără un examen direct, nu putea face niciun fel de afirmaţii. De temerile lui eram, însă, şi noi stăpâniţi.

Anul '89 s-a soldat, totuşi, cu un mare succes, cu noi recunoaşteri, cu speranţe pentru proiectul mult dorit numit Mihai. Expoziţia a fost într-adevăr un mare succes, cu angajamentul prezentării ei şi în alte localităţi, printre care la loc de cinste se situa, în viziunea lui Nick, oraşul studenţiei. N-a fost să se împlinească deoarece

evenimentele politice au bulversat toate planurile, chiar dacă au trezit speranţe noi. Anii ce-au urmat aveau să-l absoarbă în realizarea visului său adolescentin, ecvestra.

Nici starea sănătăţii nu-l mai îndemna la diversificarea preocupărilor artistice, de creaţie. Şi, ceea ce era doar temere, avea să zguduie chiar şi cele mai pesimiste aşteptări ale medicilor. Nu ficatul a dat prima alarmă, ci un atac cerebral, o semi paralizie, care i-a prins, din nou, braţul drept şi, poate cel mai grav, centrul vorbirii. Nick a pierdut capacitatea de a comunica cu cei din jur prin viu grai.

Lucid, conştient de urmările accidentului, dornic până la disperare să învingă boala, Nick s-a legat cu disperare de Afrodita. Şi a avut de ce. S-a dăruit total misiunii de vindecare, a colaborat cu medicii specialişti, n-a cedat disperării induse de antecedentele pacientului, cum îi spunea, a organizat şedinţele de fizioterapie şi, mai presus de toate, a trecut la reeducarea capacităţii de comunicare prin viu grai. N-a fost uşor, pacientul era mai mult decât dificil, teama de un eventual eşec, indusă la rândul său de neîncrederea ce pusese stăpânire pe medici, toate acestea reprezentând obstacole, aparent de netrecut. Nick nu mai ştia să vorbească româneşte, de fapt, nu mai vorbea deloc, comunicând doar prin semne. Auzea perfect, se chinuia să răspundă, dar sunetele scoase nu reuşeau să articuleze cuvinte. Pe chipul lui suferinţa se manifesta înspăimântător. Ca prim semnal de încurajare, a început să silabisească în germană, nu premeditat, ci împins, probabil, de o forţă interioară şi o voinţă de nebănuit. Ce a fost în sufletul lui nimeni nu a putut să afle. A format numărul nostru de telefon şi a încercat să comunice cu Anna. Prin eforturi repetate a silabisit câteva cuvinte nemţeşti. Eforturile erau însă supraomeneşti. Mai târziu, a ocolit acest subiect, sau mai bine zis, a refuzat să-l abordeze. O concluzie emisă, în particular, de un psihiatru, a fost: *Frageda copilărie l-a salvat*.

Rezultatele nu s-au lăsat aşteptate şi, sprijinit şi moral şi fizic, de tandemul Afrodita-Dumi, Nick a luat taurul de coarne şi a intrat în atelier. A fost îngrozitor. Cu puţinele forţe de care mai dispunea, a măturat tot ce era pe mese, a călcat în picioare totul cu o energie devastatoare, a încercat să rupă mapa cu desene, practic opera lui de o viaţă, prăbuşindu-se într-un final pe canapeaua atâtor nopţi de odihnă. Un plâns însoţit de adevărate răgete de animal rănit au instalat o

atmosferă sinistră. Plânsul lui cu sughițuri a pătruns în sufletele celor doi precum jăratecul într-o găleată cu apă. A sfârâit durerea neputinței în fața durerii creației. Nick era întruchiparea Creației îndurerate. Apoi, o liniște, prevestitoare a nu știu ce, vorba lui Dumi, s-a așternut în atelier iar nefericitul pacient a căzut într-un somn profund.

Cu timpul, somnul a trecut într-o fază aparte, cu o respirație imperceptibilă, pe chipul lui așternându-se acel zâmbet fermecător al lui Redford. Spaima i-a cuprins pe Afrodita și Dumi, s-au privit întrebător dar fără a îndrăzni să facă o mișcare. Ca pentru a-i liniști, Nick s-a săltat în coate, a privit curios spre cei doi și, cu un ton, de parcă nu s-ar fi întâmplat nimic, i-a interogat liniștit în română: *Ce-i cu voi*?! *De când dorm*? Dacă cuvântul nedumerire poate exprima ceva palpabil, atunci asta s-a putut citi pe chipul său. *Măi*, *ce-i cu tăcerea asta*?! S-*a întâmplat ceva*? *Și de ce suntem toți trei aici*? *Ce-i cu dezordinea asta*?! Parcă era în transă. În continuare nicio reacție. În capul Afroditei s-a instalat un semn de întrebare: *Ce-o fi cu el*, *Doamne*?! *De ce nu-i furios*?!

Nick s-a aplecat după o daltă ce zăcea la piciorul mesei de lucru, a luat-o cu mâna dreaptă, a pus-o la locul ei în dulapul de scule și, făcând o inspecție prin atelier, s-a întors cu o mătură.

— Eu am făcut mizeria asta?! Hei, Afrodita, nu te mai holba și ajută-mă să facem curat, ce dracu' ai?!

În viață apar momente în care, într-adevăr, rămâi blocat. Nick s-a mai aplecat după un ciocan, o piesă relativ grea pentru mâna lui bolnavă, s-a apropiat de o menghină și, cu o mișcare vioaie, a făcut metalul să răsune. Era mai mult decât se putea aștepta.

— Nu te mai doare mâna dreaptă?!

Întrebarea a răsunat cu intensitatea unui strigăt. Nick a avut o tresărire și, spre nedumerirea celor doi, a început să zburde prin atelier, râzând zgomotos, cântând afonic: *M-am făcut bine*, *m-am vindecat*! A sărit la Afrodita s-o sărute, l-a îmbrățișat pe Dumi, a mai făcut un tur al atelierului și în final s-a așezat la masa de lucru și a început să răsfoiască mapa cu desene.

— Doamne! S-a întâmplat o minune!

Nick s-a ridicat, s-a apropiat de Afrodita, a strâns-o la piept și i-a șoptit: *Minunea ai fost tu și puterea mea*, *voința*.

Dacă Afrodita și Dumi au rămas blocați și au avut nevoie de timp

pentru a realiza „minunea”, doctorii, în special neorologul, a rămas sceptic: *Nu înţeleg nimic*! *Nu se poate*, *Domnule*! *Asta nu-i a bună*! *O recădere este inevitabilă*!

De data aceasta Afrodita nu a mai luat în seamă „observaţia” aparent maliţioasă şi a continuat pe cont propriu munca de asistentă, lăsând la o parte toate precauţiile prescrise. *Omul s-a făcut bine şi asta-i principal*. *Nick trebuie să fie convins de asta*, *şi asta am să fac*.

Bineînţeles, revenirea nu a însemnat şi reluarea imediată a activităţii de creaţie, dar a sădit în sufletul disperat al lui Nick încrederea că era pe drumul cert al recuperării şi, contrar obiceiului, a luat-o cu binişorul. În primul rând zvonurile care alarmaseră oficialităţile, tocmai într-o perioadă în care se reluase problema statuii ecvestre, s-au risipit, iar vizita sculptorului la mai marele locului, a întărit încrederea celui din urmă în reuşita proiectului. Primul lucru bun făcut, pe loc, cum s-ar spune, a fost repartizarea unui apartament în zona planificată pentru amplasarea ecvestrei. *Voi urmări din balcon lucrările de la ridicarea soclului până la cocoţarea călăreţului*. *Acum chiar că o să-mi prindă bine binoclul militar pe care l-am cumpărat de la talcioc*. *Nici nu mi-a luat mult ţiganul*. *Nu va fi nevoie să stau mereu pe şantier*. *Trebuie să mă apuc de machetă*. Şi s-a apucat.

Interesul mai marilor locali, ai noilor veniţi la putere, era mare, încredere totală în artistul răsfăţat, dar nu şi trecere pe la mai marii vremii, cerberii din capitală, unde, cum a mai semnalat chiar sculptorul, se trăgeau sforile mai ceva ca în trecutul apropiat. Un proiect, devenit drag din prima clipă aleşilor locali, a fost aprobat consemnându-se în presă realizarea machetei ansamblului de către *reputatul artist Nicolae Krüger*. Proiectul cuprindea, în afara statuii ecvestre propriu-zise, un ansamblu de personaje care înconjurau soclul: trei femei dintre care una cu un prunc în braţe, şi trei căpitani de-ai lui Mihai. Aprobarea a venit şi treburile trebuiau împinse pentru deschiderea finanţării. Dar asta nu mai era treaba lui Nick. Aveau să se ocupe cei direct interesaţi în realizarea proiectului.

Din nefericire, pe de o parte oboseala acumulată, iar pe de altă parte lovitura primită telefonic, când a aflat că Mami plecase dintre noi, l-au debusolat, tocmai când avea mai mare nevoie de un echilibru stabil. Şi mai era ceva. Feciorașul, prins de meserie şi de viaţa de familie, nu mai era disponibil pentru vizite, tocmai când ar fi vrut să-l

aibă mai aproape. Visa chiar să-l coopteze în realizarea proiectului, să se prezinte lumii cu „tată-fiu" participând cot la cot în actul creaţiei artistice. Încă şubrezit de necazurile prin care trecuse, nu a putut veni la înmormântare, ceea ce l-a făcut să exclame: *Nici fiul*, *nici nepotul*, *nici strănepotul la mormântul celei care a fost pentru toţi Mami*.

Şi s-a mai întâmplat ceva de care se temuse – verdictul final al stăpânirii. A venit, cam târziu, respingerea proiectului iniţial, aprobat la un proiect redus doar la *cal şi călăreţ*. Supărarea nu l-a afectat doar pe el, i-a afectat şi mai mult pe aleşii locali. S-au făcut demersuri, dar ministrul culturii, de altfel, *critic de artă*, şi-a impus „punctul de vedere" şi provincia a trebuit să se mulţumească cu ce li s-a dat, şi nu cu ce şi-ar fi dorit. Ca în vremurile recent apuse. Birocraţia nu putea dispare peste noapte şi, ceea ce era mai rău, nici nu se dorea, rămânând pe mai departe izvorul nesecat al corupţiei.

48

Mami a plecat nemângâiată, împăcată cu sine, dar îngrijorată. De mult o urmărea o presimţire sumbră în privinţa fiului său. Lucidă până-n ultimele ei zile, ne-a murmurat doar atât: *Aveţi grijă de Puiu*! Şi la această vârstă îl alinta cu acest nume. Nick nu şi-a putut ierta faptul că n-a putut să-şi ia rămas bun de la Mami a lui, căreia, indiferent de starea lui de spirit, îi scria scrisori lungi, cu bucuriile şi necazurile, mai ales cu necazurile, scrisori pe care le încheia cu invariabilele cuvinte: *Sărut mâna Mamă*. Nu a fost o scrisoare în care, printre rânduri, să nu-i fi mulţumit pentru moştenirea lăsată: talentul. Păstra cu sfinţenie cele câteva desene şi goblenuri salvate cu ocazia scurtelor vizite făcute în „Satul Natal". Nu-şi putea ierta însă pierderea lucrurilor aduse de acasă, a mobilei, lăsate în seama demolatoarei. Ştia că Mami nu a putut ierta aşa ceva. În această stare de spirit a purces Maestrul lui Dumi, la realizarea marelui său vis, ecvestra.

Noua variantă, la scara 1/1, urma să ia drumul turnătoriei, cu cele 49 de negative. Era prin '94 când au apărut primele semne alarmante date de ficatul obosit. Neputând conta pe prezenţa permanentă a feciorașului, a început să caute ajutoare care să se ocupe de urmărirea lucrărilor. Din cele câteva variante puse în discuţie, a ales-o pe cea agreată, sau mai bine zis impusă, de Afrodita. Doi dintre „sculptoraşii" locali, cum îi plăcea să-i definească, din care unul, în special, petrecea mult timp prin atelierul său încercând să asimileze

din secretele creaţiei artistice ale Maestrului, iar celălalt prea prins cu treburile administrării filialei fondului plastic, s-au arătat interesaţi de actul finalizării, acceptând fără obiecţii condiţia, exprimată ferm, cu „limbă de moarte", de Nick: *Nicio intervenţie în lucrare*, *doar urmărirea lucrărilor*! Era perioada în care, cu puterile reduse, se mulţumea cu urmărirea lucrărilor din parcul unde urma să domnească monumentul, stând într-un fotoliu, în balcon, cu binoclul care devenise prietenul său nedespărţit.

Soclul se ridica văzând cu ochii, iar imaginaţia artistului vedea chiar forfota ce urma să se iște la ridicarea călăreţului pe piedestal. Era destul de liniştit, nutrind convingerea că va rezista tuturor presiunilor exercitate de prietenii săi, doctorii, care îl doreau în preajma lor, internat pentru investigaţii şi tratamente. Până la urmă au reuşit să aranjeze câteva şedinţe de supraveghere la interne, unde, cu toate precauţiile luate, Nick a dibuit diagnosticul presupus şi ţinut cu străşnicie în secret: cirozã.

A început un adevărat război al medicilor, atât între ei, cât şi cu pacientul. Întrebarea era crucială: să fie, sau să nu fie operat? Dacă da, atunci unde? şi când? Iniţial „Consiliul" a optat pentru tratament fără intervenţie chirurgicală. Condescu, marele prieten, chirurg de excepţie, s-a opus ideii de a fi operat. *Mi-e prieten şi ar trebui s-o fac eu*. *Ar fi cel mai greu examen din viaţa mea*. *Nick este o personalitate şi de aceea prietenia cade în subsidiar*. *Ca medic neutru*, *n-aş opta pentru operaţie*. *Cunosc capacitatea volitivă ieşită din comun a acestui artist*, *şi cred*, *şi sper*, *că*, *pus la curent cu realitatea*, *va găsi în el răspunsul*. *E dracul împielițat şi nu se supune el legilor mulţimii*. *Ce facem? îi spunem*? *Dacă da*, *eu ar trebui s-o fac*. Au acceptat propunerea, uşuraţi cumva de oferta făcută. De Afrodita nu trebuiau să se ferească, ea fiind la curent cu toate concluziile trase pe parcursul investigaţiilor.

A avut tăria să nu-l alarmeze pe Nick, dar a făcut imprudenţa de nu ne fi alarmat pe noi. A rămas un semn de întrebare pentru mine, dar dacă stau să mă gândesc mai bine, fac legătura cu felul în care căuta să ne ţină departe de Nick sub pretextul că, *prezenţa noastră îl agită*. Noi eram mereu liniştiţi de faptul că *Nick se simte bine şi că nu se atinge de băutură*.

Când Nick a aflat din gura prietenului său verdictul dat şi mai ales dilema creată de acel „da sau nu" legat de operaţie, cu prima

ocazie care s-a ivit a sunat-o pe Anna şi a pus-o la curent: *Măi fată*, *am o veste nu tocmai bună*, *dar nici tragică*. *Nu e bună pentru că am aflat că am cancer*. *Nu e tragică pentru că amicul Condescu nu-i de acord cu operaţia şi e convins că o mai pot duce destul pe picioare ca să văd calul cocoţat pe soclu*. *Între timp încerc să-i urmăresc pe cei doi aghiotanţi ai mei să nu o ia razna şi să facă vreo prostie*. *Marea mea rezervă este legată de faptul că niciunul din ei nu are stofă de monumentalist*. *Dacă se vor abate de la ceea ce le-am încredinţat*, *totul se va duce de râpă*. *De ce ai tăcut*?! *Măi*, *nu mă susţineţi cu astfel de atitudini*. *Eu mi-am făcut veacul*, *mi-am împlinit menirea*! *Asta e*!

Investigaţiile nu s-au încheiat. Domnul Primar, cu gesturi moştenite, parcă, de la tovarăşul Prim, i-a luat din scurt pe cei implicaţi: *Dacă vreţi să-mi dovediţi că sunteţi buni*, *atunci salvaţi-l pe Krüger*. *Să sune ca un ordin*! *Acest om nu poate muri*, *clar*?! *A făcut pentru noi mai mult decât toţi comuniştii care s-au învârtit prin Valea Prahovei şi*, *Slavă Domnului*, *n-a fost de-al lor*. *Dacă aveţi nevoie de ceva*, *spuneţi şi veţi primi*.

Dacă domnul primar a încercat să-i mobilizeze cu bună credinţă, rezultatul nu a fost chiar cel scontat. Cea mai mare spaimă care-i putea cuprinde în desfăşurarea meseriei de vindecători era legată de „răspunderea” ce le revenea ori de câte ori primeau un pacient recomandat de sus. Chit că erau tovarăşi, chit că se transformaseră în domni, tot sus erau. Ceva se schimbase în felul de a aborda problema. Răspunderea fiind foarte mare, au reînceput tratativele. Ideea operaţiei a prins contur dar cu recomandarea expresă: *Să fie operat la oncologie*, *în capitală*. Nemaifiind ocolit nici pacientul, nici prietenul său Condescu, discuţiile s-au purtat în „plen” şi, cum era de aşteptat, în prezenţa Afroditei.

N-a fost o problemă cu internarea. Un telefon al primarului şi maşina salvării l-a transportat la clinica de oncologie din capitală. Telefoanele de recomandare au sunat din toate părţile. Au intervenit medicii, au intervenit artiştii plastici. Afrodita s-a instalat la căpătâiul bolnavului, noi am început vizitele. Cele câteva zile pregătitoare l-au iritat destul de vizibil pe Nick. Era foarte preocupat, nervos. Cum Afrodita, fumătoare cu state vechi, ieşea pe balcon, orice absenţă era taxată cu reproşuri. Nick slăbise, dar nu ca să îngrijoreze în mod deosebit. Era în ajunul zilei stabilite pentru operaţie. Anna se

întreţinea cu Afrodita pe coridor. Eu stam pe marginea patului şi încercam din răsputeri să fiu degajat şi să întreţin o conversaţie.

— Fratele-meu, uite în ce hal am ajuns! Numai piele şi oase… Oare mai rezist până îmi văd visul împlinit?!

— Ce te-a apucat?! M-a provoci ca să-ţi plâng de milă?! Cum adică să apuci?! Măi, Nick, ce te tot plângi că ai slăbit?! Uite ce braţe ai… Ia strânge-mi mâna… Ho, uşurel, parcă ai strâns un baros în mână. Ce te plângi de slăbiciune?! Nu sunt omul care să-ţi toarne încurajări de dragul încurajărilor. Spune-mi mai bine, eşti hotărât să te operezi? Eşti convins că vrei s-o faci? Să ştii că eşti singurul care trebuie să hotărască. Dacă nu vrei, chem un taxi şi mergem la noi, să scapi de atmosfera asta de spital. Ce dracu'! l-a banii care i-a luat „meşterul", putea să-ţi găsească o rezervă. Cică ăsta e cel mai mare spital din ţară. Halal! Mă mir că n-ai rămas la Condescu. Nu-mi place, eşti dus cu gândul.

— Tu, chiar crezi că mai am zile? Că am să pot termina ce mai am de făcut?

— Sigur că sunt convins de ceea ce spun. Ştii bine că noi am discutat întotdeauna pe şleau. Hai să mai schimbăm puţin subiectul, că prea ne lamentăm.

— Auzi, ce mai ştii de Ella? N-am mai întâlnit-o de când am fost cu Ralu la opera din Bucureşti. Ţi-am spus, era cu Tedy, acela cu Y în coadă.

— Ei, s-au întâmplat multe. S-a căsătorit, s-a mutat la Bucureşti, a rămas gravidă, el n-a vrut, a convins-o să avorteze, ea s-a îmbolnăvit, relaţiile s-au răcit şi fata a făcut o depresie care a degenerat în schizofrenie. Şi asta în câţiva ani! Ţi-o poţi imagina pe Ella schizofrenică? El, bine plasat în lumea presei, a obţinut divorţul, ceva strigător la cer, ea a fost internată la un amic de-al meu, a fost tratată şi într-un final, după ani şi ani, a fost externată ca „vindecată".

Un prieten comun, postat în faţa unei vitrine, a simţit un braţ pe umăr. Când s-a întors a rămas fără glas. Ştia povestea ei. Foarte senină, Ella l-a liniştit spunându-i: *Nu te speria dragă*, *sunt eu*, *sunt sănătoasă şi am revenit pe pământ*. Mai multe nu ştiu. La un moment dat s-a zvonit că ar fi murit. Oricum, perioada care a precedat internarea la „nebuni" a fost îngrozitoare atât pentru ea, cât şi pentru cei apropiaţi. Trist, nu?!

— Măi, şi i-am spus că filfizonul acela nu era de ea, dar m-a

ascultat cineva? Ai reuşit să mă scoţi din operaţie, nu alta! Când stau să mă gândesc, două femei au rămas legate de mine prin ceea ce mi-au dat: Ella prin sufletul ei curat pe care mi l-a dăruit fără preget şi Ralu, prin feciorașul meu iubit. În rest, nu a mai contat nimic, nu a mai existat nimic şi nimeni!

Am plecat cu sufletul îndurerat şi cu o teamă „rece" în mine. Transpirasem tot, eram, cred, subfebril. Operaţia a fost scurtă. Tăiat, văzut, cusut. *N-am ce să-i fac*! *A atins şi pancreasul*… Totuşi, ceva a făcut după cele câteva minute de operaţie: a păstrat banii! Nick nu a înţeles de la început, sau, poate că a înţeles, dar ne-a scutit pe toţi de lamentări şi încurajări de circumstanţă.

Afrodita a adoptat tactica: *să-i dau tot ce i-a plăcut*. Şi a făcut mâncare gustoasă, l-a afumat din plin cu fum de ţigară, a păstrat la îndemână ceva tărie pentru eventualii vizitatori şi, conform obiceiurilor zonei, a început să se „pregătească" şi să se asigure de sprijinul unuia dintre „aghiotanţii" lui Nick, cel cu munca administrativă. Erau destule lucruri care trebuiau aranjate „din timp": pregătirea înmormântării, obţinerea unui loc corespunzător la cimitir, materiale pentru mormânt, zugrăvirea apartamentului. Probabil că era normal acest comportament într-o atare situaţie, fără ieşire.

Dar au fost şi destule zile în care Nick a trebuit să rămână singur. Noi aşteptam cu răbdare în parc, lângă soclu. Apoi, ne îndreptam înspre intrare, când, la distanţă de un bloc, o vedeam pe Afrodita coborând dintr-o Dacie neagră. Se împăcase cu gândul!?…

Cele cinci luni care au urmat, au fost o adevărată „Calvarie" pentru Maestru. Ştia că timpul fizic care-i mai rămăsese nu-i va permite să-şi vadă visul împlinit, ştia că-l aşteptau dureri mari, ştia că lucrarea încăpuse pe mâini nu tocmai profesioniste, regreta neparticiparea feciorașului la salvarea visului său adolescentin, simţea că va închide ochii fără prezenţa celor care i-au pătruns în suflet. Încet, încet, puterile îl părăseau, devenise blajin, probabil resemnat, nu se mai străduia să răspundă la încercările celor din jur de a-l ţine treaz.

Ţin minte cum, la ultima vizită, Anna s-a aşezat lângă el, l-a mângâiat şi l-a întrebat: *Tu ştii cine sunt*? S-a săltat în coate iar răspunsul a venit prompt: *Sigur că ştiu*! *Eşti sora mea*, *Anna*. Anna n-a mai rezistat şi a ieşit plângând din cameră. Nick s-a culcat şi a rămas cu ochii aţintiţi spre mine.

Stăteam cam la un metru de el, aşezat pe o măsuţă plină de medicamente. Am început să vorbesc. Am vorbit mult dar mi-ar fi imposibil să reproduc ceva din monolog. Nu mi-a răspuns nimic, n-a scos niciun sunet, doar a clipit de câteva ori. Cu puţin înainte de sfârşitul iminent, a avut loc ceva care m-a impresionat: Ralu, şi-a luat feciorașul şi a poposit la patul lui Nick. Ştiu că i-a fost greu când a rostit: *Dhragă Nick*, *ţi-am adus fiul*… Dacă a mai putut realiza Nick semnificaţia gestului nu o pot şti, dar sper din tot sufletul. Ştiu doar că mi-am adus aminte de discuţia din salonul spitalului când Nick a spus ceva ce nu prea era în firea lui, pomenind de numele celor două femei care i-au marcat viaţa. Dacă atunci, preocupat de rolul asumat de mine, printr-o prea lungă bâlbâială, pentru a-i distrage atenţia, n-am dat importanţa cuvenită acelei mărturisiri, astăzi, când reiau acea discuţie şi pomenesc de gestul Ralucăi, simt un nod în gât. În faţa mea toate „părerile", toate bârfele, indiferent din ce parte veneau, sau cui îi erau adresate, mă ajută să realizez dedesubturile suferinţelor care au marcat viaţa lui Nick, şi nu numai a lui, şi mă întreb retoric: *cine a fost de fapt acest prieten*, *ce a ţinut el ascuns chiar şi faţă de mine*?! Răspunsul nu poate fi decât unul: *Un mare talent*, *un mare suflet*, *un sclav al familiei la a cărei destrămare a contribuit fără voie*, *un „vinovat fără vină"* …

Sfârşit

Bucureşti, 25 ianuarie 2007

www.darisbasarab.com